

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม
คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

โดย
นายธนภูมิ พุ่มจันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน(การสอนสังคมศึกษา) แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อ
ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน(การสอนสังคมศึกษา) แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DEVELOPMENT OF ECONOMICS INSTRUCTIONAL MODEL INTEGRATED
WITH THE PRINCIPLE OF ARIYAMAGGA TO ENHANCE STUDENTS'
CHARACTERISTICS BASED ON BUDDHIST ECONOMICS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (CURRICULUM AND INSTRUCTION)

Department of Curriculum and Instruction

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2019

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ
โดย	ธนภูมิ พุ่มจันทร์
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน(การสอนสังคมศึกษา) แบบ 2.1 ปรัชญา ดุสิตบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรพิน ศิริสัมพันธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิน ศิริสัมพันธ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร.บำรุง ชำนาญเรือ)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ)

58262906 : หลักสูตรและการสอน(การสอนสังคมศึกษา) แบบ 2.1 ปรัชญาคุณภิรมย์

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์, อภิรมยรรค, เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

นาย จนภูมิ พุ่มจันทร์: การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรพิน ศิริสัมพันธ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ขึ้นเพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 2) ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ และ 3) ขยายผลการนำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธไปใช้กับโรงเรียนอื่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 จำนวน 38 คน ที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ 5) แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ 6) แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย 7) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สัมมาวาจา 2) สัมมาภิรมยรรค และ 3) สัมมาอาชีวะ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

2. ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 4) พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 5) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 4) พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธด้านเจตพิสัย มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 5) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอภิรมยรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

58262906 : Major (CURRICULUM AND INSTRUCTION)

Keyword : ECONOMICS INSTRUCTIONAL MODEL, MAGGA, ECONOMICS BUDDHISM

MR. THANAPOOM PHUMCHAN : THE DEVELOPMENT OF ECONOMICS INSTRUCTIONAL MODEL INTEGRATED WITH THE PRINCIPLE OF ARIYAMAGGA TO ENHANCE STUDENTS' CHARACTERISTICS BASED ON BUDDHIST ECONOMICS THESIS
ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR ORAPIN SIRISAMPHAN, Ph.D.

The purposes of this research were to 1) develop the economics instructional model integrated with the principle of ariyamagga to enhance students' characteristics based on Buddhist economics 2) evaluate the effectiveness of the model, and 3) disseminate the model to other schools. The sample consisted of 38 Matthayomsueksa 5/4 students studying in the first semester of the academic year 2019 in Streesmutprakan School, Mueang Samut Prakan District, Samut Prakan province.

The research instruments were: 1) a handbook of the economics instructional model integrated with the principle of ariyamagga to enhance students' characteristics based on Buddhist economics 2) lesson plans, 3) an achievement test 4) a test of students' characteristics based on Buddhist economics (knowledge component) 5) an assessment form of students' characteristics based on Buddhist economics (skills component), and 6) an assessment form of students' characteristics based on Buddhist economics (attitude component). The data were analyzed by mean, standard deviation, dependent samples t-test, and content analysis.

The findings were as follows:

1. The economics instructional model integrated with the principle of ariyamagga to enhance students' characteristics based on Buddhist economics consisted of principles, objectives, three processes of learning steps (1. Right Speech 2. Right Action and 3. Right Livelihood), factors supporting learning, and assessment.

2. The study revealed that 1) the learning achievement of students was higher than before at a significant level of .05 2) the students' characteristics based on Buddhist economics (knowledge component) was higher than before at a significant level of .05 3) the development of students' characteristics based on Buddhist economics (skills component) was higher 4) the development of students' characteristics based on Buddhist economics (attitude component) was higher, and 5) the students' overall opinions towards the economics instructional model was at the highest level.

3. The results of the dissemination of the model showed that 1) the learning achievement of students was higher than before at a significant level of .05 2) the students' characteristics based on Buddhist economics (knowledge component) was higher than before at a significant level of .05 3) the development of students' characteristics based on Buddhist economics (skills component) was higher 4) the development of students' characteristics based on Buddhist economics (attitude component) was higher, and 5) the students' overall opinions towards the economics instructional model using integrated of the principle of ariyamagga to enhance characteristics on Buddhist economics was at the highest level.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี ด้วยความกรุณาในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และกำลังใจจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิน ศิริสัมพันธ์ ศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล และอาจารย์ ดร.บำรุง ชำนาญเรือ อาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรณัฐ กิจรุ่งเรืองประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติชัย สุธาสิโบล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดรณี จำปาทอง รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ดร.ทัศนีย์ ทองไชย และ ดร.นรา ตรีธัญญา ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบรูปแบบการเรียนการสอน รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทร์นำชู ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติวัสส์ สุขป้อม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา จันทร์ชูสกุล ดร.ทัศนีย์ ทองไชย และ ดร.นรา ตรีธัญญา ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ ที่คอยให้กำลังใจ ให้ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คุณक्रमนต์ชัย เจริญนิติกุล และนักเรียนโรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาคม ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ กัลยาณมิตร กลุ่มวิชาการสอนสังคมศึกษา และบุคคลอันเป็นที่รักทุกคนสำหรับความช่วยเหลือ คำแนะนำและกำลังใจที่มีให้เสมอมาจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ซึ่งให้ชีวิต การอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ความสามารถ เป็นผู้วางรากฐานทางการศึกษา และขอขอบคุณสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่เป็นแรงบันดาลใจ และให้กำลังใจในการศึกษาเป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาปริญญาเอก

ธนภูมิ พุ่มจันทร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ต
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
คำถามการวิจัย.....	19
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	20
สมมติฐานของการวิจัย.....	21
ขอบเขตของการวิจัย.....	21
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	22
ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	24
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	26
หลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	26
แนวคิด หลักการวิจัยและพัฒนา.....	34
แนวคิดเกี่ยวกับระบบการออกแบบการเรียนการสอน.....	37
แนวคิด หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้.....	43

แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ	48
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์.....	52
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ.....	56
แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค	64
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	70
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	81
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R ₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการ (Analysis: A)	83
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D ₁) เป็นการออกแบบและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน (Design and Development: D and D)	87
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R ₂) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน (Implementation: I).....	113
ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Develop: D ₂) เป็นการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียน การสอน (Evaluation: E)	117
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	120
ตอนที่ 1 ผลการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อ ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	120
ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ.....	150
ตอนที่ 3 ผลการขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับนักเรียน โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย	164
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	178
สรุปผล	179
อภิปรายผล.....	182
ข้อเสนอแนะ	196

รายการอ้างอิง.....	198
ภาคผนวก.....	205
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	206
ภาคผนวก ข ผลการวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	209
ภาคผนวก ค ผลการทดลองเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	222
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	227
ประวัติผู้เขียน.....	283

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (เฉพาะรายวิชาพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย).....	29
ตารางที่ 2	โครงสร้างรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	31
ตารางที่ 3	ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ.....	61
ตารางที่ 4	ตารางแสดงความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ.....	63
ตารางที่ 5	แสดงการสังเคราะห์การบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ร่วมกับ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค เพื่อกำหนดกระบวนการเรียนการสอน.....	68
ตารางที่ 6	สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R ₁) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และประเมินความต้องการ (Analysis: A).....	86
ตารางที่ 7	การออกแบบการเรียนการสอนสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้.....	92
ตารางที่ 8	การวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	96
ตารางที่ 9	เกณฑ์การตรวจให้คะแนนแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้.....	102
ตารางที่ 10	เกณฑ์กำหนดระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้ให้คะแนนคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	105
ตารางที่ 11	เกณฑ์กำหนดระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้ให้คะแนนคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย.....	108
ตารางที่ 12	สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D ₁) เป็นการออกแบบและ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Design and Development: D and D).....	112
ตารางที่ 13	รูปแบบการวิจัยแบบก่อนทดลอง (Pre-Experimental Design)	113

ตารางที่ 14	รูปแบบการวิจัยแบบอนุกรมเวลาสมมูล (Equivalent Times Series Design).....	113
ตารางที่ 15	สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R ₂) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน (Implementation: I).....	116
ตารางที่ 16	สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนการพัฒนาแบบการเรียนการสอนการพัฒนา (Develop: D ₂) เป็นการประเมินผลประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน (Evaluation: E) .	118
ตารางที่ 17	แสดงการสังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน ตามรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง)	131
ตารางที่ 18	สรุปการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และ บทบาทนักเรียน จากรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง)	133
ตารางที่ 19	ความเหมาะสมสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ.....	136
ตารางที่ 20	แสดงการสังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน ตามรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับสมบูรณ์).....	141
ตารางที่ 21	สรุปการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และ บทบาทนักเรียน จากรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับ สมบูรณ์)	143
ตารางที่ 22	สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับสมบูรณ์).....	146
ตารางที่ 23	ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง)	151

ตารางที่ 32 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล).....	176
ตารางที่ 33 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน.....	210
ตารางที่ 34 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน	213
ตารางที่ 35 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน.....	215
ตารางที่ 36 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน.....	218
ตารางที่ 37 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน	218
ตารางที่ 38 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน	219
ตารางที่ 39 การหาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็น โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ..	219
ตารางที่ 40 ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ที่ได้คัดเลือกมาแล้ว จำนวน 40 ข้อ)	221
ตารางที่ 41 คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบ การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ ของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง)	223
ตารางที่ 42 คะแนนแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง)	224

- ตารางที่ 43 คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบ
 การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ
 ของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล)..... 225
- ตารางที่ 44 คะแนนแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ ด้านความรู้
 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ
 หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ
 (กลุ่มขยายผล)..... 226

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	18
แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	82
แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร	84
แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์	85
แผนภาพที่ 5 ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค	90
แผนภาพที่ 6 ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน	91
แผนภาพที่ 7 ขั้นตอนการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้	94
แผนภาพที่ 8 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	100
แผนภาพที่ 9 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ด้านความรู้	104
แผนภาพที่ 10 ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	106
แผนภาพที่ 11 ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	109
แผนภาพที่ 12 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน	111
แผนภาพที่ 13 แสดงการสังเคราะห์หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	128
แผนภาพที่ 14 แสดงการสังเคราะห์หลักการในการกำหนดคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	129
แผนภาพที่ 15 แสดงการสังเคราะห์วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	130

- แผนภาพที่ 16 รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม
คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง) 135
- แผนภาพที่ 17 รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม
คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับสมบูรณ์) 145

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์มีความเป็นพลวัตและความหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากการพัฒนาระบบทุนนิยมที่พยายามสร้างสรรค์นวัตกรรม เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ ซึ่งมีผลต่อการหมุนเวียนของสินค้าและบริการ เงินทุน คนและการพัฒนาการทางความคิดต่าง ๆ ที่ทำให้มนุษย์ต้องศึกษาและเรียนรู้การปรับตัวอย่างรู้เท่าทันสภาพการณ์และแสดงเหตุผลการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีงาม เพื่อนำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงมีความจำเป็นยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาด้วยการจัดการศึกษาเพื่อให้ความพร้อมสู่สภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไป ซึ่งการจัดการศึกษานั้นจะทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกด้าน อันนำไปสู่การพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDG) เป้าหมายที่ 4 ที่เน้น “การศึกษาสำหรับทุกคนอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกันและการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อปวงชน” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 6-7) อีกทั้งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 มาตรา 4 ที่กล่าวถึงความหมายของการศึกษาว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ มาตรา 6 ที่ให้ยึดหลักว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะกระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรา 7 ที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล (ราชกิจจานุเบกษา, 2562: 49-52)

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดี

ของประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1) ซึ่งการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรจะเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีเหตุผล การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมอย่างมีจริยธรรมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้นักเรียนเข้าใจยอมรับและปรับตัวในสังคม โดยเฉพาะการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่มีการบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีศีลธรรมจรรยา มีการประพฤติดี มีการดำเนินชีวิตที่ดีงาม พิจารณาสรรพสิ่งใด ๆ ด้วยความเป็นเหตุเป็นผล ตลอดจน มีจิตใจปรารถนาพอใจที่จะทำสิ่งดีงามให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและสังคมส่วนรวม เชื้อต่อการประสานประโยชน์ร่วมกัน ไมโลภและหวังในทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน เพื่อสร้างสังคมโลกที่เป็นสุขไร้การเบียดเบียน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 73-76)

ในฐานะที่ผู้วิจัยสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจศาสตร์ ได้พบว่า สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจศาสตร์จะเป็นวิชาพื้นฐานที่สอนให้นักเรียนได้รู้จักการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ การค้าระหว่างประเทศ องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งถือว่าเป็นความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญกับทุกกลุ่มทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เมื่อนักเรียนผ่านการเรียนในวิชานี้แล้วจะส่งทำให้รู้จักเลือกสรรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 21) นอกจากนี้หากนักเรียนสามารถศึกษาระบบเศรษฐกิจและกลไกตลาดรวมถึงการค้าระหว่างประเทศยิ่งจะส่งผลให้สามารถนำความรู้พื้นฐานจากการเรียนไปพัฒนาต่อยอด จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระเศรษฐกิจศาสตร์นั้นมีความสำคัญต่อผู้เรียนในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเป็นอย่างมาก แต่การเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจศาสตร์ในปัจจุบันยังไม่ประสบผลสำเร็จอย่างที่ควร เนื่องจากครูสังคมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจศาสตร์บางส่วนอาจมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐกิจศาสตร์ตะวันตกและการวิเคราะห์ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องสัมพันธ์กับเศรษฐกิจศาสตร์จุลภาคและเศรษฐกิจศาสตร์มหภาค ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรซึ่งมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในทุกสังคมและทุกมิติ ซึ่งหากครูผู้สอนไม่สามารถอธิบายแนวคิดและปัญหาพื้นฐานจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจได้จะส่งผลทำให้นักเรียนไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาหรือปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตทางด้านเศรษฐกิจเพื่อการกินดีอยู่ดีในฐานะพลเมืองของสังคม โดยการแก้ปัญหาพื้นฐานดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละระบบเศรษฐกิจที่ใช้ในสังคมนั้น

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการสอนครู พบว่า ครูบางส่วนก็ยังคงจัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม อาทิ การสอนแบบท่องจำ การบอกให้จดหรือให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาด้วยตนเองแล้วสรุปลงในสมุด ซึ่งจะไม่สามารถทำให้นักเรียนนั้นเข้าใจเนื้อหาเศรษฐศาสตร์ได้ครบทุกประเด็น เพราะวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่อยู่ในรูปของกฎเกณฑ์และทฤษฎีต่าง ๆ เป็นจำนวนมากจับประเด็นได้ยาก หากให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองก็ยากที่จะเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างถูกต้อง นักเรียนจึงไม่สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของสิริวรรณ ศรีพหล (2540: 54) ที่พบปัญหาว่า การจัดการเรียนการสอนสาระเศรษฐศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นั้นครูส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากกว่าการสอนที่ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและร่วมแสดงทัศนะ ซึ่งจะทำให้เด็กขาดโอกาสฝึกฝนทางด้านการคิดด้านการแก้ปัญหาด้านเนื้อหาวิชาและให้นักเรียนเห็นว่าเนื้อหาวิชายังไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ตลอดจนเมื่อพิจารณาสภาพปัญหาของการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนภายใต้การจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ พบว่า การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์นอกจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศแล้วยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่เมื่อเรียนรู้แล้วสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตรประจำวัน ตัวอย่างเช่น การแบ่งเวลาที่มีจำกัดที่จะต้องพิจารณาความคุ้มค่าสูงสุด และกระบวนการตัดสินใจในการใช้เวลาที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบและจุดมุ่งหมายในชีวิต ซึ่งการเลือกตัดสินใจเหล่านี้ต้องคำนึงเวลาที่มีจำกัด การใช้เวลาอย่างมีคุณค่า ความมั่นคงของชีวิตในอนาคต ความพึงพอใจ ความคุ้มค่า และการประกอบอาชีพ เป็นต้น โดยสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้กับนักเรียนไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอน

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนจากการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์นั้นจะทำให้เด็กสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้านเศรษฐกิจในกระแสสังคมโลกระบบทุนนิยมด้วยวิธีการทางปัญญาและการรู้คิดเข้ามามากำกับ ทั้งนี้เนื่องจากระบบทุนนิยมถูกขับเคลื่อนด้วยความโลภและความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ซึ่งจากข้อบกพร่องดังกล่าวนี้ทำให้ต้องมีการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาบูรณาการ และได้เกิดการผสมผสานแนวคิดของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกกับแนวคิดพระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นแนวคิดของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (Buddhist Economics) โดย Schumacher (1973: 180-192) ได้กล่าวในหนังสือ “Small is beautiful” ไว้ว่า เมื่อวิทยาการต่าง ๆ ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยมนุษย์มุ่งหวังเพียงกำไรสูงสุดจากการประกอบการ แต่ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของโลกและชีวิตของตนเองให้ประสบความสำเร็จหรือมีความสุขได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Gandhi (1968: 34, 61, 63) ที่ว่าการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเน้นความสำคัญของคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และการพยายามการพึ่งตนเองให้มากที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิดของพระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์ (2559: 1) ที่ได้กล่าวว่า มนุษย์มี

ความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด เรียกว่าเป็นคนไม่เต็ม เป็นคนที่ไม่รู้จักพอ จะต้องแสวงหาในสิ่งที่ตนต้องการ หากแต่การแสวงหาของมนุษย์นั้นเมื่อไม่ได้ตามต้องการด้วยวิธีปกติธรรมดา ก็จะแสวงหาด้วยอุบายวิธีที่อาจจะเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 18-23) ที่ว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธนั้นสอดคล้องกับกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยอย่างครบวงจร และจะต้องเป็นไปด้วยดีกับองค์ประกอบทุกอย่างในระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ องค์ประกอบทั้งสาม (มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม) ในการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้นจะต้องประสานเกื้อกูลกัน มีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน กล่าวคือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตแต่ต้องให้ เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต และสอดคล้องกับวัชระ งามจิตเรเจริญ (2552: 132) ที่กล่าวว่า หลักการและวิธีการทางด้านเศรษฐกิจของพุทธธรรมว่าเป็นการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ทั้งด้านการผลิต การบริโภค การกระจาย และการแลกเปลี่ยน ซึ่งจะต้องมีการดำเนินไปลักษณะสายกลางกล่าวคือ เป็นการให้ความสำคัญด้านวัตถุและจิตใจที่ไม่สุดโต่งเกินความเหมาะสมพอดีให้ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงเพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจซึ่งอาศัยการบูรณาการด้านวัตถุและจิตใจให้ทำงานร่วมกัน โดยต้องใช้ข้อวัตรหรือคุณสมบัติและข้อปฏิบัติหลายประการ มีปัญญาและความรอบคอบเป็นเครื่องกำกับ

อนึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 18-23) ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธนั้นต้องสอดคล้องกับกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยอย่างครบวงจร และจะต้องเป็นไปด้วยดี กับองค์ประกอบทุกอย่างในระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ องค์ประกอบทั้งสาม (มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม) ในการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้นจะต้องประสานเกื้อกูลกัน หมายความว่า องค์ประกอบเหล่านี้ประสานและเกื้อกูลต่อกันเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ฉะนั้น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน กล่าวคือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตแต่ต้องให้ เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมคุณภาพชีวิตซึ่งถือว่าเป็นการไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม และไม่ทำให้เสียคุณภาพของ Eco-Systems หรือระบบธรรมชาติแวดล้อม ทั้งนี้หากเรามองแต่เพียงด้านวัตถุของการผลิตอย่างเดียว แต่ไม่ได้พิจารณากระบวนการผลิตที่มีจริยธรรมก็จะทำให้สภาพเศรษฐกิจย่ำแย่ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วปัจจัยสำคัญของเศรษฐกิจ คือ ทรัพยากรมนุษย์ และสิ่งที่มีค่าสูงสุดของมนุษย์ก็คือจริยธรรม โดยคำว่าจริยธรรมในที่นี้มีความหมายรวมไปถึงคุณธรรมและคุณค่าทางจิตใจ ความประพฤติดี ความประพฤติชั่ว หรือสภาพจิตใจที่เป็นไปต่าง ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างมาก

การดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หัวใจของการผลิตที่สำคัญก็คือ คุณภาพและคุณธรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความขยัน ความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริต ความรักและเอาใจใส่ในงาน ความตรงต่อเวลา และความเสียสละ เป็นต้น ทั้งหมดนี้ย่อมมีผลต่อคุณภาพในการผลิตและมีความสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตอย่างมาก กล่าวคือ ถ้าคนทำงานรักและ

เอาใจในงานที่ตนเองทำ มีความขยันหมั่นเพียร ผลผลิตที่ออกมาก็จะดีมีคุณภาพ ในทางตรงข้าม ถ้าคนทำงานเกิดความเบื่อหน่ายไม่กระตือรือร้นหรือมีการทุจริตคอร์รัปชัน ท้อแท้ กลุ่มใจกังวลใจ ก็ย่อมมีผลกระทบต่อการผลิตหรือเพิ่มผลผลิตนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับวัชระ งามจิตระเจริญ (2552: 132) ที่กล่าวถึงหลักการและวิธีการทางด้านเศรษฐกิจของพุทธธรรมว่าเป็นการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ทั้งด้านการผลิต การบริโภค การกระจาย และการแลกเปลี่ยนในลักษณะทางสายกลางกล่าวคือเป็นการให้ความสำคัญด้านวัตถุและจิตใจที่ไม่สุดโต่งเกินความเหมาะสมพอดีให้ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงเพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจซึ่งอาศัยการบูรณาการด้านวัตถุและจิตใจให้ทำงานร่วมกัน โดยต้องใช้องค์ธรรมหรือคุณสมบัติและข้อปฏิบัติหลายประการมีปัญญาและความรอบคอบเป็นเครื่องกำกับ นอกจากนี้อภิชัย พันธเสน (2558: 3-5) กล่าวว่า พุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นการนำคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้ามาประยุกต์เข้ากับแนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นจากอารยธรรมตะวันตกซึ่งมีนิยามว่า วิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจสูงสุด ภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัดและสามารถทำให้สังคมได้บรรลุถึงสวัสดิการทางสังคมสูงสุดภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน และหากพิจารณากรอบวิชาเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวก็อาจจะให้นิยามวิชาพุทธเศรษฐศาสตร์ได้ว่า วิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุซึ่งสันติสุข จากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิชาเศรษฐศาสตร์มีจุดเน้นในเรื่องของความพึงพอใจสูงสุดสำหรับปัจเจกบุคคลและสวัสดิการสังคมสูงสุดสำหรับสังคม ในขณะที่พุทธเศรษฐศาสตร์เน้นเป้าหมายสำคัญของปัจเจกบุคคลและสังคมที่สันติสุขคือความสุขที่เกิดจากความสงบเย็น

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแสดงถึงความแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างเศรษฐศาสตร์ทั้งสองแบบซึ่งมีสาเหตุสำคัญจากการที่มนุษย์เข้าใจในแง่มุมที่แตกต่างกันระหว่างวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มีวิวัฒนาการมาจากอารยธรรมตะวันตกกับพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ประยุกต์จากพุทธธรรมหรือคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีจุดเน้นที่สำคัญคือ ความเข้าใจของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุที่ทำให้มนุษย์เกิดความทุกข์ เพื่อจะช่วยให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์หรือเข้าใจความสุขในความหมายที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับตริธรรมา พงศ์เมฆพัฒน์ (2560: 112, 143) ที่กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์เป็นผลผลิตของลัทธิเสรีนิยมและมองการแก้ปัญหาจากปัจเจกบุคคลหรือจากตนเอง มนุษย์จึงมีต้นแบบที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจมากกว่าที่จะเป็นสัตว์สังคมที่สัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีบทบาทสำคัญ เศรษฐศาสตร์จึงเป็นความรู้ที่มีจุดแข็งในแง่ของการบริหารจัดการทรัพยากรให้ก่อประโยชน์ส่วนตน แต่ทางกลับกัน การแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางของศีล สมาธิและปัญญา เพื่อแก้ปัญหาความสุดโต่งและการพัฒนาแนวทางสายกลางให้เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจและสังคม

การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้น จะเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจโดยปราศจากความไม่รู้หรืออวิชชา ซึ่งจะนำไปสู่การแสวงหาสะสมวัตถุที่สนองผลประโยชน์หรือความต้องการส่วนตน (Self-Interest) หากแต่มีปัญญากำกับทำให้เกิดความรู้เท่าทันต่อสภาพการณ์ที่ความปรารถนาจะแปรเปลี่ยนมาอยู่ในลักษณะของฉันทะ โดยพิจารณาตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา เพื่อสร้างชีวิตที่ดี (Well-Being) และเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย กล่าวคือ เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยเศรษฐกิจในทุกระดับ (อภิชัย พันธเสน 2558: 13-14) ซึ่งสอดคล้องกับปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) ที่กล่าวว่า การใช้ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ตามทัศนคติของเศรษฐศาสตร์ที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบพุทธต้องรู้จักการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยที่ต้องรู้จักเห็นอกเห็นใจทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เพื่อสร้างความสุขในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์มนุษย์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตกนั้น เพื่อที่จะให้มนุษย์รับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำกับการพิจารณาโดยมุ่งสร้างความสุขที่แท้จริงที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 45-56) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) วัชระ งามจิตรเจริญ (2552: 75-133, 156-228) อภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) มาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ดังนี้ 1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1.1 แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม 1.2 แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในด้านไม่เรียนรู้ ที่เป็นการแสวงหาความรู้เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ทั้งเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค เพื่อไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2) ด้านทักษะกระบวนการ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 2.1 มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2.2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องในด้านอยู่อย่างพอเพียง ที่จะแสดงออกการดำเนินชีวิตและการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และ 2.3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องในด้านมุ่งมั่นในการทำงาน ที่แสดงออกถึงความตั้งใจ มุ่งมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่การงานให้สำเร็จตามเป้าหมายและมีความภาคภูมิใจในผลงานของตน และ 3) ด้านเจตพิสัย ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 3.1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม ซึ่งสอดคล้องในด้านซื่อสัตย์สุจริต ที่แสดงออกถึงการประพฤติตนตามความเป็นจริงและความถูกต้องในการดำเนินชีวิต ละอายและเกรงกลัวต่อการทำ

ความผิด 3.2 มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม และ 3.3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคล และแต่ละอาชีพ ซึ่งสอดคล้องในด้านจิตสาธารณะ ที่แสดงออกถึงความมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ชุมชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระไพศาล วิสาโล (2544: 13) ที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนามีหลักการสำคัญที่ว่าด้วยเหตุและผลของสรรพสิ่ง ดังนั้นการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเกิดกับนักเรียนจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธหรือกระบวนการแห่งปัญญา

การประพฤติปฏิบัติตนด้วยกระบวนการทางปัญญาตามหลักอริยมรรคที่เป็นทางสายกลางนั้น มีขั้นตอนของการพัฒนาที่พอเหมาะกับความพร้อมของตนและพัฒนาจนกระทั่งองค์มรรคต่าง ๆ นั้น สามารถอยู่ในระดับที่เพียงพอที่จะเข้าใจและเข้าถึงได้อย่างถูกต้องได้ ซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องของจิตนี้ คือ สัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นคุณธรรมหมวดปัญญา โดยทางพระพุทธศาสนากการเจริญมรรคนั้นเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติซึ่งมีการพัฒนาไปเป็นลำดับขั้น แต่เมื่อถึงขั้นต้นที่สำคัญของการเจริญมรรคจะต้องมีความครบถ้วนทุกหมวดทั้งหมด คือ สมาธิและปัญญา เมื่อมรรคทั้งสามหมวดหรือองค์มรรคแปดประการในพระพุทธศาสนา มีระดับที่พัฒนาครบถ้วนแล้วจึงจะเรียกว่า อริยมรรค ซึ่งเป็นการเดินทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาและจะช่วยให้สามารถพัฒนาอริยมรรคเป็นองค์รวมได้ (ตรีธรม พงศ์เมฆพัฒน์, 2560: 143-144)

ตามที่พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ที.ม. 10/299/348) พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (ม.ม. 12/149/123) พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก (ม.อ. 14/704/453) และพระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ มรรควิภังค์ สุตตันตภาขณีย์ (อภิ.วิ. 35/569-577/268-269) พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ อภิธรรมภาขณีย์ อัญจกิกวาร (อภิ.วิ. 35/580-588/327-328) พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภทามรรค (ขุ.ป. 31/527/237) และสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2559: 215) ระบุองค์ประกอบของหลักอริยมรรค ประกอบไปด้วย 1) สัมมาทิฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้อง ความเข้าใจ ความนิยมใฝ่ยึดถือ ด้วยปัญญาที่รู้แจ้งผ่านระบบการคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จนสามารถนำชีวิตและสังคมหรือมนุษยชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญงอกงามรุ่งเรืองด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์ 2) สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความดำริที่ปราศออกจากความโลภ ความพยาบาท ความเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ต้องเป็นดำริที่เหมาะสมและบริสุทธิ์เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น 3) สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสม งดเว้นจากวจีหุจจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อ 4) สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การทำงานที่ถูกต้อง ไม่มีโทษภัย ปราศจากกายหุจจริต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติผิดในกาม 5) สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศิลปวิทยาเพื่อประกอบแต่อาชีพที่สุจริต งดเว้นจากมิถฉอาชีพที่ผิดศีลธรรมจรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ดั่งงามและประสพสุข

ที่ประณิดดำรงตนด้วยดีของหมู่มวลมนุษย์ 6) สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง ความเพียรในสัมมัมปธาน 4 คือเพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรให้บุญกุศลเกิดขึ้น และเพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว 7) สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกถูกต้อง ความระลึกที่เป็นไปตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม อันมีผลต่อการพึงระวังตนไม่ให้เป็นผู้ประมาทขาดความระลึกได้ต่อการดำเนินชีวิต และ 8) สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่นที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกายและอารมณ์ให้สงบโดยการกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ออกไปชั่วขณะหนึ่ง โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อบูรณาการแนวคิดหลักอริยมรรคเข้ากับการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ ตามแนวคิดของ Rose and Karen (1993: 65) Frazee & Rudnitski (1995: 137-141) Fogarty (2002: 61-65) ที่สังเคราะห์ได้ว่า การบูรณาการแนวคิดหลักอริยมรรคเข้ากับการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ใช้หลักการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยจะบูรณาการหลักจริยธรรมเข้าไปสอดแทรก (Infusion) ในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อรักษาความสมดุลของการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ตามแนวคิดตะวันตกกับหลักจริยธรรม ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาความสมดุลการดำรงชีวิตกับจริยธรรมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ) ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action) 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ) 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ต้งามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกถึงจะ

สร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ) เพื่อที่จะพัฒนาการเรียนรู้ สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนอย่างรอบด้านทั้งแง่มุมของการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ในด้านความรู้ที่เป็น การประยุกต์หลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในระดับจุลภาคและมหภาคสู่การนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันอย่างมีจริยธรรม ด้านทักษะกระบวนการและด้านเจตพิสัย ที่เป็นการพัฒนาควบคู่ไป กับการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์อย่างมีจริยธรรม โดยมุ่งที่จะให้นักเรียนสามารถปรับตัวต่อการดำรงอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อ ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัย และการออกแบบระบบการเรียนการสอน แนวคิด พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิด หลักการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เป็นการวิจัยประเภท หนึ่งที่น่ามาใช้ในวงการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาความรู้ โดยมีขั้นตอนของการวิจัย คือ ดำเนินการวิจัยก่อนแล้วจึงนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรม และเมื่อได้นวัตกรรมแล้ว จึงนำ นวัตกรรมที่ได้ไปใช้ดำเนินการวิจัยอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นจึงนำผลหรือนวัตกรรมที่ได้จาก การนำไปใช้ไปพัฒนาปรับปรุงแก้ไขโดยมีขั้นตอนในการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research: R₁) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานจากสภาพการปฏิบัติจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือ การประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยการวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ไปสู่ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Develop: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาโดยนำผลจาก ขั้นตอนที่ 1 (R₁) ไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรม ทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนอง ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และในขั้นการพัฒนานี้จะต้องพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพก่อนแล้วจึงไปขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research: R₂) เป็นขั้นตอนที่นำนวัตกรรมไปใช้จริงกับ กลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการประเมินระหว่างใช้และเมื่อใช้แล้วไปสู่ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Develop: D₂) เป็นขั้นที่มีการประเมินผลนวัตกรรมหรือบางกรณีอาจจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตาม จุดประสงค์ก็สามารถดำเนินการปรับปรุณนวัตกรรมอีกครั้งหนึ่ง (องอาจ นัยพัฒน์, 2554: 232)

จากแนวคิด หลักการวิจัยและพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่ใช้กระบวนการเชิงระบบสร้างและพัฒนานวัตกรรมตามเป้าหมายที่กำหนด โดยผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน เพื่อพัฒนาแนวคิด นวัตกรรม หรือวิธีการใหม่ที่สร้างสรรค์และมีคุณค่าต่อการจัดการเรียนการสอน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบระบบการเรียนการสอน

แนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ (Instructional Design: ID) ADDIE Model ซึ่งมีการปรับปรุงจากแนวคิดเดิมของ University of Florida (Kruse, 2012: 1-15) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) ร่วมกับแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) เป็นการระบุกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินการเรียนรู้ การเลือกสื่อ และวิธีการจัดการเรียนการสอน 3) ขั้นตอนการพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการจัด การเรียนรู้และพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล 4) ขั้นตอนการนำไปใช้ (Implementation) เป็นการนำแผนการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรม และเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง และ 5) ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ทุกระดับและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ทุกองค์ประกอบเพื่อยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) เริ่มจากการเสนอภาพเหตุการณ์ในห้องเรียน (Scenario) โดยใช้การเล่าเรื่อง มีครูและนักเรียนเป็นผู้แสดงโดยจำลองเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เพื่อนำไปสู่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนซึ่งแต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (The Model of Teaching) มี 4 ส่วน คือกระบวนการเรียนการสอน (Syntax หรือ Phases) ระบบสังคม (Social System) หลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอนของรูปแบบ หรือระบบสนับสนุน (Support System)

ส่วนที่ 2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ (Application)

ส่วนที่ 3 สารความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานและสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (Instruction and Nurturant Effects)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดการออกแบบระบบการสอน ADDIE Model (Kruse, 2012: 1-15) และรูปแบบ

การจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) โดยนำมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

3. แนวคิด หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้

3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) เป็นทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Bruner (1963: 1-54) เป็นนักจิตวิทยาที่สนใจและศึกษาเรื่องของการพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจาก Piaget โดย Bruner เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตัวเอง (Discovery Learning) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ 1) ขั้นการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ 2) ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่เด็กสามารถสร้างมโนภาพในใจได้และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริง และ 3) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นของการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) Ausubel (1961: 77-97) เชื่อว่าการเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียน หากการเรียนรู้นั้นสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่รู้มาก่อน การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบมโนทัศน์หรือโครงสร้างความคิดก่อนการเรียนการสอน (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่นักเรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้น ๆ จะช่วยให้นักเรียนรู้ได้เรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

งานวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีการเรียนรู้พุทธินิยมมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมายด้วยกระบวนการทางปัญญา ซึ่งเนื้อหาที่นำไปใช้ในการวิจัยนั้นเป็นเศรษฐศาสตร์ โดยจะศึกษาจากหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.2 ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivist Theory) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นการให้วิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง Vygotsky (1978: 86-87) นักจิตวิทยาชาวรัสเซีย ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาในสมัยเดียวกับ Piaget (1986: 1-12) ซึ่งทฤษฎีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาเป็นรากฐานที่สำคัญของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่ระบุว่า การสร้างความรู้ที่เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ ดังนั้น ความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และวิธีการได้มาซึ่งความรู้ได้มาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ตลอดจนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมเพื่อการแสวงหาความหมายใหม่และความรู้ความเข้าใจใหม่ (Shaffer, 1996: 242) ทั้งนี้การสร้าง

ความรู้ที่ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการหลักอริยมรรคนั้น ต้องอาศัยมวลประสบการณ์และความพยายามในการแสวงหาความรู้ เพื่อให้มาซึ่งความรู้และการพัฒนาอย่างมีจริยธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีการสร้างความรู้มาใช้ในออกแบบการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้สร้างความรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การพิจารณาและวิเคราะห์สาระความรู้ การจัดระเบียบความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนการเรียนรู้และขยายองค์ความรู้สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

4. แนวคิดเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค สำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังต่อไปนี้

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ ทิศนา แคมมณี (2552: 145-146) ได้กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จึงหมายถึง การนำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์กันมาผสมผสานกันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากการบูรณาการในเนื้อหาสาระแล้วการจัดการเรียนการสอนควรมีการบูรณาการในลักษณะอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย ได้แก่ การบูรณาการระหว่างความรู้กับกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้กับทางด้านจิตใจ และการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตจริง

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการบูรณาการของ Rose and Karen (1993: 65) และ Fogarty (2002: 61-65) มีหลักการว่า ในชีวิตจริงสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน การเรียนรู้ที่ดีจึงควรมีลักษณะเป็นองค์รวมไม่แยกเป็นส่วน ๆ ซึ่งจะทำการเรียนรู้ไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและความเป็นจริง เป็นผลให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้การบูรณาการจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และแก้ปัญหาหลายด้าน ช่วยให้เกิดพัฒนาการทั้งทางด้านความรู้ ทักษะและเจตคติไปพร้อมกันและช่วยเปิดโลกทัศน์ของทั้งครูและนักเรียนให้มีความคิดและมุมมองที่กว้างขึ้น นอกจากนี้ Frazee & Rudnitski (1995: 137-141) ได้กำหนดการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำได้โดยกำหนดประเด็นหรือหัวเรื่อง (Theme) ขึ้นมา แล้วนำความรู้จากวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น การจัดแบบนี้ทำให้ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ ทักษะและประสบการณ์จากวิชาต่าง ๆ มากกว่า 2 วิชา จึงเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง 2) แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) ทำได้โดยนำเรื่องที่ต้องการจะบูรณาการไปสอดแทรก (Infusion) ในวิชาต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำได้ง่าย เพราะผู้สอนสามารถบูรณาการเรื่องใด เรื่องหนึ่งกับวิชาที่ตนกำลังสอนอยู่

ทั้งนี้ งานวิจัยนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรคตามการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยจะบูรณาการหลักจริยธรรม เข้าไปสอดแทรก (Infusion) ในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อรักษาความสมดุลของการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ตามแนวคิดตะวันตกกับหลักจริยธรรม โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเพื่อ การส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ กระบวนการ และด้านเจตพิสัย

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ เป็นการสอนความคิด รวบยอดหรือความคิดพื้นฐานในวิชาเศรษฐศาสตร์มีความสำคัญที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความ เข้าใจเพื่อเชื่อมโยงความคิดเหล่านั้นไปสู่ความเข้าใจ ปัญหาข้อขัดแย้งทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ในชีวิตประจำวันของผู้คนในแต่ละพื้นที่ (วันเพ็ญ วรรณโกมล, 2542: 146-147) ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2552: 5) และ สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 57-60) ที่ได้กล่าวในทำนองเดียวกัน ว่าการจัดการเรียนการสอนสาระเศรษฐศาสตร์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจและสามารถบริหารจัดการ ทรัพยากรในดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ ตลอดจนเข้าใจระบบและสถาบันเศรษฐกิจ ต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลกและ มีเหตุผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพ และเข้าใจบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่าง รอบด้าน

นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาต่างประเทศ อันได้แก่ NCSS: National Curriculum Standard for Social Studies (2011: 43-45) และ Foundation for the Atlantic Canada Social Studies Curriculum (2016: 21) ได้ระบุเนื้อหาการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องและสัมพันธ์กันว่า เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการมุ่งให้ความรู้และ ความสามารถของนักเรียนในการเลือกใช้ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด ภายใต้ระบบการแลกเปลี่ยน และการค้า เพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ตลอดจนเป็นการให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการ ตัดสินใจทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อ ระดับปัจเจกบุคคลและสังคม

จากที่กล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ เป็น การศึกษาเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ในพฤติกรรมการผลิต การจำหน่ายแจก และการบริโภค สินค้าและบริการ ซึ่งจะทำให้ นักเรียนสามารถเป็นพลเมืองที่เข้าใจสภาพเศรษฐกิจความเคลื่อนไหว ทางเศรษฐกิจทั้งระดับจุลภาคและมหภาค ตลอดจน มีเหตุผลสำหรับตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อสนองต่อความต้องการของตนเอง ท้องถิ่น ประเทศ และโลก

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค กล่าวคือ หลักอริยมรรค เรียกอีกอย่างว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่ง ความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดปัญหา ไม่ติดข้อง ในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตคิลมถานุโยค ดังมีพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์ (วิ.มหา. 4/13/20) ความว่า อริยมรรค หรือมรรคมองค์ 8 นี้เป็นเหตุปัจจัยให้วิปัสสนาปัญญา ก่อน ภายหลังต่อมายังเป็น ปัจจัยให้เกิดมรรคญาณ เมื่อวิปัสสนาปัญญามีกำลังแก่กล้าขึ้น ผู้ปฏิบัติธรรมก็จะบรรลุถึงมรรคญาณ ผลญาณ และนิพพานในที่สุด ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลาง โดยไม่เข้าถึงการปฏิบัติสุดโต่ง 2 อย่างนั้น อันทำให้เกิดจักขุ ทำให้เกิด ปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้แจ้งและเพื่อความดับทุกข์”

ทั้งนี้ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ที.ม. 10/299/348) พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (ม.ม. 12/149/123) พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก (ม.อุ. 14/704/453) และพระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ มรรควิภังค์ สุตตันตภาชนีย์ (อภิ.วิ. 35/569-577/268-269) พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ อภิธรรมภาชนีย์ อัญญสังคิกวาร (อภิ.วิ. 35/580-588/327-328) พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามรรค (ขุ.ป. 31/527/237) และ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2559: 215) ระบุองค์ประกอบของหลักอริยมรรค ประกอบไปด้วย 1) สัมมาทิฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้อง ความเข้าใจ ความนิยมใฝ่ยึดถือ ด้วยปัญญาที่รู้แจ้งผ่านระบบการคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จนสามารถนำชีวิตและสังคมหรือมนุษยชาติ ทั้งหมดไปสู่ความเจริญงอกงามรุ่งเรืองด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์ 2) สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความดำริที่ปราศออกจากความโลภ ความพยาบาท ความเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ต้องเป็นดำริที่เหมาะสมและบริสุทธิ์เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น 3) สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสม งดเว้นจากวจีหุจจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อ 4) สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การทำงาน ที่ถูกต้อง ไม่มีโทษภัย ปราศจากกายหุจจริต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติดีในกาม 5) สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศิลปวิทยาเพื่อประกอบแต่ อาชีพที่สุจริต งดเว้นจากมิจฉาชีพที่ผิดศีลธรรมจรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงามและประสบ สุขที่ประณีตดำรงตนด้วยดีของหมู่มวลมนุษย์ 6) สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความเพียร พยายามที่ถูกต้อง ความเพียรในสัมมัมปธาน 4 คือ เพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น เพียรละบาป อกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรให้บุญกุศลเกิดขึ้น และเพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว 7) สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกถูกต้อง ความระลึกที่เป็นไปตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม อันมีผลต่อการพึงระวังตนไม่ให้เป็นผู้ประมาทขาดความระลึกได้ต่อการดำเนินชีวิต

และ 8) สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่นที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกายและ อารมณ์ให้สงบโดยการกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ออกไปชั่วขณะหนึ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ และแนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรคด้วยวิธีการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เพื่อ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ ของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมี ความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฏฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และ ความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวาจา) ในการเจรจา แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทาง เศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมา สังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม ตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวาจา)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) และมีทัศนคติที่ดีงามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมา สังกัปปะ) พร้อมกันมีระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้ เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวาจา) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

4.4 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25) และ วัชรระ งามจิตรเจริญ (2552: 1-2) ได้กล่าวว่า Schumacher พิมพ์หนังสือชื่อว่า Small is beautiful มีผู้แปลเป็นภาษาไทย จิวแต่แจ้ว ซึ่งบทที่ 4 ของหนังสือเล่มนี้ที่มีชื่อว่า “Buddhist Economics” แปลว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทำให้คนจำนวนมากทั้งในตะวันออกและตะวันตกเกิดความสนใจใน เรื่องพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ โดย Schumacher ได้กล่าวเกี่ยวกับ Buddhist

Economics ไว้ว่าเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับมรรค ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ สัมมาอาชีวะ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 46-48) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 1-5) อภิชัย พันธเสน (2558: 2-4) ตรีรณ พงศ์มพัฒน์ (2560: 112, 143) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมีลักษณะเป็นสายกลาง หรือเรียกได้ว่า เศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือ เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา เพราะวาระบบชีวิตของพุทธศาสนาที่เรียกว่ามรรคนั้นมีชื่ออยู่แล้วว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งองค์ของมรรคแต่ละข้อเป็นสัมมา เช่น สัมมาอาชีวะ การที่เป็นสัมมานั้นก็คือ โดยถูกต้อง โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี ความเป็นมัชฌิมาหรือสายกลางนั้นก็คือความพอดี

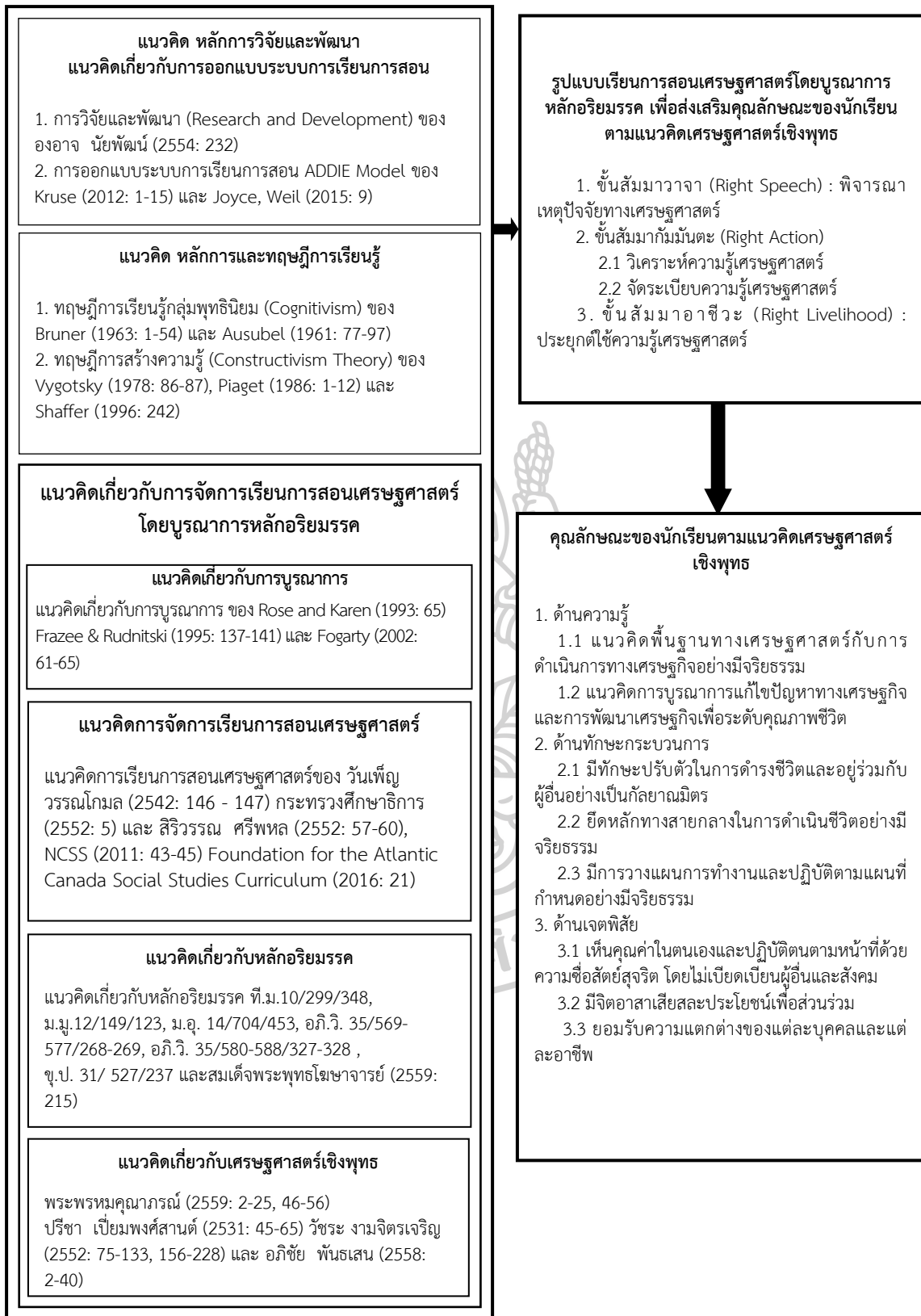
คำสอนทางพระพุทธศาสนามีได้แสดงแนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจไว้อย่างเป็นระบบ ตามแบบอย่างเศรษฐศาสตร์ตะวันตก แต่เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์สอดคล้องจาก 2 แนวคิดนั้น พบว่าระบบเศรษฐกิจที่ประเทศไทยนำมาใช้คือ ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy System) เป็นการแสดงความหมายในเชิงพุทธศาสนาที่เน้นการยอมรับในกรรมสิทธิ์ ทรัพย์สิน และ เสรีภาพของการใช้ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด โดยมีเพียงรัฐที่เป็นกลไกในการกำกับดูแล กล่าวคือ การดำเนินการดังกล่าวเป็นลักษณะที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักแห่งศีลธรรมและคุณค่า ความเป็นมนุษย์ ยอมรับในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล ดังที่ปรากฏในอัครัญญสูตรที่กล่าวถึง ความเป็นมาของสังคมมนุษย์ที่เริ่มรู้จักการทำสัญญาประชาคม เพื่อหากษัตริย์หรือองค์ราชา มาปกครองดูแลบ้านเมืองอันจะนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อย (ที.ปา. 11/111/83-102) โดยพระสูตรนี้ แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของทรัพย์ เมื่อหาทรัพย์มาได้โดยชอบธรรมก็เกิดความสุขอันเกิดจากการ บริโภคทรัพย์นั้น และเมื่อใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์นั้นก็เกิดความสุขทางใจที่ได้ ใช้สอยและทำบุญในทรัพย์อันเกิดมาด้วยความชอบธรรม (อง จตุกก. 21/62/106)

จากที่กล่าวมานี้เศรษฐศาสตร์แนวพุทธจึงเป็นการนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาใช้อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ สำหรับการทำความเข้าใจทางด้านเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ การนำเอาวิธีการอนุমানหรือเชิงตรรกะเข้ามาใช้ในหลักเศรษฐศาสตร์ โดยใช้กระบวนการแห่งเหตุปัจจัยอย่างครบวงจร ซึ่งเศรษฐศาสตร์แนวพุทธจะช่วยส่งเสริมให้คนบริโภคด้วยปัญญาไม่เหตุนอก อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเป็นการสร้างสรรค์การพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ติงาม มีความ สันโดษและเรียบง่าย ตลอดจนควบคุมตนเอง และเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าว หากประพฤติปฏิบัติได้จะเป็นการลดความตระหนี่และเกิดความเกื้อกูลกันในปัจจัยสี่

ทั้งนี้ การพัฒนาคนให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้น จะเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามา ประยุกต์ใช้ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ปราศจากความไม่รู้หรืออวิชชา

หากแต่มีปัญหาที่กำลังจะทำให้เกิดความรู้เท่าทันต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ความปรารถนาจะแปรเปลี่ยนมาอยู่ในลักษณะของฉันทะ โดยพิจารณาตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา เพื่อสร้างชีวิตที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อคนหมู่มาก (อภิชัย พันธเสน, 2558: 13-14) นอกจากนี้ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์มนุษย์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตกนั้นจะให้มนุษย์รับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำกับการพิจารณา โดยมุ่งสร้างความสุขที่แท้จริงที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) วัชระ งามจิตรเจริญ (2552: 75-133, 156-228) อภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) ที่ว่าด้วยแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ดังนี้ 1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1.1 แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม 1.2 แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต 2) ด้านทักษะกระบวนการ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 2.1 มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2.2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม 2.3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม 3) ด้านเจตพิสัย ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 3.1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 3.2 มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม 3.3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ประกอบด้วยองค์ประกอบอะไรบ้าง

2. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีประสิทธิผลเป็นอย่างไร

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่ และเป็นอย่างไร

2.2 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นอย่างไร

2.2.1 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่ และเป็นอย่างไร

2.2.2 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 4 ระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล มีพัฒนาการอย่างไร

2.2.3 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัยของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 4 ระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล มีพัฒนาการอย่างไร

2.2.4 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ อยู่ในระดับใดและเป็นอย่างไร

3. การขยายผลการนำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธไปใช้เป็นอย่างไรร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 3 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2.2 เพื่อประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2.2.1 เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2.2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 4 ระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล

2.2.3 เพื่อศึกษาพัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 4 ระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล

2.2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

3. เพื่อขยายผลการนำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ไปใช้กับโรงเรียนอื่น

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สูงกว่าก่อนเรียน

2. คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ หลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สูงกว่าก่อนเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 12 ห้องเรียน รวมจำนวน 480 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 จำนวน 38 คน ที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3

2.2.2 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะกระบวนการ และ 3) ด้านเจตพิสัย

2.2.3 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาวิชาที่ใช้ในการวิจัย คือ เนื้อหารายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้
 1) ระบบเศรษฐกิจ 2) การกำหนดราคาในระบบเศรษฐกิจ 3) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 4) สหกรณ์และเศรษฐกิจในชุมชน 5) การเงิน 6) การคลัง และ 7) การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

4. ระยะเวลาที่ใช้การวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ละ 3 คาบเรียน รวมจำนวน 21 คาบเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง การสังเคราะห์กระบวนการเชิงระบบที่ผู้วิจัยนำแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และแนวคิดแบบจำลองการออกแบบการเรียนการสอน ADDIE Model ของ Kruse มาใช้ในการออกแบบ (Design) และการพัฒนา (Development) ร่วมกับแนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil ดำเนินตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Analysis: A) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D₁) เป็นออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Design and Development: D and D) ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน (Implementation: I) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Develop: D₂) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน

2. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค หมายถึง การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบโดยคำนึงถึงองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

ประกอบด้วย ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุน และการวัดและประเมินผล โดยมีกระบวนการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจา แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ดีงามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

3. คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน 8 ตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

3.1 ด้านความรู้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งการเข้าใจแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธและสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในระดับจุลภาคและมหภาคได้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1) แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม และ 2) แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ มีลักษณะเป็นคำถาม แบบอัตนัย จำนวน 4 ข้อ

3.2 ด้านทักษะกระบวนการ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 1) มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2) ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม และ 3) มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 3 ข้อ

3.3 ด้านเจตพิสัย หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 1) เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 2) มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนร่วม และ 3) ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 3 ข้อ

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนของนักเรียนที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในด้านความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่า และสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นคำถาม แบบปรนัย จำนวน 40 ข้อ

5. นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ประโยชน์ต่อนักเรียน

- 1.1 ทำให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้เศรษฐศาสตร์ที่ค้ำถึงหลักจริยธรรม
- 1.2 ทำให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์

เชิงพุทธ

2. ประโยชน์ต่อครูผู้สอน

2.1 ทราบถึงแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

- 2.2 ทราบถึงแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์

เชิงพุทธ

3. ประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษา

3.1 ได้พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่เป็นลักษณะของการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการนักเรียน ชุมชนและสังคม

3.2 ได้ร่วมพัฒนานักเรียนเป็นพลเมืองดีในมิติทางเศรษฐศาสตร์ โดยอิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ดังนี้

1. หลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560): กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2. แนวคิด หลักการวิจัยและพัฒนา
3. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการออกแบบการเรียนการสอน
4. แนวคิด หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้
5. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์
7. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ
8. แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นแนวทางสำหรับการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษาที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีความหมาย โดยมีรายละเอียดดังนี้ (โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ, 2561: 201-253)

1. วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกบนพื้นฐานของความเป็นไทยและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. พันธกิจกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.1 ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายในเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนา
นักเรียนสู่ความเป็นพลเมืองดี

2.2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกบนพื้นฐาน
ความเป็นไทยและความเป็นท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ

2.3 ส่งเสริมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการ
ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพและจริยธรรม

3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้เรียนรู้และศึกษาความเป็นไปของโลก ส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาตนเอง
เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยม
อันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย
ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขส่งเสริมให้มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกลงและ
ตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมไทย
และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

4.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสารมีวัฒนธรรม
ในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อ
แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม
รวมทั้งการเจรจาต่อรอง เพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูล
ข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดย
คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

4.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์
การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้าง
องค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรค
ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจ
ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ประยุกต์ความรู้มาใช้

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

- 5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 5.2 ซื่อสัตย์สุจริต
- 5.3 มีวินัย
- 5.4 ใฝ่เรียนรู้
- 5.5 อยู่อย่างพอเพียง
- 5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 5.7 รักความเป็นไทย
- 5.8 มีจิตสาธารณะ

6. โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560): กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560): กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (เฉพาะรายวิชาพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) ได้กำหนดไว้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (เฉพาะรายวิชาพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย)

ชั้น	ภาคเรียนที่	รหัสวิชา/รายวิชา	จำนวน หน่วยกิต	จำนวนชั่วโมง/ สัปดาห์	จำนวนชั่วโมง/ ภาคเรียน
ม.4	1	ส31101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 1	1.0	2	40
		ส31102 ประวัติศาสตร์ 1	0.5	1	20
	2	ส31103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 2	1.0	2	40
		ส31104 ประวัติศาสตร์ 2	0.5	1	20
ม.5	1	ส32101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 3	1.0	2	40
		ส32102 ประวัติศาสตร์ 3	0.5	1	20
	2	ส32103 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4	1.0	2	40
		ส32104 ประวัติศาสตร์ 4	0.5	1	20
ม.6	1	ส33101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5	1.0	1	40
	2	ส33102 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 6	1.0	1	40

จากตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (เฉพาะรายวิชาพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย) ผู้วิจัยได้นำรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 มาใช้ทดลอง ซึ่งจะเป็นเนื้อหาสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์

7. คำอธิบายรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

คำอธิบายรายวิชา

ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3

รายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 40 ชั่วโมง จำนวน 1.0 หน่วยกิต

ศึกษา วิเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น กิจกรรมพื้นฐานทางเศรษฐกิจปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ การกำหนดราคาและค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ การกำหนดราคาเชิงกลยุทธ์ บทบาทของรัฐบาลในการแทรกแซงราคาและการควบคุมราคา

ศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับระบบสหกรณ์มาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ

ศึกษา วิเคราะห์นโยบายการเงิน การคลัง การธนาคาร เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและบริหารประเทศ วิเคราะห์ผลกระทบจากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อสังคมไทย ตลอดจน วิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ที่นำไปสู่การพึ่งพา การประสานประโยชน์ การแข่งขัน และการขัดแย้งทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ

ศึกษา วิเคราะห์ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมในกรอบของอริยสัจ 4 ได้แก่ หมวดทุกข์ หมวดสมุทัย หมวดนิโรธ และหมวดมรรค ตลอดจนวิเคราะห์ คุณค่าและความสำคัญของพระไตรปิฎก และใช้ข้อมูลจากพระไตรปิฎก การสังคายนาพระไตรปิฎก มาจัดกระทำเพื่อเผยแพร่พระไตรปิฎก ที่สอดคล้องกับหลักค่านิยม จริยธรรม เพื่อขจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

โดยใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล การคิดแก้ปัญหา กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ การเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 กระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างค่านิยมจริยธรรม และกระบวนการเรียนรู้ตามพุทธวิธี

เพื่อให้นักเรียนรู้จักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รู้เท่าทันภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพและมีจริยธรรม ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่ศาสนาที่ตนเองนับถือ

รหัสตัวชี้วัด

ส 1.1	ม.4-6/1	ม.4-6/2	ม.4-6/3	ม.4-6/4	ม.4-6/5
	ม.4-6/6	ม.4-6/7	ม.4-6/8	ม.4-6/9	ม.4-6/10
	ม.4-6/11	ม.4-6/12	ม.4-6/13		
ส 3.1	ม.4-6/1	ม.4-6/2	ม.4-6/3	ม.4-6/4	
ส 3.2	ม.4-6/1	ม.4-6/2	ม.4-6/3		

รวมตัวชี้วัด 20 ตัวชี้วัด

8. โครงสร้างรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

โครงสร้างรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มี 2 สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 โครงสร้างรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
1	ระบบเศรษฐกิจ	ส 3.1 ม.4-6/1	1.1 ระบบเศรษฐกิจ <ul style="list-style-type: none"> - ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม - ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม - ระบบเศรษฐกิจแบบผสม 1.2 ตลาดในระบบเศรษฐกิจ <ul style="list-style-type: none"> - ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ - ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ 	3

ตารางที่ 2 โครงสร้างรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
(ต่อ)

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
2	การกำหนดราคาในระบบเศรษฐกิจ	ส 3.1 ม.4-6/1	2.1 การกำหนดราคาในระบบเศรษฐกิจ - อุปสงค์ อุปทาน และดุลยภาพ - อุปสงค์ส่วนเกิน และอุปทานส่วนเกิน 2.2 การกำหนดราคาในเชิงกลยุทธ์ 2.3 การกำหนดค่าจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงานในสังคมไทย	3
3	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ส3.1 ม.4-6/2	3.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3
4	สหกรณ์และเศรษฐกิจในชุมชน	ส 3.1 ม.4-6/3 ส 3.1 ม.4-6/4	4.1 สหกรณ์ 4.2 เศรษฐกิจในชุมชน	3
5	การเงิน	ส 3.2 ม.4-6/1	5.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเงิน 5.2 ภาวะเงินเฟ้อและภาวะเงินฝืด 5.3 นโยบายการเงิน	3
6	การคลัง	ส 3.2 ม.4-6/1	6.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคลัง 6.2 งบประมาณแผ่นดิน 6.3 นโยบายการการคลัง	3
7	การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์	ส 3.2 ม.4-6/2 ส 3.2 ม.4-6/3	7.1 การค้าระหว่างประเทศ 7.2 การเงินระหว่างประเทศ 7.3 การลงทุนระหว่างประเทศ 7.4 การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์	3

ตารางที่ 2 โครงสร้างรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
(ต่อ)

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
8	พุทธธรรมนำชีวิต	ส 1.1 ม.4-6/1 ส 1.1 ม.4-6/2 ส 1.1 ม.4-6/3 ส 1.1 ม.4-6/4 ส 1.1 ม.4-6/5 ส 1.1 ม.4-6/6 ส 1.1 ม.4-6/7 ส 1.1 ม.4-6/8 ส 1.1 ม.4-6/9 ส 1.1 ม.4-6/10 ส 1.1 ม.4-6/11 ส 1.1 ม.4-6/12	8.1 ประวัติและความสำคัญทาง พระพุทธศาสนา 8.2 การวิเคราะห์พุทธประวัติ พุทธจริยาวัตร	10
9	แก่นพุทธธรรม	ส 1.1 ม.4-6/13	9.1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 9.2 คติและคุณความดีจากการนับถือ พระพุทธศาสนา	6
10	พระไตรปิฎก	ส 1.1 ม.4-6/15	10.1 พระไตรปิฎก 10.2 การสังคายนาพระไตรปิฎก 10.3 ข้อความน่ารู้ในพระไตรปิฎก	3
รวม				40

จากโครงสร้างรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่กล่าวมาข้างต้น การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสาระการเรียนรู้สำหรับการวิจัย คือ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1-7 ของรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อนำสู่การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธอย่างเป็นระบบ

ซึ่งได้นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสาธารณะ

แนวคิด หลักการวิจัยและพัฒนา

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีการศึกษาแนวคิด หลักการวิจัยและพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการวิจัยและพัฒนา

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการวิจัยและพัฒนา ไว้ดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช (2544: 2) สุปัทร์ พิบูลย์ (2549: 15) และองอาจ นัยพัฒน์ (2554: 232) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การวิจัยและพัฒนา เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ใช้กระบวนการศึกษาที่มุ่งหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ในการหาความรู้ทางวิชาการ ที่มุ่งการนำผลการวิจัยไปปรับปรุง เป็นการพัฒนางานแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือหรือเป็นยุทธวิธีในการดำเนินงาน ขั้นตอนหลักในการดำเนินงานมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) เพื่อที่จะแสวงหาผลิตภัณฑ์ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ พัฒนาระบบการ พัฒนาระบบและวิธีทำงาน และเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน สำหรับการพัฒนาสิ่งที่ต้องการ นอกจากนี้ ญาณภัทร สีหะมงคล (2550: 1) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้า คิดค้นอย่างเป็นระบบและน่าเชื่อถือ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาผลผลิต เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิควิธีหรือรูปแบบการทำงาน หรือระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นอย่างชัดเจน

จากที่กล่าวมาสรุปความหมายของการวิจัยและพัฒนาได้ว่า เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าที่เป็นระบบที่มุ่งหาความรู้และความจริงที่มีขั้นตอนหลักในการดำเนินงานมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) เพื่อพัฒนารูปแบบการทำงานและระบบบริหารจัดการที่ครูจะสามารถพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา ไว้ดังนี้

ทิตนา แคมมณี (2547: 8) ได้กล่าวว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนา เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน ซึ่งการวิจัยและพัฒนาเป็นการดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี และเห็นผลประจักษ์

สุพักตร์ พิบูลย์ (2549: 16) ได้กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นทางเลือกสำคัญที่จะมีผลต่อการยกระดับคุณภาพงานในองค์กร รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรหรือนักวิชาชีพกลุ่มนั้น ๆ สามารถยกระดับคุณภาพงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

สมคิด พรหมจ้อย (2550: 5) ได้กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาจะช่วยให้เกิดความรู้ใหม่หรือวิทยาการใหม่ แนวคิดทฤษฎีใหม่ เพื่อพัฒนาวิทยาการให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ทำให้รู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้หรือสิ่งใดที่พอรู้อยู่แล้วก็ทำให้รู้และเข้าใจยิ่งขึ้น ทั้งอาจนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาเป็นวิทยาการใหม่ ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ต่อไปได้ เช่น พัฒนานวัตกรรม พัฒนabethเรียนคอมพิวเตอร์ ชุดการสอน สื่อการสอน คู่มือประกอบการทำงาน วิธีสอน รูปแบบการเรียนการสอน รูปแบบการทำงาน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปความสำคัญของการวิจัยและพัฒนาได้ว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถค้นหา ตรวจสอบ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อค้นคว้าหาความรู้ใหม่ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาระบบการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาวัตกรรมตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ศึกษา ค้นคว้า ประดิษฐ์ คิดค้น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ศึกษาขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

Borg & Gall (1989: 784 - 785) ได้กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญของการวิจัยและพัฒนา มี 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Research and Information Collection) โดยการรวบรวมวรรณกรรม การสังเกตภายในห้องเรียน การเก็บสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือมีอยู่ และเป็นประโยชน์ในการนำมาทำวิจัย

2. การวางแผน (Planning) เป็นกาวางแผนที่รวมถึงการวางแผนเกี่ยวกับทักษะ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดลำดับเนื้อหาวิชาการทดสอบแบบต่าง ๆ การพัฒนารูปแบบผลผลิตขั้นต้น รวมทั้งการเตรียมสื่อแบบต่าง ๆ คู่มือ และแบบทดสอบ

3. พัฒนารูปแบบขั้นต้นของผลิตภัณฑ์ (Develop preliminary form of product) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นการออกแบบ และจัดทำผลิตภัณฑ์การศึกษาตามที่วางไว้

4. การทดสอบเบื้องต้น (Preliminary Field Testing) คือ การนำผลผลิตทั้งหมดมาทดลองถ้าเป็นโรงเรียนใช้ 1-3 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้จำนวน 6-12 คน โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ

5. ผลผลิตไปปรับปรุง (Main Product Revision) ภายหลังจากได้รับการเสนอแนะและทดสอบในเบื้องต้น

6. ทดสอบกลุ่มย่อย (Main Field Testing) ถ้าเป็นโรงเรียนใช้กลุ่มตัวอย่าง 5 - 15 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 - 100 คน ในขั้นนี้จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ผลลัพธ์และการประเมินผลที่ได้จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมตามความเหมาะสม

7. ปรับปรุงผลผลิตที่ได้จากการทดลอง (Operational Product Revision)

8. ทดสอบภาคสนาม (Operational Field Testing) เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ถ้าเป็นโรงเรียนใช้ 10 - 30 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้กลุ่มตัวอย่าง 40 - 200 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต แล้วใช้แบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

9. ปรับปรุงผลผลิตขั้นสุดท้าย (Final Product Revision) เป็นการปรับปรุงผลผลิตภายหลังจากทดสอบขั้นสุดท้าย

10. นำไปเผยแพร่ (Distribution) เป็นการประชุม หรือในวารสาร หรือการเผยแพร่ทางการค้า การเผยแพร่จะนำมาสู่การควบคุมคุณภาพ

ทิตินา แคมมณี (2547: 2) กล่าวว่า ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญแบ่งตามกระบวนการหลักเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) ซึ่งอาจเริ่มต้นจาก R_1 เพื่อแสวงหาความรู้และแนวทางการพัฒนานวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ และต่อด้วย D_1 คือการพัฒนา นวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ตามแนวทางนั้น ขั้นตอนการวิจัย R_2 เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพของนวัตกรรม / ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อหาข้อบกพร่อง วิธีการปรับปรุงแก้ไข และนำข้อมูลไปใช้ ทั้งนี้ นักวิจัยอาจดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวซ้ำหลายๆ รอบจนกว่าจะได้ นวัตกรรม / ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด กระบวนการวิจัยและพัฒนาจึงมีขั้นตอนเรียงลำดับดังนี้ คือ $R_1 \rightarrow D_1 \rightarrow R_2 \rightarrow D_2$ ซึ่งอาจมีขั้นตอนต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะได้ นวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน หรืออาจเริ่มต้นจาก $D_1 \rightarrow R_1 \rightarrow D_2 \rightarrow R_2$ ก็ได้ หากเริ่มต้นจากนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ที่คิดค้นขึ้น

ธเนศ ขำเกิด (2542: 9) กล่าวว่า ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาโดยเริ่มจากขั้นตอนแรก เป็นการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็น เพื่อการสืบค้นหรือวิธีการหาปัญหาอย่างมีระบบ และเมื่อได้ทราบปัญหาถ้าหยุดนิ่งไม่แก้ปัญหาก็พัฒนาให้ดีขึ้น ก็ย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีเกิดขึ้น จึงต้องคิดค้นรูปแบบหรือนวัตกรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและการพัฒนา และเมื่อพัฒนาแบบการแก้ปัญหาหรือนวัตกรรมแล้ว เพื่อให้รู้ว่ารูปแบบหรือนวัตกรรมนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใดก็

ต้องนำไปทดลองใช้ หากแก้ปัญหาไม่สำเร็จก็กลับไปวิเคราะห์ปัญหาและปรับปรุงรูปแบบหรือนวัตกรรม แล้วทดลองใช้ใหม่

องอาจ นัยวัฒน์ (2554: 232) กล่าวว่า ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาเริ่มต้นจาก R_1 เพื่อแสวงหาความรู้และแนวทางการพัฒนานวัตกรรมและตามด้วย D_1 คือการพัฒนาตามหลักการและแนวทางนั้น ต่อด้วยขั้นตอนการวิจัย R_2 เพื่อดำเนินการทดลอง และ D_2 เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น หาข้อบกพร่องและวิธีการปรับปรุงแก้ไข และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงให้เป็นนวัตกรรมที่ดีขึ้น และการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว อาจต้องทำซ้ำ ๆ จนกว่าจะได้นวัตกรรมที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาจึงเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การวิจัยและพัฒนา อีกทั้งเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ศึกษา ค้นคว้า ประดิษฐ์ คิดค้น นวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ โดยกระทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สร้างสรรค์สิ่งใหม่ พัฒนาขึ้นเป็นสิ่งใหม่ โดยการศึกษาข้อมูล ความต้องการจากผู้ใช้ (กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่าง) ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย (Stakeholders) กับผู้ใช้ เพื่อนำมาพัฒนานวัตกรรมแล้วนำไปใช้ และมีการประเมินผลที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

จากขั้นตอนของวิจัยและพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่ใช้กระบวนการเชิงระบบสร้างและพัฒนานวัตกรรมตามเป้าหมายที่กำหนด โดยผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน เพื่อพัฒนาแนวคิด นวัตกรรม หรือวิธีการใหม่ที่ช่วยพัฒนาคุณภาพงานหรือคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการออกแบบการเรียนการสอน

การพัฒนาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับระบบการออกแบบการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

1. การออกแบบการเรียนการสอน

การออกแบบการเรียนการสอน เป็นวิธีดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน ดังนั้นการพัฒนาการศึกษาจึงได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

ทิตานา แคมมณี (2552: 204) กล่าวว่า การสร้างระบบหนึ่งขึ้นมา กระบวนการที่จำเป็น คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายของระบบ การศึกษาหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การประมวลสภาพการณ์ และปัญหาที่เกี่ยวข้อง การกำหนดองค์ประกอบ การเขียนผังระบบ การทดลองใช้ระบบการประเมินผล ระบบและการปรับปรุงระบบ ซึ่งได้สอดคล้องกับ Kemp (2012: 18) Richey (1986: 125)

Dick, Carey, and Carey (2015: 6-8) และ Kruse (2012: 1-15) ที่ได้กล่าวว่า องค์ประกอบการจัดขั้นตอนและการกำหนดแบบจำลองวิธีการเชิงระบบที่สัมพันธ์กัน มีขั้นตอนรายละเอียดแตกต่างกันออกไป โดยสรุปขั้นตอนหลักได้ 5 ขั้นตอน ได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) ขั้นนี้เป็นการนำระบบเดิมที่ปรากฏตามสภาพจริง (Actual) ที่ดำเนินการในปัจจุบันมาวิเคราะห์ เช่น ข้อมูลพื้นฐานเชิงนโยบาย เป้าหมาย สภาพบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการเรียนการสอนกับสภาพที่คาดหวัง (Target) ให้เกิดขึ้น เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการและจุดบกพร่องต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงให้ระบุเป้าหมายและผลลัพธ์ที่ชัดเจนในขั้นต่อไป

2. ขั้นตอนการออกแบบ (Design) ขั้นนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ขั้นแรกมาเป็นเป้าหมายการพัฒนา ซึ่งจะมีการระบุถึงสิ่งที่จะต้องมาก่อน (Entry Behavior) หรือเงื่อนไขที่จะนำมาสู่การออกแบบระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3. ขั้นตอนการพัฒนา (Development) ขั้นนี้เป็นการพัฒนา เลือกว่าวัสดุและทรัพยากรการเรียนการสอนที่มีอยู่ รวมถึงการเลือกและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ตลอดจน การพัฒนาเครื่องมือวัสดุและทรัพยากรการเรียนการสอน เพื่อที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกต่อการจัดการเรียนรู้ ให้บรรลุเป้าหมาย โดยสะท้อน 3 องค์ประกอบ อันได้แก่ สิ่งนำเข้า/ตัวป้อน (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output) โดยมีกลไกการควบคุม (Control) เพื่อตรวจสอบกระบวนการให้มีประสิทธิภาพและมีการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback)

4. ขั้นนำไปใช้ (Implementation) ขั้นนี้เป็นการนำแบบที่ได้พัฒนาไปทดลองใช้เพื่อทดสอบว่าระบบการเรียนการสอนที่ได้การพัฒนาขึ้นนั้น สามารถใช้ได้ผลตามที่คาดหวัง ประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) และประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ทั้งระบบเพื่อนำมาสู่การปรับปรุงและพัฒนา

5. ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) ขั้นนี้เป็นการดำเนินการประเมินใน 2 ส่วน กล่าวคือการประเมินผลระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) และประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ทั้งระบบเพื่อนำมาสู่กระบวนการปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้ระบบการออกแบบการเรียนการสอนที่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงที่สุดกับนักเรียน

จากการศึกษากระบวนการระบบออกแบบการเรียนการสอนสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ นี้มีขั้นตอนประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) วิเคราะห์และประเมินความต้องการจำเป็น (Assess and Analyze Needs) ในการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) ออกแบบการเรียนการสอนและการนำเสนอ (Design

Instruction and Presentations) ที่จะประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบวิธีการหรือรูปแบบที่ให้บรรลุเป้าหมาย 3) ขั้นการพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาแนวคิด วิธีวิธีการ และพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 4) ขั้นการนำไปใช้ (Implementation) นำสาระและกิจกรรมไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนในการบริหารจัดการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ และ 5) ขั้นการประเมินผล (Evaluation) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและประสิทธิผลของนวัตกรรมวิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ในการนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ร่วมกับวิธีการวิจัยและพัฒนาแล้วจึงทำให้การดำเนินการวิจัย มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Analysis: A) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D₁) เป็นออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Design and Development: D and D) ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน (Implementation: I) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Develop: D₂) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน

2. รูปแบบการเรียนการสอน

2.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอน เป็นระบบการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นโดยการนำปรัชญา ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการที่กำหนด ซึ่งรูปแบบการสอน จะต้องมียุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ อาทิ การออกแบบการเรียนการสอน การเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ซึ่งทิสนา แคมมณี (2552: 222) วัชรากล่ำเรียนดี (2553: 44) วิไพภูมย์ วัฒนานิมิตกุล (2550: 91) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกันว่า สภาพและลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับปรัชญาแนวคิด ทฤษฎีหรือหลักการที่สามารถนำมาเรียบเรียงเป็นขั้นตอนการสอนและเทคนิคการสอน เพื่อใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Saylor, Alexander, and Lewis (1981: 271) Joyce and Weil (2015: 7) ที่กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบหรือแผนของการสอนที่จะมีการจัดกระทำพฤติกรรมที่มีความแตกต่างกัน ที่จะนำไปช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้ เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด ซึ่งอาจใช้การสอนในห้องเรียนโดยตรง หรือสอนเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อ

จัดสื่อการเรียนการสอน อันเพื่อให้นักเรียนได้ความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม และการแสดงออกในการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน จนทำให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้แบ่งไว้ดังนี้

Joyce and Weil (2015: 9) ได้เสนอสิ่งที่องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน (Model of Teaching) ซึ่งแต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (The Model of Teaching) แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1) กระบวนการเรียนการสอน (Syntax หรือ Phases) เป็นการจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนและการเรียนการสอนแตกต่างกันไป

2) ระบบสังคม (Social System) เป็นการอธิบายบทบาทของครูและนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน

3) หลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) เป็นหลักการหรือวิธีการที่ครูจะตอบสนองต่อสิ่งที่นักเรียนกระทำ อาจเป็นการให้รางวัล การสร้างบรรยากาศอิสระในการคิดและการปฏิบัติโดยไม่มีการประเมินว่าถูกหรือผิด เป็นต้น

4) สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน หรือระบบสนับสนุน (Support System) เป็นการบอกเงื่อนไข หรือสิ่งจำเป็นในการที่จะใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลตามที่คาดหวังให้กับผู้เรียน เช่น การสอนเพื่อฝึกทักษะ นักเรียนจะต้องได้ฝึกการทำงานในสถานที่และด้วยอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพการทำงานจริง หรือเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นพร้อมใช้ต่าง ๆ ให้ครบถ้วน

ส่วนที่ 2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ (Application) เป็นการแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เช่น จะใช้กับเนื้อหาประเภทใด จึงจะเหมาะสมและใช้กับนักเรียนในระดับใด เป็นต้น

ส่วนที่ 3 สารความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานและส่งเสริมการเรียนรู้ (Instruction and Nurturant Effects) ในแต่ละรูปแบบจะต้องจัดสาระความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานอะไรบ้าง ให้กับผู้เรียน รวมทั้งมีสิ่งสำคัญ และองค์ประกอบใดบ้างที่จะทำให้การดำเนินการจัดการเรียนรู้นั้นประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งก็คือการสอนของครูที่จัดขึ้นตามขั้นตอนและ

สภาพแวดล้อมในการเรียน สมรรถนะสำหรับผู้เรียนจะต้องมีการพัฒนาตลอดกระบวนการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสพผลสำเร็จ คุณสมบัติ คุณลักษณะหรือสมรรถนะของผู้เรียนที่ต้องปลูกฝังจนติดตัว เพื่อให้ให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามที่คาดหวัง

งานวิจัยนี้เป็นการนำแนวคิดของ Joyce and Weil มาเป็นแนวคิดและจัดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการเรียนการสอน 4) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุน และ 5) การวัดและประเมินผล

2.3 ลักษณะของการจัดกลุ่มรูปแบบการเรียนการสอน

การจัดกลุ่มรูปแบบการเรียนการสอน ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้แบ่งไว้ดังนี้

Joyce and Weil (2015: 25-34) จัดกลุ่มรูปแบบการเรียนการสอนออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย ส่งเสริมแรงขับภายในของบุคลากรในการได้รับข้อมูล และการจัดการข้อมูล (Information Processing Models) การรู้ปัญหา การหาข้อสรุป การสร้างมโนทัศน์และภาษา รูปแบบการเรียนการสอนแบบ ได้แก่รูปแบบการเรียนการสอนการคิดเชิงอนุมานของ Taba (Taba's Inductive Thinking Model) รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ของ Bruner (Bruner's Concept Attainment Model) และรูปแบบการเรียนการสอนการฝึกการคิดสืบค้นของ Suchman (Suchman's Inquiry Training Model) เป็นต้น

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาสังคม (The Social Models) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการทำงานร่วมกัน ใช้พลังในการร่วมมือสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการจัดการชั้นเรียน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างการทำงานร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ในชั้นเรียน รูปแบบการเรียนการสอนนี้ ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบทบาทสมมติของ Shafstel (Shafstel's Role Playing Model) เป็นต้น

3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการเสริมสร้างบุคลิกภาพ (Personal Model) รูปแบบนี้เริ่มจากจินตทัศน์ของแต่ละคน ที่จะพยายามให้การศึกษาเพื่อให้เข้าใจตนเองดีขึ้น มีความรับผิดชอบต่อการศึกษา และการเรียนเพื่อพัฒนาตนเองให้แกร่งขึ้น มีการรับรู้มากขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ทำให้คุณภาพของชีวิตดีขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวให้ความสำคัญกับจินตทัศน์ของแต่ละบุคคลที่ส่งเสริมความเป็นอิสระซึ่งทำให้บุคคลเพิ่มความตระหนักในตนเองและรับผิดชอบในโชคชะตาของตน เช่น การสอนแบบไม่ชี้นำของ Roger (Roger' Nondirective Self-esteem Model) และการสอนแบบส่งเสริมให้รู้คุณค่าของตนเองของ Maslow (Maslow's Enhancing Self-esteem Model)

4. รูปแบบการสอนที่เน้นพฤติกรรม (Behavioral Model) เป็นรูปแบบที่เน้นความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่บุคคลตอบสนองต่อภาระงานและการป้อนกลับ รูปแบบนี้มุ่งสังเกตพฤติกรรม กำหนดภาระงานและวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความก้าวหน้า เช่น การเรียนแบบรอบรู้ของ Bloom (Bloom's Mastery Learning Model) และรูปแบบการสอนโดยตรงของ Good (Good's Direct Instruction Model) เป็นต้น

ทิสนา แคมมณี (2552: 222-255) ได้ศึกษาและประมวลรูปแบบการสอนต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ และนำมาจัดแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่อาจอยู่ในรูปของข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด เช่น รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment Model) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นความจำ (Mnemonics) เป็นต้น

2. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาด้านอารมณ์ (Affective Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนโดยเน้นการชกค้ำ (Jurisprudential Model) เป็นต้น

3. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือแสดงออกต่าง ๆ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Harrow (Harrow's Instruction Model for Psychomotor Development) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Devies (Dieves' Instructional Model for Psychomotor Development) เป็นต้น

4. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Skills) เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นกระบวนการทางสติปัญญา กระบวนการทางสังคม หรือกระบวนการทำงานร่วมกัน เช่น รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation Instructional Model) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดอุปนัย (Inductive Thinking Instruction Model) เป็นต้น

5. รูปแบบการสอนที่เน้นบูรณาการ (Integration) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้การบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ และวิธีการ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนทางตรง (Direct Instructional Model) รูปแบบการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การจัดรูปแบบการเรียนการสอนนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของลักษณะและธรรมชาติของเนื้อหาวิชา คุณลักษณะของผู้เรียน ความต้องการของนักเรียนและความต้องการของสังคม ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นได้นำแนวคิด

ทั้งของ Joyce and Weil (2015: 25-34) และทิสนา แคมมณี (2552: 222-255) มาประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการของรูปแบบต่าง ๆ เพื่อมุ่งพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย

แนวคิด หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ จึงได้ประยุกต์ใช้แนวคิด หลักการ และทฤษฎีการเรียนรู้ ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้า แต่การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย และความสัมพันธ์ของข้อมูลและการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่างๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ตนเองทฤษฎีในกลุ่มนี้ที่สำคัญๆ มี 5 ทฤษฎี ได้แก่ 1) ทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt Theory) 2) ทฤษฎีสนาม (Field Theory) 3) ทฤษฎีเครื่องหมาย (Sign Theory) 4) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development Theory) 5) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้อยู่ด้วยกัน 2 ทฤษฎี ได้แก่ 1) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development Theory) และ 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning)

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development Theory) ของ Bruner ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาที่สนใจและศึกษาเรื่องของการพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจาก Piaget โดย Bruner (1963: 1-54) เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตัวเอง (Discovery Learning) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ แบ่งเป็น 3 ชั้นใหญ่ ๆ คือ 1) ชั้นการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ชั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ 2) ชั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นชั้นที่เด็กสามารถสร้างมโนภาพในใจได้และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้ และ 3) ชั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นชั้นของการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

ทั้งนี้หลักการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Bruner มีดังนี้

1.1.1 กระบวนการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีและมีความหมายต่อนักเรียน

1.1.2 การวิเคราะห์และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำก่อนการจัดการเรียนการสอน

1.1.3 การจัดหลักสูตรแบบเกลียว (Spiral Curriculum) ช่วยให้สอนเนื้อหาและพัฒนาในความคิดรวบยอดเดียวกันแก่ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้ โดยต้องจัดเนื้อหาความคิดรวบยอดและวิธีสอน ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของนักเรียน

1.1.4 การจัดการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความคิดที่เป็นอิสระ เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

1.1.5 การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ภายในให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนที่เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

1.1.6 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดีและมีความหมาย

1.1.7 การสอนความคิดรวบยอดและนักเรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) Ausubel (1961: 77-97) เชื่อว่าการเรียนรู้ที่เรียกว่า “Meaningful Verbal Learning” เป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่ปรากฏในหนังสือที่โรงเรียนใช้กับความรู้เดิมที่อยู่ในสมองของนักเรียนในโครงสร้างสติปัญญา (Cognitive Structure) หรือการสอนโดยวิธีการให้ข้อมูลข่าวสารด้วยถ้อยคำ ซึ่งทฤษฎีของ Ausubel เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความเข้าใจและมีความหมาย การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนได้เรียนรวมหรือเชื่อมโยง (Subsume) สิ่งที่เรียนรู้ใหม่หรือข้อมูลใหม่ซึ่งอาจจะ เป็นความคิดรวบยอด (Concept) หรือความรู้ที่ได้รับใหม่ในโครงสร้างสติปัญญา กับความรู้เดิมที่อยู่ในสมองของนักเรียนอยู่แล้ว ซึ่งเรียกว่า “Subsumption Theory” ทั้งนี้ ในการจัดการเรียนรู้จะเน้นให้ครูอธิบายสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ให้ทราบและนักเรียนรับฟังด้วยความเข้าใจ โดยนักเรียนเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนรู้กับโครงสร้างพุทธิปัญญาที่ได้เก็บไว้ในความทรงจำและจะสามารถนำมาใช้ในอนาคต ซึ่งถือว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่นักเรียน หากการเรียนรู้นั้นสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่รู้มาก่อน การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบโมโนทัศน์หรือกรอบความคิด (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เรียนก่อนการสอบเนื้อหาสาระนั้น ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมายโดยไม่เน้นการท่องจำ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนี้ เป็นนำทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมมาใช้ออกแบบการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีอิสระค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นการเรียนที่มีความหมายด้วยการสร้างสรรค์ความรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

2. ทฤษฎีการสร้างความรู้

ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivist Theory) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นการให้วิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง Vygotsky (1978: 86-87) นักจิตวิทยา ชาวรัสเซีย ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาในสมัยเดียวกัน Piaget (1986: 1-12) ซึ่งทฤษฎีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา เป็นรากฐานที่สำคัญของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) (Gagnon and Collary, 2005, อ้างถึงใน วัชรรา เล่าเรียนดี, 2553: 72) ทั้งนี้ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) มีหลักการสำคัญว่าในการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้ (Construct) โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของบุคคลในการสร้างความรู้ ความเข้าใจจากประสบการณ์ รวมทั้งโครงสร้างทางปัญญาและความเชื่อที่ใช้ในการแปลความหมายเหตุการณ์และสิ่งต่างๆ สมองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแปลความหมายของปรากฏการณ์ เหตุการณ์ และสิ่งต่าง ๆ การแปลความหมายของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความสนใจและภูมิหลังของแต่ละบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน กล่าวคือการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการในการเป็นผู้กระทำ (Action on) ไม่ใช่ผู้รับข้อมูล (Taking in) เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ยังเป็นกระบวนการทางสังคมอีกด้วย เพราะสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในประสบการณ์เป็นส่วนหนึ่งของความคิดจึงต้องเน้นความสำคัญของความแตกต่างระหว่างบุคคลและการให้การช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อให้ก้าวหน้าจากระดับพัฒนาการที่เป็นอยู่ไปถึงระดับพัฒนาการที่เด็กมีศักยภาพจะไปถึงได้

ดังนั้น การสร้างความรู้จึงเป็นกระบวนการทั้งทางสติปัญญาและทางสังคม ความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และวิธีการได้มาซึ่งความรู้มาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และสืบค้นสารสนเทศเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเศรษฐศาสตร์ ด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมเพื่อการแสวงหาความหมายใหม่และความรู้ความเข้าใจใหม่ (Shaffer, 1996: 242)

การนำทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองประยุกต์สู่การจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ (Piaget, 1972; Vygotsky, 1978, อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2552: 91-96)

1. ผลการเรียนรู้จะมุ่งเน้นที่กระบวนการสร้างความรู้ เป้าหมายการเรียนรู้มาจากการปฏิบัติงาน ผู้สอนจะต้องเป็นตัวอย่างและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องฝึกฝนกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่างๆ จะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาได้จริง

3. การเรียนการสอนผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (Active)

4. ผู้สอนต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรม (Sociomoral)

5. ผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้

6. ผู้สอนต้องทำหน้าที่ช่วยดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

7. การประเมินมีความยืดหยุ่นและใช้วิธีการหลากหลาย

นอกจากนี้ วัชราน เล่าเรียนดี (2553: 46-49) ได้เสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสร้างความรู้ (constructivist learning process) ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมผู้เรียน จูงใจ ให้ความสนใจ (provide motivational anticipatory set)

1.1 จูงใจ ให้ความสนใจของผู้เรียน

1.2 แจ่มจุดประสงค์

1.3 สร้างความสำคัญให้ผู้เรียน

2. ให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน (involve students in instructional activities) โดยให้ผู้เรียนดำเนินการ ดังนี้

2.1 ระบุตัวอย่างและไม่ใช่ตัวอย่าง และให้ผู้เรียนสังเกตความแตกต่าง

2.2 นิยามความหมายและความคิดรวบยอด

2.3 อภิปรายร่วมกันให้ผู้เรียนระบุนิยามการ จัดกลุ่มและอธิบาย

2.4 มีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ทุกบทเรียน

2.5 ทำ concept map หรือ mind map เพื่อเสนอแนวคิด/ข้อสรุป

2.6 ใช้กิจกรรมฝึกการตัดสินใจ เช่น บทบาทสมมติ จำลองสถานการณ์

2.7 ให้แสดงรูปแบบพฤติกรรมที่คาดหวัง จากกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกิดขึ้น

3. ตรวจสอบความเข้าใจ โดยผู้สอนดำเนินการ ดังนี้

3.1 ถามคำถามหลายประเภทที่ส่งเสริมความคิด คำถามไม่ควรจำกัดคำตอบแต่ไม่ควรกว้างเกินไปและไม่มีจุดเน้น

3.2 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างความรู้ความคิดด้วยตนเอง

3.3 ถามคำถามที่สำคัญ ใช้คำถามแบบเจาะลึก โดยยึดหลักการถามคำถามของ Tabla และ Bloom เช่น ถามเปิดประเด็น ถามให้จัดกลุ่มและอธิบายประกอบ ถามย้ำจุดเน้น ถามให้อธิบายชัดเจนและให้สรุป ถามปิดประเด็น ถามให้ตีความและติดตาม เป็นต้น

3.4 ถามให้ผู้เรียนอธิบาย concept นิยามคุณลักษณะต่าง ๆ ด้วยคำพูดของตนเอง

3.5 ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น

4. จัดโอกาสและเปิดโอกาสให้ปฏิบัติโดยตรง

4.1 ให้ฝึกกิจกรรมที่ผู้เรียน-ผู้สอน ได้แสดงพฤติกรรมที่คาดหวัง

4.2 แสดงรูปแบบของผลลัพธ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติได้

4.3 กระตุ้นการตอบสนองอย่างเปิดเผย

4.4 ให้โอกาสผู้เรียน ได้ฝึกทักษะและปฏิบัติกิจกรรมอย่างเต็มที่

4.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมพิจารณาว่าผู้เรียนคนใดเกิดความคิดความเข้าใจในประเด็นสำคัญและใครบ้างที่ต้องมีการอธิบายเพิ่มเติม

5. การคิดไตร่ตรองและสะท้อนความคิดเกี่ยวกับบทเรียน

5.1 ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมสรุปบทเรียน

5.2 เชื่อมโยงวัตถุประสงค์กับบทสรุปของบทเรียน

5.3 ใช้คำถามระดับสูงที่ส่งเสริมการคิด ให้มีการตอบสนองผู้เรียนในบทสรุปด้วย

5.4 ใช้คำถาม 2 ระดับเป็นอย่างน้อย (ความรู้ ความเข้าใจ และวิเคราะห์

สังเคราะห์)

5.5 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอภิปรายให้มากที่สุด

5.6 วัดและประเมินผลว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ของบทเรียนหรือไม่ เช่น ด้วยการสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติงาน หรือทดสอบย่อย

6. ให้การฝึกเพิ่มเติมหรือให้ทำโดยอิสระ

6.1 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

6.2 ให้ทำแบบฝึกหัดที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนโดยตรง ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์อื่นๆ ที่แตกต่างจากที่ฝึกเพียงเล็กน้อย

6.3 ให้ทำแบบฝึกหัดในห้องให้เสร็จบางส่วน

6.4 แสดงรูปแบบการที่สมบูรณ์ ระบุผลลัพธ์ที่ต้องการจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการสร้างความรู้มาใช้สำหรับการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้สร้างความรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกพัฒนาการทางสติปัญญาที่ให้

ค้นคว้าหาความรู้ การพิจารณาและวิเคราะห์สาระความรู้ การจัดระเบียบความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สะท้อนการเรียนรู้ พัฒนาการเรียนและขยายองค์ความรู้สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่ครูทุกคนจะต้องยึดเป็นหลักในการจัดการเรียนรู้พระราชบัญญัติฉบับนี้ระบุความมุ่งหมายและหลักการไว้ในมาตรา 6 ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข นัยยะแห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้ครูต้องนำมาพิจารณาว่าจะจัดการเรียนรู้อย่างไรจึงจะตอบสนองต่อหลักการดังกล่าวและจากบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในการสอนได้อย่างไรบ้างนอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ที่จะต้องจัดให้ผู้เรียนในมาตรา 23 ว่า “ต้องเน้นความสำคัญทั้ง ความรู้คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ และกำหนดแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ไว้ในมาตราที่ 24 (4) ว่าจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา” จะเห็นได้ว่ามาตราทั้ง 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีเน้นเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการซึ่งเป็นสาระสำคัญที่แสดงถึงความเป็นครูมืออาชีพในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนของชาติครูจึงต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความรู้กับชีวิตจริงอย่างชัดเจนเพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างบูรณาการได้ถูกต้อง

1. ความหมายของการบูรณาการ

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการบูรณาการ ไว้ดังนี้

ทิสนา แชมมณี (2552: 145-146) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554: 131) พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข (2560: 35) ได้ให้ความหมายของการบูรณาการที่สอดคล้องกันว่าเป็นการนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานกันอย่างมีคุณภาพเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าครบถ้วนสมบูรณ์ในตนเอง นอกจากนี้ Beane (1991: 9) Travess & Revore (1990: 9) ได้กล่าวสอดคล้องกันว่า การบูรณาการ หมายถึง การสร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่ที่มีการผสมผสานสอดคล้องกับความต้องการและชีวิตของนักเรียน อันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และ Lemlech (2002, อ้างถึงใน นรินทร์ สังข์รักษา, 2548: 4) ได้กล่าวว่า บูรณาการ มิใช่การเน้นที่เนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง แต่เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปความหมายของการบูรณาการได้ว่า เป็นการนำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์กันมาผสมผสานกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม ตลอดจนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

2. ความสำคัญและประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพความจริงในการดำเนินชีวิตด้วยเหตุผล ดังนี้ 1) การดำเนินงานในชีวิตจริงไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม จำเป็นต้องใช้ความรู้หลายหลายด้านไม่มีการแยกส่วนเหมือนการเรียนเป็นรายวิชาในระบบโรงเรียน 2) การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเช่นปัญหาสิ่งแวดล้อมปัญหาการเมือง ปัญหาสุขภาพ ต้องใช้ความรู้ในลักษณะองค์รวม เพราะทุกปัญหามีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันปัญหาหนึ่งอาจจะก่อให้เกิดอีกปัญหาหลายด้านตามมาจึงจำเป็นต้องใช้ความรู้จากหลายสาขาวิชามาช่วยกันแก้ไข 3) การเชื่อมโยงมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดจากศาสตร์หลายสาขาจะทำให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (transfer of learning) ทำให้การเรียนรู้มีความหมายโยงกับชีวิตจริง 4) สาระต่าง ๆ ในหลักสูตรมีความหลากหลายและซ้ำซ้อนกันปัจจุบันมีข้อมูลต่าง ๆ ทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมากจนครูไม่สามารถจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ทุกเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยจัดปัญหานี้ เพราะครูสามารถจัดหลักสูตรใหม่ในลักษณะสัมพันธ์วิชาโดยหลอมรวมสาระภายใต้หัวเรื่อง (theme) เดียวกัน ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะที่หลากหลายจากหลายสาขาวิชาสอดคล้องกับชีวิตจริง 5) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถตอบสนองความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนในลักษณะพหุปัญญาเมื่อผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันก็จะสามารถพัฒนาปัญญาของตนได้อย่างรอบด้าน (ทิตินา แคมมณี, 2552: 145-146)

นอกจากนี้ สอนง อินละคร (2544: 288) สิริพิชญ์ เกษภาวิโรจน์ (2548: 22-23) ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2553: 69) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554: 131) พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2560: 35) ได้กล่าวเกี่ยวกับคุณค่าของการบูรณาการ เมื่อนำความคิดรวบยอดของวิชาต่าง ๆ หลอมรวมกันย่อมก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (transfer of learning) ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในลักษณะองค์รวมภาพรวมมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชา เช่น ผู้เรียนเรียนรู้การเขียนรายงานในวิชาภาษาไทยก็จะสามารถนำความรู้และทักษะเรื่องนี้ไปเขียนรายงานในวิชาอื่น ๆ ได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักว่าความรู้ทุกเรื่องมีประโยชน์และมีความสัมพันธ์กัน

2. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ คุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจน เป็นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

3. มีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพราะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดการจัดการการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง นอกจากนี้ยังสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลายที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน อาทิ การใช้กรณีศึกษา (case studies) การเรียนรู้แบบเน้นปัญหา (problem-based learning) การเรียนรู้แบบโครงการ (project-based learning) รูปแบบการเรียนรู้โดยการสืบหาความรู้เป็นกลุ่ม (group investigation model) การสอนแบบทัศนศึกษา (field trip) การสอนแบบเน้นการผูกเรื่อง (storyline method)

4. ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาในหลักสูตรและการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู เพราะวิชาที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันสามารถนำผู้เรียนมาเรียนร่วมกันได้และสามารถหลอมรวมเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกันได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุป ความสำคัญและประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้ว่า การบูรณาการมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่เป็นแบบองค์รวม ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระของแต่ละวิชา ตลอดจน ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนที่ครอบคลุม พัฒนาการทางการคิดของนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ และลดปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนในแต่ละรายวิชา

3. รูปแบบของการบูรณาการ

นักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของการบูรณาการ ดังนี้

Rose and Karen (1993: 65) ได้อธิบายรูปแบบการบูรณาการสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา มีอยู่ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. Single Subject integrated เป็นการบูรณาการในวิชาเดียว
2. Coordinate Model เป็นการบูรณาการโดยครูสองคนหรือมากกว่าที่สอนรายวิชาให้กับผู้เรียนกลุ่มเดียวกันแบบต่างคนต่างสอน แต่วางแผนร่วมกันภายใต้หัวข้อ (theme) เดียวกัน
3. Integrated Core Model เป็นการบูรณาการในลักษณะหลักสูตรแกน โดยครูคนเดียวจะสอนเนื้อหาวิชาที่บูรณาการกัน เช่น วิทยาศาสตร์ ภาษา สังคมศึกษา จนจบเรื่อง
4. Integrated Double Core Model รูปแบบนี้จะมีวิชาแกนสองวิชาครูสองคนจะสอนผู้เรียนกลุ่มเดียวกันหลังจากที่บูรณาการแล้วแต่สอนคนละวิชา
5. Self-Contained Core Model เป็นการบูรณาการโดยครูคนเดียวซึ่งจะสอนเนื้อหาและทักษะทุกเรื่องที่บูรณาการแล้วภายใต้หัวข้อที่กำหนด

Frazer & Rudnitski (1995: 137-141) ได้กล่าวเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ดังนี้

1. แบบวิทยาการพื้นฐาน (Discipline based) เป็นรูปแบบที่ผู้สอนในวิชาหนึ่ง สอดแทรกเนื้อหาวิชาอื่น ๆ เข้าไปในการสอนของตน แล้ววางแผนการสอนและสอนเพียงคนเดียว
2. แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นรูปแบบการสอนที่มีผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนต่าง วิชากันแต่ร่วมกันวางแผนการวางเป็นทีม โดยกำหนดหัวเรื่อง มโนทัศน์ ปัญหาเดียวกันนั้นจะสอน อย่างไรในวิชาของแต่ละคน งานที่มอบหมายให้ผู้เรียนทำจะแตกต่างกันในแต่ละวิชา
3. แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) ทำได้โดยนำเรื่องที่ต้องการจะบูรณาการ ไปสอดแทรก (Infusion) ในวิชาต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำได้ง่าย เพราะผู้สอนสามารถบูรณาการเรื่องใด เรื่องหนึ่งกับวิชาที่ตนกำลังสอนอยู่
4. แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำได้โดยกำหนดประเด็นหรือหัวเรื่อง (Theme) ขึ้นมา แล้วนำความรู้จากวิชาต่างๆมาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น การจัดแบบนี้ทำให้ ผู้เรียน ต้องแสวงหาความรู้ ทักษะและประสบการณ์จากวิชาต่าง ๆ มากกว่า 2 วิชา จึงเกิดการเรียนรู้ ที่ลึกซึ้ง
5. แบบบูรณาการ (Integrated) เป็นการบูรณาการทั้งมโนทัศน์ ทักษะและเจตคติ ความเชื่อ ตลอดจนเนื้อหาทำให้เป็นการที่ต้องอาศัยความหลากหลายวิธีที่สามารถเป็นไปได้ ผู้เรียน สามารถเลือกที่จะฝึกในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างอิสระ
Fogarty (2002: 61-65) ได้เสนอรูปแบบการบูรณาการไว้ 10 ชนิด ดังนี้
 1. Fragmented เน้นเนื้อหาในแต่ละวิชาให้มีความสมบูรณ์ในตัวเอง
 2. Connected เน้นความเกี่ยวข้องภายในเนื้อหาวิชา ทั้งมโนทัศน์และทักษะ ยังไม่เน้นความเกี่ยวข้องระหว่างเนื้อหาต่างสาขาวิชา
 3. Nested เน้นการนำทักษะต่าง ๆ มาบูรณาการภายในเนื้อหาแต่ละวิชา ซึ่ง Fogarty แนะนำว่า ทักษะชีวิตเป็นทักษะที่เหมาะสมสำหรับการนำมาบูรณาการ
 4. Sequenced เน้นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและทักษะแต่ละวิชาแต่ สอนแยกกัน โดยจัดหัวข้อเรื่องที่จะสอนให้คู่ขนานกัน ดังนั้น การบูรณาการวิธีนี้ครูจึงต้องทำงาน ร่วมกับครูผู้สอนวิชาอื่น เช่น เรียนวรรณคดีในวิชาภาษา ขณะเดียวกันก็เรียนประวัติผู้แต่งวรรณคดี เรื่องนั้นในวิชาสังคมศึกษา
 5. Shared เน้นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ เนื้อหาและทักษะในแต่ละ วิชาไม่เกิน 2 วิชา เป็นการบูรณาการที่จะต้องศึกษาเนื้อหาต่าง ๆ อย่างลุ่มลึก (in-depth views) เพื่อให้เห็นสิ่งเกี่ยวข้อง หรือมีประเด็นร่วมกัน
 6. Webbed ใช้หัวเรื่อง (Theme) เป็นแกนกลางในการจัดเนื้อหาวิชารวมทั้งทักษะที่ มีความสัมพันธ์กัน เช่น หัวเรื่อง ชื่อ “เทคโนโลยี” เป็นการศึกษาเทคโนโลยีในมุมมองของวิชาต่าง ๆ ได้แก่ วิชาสังคมศึกษาในแง่ของผลกระทบของเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ศึกษาเรื่องเทคโนโลยีทาง

คอมพิวเตอร์ วิชาศิลปศึกษาสมรรถภาพของคอมพิวเตอร์ในการออกแบบศิลปะ วิชาการศึกษาเรื่องการใช้ภาษาในการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

7. Threaded ใช้ทักษะที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในแต่ละวิชาเป็นแกนหลัก โดยเน้นทักษะการคิด การร่วมมือ และการจัดการมากกว่าเนื้อหา

8. Integrated ใช้หัวข้อ (Theme) เป็นแกนกลางแล้วเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน วิธีการนี้ใกล้เคียงกับวิธี Shared แต่ใช้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ มากกว่า เช่น หัวข้อ เรื่อง วัฏจักร และรูปแบบการเปลี่ยนแปลง วิชาวิทยาศาสตร์ศึกษาเรื่องเมฆ วัฏจักรของการเกิดเมฆ ชนิดของเมฆ เครื่องมือในการตรวจสอบสภาพอากาศและภัยพิบัติต่าง ๆ วิชาภาษาศึกษารูปแบบการเขียนบทกลอนสะท้อนการเปลี่ยนแปลงสังคม วิชาสังคมศึกษารูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และการเลือกตั้งที่เป็นไปตามวาระต่าง ๆ

9. Immersed เป็นวิธีการที่เน้นการเชื่อมโยงให้เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน เพื่อสร้างความหมายทางการเรียนรู้ (internal connection) เพื่อสร้างความหมายทางการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น เช่น ผู้เรียนได้รับมอบหมายงานค้นคว้าเกี่ยวกับชีวิตของสัตว์ประเภทแมลงในวิชาวิทยาศาสตร์ ในวิชาศิลปศึกษาผู้เรียนศึกษาเมื่อเกี่ยวกับการออกแบบลวดลายที่อาจจะเชื่อมโยงลวดลายผีเสื้อมาเป็นลวดลายงานศิลปะวิธีนี้ครูต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดเชื่อมโยงได้

10. Networked เป็นการเชื่อมโยงที่ขยายออกไป ซึ่งเป็นการบูรณาการที่เปิดโอกาสขยายความรู้โดยการศึกษารื่องที่ตนเองสนใจทั้งแนวกว้างและลึก

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ รูปแบบของการบูรณาการมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งการพัฒนาการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ นี้เป็นการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยจะบูรณาการหลักจริยธรรมเข้าไปสอดแทรก (Infusion) ในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อรักษาความสมดุลของการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ตามแนวคิดตะวันตกกับหลักจริยธรรม โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเพื่อการส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์

การพัฒนาการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีการศึกษาแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ ดังต่อไปนี้

วันเพ็ญ วรณโกมล (2542: 146 - 147) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์มีหลักการสอนที่สำคัญ ดังนี้

1. สอนความคิดรวบยอดหรือความคิดพื้นฐานในวิชาเศรษฐศาสตร์มี ความสำคัญที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเพื่อเชื่อมโยงความคิดเหล่านั้นไปสู่ความเข้าใจ ปัญหาข้อขัดแย้งทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความขาดแคลนการผลิต ทุน แรงงาน และการแลกเปลี่ยน เป็นต้น

2. สอนให้ผู้เรียนมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกลไกการทำงานของระบบเศรษฐกิจ และตระหนักในปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญ อันมีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่และโลก

3. สอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันทางเศรษฐกิจอย่างกว้าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ ฝึกฝนผู้เรียนในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น ให้รู้จักอ่านตารางสถิติ กราฟ หรือแผนภูมิ และสามารถวิเคราะห์ และประเมินผลข้อมูลทางสถิติที่ปรากฏอยู่ในตารางหรือแผนภูมิ

4. ให้ผู้เรียนได้เรียนจากปัญหาทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน สอนให้คิดวิเคราะห์กำหนดแนวทางเลือกของการปฏิบัติ และตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการ (2552: 5) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนสาระเศรษฐศาสตร์มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพตลอดจนเข้าใจระบบ และสถาบันเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการอยู่ร่วมกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลกเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข

สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 57-60) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับนักเรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจตระหนักถึงปัญหาเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันที่ประสบอยู่ ตลอดจนสามารถตัดสินใจหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง มีเหตุผลและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการประกอบอาชีพ และเข้าใจในบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจ

NCSS: National Curriculum Standard for Social Studies (2011: 29, 43-45) ได้กำหนดสาระสำคัญของการเรียนการสอนสังคมศึกษาในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ไว้ว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดระบบการผลิต การกระจาย และการบริโภคสินค้าและบริการ การเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมนุษย์มีความต้องการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และจะต้องบริหารจัดการทรัพยากรภายใต้ระบบการแลกเปลี่ยน และการค้า เพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นตลอดจนการตัดสินใจภายใต้ระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น นักเรียนควรจัดลำดับความสำคัญระหว่างความต้องการและความจำเป็นในการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ จากระดับปัจเจกบุคคล ขยายสู่ระดับประเทศ ซึ่งในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแบ่งการจัดการเรียนรู้ออกเป็น ดังนี้

1. ด้านความรู้ นักเรียนควรมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับ
 - 1.1 ความขาดแคลนการกระจายทรัพยากรอย่างไม่สม่ำเสมอซึ่งเป็นผลมาจากการตัดสินใจเชิงเศรษฐศาสตร์ของการส่งเสริมด้านความร่วมมือ หรือความขัดแย้ง
 - 1.2 สาเหตุและผลกระทบของเงินเฟ้อ
 - 1.3 กฎข้อบังคับและกฎหมาย เช่น กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการเรียกเงินคืนจากธนาคารในกรณีที่ธนาคารถูกหน่วยงานกำกับดูแลแทรกแซง เป็นต้น
 - 1.4 ผลกระทบของการตัดสินใจของผู้ประกอบการ ปัจจัยที่มีผลต่ออุปทาน และอุปสงค์ เช่น นโยบายของรัฐและสถานการณ์เศรษฐกิจ
 - 1.5 บทบาทของสถาบันที่มีส่วนวางแผนกำกับออกกฎหมายทางเศรษฐกิจ
 - 1.6 การเปลี่ยนแปลงของการตลาดระดับการแข่งขันและอัตราของการจ้างงาน สาเหตุการเปลี่ยนแปลงสินค้าและบริการ
 - 1.7 การเพิ่มขึ้นและลดลงอัตราดอกเบี้ยของเงินกู้และเงินฝาก
 - 1.8 ความล้มเหลวของการตลาดและการตอบสนองของรัฐต่อความล้มเหลวเหล่านั้น
 - 1.9 มาตรการที่หลากหลายทางเศรษฐกิจ
2. กระบวนการ นักเรียนสามารถ
 - 2.1 ถามและหาคำตอบเกี่ยวกับการผลิตและการกระจายของสินค้าและบริการภายใต้บริการของรัฐชาติและทั่วโลก
 - 2.2 อธิบายนโยบายทางการเงินของประเทศที่มีผลกระทบต่อครอบครัวธุรกิจและรัฐบาล
 - 2.3 ประยุกต์ใช้แนวคิดประโยชน์ที่เกิดจากการผลิต ต้นทุนการผลิต และกำไรสูงสุด เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาสังคมด้านเศรษฐกิจ
 - 2.4 วิเคราะห์ลักษณะที่ซับซ้อนของการผลิต การกระจาย และการบริโภคและการจัดการของตลาด รวมถึงนโยบายของรัฐที่ผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
 - 2.5 วิเคราะห์การแลกเปลี่ยน ลักษณะความเสี่ยงตลาด และการผันผวนของตลาดสินค้า
 - 2.6 เปรียบเทียบวิธีการที่หลากหลายของแต่ละประเทศด้านผลผลิตของสินค้าและบริการและการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการผลิตสินค้าและบริการ
 - 2.7 เปรียบเทียบความแตกต่างของระบบการตลาดกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ
 - 2.8 แบบประเมินความเป็นไปได้ของระบบเศรษฐกิจที่มีผลมาจากนโยบายของรัฐ
 - 2.9 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลและใช้การคิดวิจารณ์ในการชี้แนะสู่การกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจ

3. ผลผลิต นักเรียนแสดงความเข้าใจได้โดย

3.1 ตีความรายงานข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ ทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภค ผู้ผลิต ผู้กำหนดนโยบายของรัฐ

3.2 ประเมินการเสนอแนวทางในการควบคุมภาวะที่มีผลมาจากอิทธิพลของการขยายตัวอย่างสูงสุดทางเศรษฐกิจหลังจากนั้นเขียนแนวทางต่าง ๆ ที่หลากหลาย จนกระทั่งปรากฏถึงแนวทางที่ดีที่สุด

3.3 วิจัยและนำเสนอให้เห็นภาพของผลกระทบของนโยบายสาธารณะ เช่น กฎหมาย ภาษีอากร กฎหมายควบคุมรักษาสิ่งแวดล้อม และการตัดสินใจต่าง ๆ ของธนาคารกลางสหรัฐ (Fed)

3.4 ใช้เทคโนโลยีเพื่อการวิจัยค้นคว้ามุมมองประเด็นต่าง ๆ ของโลก เช่น ด้านสุขภาพ ภาวะโลกร้อนและการโยกย้ายถิ่นฐานของประชากร

Foundation for the Atlantic Canada Social Studies Curriculum (2016: 21) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนสังคมศึกษาเป็นการให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของเศรษฐกิจของสังคม ตลอดจนนักเรียนจะสามารถประเมินความเข้าใจสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในเชิงทฤษฎีและนโยบายเศรษฐกิจทั้งระดับส่วนบุคคลและสังคม ซึ่งในการศึกษาแนวคิด มโนทัศน์และหลักการของระบบเศรษฐกิจจะสามารถทำให้นักเรียนเข้าใจการตัดสินใจเลือกทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อระดับปัจเจกบุคคลและสังคม ทั้งนี้ความคาดหวังของหลักสูตรกำหนดให้นักเรียนที่จบการศึกษาระดับเกรด 12 จะมีความสามารถ ดังนี้

1. วิเคราะห์การตัดสินใจทางเศรษฐศาสตร์บนพื้นฐานของความขาดแคลนและต้นทุนค่าเสียโอกาสทั้งในระดับบุคคล องค์กร และรัฐบาล
2. วิเคราะห์และประเมินการขับเคลื่อนของสถาบันทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อระดับบุคคล องค์กร รัฐบาลและเอกชน
3. ประเมินความแตกต่างระหว่างเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม แบบบังคับ และตลาดในระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งอธิบายการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบผสม
4. วิเคราะห์หนี้แห่งบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของแรงงานที่ได้รับค่าจ้างและไม่ได้รับค่าจ้าง
5. ประเมินปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระจายความมั่งคั่งระดับท้องถิ่น ชาติ และระหว่างประเทศ
6. วิเคราะห์นโยบายด้านการเงิน การคลังภาครัฐ และข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อการกระจายความมั่งคั่ง

7. ประยุกต์ความรู้เศรษฐศาสตร์ สำหรับพิจารณาความเหลื่อมล้ำและความยั่งยืน หรือ ประเด็นเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ

8. ประเมินผลลัพธ์ของสังคมที่เน้นความต้องการของผู้บริโภค

9. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของตลาด ในระดับท้องถิ่น ชาติ และโลก

10. ระบุเกณฑ์พิจารณาความสำเร็จของแต่ละระบบเศรษฐกิจ

จากที่กล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ เป็นเรื่องที่ ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด เพราะเศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำของ มนุษย์ในพฤติกรรมการผลิต การจำหน่ายแจก และการบริโภคสินค้าและบริการ อีกทั้งการศึกษา เศรษฐศาสตร์จะทำให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่เข้าใจสภาพเศรษฐกิจความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจทั้ง ระดับจุลภาคและมหภาค รวมทั้งให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้เหตุผลสำหรับตัดสินใจเกี่ยวกับ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อสนองต่อความต้องการของ ตนเอง และคาดคะเนสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น ประเทศ และโลก เพื่อที่จะสามารถ ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เกิดขึ้นเนื่องจากการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ซึ่งมีทั้งมิติที่แสดงออกถึงความเป็นปัจเจกชนและความเป็นสัตว์สังคม กล่าวคือ มนุษย์ต้องต่อสู้ กับธรรมชาติและในขณะเดียวกันก็ต้องต่อสู้กับมนุษย์ด้วยกันที่จะแสวงหาและจัดสรรทรัพยากรภายใต้ กลไกตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการที่จะบรรลุเป้าหมาย สวัสดิการ และกำไรสูงสุด ซึ่งปัจจุบันมี ความเชื่อว่าทุกวันนี้โลกเต็มไปด้วยความเจริญ มีความทันสมัยและเต็มไปด้วยโอกาสในการแสวงหา ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ต้องการความสุขความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อ ที่คลาดเคลื่อน เพราะพระพุทธศาสนามองสิ่งทั้งหลายเป็นลักษณะกลาง ๆ โดยสอนให้มนุษย์ ไม่เพ็ดเพลินในวัตถุนิยมและไม่เพ็ดเพลินด้วยการมองโลกในแง่ดีจนเกินไปและไม่วิตกกังวลด้วยการ มองโลกแง่ร้ายจนเกินไป (ตีรณ พงศ์มพัฒน์ 2560: 13-14) ในการนี้ เพื่อการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่รอบด้าน ผู้วิจัยจึงศึกษาประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 18-23) และอภิชัย พันธเสน (2558: 2-4) ได้กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้นเป็นการประยุกต์แนวคิดพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาใช้ อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางใหม่สำหรับการสร้างความเข้าใจ ทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยนำเอาวิธีการ อนุমানหรือเชิงตรรกะเข้ามาอธิบายตามกระบวนการทางปัญญาและการพิจารณาตามเหตุปัจจัยอย่าง

ครบวงจร ซึ่งเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธจะช่วยส่งเสริมให้คนบริโภคด้วยปัญญา มีเหตุผล อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเป็นการสร้างสรรค์การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกสังคมและบริบทและพัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ดีงาม มีความสันโดษและเรียบง่าย ตลอดจน ควบคุมตนเองและเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยแนวคิดดังกล่าวหากประพฤติปฏิบัติได้จะเป็นการลดความตระหนี่และเกิดความเอื้อกูลกันในปัจจัยสี่ นอกจากนี้ ตรีธรม พงศ์มพัฒน์ (2560: 112, 143) ยังได้กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นแนวทางของศีล สมาธิและปัญญา ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการแก้ปัญหาความสุดโต่งและพัฒนาแนวทางสายกลางให้เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจและสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หมายถึง การประยุกต์แนวคิดพระพุทธศาสนาเข้ามาอธิบายหลักการและแนวคิดเศรษฐศาสตร์ด้วยกระบวนการทางปัญญาที่มุ่งแก้ปัญหาความสุดโต่งของการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์และพัฒนาแนวทางสายกลางให้เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจและสังคม อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีจริยธรรม

2. ลักษณะของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) และ วัชรระ งามจิตรเจริญ (2552: 1) ได้กล่าวว่า ปี พ.ศ. 2516 Schumacher ได้พิมพ์หนังสือชื่อว่า Small Is Beautiful มีผู้แปลเป็นภาษาไทย จิวแต่แจ้ว บทที่ 4 ของหนังสือเล่มนี้ที่มีชื่อว่า “Buddhist Economics” แปลว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทำให้คนจำนวนมากทั้งในตะวันออกและตะวันตกเกิดความสนใจในเรื่องพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ จึงนับว่า Schumacher เป็นผู้ทำให้เกิดในความสนใจพุทธศาสนาในแง่เศรษฐศาสตร์ โดย Schumacher ได้กล่าวเกี่ยวกับ Buddhist Economics ไว้ว่าเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับมรรค ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ สัมมาอาชีวะ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 46-48) ได้กล่าวเกี่ยวกับ ลักษณะของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธไว้ว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมีลักษณะเป็นทางสายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา เพราะวาระบบชีวิตของพุทธศาสนาที่เรียกว่ามรรค มีชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งองค์ของมรรคแต่ละข้อเป็นสัมมา เช่น สัมมาอาชีวะ การที่เป็นสัมมานั้นก็คือ โดยถูกต้อง โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี ความเป็นมัชฌิมาหรือสายกลางนั้นก็คือความพอดี

จากมุมมองพุทธศาสนา คุณประโยชน์ของเศรษฐศาสตร์และการพัฒนาเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการนำเสนอปัจจัยในการดำรงชีวิต เพื่ออำนวยความสะดวกให้มนุษย์ใช้เวลาและพลังงานในการลงมือปฏิบัติและพัฒนาทางจิต ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างดัชนีที่เป็นความสุขแห่งชาติ (GNH: Gross National Happiness) ที่อาจจะเป็นคำตอบของความหมายแห่งการมีชีวิตและความอยู่รอดของมนุษยชาติ นอกจากนี้ เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธจะส่งเสริมความไม่เบียดเบียน หรือความดี หรือมัชฌิมา กล่าวคือ

ความไม่เบียดเบียนตนและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญของการตัดสินพหุติกรรมมนุษย์ของพุทธศาสนา มิใช่เฉพาะในการบริโภคเท่านั้น แต่พิจารณาทุกกรณีโดยคำว่า “ไม่เบียดเบียนผู้อื่น” ในทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่เฉพาะคนเท่านั้น อหิงสา สัพพปาณานัง แปลว่า ไม่เบียดเบียนชีวิตทั้งปวง ซึ่งปัจจุบันตรงกับคำว่า Eco System กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นความพอดีหรือมีขมิมา ซึ่งเมื่อพิจารณาเช่นนี้หลักการทางเศรษฐศาสตร์จึงมาสัมพันธ์กับเรื่องระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่ว่ามีองค์ประกอบ 3 อย่างที่สัมพันธ์กันคือ มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม ธรรมชาติในที่นี้จำกัดวงแคบเข้ามาในความหมายของคำว่า Eco System ซึ่งในภาษาไทยบัญญัติศัพท์ไว้ว่า ระบบนิเวศหรือเรียกง่าย ๆ ว่า ธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้นสอดคล้องกับกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยอย่างครบวงจร โดยสัมพันธ์ด้วยดีกับองค์ประกอบทุกอย่าง ในระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ และมีความเกี่ยวเนื่องกันในการดำรงอยู่ร่วมกัน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม รวมไปถึงไม่ทำให้เสียคุณภาพของระบบธรรมชาติแวดล้อม

ทั้งนี้อภิชาติ พันธเสน (2558: 3-5) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธไว้ว่า เป็นการนำคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้ามาประยุกต์เข้ากับแนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นจากอารยธรรมตะวันตกที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจสูงสุด ภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัดและสามารถทำให้สังคมได้บรรลุถึงสวัสดิการทางสังคมสูงสุดภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน ดังนั้น หากพิจารณากรอบวิชาเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่าเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุซึ่งศานติสุข จากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด ซึ่งจะเห็นได้ว่า วิชาเศรษฐศาสตร์มีจุดเน้นในเรื่องของความพึงพอใจสูงสุดสำหรับปัจเจกบุคคลและสวัสดิการสังคมสูงสุดสำหรับสังคม ในขณะที่เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธจะเน้นเป้าหมายสำคัญของปัจเจกบุคคลและสังคมที่สันติสุขคือความสุขที่เกิดจากความสงบเย็น นอกจากนี้ แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธจะช่วยส่งเสริมให้คนบริโภคด้วยปัญญา มีเหตุผลตรงกันข้ามกับการบริโภคในปัจจุบันนี้ที่แข่งขันการบริโภคหรือบริโภคเพื่อหน้าตา หรือบริโภคด้วยการถูกชักนำจากสื่อกระแสหลักซึ่งใช้กลยุทธ์ทางการตลาดโดยพื้นฐานพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธความมั่งคั่ง หรือระบุว่าความมั่งคั่งเป็นความชั่วร้ายด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ 1) ความมั่งคั่งทางวัตถุ สามารถป้องกันเราจากความลำบากและความยากจน และ 2) ช่วยเหลือมนุษย์เป็นการพัฒนาความเมตตากรุณาถือเป็นกุศลจิตและทำให้สังคมมีความสุข เพราะความสุขที่แท้จริงมิได้เกิดจากการบริโภควัตถุแต่อย่างใด หากจะเกิดขึ้นจากสภาวะของจิตใจภายใน

นอกจากนี้ วัชระ งามจิตรเจริญ (2552: 110-113) ได้กล่าวเกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจตามแนวพุทธธรรมว่า ประกอบด้วยคุณธรรมและความดีงาม ต่าง ๆ ทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน และยังกล่าวเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแนวพุทธ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกระบบการเมืองการปกครองของโลก เช่น ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ระบบเศรษฐกิจแนวพุทธก็ยังสามารถนำมาใช้ร่วมได้ หากรัฐบาลหรือผู้ปกครองยังคงให้สิทธิและเสรีภาพในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับที่มากพอในลักษณะเป็นระบบเศรษฐกิจผสมอย่างทุนนิยมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ระบบเศรษฐกิจที่ประเทศไทยได้นำมาใช้คือ ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy System) เป็นการแสดงความหมายในเชิงพุทธศาสนาที่เน้นการยอมรับในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สิน และเสรีภาพของการใช้ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด โดยมีเพียงรัฐที่เป็นกลไกในการกำกับดูแล กล่าวคือ การดำเนินการดังกล่าวเป็นลักษณะที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักแห่งศีลธรรมและคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยการยอมรับในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล ดังที่ปรากฏในอัครัญญสูตรที่กล่าวถึงความเป็นมาของสังคมนิยมที่เริ่มรู้จักการทำสัญญาประชาคม เพื่อหาเกียรติยศหรือองค์ราชามาปกครองดูแลบ้านเมืองอันนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อย (ที.ปา. 11/111/83-102) โดยพระสูตรนี้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของทรัพย์ เมื่อหาทรัพย์มาได้โดยชอบธรรมก็เกิดความสุขอันเกิดจากการบริโภคทรัพย์นั้น และเมื่อใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์นั้นก็เกิดความสุขทางใจที่ได้ใช้สอยและทำบุญทรัพย์อันเกิดมาด้วยความชอบธรรม (อง จตุกก. 21/62/106) ด้วยการบริโภคที่คำนึงถึงอรรถหรืออัตถะ 3 ประการในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์ท่ามกลาง และประโยชน์สูงสุด ซึ่งจุดหมายเบื้องต้นตรงกับคำว่า ภิภุชธัมมิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ทันตาเห็น ซึ่งมีความมั่นคงเพียงพอทางเศรษฐกิจเป็นข้อสำคัญ แต่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือนี้ต้องประสานและเกื้อกูลต่อจุดหมายอีกสองอย่างที่สูงขึ้นไป เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ อันเป็นประโยชน์ต่อจิตใจในทางคุณธรรม ในทางคุณภาพชีวิต และปรมาตถะเป็นจุดหมายสูงสุด ได้แก่ ความเป็นอิสระของมนุษย์ภายในชีวิตจิตใจของแต่ละคน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 58-60)

ดังนั้น เพื่อการปฏิบัติให้บรรลุผลอภิชัย พันธเสน (2558: 9-19) และ พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 46-56) ได้กล่าวเป็นไปทำนองเดียวกันว่า เศรษฐศาสตร์จะพิจารณาในฐานะเป็นองค์ประกอบร่วมที่อิงอาศัยและช่วยเสริมกันและกันในการแก้ปัญหาของมนุษย์ อาทิ ด้านการศึกษา เศรษฐศาสตร์จะสัมพันธ์หรือร่วมมือกับการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาของมนุษย์ที่มุ่งสอนให้มนุษย์รู้จักคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม รู้จักคิดพิจารณาตามเหตุปัจจัย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ครองเวลาส่วนใหญ่ในชีวิตของมนุษย์ ซึ่งถ้าจะให้ เศรษฐศาสตร์มีคุณค่าอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ก็จะต้องให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจอันได้แก่ การผลิต การบริโภค การจำหน่ายแจกจ่าย เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์คุณภาพชีวิตและ

พัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ดีงาม โดยตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาทและอยู่ในทางสายกลางที่สามารถเข้าถึงได้ด้วยกระบวนการทางปัญญา

3. คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

การพัฒนาคนให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้น จะเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ปราศจากความไม่รู้หรืออวิชชา อันเป็นข้อจำกัดของชีวิตที่ก่อให้เกิดปัญหา คือความทุกข์ และยังถ้าขาดปัญญามากำกับมนุษย์ก็จะเป็นโทษของกิเลสและตัณหา โดยจะนำไปสู่การแสวงหาสะสมวัตถุที่สนองผลประโยชน์หรือความต้องการส่วนตน (Self-interest) แต่หากมีปัญญามากำกับจะทำให้เกิดความรู้เท่าทันต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ความปรารถนาจะแปรเปลี่ยนมาอยู่ในลักษณะของฉันทะ โดยพิจารณาตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา เพื่อสร้างชีวิตที่ดี (Well-being) และเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย กล่าวคือเกิดอรรถประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยเศรษฐกิจในทุกระดับ (อภิชัย พันธเสน, 2558: 13-14) นอกจากนี้ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่คนมนุษย์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตกนั้น เพื่อที่จะให้มนุษย์รับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำกับการพิจารณา โดยมุ่งสร้างความสุขที่แท้จริงที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) วัชรระงามจิตรเจริญ (2552: 75-133, 156-228) และอภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) ที่ว่าด้วยแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มาสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด
เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

	พระพรหม คุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56)	ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65)	วัชร งามจิตรเจริญ (2552: 75-133, 156-228)	อภิชัย พันธเสน (2558: 2-40)	ตัวชี้วัด คุณลักษณะของ นักเรียน ตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ
1. ด้านความรู้	<p>1. การกล่าวถึงพระพุทธานุศาสนาด้วยภาษาเศรษฐศาสตร์ตะวันตก</p> <p>2. แนวคิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรม</p> <p>3. แนวคิดการสร้างคุณค่าทางจิตใจสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ</p> <p>4. แนวคิดเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาสู่การสร้างคุณภาพชีวิต</p> <p>5. แนวคิดความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์</p>	<p>1. แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ตามกระแสโลกตะวันตก</p> <p>2. แนวคิดพิจารณาคุณค่าของการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ตามทัศนะธัมมิกเศรษฐศาสตร์ที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบพุทธ</p>	<p>1. แนวคิดการดำเนินการทางเศรษฐกิจด้วยระบบทุนนิยม</p> <p>2. แนวคิดการนำพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ</p> <p>3. แนวคิดความสอดคล้องของพุทธธรรมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม</p>	<p>1. แนวคิดเศรษฐศาสตร์ตะวันตกที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับหลักพุทธศาสนา</p> <p>2. แนวคิดการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์เข้ากับศาสตร์อื่น ๆ</p>	<p>1. แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม</p> <p>2. แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต</p>

ตารางที่ 3 ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด
เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ต่อ)

	พระพรหม คุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56)	ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65)	วัชระ งามจิตรเจริญ (2552: 75-133, 156-228)	อภิชัย พันธเสน (2558: 2-40)	ตัวชี้วัด คุณลักษณะของ นักเรียน ตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิง พุทธ
2. ด้านทักษะ กระบวนการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2. เน้นการดำรงชีวิตตามเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์อย่างมีจริยธรรม 3. การรู้เท่าทันสภาพทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างมีจริยธรรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เน้นการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความเป็นกัลยาณมิตร 2. มีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์อย่างมีจริยธรรม 4. ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทักษะการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมในเชิงพุทธศาสน์ 2. ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ 3. มีการดำเนินชีวิตที่อยู่บนความไม่ประมาท 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เน้นการดำเนินชีวิตและการประกอบการทำงานที่สุจริต 2. เน้นกระบวนการพึ่งตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่น 3. มีการวางแผนดำรงชีวิตและตั้งอยู่ในความไม่ประมาท 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2. ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม 3. มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม
3. ด้านเจตพิสัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความเสียสละต่อส่วนรวมเพื่อประโยชน์สูงสุดของสังคม 2. เห็นคุณค่าในตนเอง 3. ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเห็นอกเห็นใจกันของผู้ผลิตและผู้บริโภค 2. มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันในสังคม 2. เห็นคุณค่าของการทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เห็นคุณค่าในตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น 2. มีความซื่อสัตย์ สุจริต 3. มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความผิด 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 2. มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม 3. ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ

จากที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้น มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ชัดเจนและเป็นการต่อยอดการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักสูตรกำหนด ดังนี้ 1) ใฝ่เรียนรู้ ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาคที่สามารถบูรณาการสู่การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) อยู่อย่างพอเพียง เป็นการฝึกทักษะการปฏิบัติของนักเรียนที่สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขโดยคำนึงหลักจริยธรรม 3) มุ่งมั่นในการทำงาน จะเป็นการพัฒนานักเรียนให้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นและการวางแผนการทำงานที่เน้นการปฏิบัติได้จริงและไม่ขัดกับศีลธรรม 4) ซื่อสัตย์สุจริต เป็นการพัฒนานักเรียนให้เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม และมีความละเอียดต่อการทำความผิด และ 5) มีจิตสาธารณะ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตอาสามุ่งทำแต่สิ่งที่ดีงามและอุทิศตน เพื่อประโยชน์ต่อส่วนร่วม ตลอดจนเข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นบนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคลและแต่ละอาชีพ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 14, 22, 27, 32, 45)	คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) วัชร งามจิตรเจริญ (2552: 156-228) อภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56)
1. ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	1. ด้านความรู้ 1.1 แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม 1.2 แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อระดับคุณภาพชีวิต
2. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	2. ด้านทักษะกระบวนการ 2.1 มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2.2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม

ตารางที่ 4 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ
(ต่อ)

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 14, 22, 27, 32, 45)	คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) วัชร งามจิตรเจริญ (2552: 156-228) อภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56)
3. มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความ ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงานด้วย ความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตาม เป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบและมี ความภาคภูมิใจในผลงานของตน	2. ด้านทักษะกระบวนการ 2.3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่ กำหนดอย่างมีจริยธรรม
4. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึด มั่นในความถูกต้อง ประพฤติตนตรงตามจริงต่อ ตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ และมีความ สะอาดและเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด	3. ด้านเจตพิสัย 3.1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม
5. มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมี ส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิด ประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความ เต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน	3. ด้านเจตพิสัย 3.2 มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนร่วม 3.3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละ อาชีพ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค

พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาหรือการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะ
พระพุทธศาสนามีคำสอนที่ทำให้คนตื่นจากอวิชชาคือความไม่รู้ ซึ่งคำว่า พุทธะ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น
ผู้เบิกบาน หมายถึง พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยปัญญาคุณ พระองค์ทรงค้นพบสัจธรรมของชีวิตที่เรียกว่า
อริยสัจ 4 กล่าวคือ ความจริงของชีวิต ได้แก่ ความทุกข์ (ทุกข์) พร้อมด้วยสาเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย)
ทรงค้นพบการดับทุกข์ (นิโรธ) หรือนิพพานและแนวทางดับทุกข์ (มรรค) ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏใน
พระไตรปิฎกสามารถสรุปได้ว่า บุคคลย่อมศึกษาเรื่องความประพฤติดี ทั้งกาย วาจา การฝึกอบรมจิต
และฝึกอบรมปัญญาให้สูงขึ้น เมื่อน้อมนำจิตคำนึงถึงการศึกษาทั้งสามอย่างนี้ จึงเรียกว่า การศึกษา

ซึ่งการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา โดยวิธีการที่จะนำมาซึ่งหนทางหรือคำตอบของการศึกษานั้น คือ หลักอริยมรรค

1. ความเป็นมาของหลักอริยมรรค

ดังที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์ (วิ.มหา. 4/12/18) เมื่อครั้งพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้สัจธรรม กล่าวคือความจริงอันประเสริฐ แล้วจึงได้ทรงแสดงแนวทางปฏิบัติธรรมดังปรากฏพระธรรมเทศนาชื่อว่า อัมมจักกัปปวัตตนสูตร (พระสูตรว่าด้วยการหมุนกงล้อคือธรรม) ที่พระพุทธองค์ได้แสดงแก่เหล่าปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงพาราณสี ว่าอริยมรรคหรือมัชฌิมาปฏิปทาซึ่งมีสัมมาทิฏฐิปัญญาเห็นชอบในอริยสัจ 4 โดยการปฏิบัติตามหลักอริยมรรค เมื่อท่านโกณฑัญญะ หัวหน้าคณะปัญจวัคคีย์ ได้ฟังพระธรรมเทศนากัณฑ์นี้แล้วเกิดดวงตาเห็นธรรม (ธรรมจักขุ) คือ สำเร็จเป็นพระโสดาบัน นับเป็นอริยสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา หรือตามที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ที.ม. 10/215/164) แม้กระทั่งในวาระสุดท้ายเมื่อจวนเสด็จดับขันธปรินิพพานก็ยังสอนสุภัทธะซึ่งเป็นสาวกองค์สุดท้ายจนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ทั้งนี้ พระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลาง โดยไม่เข้าถึงการปฏิบัติสุดโต่ง 2 อย่างนั้น อันทำให้เกิดจักขุ ทำให้เกิดปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้แจ้งและเพื่อความดับทุกข์” ซึ่งทางที่ สุดโต่ง 2 ประการนี้ คือ 1) กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย) 2) อตตกิลมณานุโยค (การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตน) เป็นทุกข์ ไม่ใช่องค์พระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ การปฏิบัติตนพึงปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นปัจจัยให้เกิดวิปัสสนาปัญญาก่อน ต่อมาจึงเป็นปัจจัยให้เกิดมรรคญาณ จึงพบมรรคญาณ ผลญาณ และนิพพาน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2559: 215-219) ดังมีพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์ (วิ.มหา. 4/13/20) ความว่า อริยมรรค หรือมรรคมืองค์ 8 นี้เป็นเหตุปัจจัยให้วิปัสสนาปัญญาก่อน ภายหลังต่อมายังเป็นปัจจัยให้เกิดมรรคญาณ เมื่อวิปัสสนาปัญญามีกำลังแก่กล้าขึ้น ผู้ปฏิบัติธรรมก็จะบรรลุถึงมรรคญาณ ผลญาณ และนิพพานในที่สุด

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความเป็นมาของหลักอริยมรรค หรือมัชฌิมาปฏิปทานั้นได้เกิดจากการบำเพ็ญเพียรขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มุ่งหาหนทางแห่งการดับทุกข์ อันทำให้กิเลสที่เป็นเครื่องเศร้าหมองหมดสิ้นไปด้วยปัญญา

2. ความหมายและลักษณะสำคัญของหลักอริยมรรค

ความหมายและลักษณะสำคัญของหลักอริยมรรค ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ที.ม. 10/299/348) พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (ม.มู. 12/149/123) พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก (ม.อู. 14/704/453) พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ มรรควิภังค์ สุตตันตภาชนีย์ (อภิ.วิ. 35/569-577/268-269) พระอภิธรรมปิฎก

วิมังคปกรณ์ อภิธรรมภาชนีย์ อัญญัณคิกวาร (อภิ.วิ. 35/580-588/327-328) และสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2559: 215) ได้กล่าวสอดคล้องกันว่าอริยมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สัมมาทิฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้อง ความเข้าใจ ความนิยมใฝ่ยึดถือด้วยปัญญาที่รู้แจ้งผ่านระบบการคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จนสามารถนำชีวิตและสังคมหรือมนุษยชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญงอกงามรุ่งเรืองด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์
2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความดำริที่ปราศออกจากความโลภ ความพยาบาท ความเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ต้องเป็นดำริที่เหมาะสมและบริสุทธิ์เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น
3. สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสม งดเว้นจากวจีหุจจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อ
4. สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การทำงานที่ถูกต้อง ไม่มีโทษภัย ปราศจากกายหุจจริต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤตินอกใจ
5. สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศิลปวิทยา เพื่อประกอบแต่อาชีพที่สุจริต งดเว้นจากมิจฉาชีพที่ผิดศีลธรรมจรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงามและประสบสุขที่ประณีตดำรงตนด้วยดีของหมู่มวลมนุษย์
6. สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง ความเพียรในสัมมปธาน 4 คือ เพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรให้บุญกุศลเกิดขึ้น และเพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว
7. สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกถูกต้อง ความระลึกที่เป็นไปตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม อันมีผลต่อการพึงระวังตนไม่ให้เป็นผู้ประมาทขาดความระลึกได้ต่อการดำเนินชีวิต

8. สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่นที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกายและอารมณ์ให้สงบโดยการกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ออกไปชั่วขณะหนึ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หลักอริยมรรค เป็นประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติ หรือระบบจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมาย และเป็นหนทางหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติทางสายกลางที่เป็นไปตามกระบวนการของธรรมชาติและจะนำพาสู่จุดหมายแห่งการหลุดพ้นเป็นอิสระ และผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์และแนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรคด้วยวิธีการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เพื่อ

พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจา แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ดีงามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

ทั้งนี้ ทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนจะมีการบูรณาการองค์ประกอบของหลักอริยมรรค ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งเป็นคุณธรรมฝ่ายปัญญาและฝ่ายสมาธิเข้าไปเนื่องจากทุกองค์ประกอบเป็นสิ่งที่สนับสนุนและเกิดขึ้นพร้อมกันตลอดเวลา อันจะส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ครบถ้วนและถือว่าสนับสนุนให้คุณธรรมฝ่ายศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ให้บรรลุตามเป้าหมายการเรียนเศรษฐศาสตร์ ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการสังเคราะห์ได้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงการสังเคราะห์การบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค เพื่อกำหนดกระบวนการเรียนการสอน

แนวคิด การจัดการเรียน การสอนเศรษฐศาสตร์	แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค		กระบวนการเรียนการสอน
<p>1. การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ เป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด เพราะเศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ในพฤติกรรมการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคสินค้าและบริการ</p> <p>2. การศึกษาเศรษฐศาสตร์ จะทำให้นักเรียนสามารถเป็นพลเมืองที่เข้าใจสภาพเศรษฐกิจความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจทั้งระดับจุลภาคและมหภาค</p> <p>3. การศึกษาเศรษฐศาสตร์ จะทำให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้เหตุผลสำหรับตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อสนองต่อความต้องการของตนเอง</p>	<p>1. สัมมาทิฏฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้อง ความเข้าใจ ความนิยมใฝ่ยึดถือด้วยปัญญา ที่รู้แจ้งผ่านระบบการคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จนสามารถนำชีวิตและสังคมหรือมนุษยชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญงอกงามรุ่งเรืองด้วยความ เป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์</p> <p>2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความดำริที่ปราศออกจากความโลภ ความพยายาบาท ความเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ต้องเป็นดำริที่เหมาะสมและบริสุทธิ์เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น</p> <p>3. สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง ความเพียรในสัมมัมปธาน 4 คือ เพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรให้บุญกุศลเกิดขึ้น และเพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว</p>	<p>สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสมงดเว้นจากวจีทุจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อ</p>	<p>1. ชั้นสัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฏฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผลและความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)</p>

ตารางที่ 5 แสดงการสังเคราะห์การบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค เพื่อกำหนดกระบวนการเรียนการสอน (ต่อ)

แนวคิด การจัดการเรียน การสอนเศรษฐศาสตร์	แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค		กระบวนการเรียนการสอน
	<p>4. สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกถูกต้อง ความระลึกที่เป็นไปตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และ ธรรม อันมีผลต่อการพึงระวัง ตนไม่ให้เป็นผู้ประมาทขาด ความระลึกได้ต่อการดำเนิน ชีวิต</p> <p>5. สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่นที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกายและอารมณ์ให้สงบ โดยการกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ออกไปชั่วขณะหนึ่ง</p>	<p>สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การทำงานที่ถูกต้อง ไม่มีโทษภัย ปราศจากกาย หูจรีต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติดีตในกาม</p>	<p>2. ชั้นสัมมากัมมันตะ (Right Action)</p> <p>2.1 วิเคราะห์ความรู้ เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้ เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)</p> <p>2.2 จัดระเบียบความรู้ เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทาง เศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทาง เศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ)</p>

ตารางที่ 5 แสดงการสังเคราะห์การบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค เพื่อกำหนดกระบวนการเรียนการสอน (ต่อ)

แนวคิด การจัดการเรียน การสอนเศรษฐศาสตร์	แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค	กระบวนการเรียนการสอน
	<p>สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มี ศิลปวิทยาเพื่อประกอบแต่ อาชีพที่สุจริต งดเว้นจาก มิจฉาชีพที่ผิดศีลธรรม จรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงามและ ประสบสุขที่ประณีตดำรง ตนด้วยดีของหมู่วมวล มนุษย์</p>	<p>3. ชั้นสัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียน ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ ให้สมกับฐานะของการเป็น นักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตาม ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ดีงามต่อบริบทใหม่ ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกู้ที่จะสร้าง ความรู้ (สัมมาสติ) และเพียร พยายามนำเสนอผลงานความรู้ เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวาจา) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำ ความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)</p>

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีการศึกษาและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอน

Loewen (1993: 424 อ้างถึงในจิราภรณ์ พิมใจใส, 2553: 141) ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ 3 วิธีสอน ได้แก่ แบบตรง แบบความหมาย และแบบกระบวนการแก้ปัญหา โดยวิธีสอนแบบตรงเน้นโครงสร้างขั้นตอนวิธีของเนื้อหาคณิตศาสตร์ วิธีสอนแบบความหมายเป็นวิธีที่ขยายจากวิธีสอนแบบตรงโดยเพิ่มการแสดงให้เห็นแนวคิดและความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเชิงคณิตศาสตร์ และวิธีสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาคือขยายเพิ่มจาก

วิธีสอนแบบความหมาย โดยการเพิ่มองค์ประกอบของการแก้ปัญหา รูปแบบการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์สร้างขึ้นโดยให้ครอบคลุมความรู้ 3 ประการคือ ความรู้ข้อตกลง ความรู้แบบกระบวนการ และความรู้เชิงปัญญา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูผู้สอนจำนวน 9 คน นักเรียนเกรด 8 จำนวน 240 คน ผลการวิจัยพบว่า วิธีสอนแบบความหมาย ส่งเสริมพัฒนาการของความรู้ข้อตกลง ส่วนวิธีสอนแบบตรงและกระบวนการแก้ปัญหา ส่งเสริมพัฒนาการของความรู้แบบกระบวนการ ความรู้เชิงปัญญาโดยเฉพาะการแยกแยะและการสังเคราะห์ สัมพันธ์กับความสามารถของนักเรียนในการสร้างความรู้ข้อตกลง และความรู้แบบกระบวนการ

ปัญญา ทองนิล (2553: 267-273) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยบูรณาการแบบสอดแทรกสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบ ทดลองใช้ และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยบูรณาการแบบสอดแทรกสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 5 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 46 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยบูรณาการแบบสอดแทรกสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีดังนี้ 1.1) แนวคิดการพัฒนารูปแบบ 3 แนวคิดคือ การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์เป็นฐานการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตามสภาพจริง 1.2) หลักการของรูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบที่ต้องพัฒนา 3 ด้านคือ ความรู้ ทักษะ และอัตมโนทัศน์ 1.3) องค์ประกอบของการพัฒนา มี 3 องค์ประกอบ คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร 18 ชั่วโมง 3 วัน การปฏิบัติการสอนโดยบูรณาการแบบสอดแทรกของนักศึกษาครูในสถานศึกษา และการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินการปฏิบัติการสอนโดยครู พี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศ 1.4) กระบวนการพัฒนาสมรรถภาพการสอน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ (1) การสร้างความรู้ความตระหนัก (2) การวิเคราะห์วิจารณ์ (3) การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา (4) การฝึกปฏิบัติหรือนำความรู้ไปใช้ (5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ (6) การประเมินผล 2) ผลการใช้รูปแบบและการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบ มีดังนี้ 2.1) ค่าเฉลี่ยพัฒนาการของสมรรถภาพการสอนด้านความรู้ความเข้าใจด้านทักษะปฏิบัติและด้านอัตมโนทัศน์ของนักศึกษาครู มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2.2) ค่าเฉลี่ยพัฒนาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้านมีวินัยและความรับผิดชอบ มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วินัยธร วิชัยดิษฐ์ (2555: 194-195) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาครูศาสตร์สาขาวิชาสังคมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาครูศาสตร์ สาขาวิชา

สังคมศึกษา 2) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์กายภาพของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์ ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน 3) เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์ ประเมินโดยอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาประเมินตนเองก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น EPCPAFE Model มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน 7 ชั้น คือ 1) ชั้นเร้าความสนใจ (E: Encouragement) 2) ชั้นให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ (P: Presentation and Practice) 3) ชั้นสร้างความคิดรวบยอด (C: Conceptualization of Knowledge) 4) ชั้นส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (F: Fostering of Higher Level Characteristics Development) 5) ชั้นประเมินความก้าวหน้า (A: Assessment of Growth Development) 6) ชั้นส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (F: Fostering of Higher Level) และ 7) ชั้นประเมินผล (E: Evaluation) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนมีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 83.60/80.90 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผลการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์กายภาพของนักศึกษาก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์ ประเมินโดยอาจารย์ผู้สอนและนักเรียนประเมินตนเองก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ปานเพชร ร่มไทร (2558: 71-96) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนตามกระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการสำหรับนิสิตนักศึกษาครู มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนตามกระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการสำหรับนิสิตนักศึกษาครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาการสอนสังคมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 38 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสอนตามกระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการสำหรับนิสิต นักศึกษาครูประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1.1) การกำหนดความรู้ที่จำเป็น 1.2) การแลกเปลี่ยนความรู้ 1.3) การแสวงหาความรู้ 1.4) การสร้างองค์ความรู้ 1.5) การประเมินและเผยแพร่ความรู้ 2) นิสิตนักศึกษาครูที่เรียนด้วยรูปแบบการสอนมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการอยู่ในระดับสูง และ 3) นวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่นิสิตนักศึกษาครูสร้างขึ้นมีคุณภาพในระดับดี

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอน พบว่า การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนที่ดี มีการกำหนดองค์ประกอบและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ดีจะทำให้ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ทั้งนี้ อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของการกำหนดสาระเนื้อหา วัตถุประสงค์ของการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์

Vimochana (2017: 220) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิธีการและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับการสอนเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สามารถประยุกต์ใช้ในการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างทางเศรษฐศาสตร์ที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานก็นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ เนื่องจากการเรียนรู้แบบโครงงานสามารถใช้แก้ปัญหา และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงในปัจจุบัน

Wyk (2016: 98) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์กับการส่งเสริมการเรียนรู้ครูผู้สอนเศรษฐศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มุ่งศึกษาการสำรวจว่าการจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์กับการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีผลต่อการฝึกอบรมครูผู้สอนเศรษฐศาสตร์ โดยใช้การวิจัยกึ่งทดลองกับครูผู้สอนเศรษฐศาสตร์ จำนวน 200 คน โดยผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลการทดสอบก่อนและหลังการทดสอบ มีความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งครูผู้สอนเศรษฐศาสตร์ในกลุ่มทดลองได้รับการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ซึ่งมีพัฒนาการที่ดีกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

นรา ตรีธัญญา (2558: 212-213) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอนการวัดและประเมินผล และปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยระบบสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุนโดยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอข้อเท็จจริง (ปรโตโฆสะ) 2) ขั้นสะท้อนคิด (โยนิโสมนสิการ) 3) ขั้นค้นพบหลักการ (สัมมาทิฐิ) 4) ขั้นสู่กระบวนการเรียนรู้ (ไตรสิกขา) และ 5) ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (ภาวนา) 4) 2. ประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่า 2.1) หลังเรียนตามรูปแบบนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

2.2) นักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงขึ้นจากระดับการตอบสนองเป็นระดับ การจัดการระบบ และ 3) ผลการขยายผลรูปแบบ พบว่า หลังเรียนตามรูปแบบนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีพัฒนาการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงขึ้นจากระดับการตอบสนอง เป็นระดับการเห็นคุณค่า

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ พบว่า การประสบความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ผู้สอนต้องคัดสรรกลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบทเรียน รวมทั้งการพัฒนาครูผู้สอนเศรษฐศาสตร์ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อนำสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เรียน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแนวพุทธ

กิตติชัย สุธาสีโนบล (2553: 195-198) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย กระบวนการจัดการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างศรัทธา 2) ขั้นสร้างปัญญา 3) ขั้นพัฒนาปัญญา 4) ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และ 5) ขั้นสรุปและประเมินผล สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนนี้ใช้ชื่อว่า Science Buddhist Instructional Model และผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และ พฤติกรรมเรียนด้านจิตใจ (จิตภาวนา) ของนักเรียนที่พึงประสงค์ จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้น ร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรกส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ (ปัญญาภาวนา) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนา นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พัฒนา พลอยประไพ (2554: 113-120) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบตามหลักพุทธธรรม ทฤษฎีปัญญาสังคมและแนวคิดการเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์สำหรับการอบรมครูอนุบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบตามหลักพุทธธรรม ทฤษฎีปัญญาสังคมและแนวคิดการเรียนรู้ผ่าน

ประสบการณ์สำหรับการอบรมครูอนุบาล และ 2) ศึกษาผลการทดลองใช้และการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบตามหลักพุทธธรรม ทฤษฎีปัญญาสังคมและแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำหรับการอบรมครูอนุบาล การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ และระยะที่ 2 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในการอบรมเชิงปฏิบัติการและการติดตามสังเกตการใช้ความสามารถในการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบเผชิญสถานการณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือครูอนุบาลจำนวน 21 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบของครูอนุบาล เนื้อหา คือวิธีคิดและการใช้วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ ขั้นตอนการเรียนการสอนแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ (1) การเสริมสร้างทักษะในการคิดขั้นพื้นฐาน (2) การฝึกใช้ความสามารถคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบในสถานการณ์ที่จัดให้ (3) การติดตามการใช้ความสามารถคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบเผชิญสถานการณ์ใหม่ และ 2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบตามหลักพุทธธรรมทฤษฎีปัญญาสังคมและแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ พบว่า หลังการอบรม ครูอนุบาลมีสมรรถนะในการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่า ครูอนุบาลมีความคงทนของผลการเรียนรู้เกี่ยวกับการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ และผลการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างสมรรถนะในการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบของครูอนุบาล

กิตติชัย สุธาสิโนบล (2555: 194-212) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย กระบวนการจัดการเรียนการสอนคือ 1) ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย 2) ขั้นสังเกต 3) ขั้นสัมพันธ์ 4) ขั้นสำรวจ 5) ขั้นสืบค้น 6) ขั้นสังมปัญญาและลงข้อสรุป และ 7) ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ 3) ผลการพัฒนาพฤติกรรมกรเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมกรเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และพฤติกรรมกรเรียนด้านจิตใจ (จิตภาวนา) ของนักเรียนจากการประเมินครั้งแรกนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้ายนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละร้อยและเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 โครงการประเมินครั้งแรกส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมี

นัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฯ ที่พัฒนาขึ้นสามารถและนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ

ฐิติวัสส์ สุขป้อม (2557: 56-57) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม 2) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และ 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 468 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากประชากร ใช้ในการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม กลุ่มที่ 2 เป็นนักศึกษาที่มีคะแนนคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมาจำนวน 40 คนที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ 1 แล้วสุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง 2) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ รักที่จะเรียนรู้ (หลักฉันทะ) มุ่งสู่กระบวนการคิด (หลักโยนิโสมนสิการ) มีมิตรคอยชี้แนะ (หลักกัลยาณมิตร) ฝึกแยกแยะปัญหา (หลักอริยสัจ 4) พัฒนาความเป็นผู้นำ (หลักพรหมวิหาร 4) และผสมผสานการประเมินผล (หลักวิมังสา) 3) คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี และภายหลังการติดตามผลเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับรูปแบบการเรียนการสอนใด ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) นักศึกษากลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจิตใจของตนเองให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

ปยุตต์ วัช ทพัชวิช (2561: 168-169) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยบูรณาการตามหลักนิยาม 5 เพื่อพัฒนามโนทัศน์ทางภูมิศาสตร์และจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยบูรณาการตามหลักนิยาม 5 มีองค์ประกอบคือ หลักการวัตถุประสงค์กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ชั้นศึกษา

ปรากฏการณ์โดยบูรณาการตามหลักนิยาม 5 ขั้นตอนที่ 2 ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยบูรณาการตามหลักนิยาม 5 ขั้นตอนที่ 3 ชั้นวิเคราะห์ปรากฏการณ์โดยบูรณาการตามหลักนิยาม 5 และ ขั้นตอนที่ 4 ชั้นเสนอแนวทางการปฏิบัติและสรุปโดยบูรณาการตามหลักนิยาม 5 2) ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยบูรณาการตามหลักนิยาม 5 พบว่า 1) มโนทัศน์ทางภูมิศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) จิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนมีพัฒนาการอยู่ในระดับสูง และ 3) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวพุทธข้างต้นพบว่า ผู้วิจัยหลายท่านได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธโดยใช้วิธีการหรือกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า เมื่อนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจะช่วยทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2549: 158-160) ได้ทำวิจัยเรื่อง การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำไปสู่การสร้างตัวชี้วัด ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสิการและอัปมาทธรรม มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านความพอประมาณ เป็นวิธีการหรือหนทางในการพัฒนาตน โยนิโสมนสิการกับความมีเหตุผล เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการพัฒนาตน และอัปมาทธรรมกับการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน

พิราวรรณ ชนะพาร์ท (2551: 114-118) ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนทัศน์การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เรียบเรียงหลักเหตุผลที่ทำให้เชื่อว่าหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics) เป็นกระบวนทัศน์การพัฒนาที่ยั่งยืน และ กระบวนทัศน์การสร้างความสุข (Economics of Happiness) ที่แท้จริง 2) ศึกษาความแตกต่างระหว่างกระบวนทัศน์เศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับกระบวนทัศน์เศรษฐศาสตร์ทุนนิยม 3) ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ข้อสังเกตที่สำคัญได้แก่ความสอดคล้องระหว่าง เศรษฐศาสตร์แนวพุทธและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนมีหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และ ปัญญา ทำให้เกิดความสุข ความมั่นคงของชีวิตที่แท้จริง มีการปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นทางสายกลาง ยอมรับความจริงของธรรมชาติ ซึ่งเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม

และรบกวนต่อสิ่งมีชีวิต และเกิดความเสียหายกับทรัพยากรธรรมชาติ และยอมรับความจริงเกี่ยวกับขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเศรษฐศาสตร์กระแสหลักละเลยความจริงดังกล่าว โดยไม่พิจารณาการผลิต และการบริโภคในลักษณะบูรณาการและนิยามความสุขแท้จริงคือความพึงพอใจสูงสุดของการบริโภค การบริโภคมากทำให้มีความสุขมาก แต่เศรษฐศาสตร์แนวพุทธเห็นว่าความต้องการเป็นความทุกข์เพราะไม่มีที่สิ้นสุด และความสุขที่แท้จริงเกิดจากลักษณะไตรสิกขา มีการผลิต และบริโภคอยู่ในขั้นพอดี ไม่เบียดเบียนคนอื่น และการพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะลดความทุกข์ หรือเพิ่มความสุข รักษากระบวนการผลิต และการบริโภคให้ยั่งยืน แบ่งปันช่วยเหลือ ช่วยผู้ขาดแคลนให้พ้นทุกข์ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธจึงวัดการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยความสุข โดยเรียกตัวชี้วัดผลผลิตความสุขว่า ผลผลิตความสุขมวลรวม (Gross National Happiness - GNH) สำหรับเศรษฐศาสตร์กระแสหลักวัดการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยรายได้ โดยเรียกตัวชี้วัดรายได้ว่า ผลผลิตมวลรวม (Gross National Products - GNP) หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม

วัชระ งามจิตฺตเจริญฺ (2552: 1) ได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม: กรณีศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีนำพุทธธรรมไปใช้ดำเนินการทางเศรษฐกิจการเปรียบเทียบพุทธธรรมกับหลักการและวิธีการของทุนนิยม และการตัดสินว่าพุทธธรรมกับทุนนิยมขัดกันหรือไม่ โดยจากการศึกษาพบว่า พุทธธรรมสามารถนำไปใช้ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น การบริหาร และการตลาด และมีนักธุรกิจชาวพุทธได้นำพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินธุรกิจของตนจนประสบความสำเร็จจำนวนมากไม่น้อย โดยแนวคิดหรือหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้เพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้นมีมากมาย เช่น พรหมวิหารสี่ สังคหวัตถุสี่ หรือแม้แต่คำสอนอนัตตตา ส่วนการเปรียบเทียบพุทธธรรมกับหลักการและวิธีการของทุนนิยม ปรากฏว่า แม้พุทธธรรมจะมีความต่างหรือความขัดแย้งกับทุนนิยมอยู่ไม่น้อย แต่ไม่ได้ขัดแย้งถึงขนาดไปด้วยกันไม่ได้เลย เพราะยังสามารถปรับให้ไปด้วยกันได้ เช่น ปรับแนวคิดปัจเจกนิยมที่ปฏิบัติอยู่ในทุนนิยมให้อ่อนลงแล้วเพิ่มแนวคิดองค์รวมนิยมพุทธธรรมเข้าไป ทำให้มีการคำนึงถึงส่วนรวมและการคิดระยะยาว หรือสามารถนำพุทธธรรมมาเสริมส่วนที่ขาดหรือบกพร่องของทุนนิยมได้โดยเฉพาะมิติด้านศีลธรรมและจิตวิญญาณ เช่น การเพิ่มเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิตให้แก่ทุนนิยม อันจะทำให้ทุนนิยมกลายเป็นเศรษฐศาสตร์แบบยั่งยืนและเศรษฐศาสตร์การุณยธรรม หรือ “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” อีกทั้งพุทธธรรมก็มีแนวคิดบางอย่างที่คล้ายหรือเข้ากันได้กับแนวคิดของทุนนิยม เช่น แนวคิดเรื่องการประหยัดและการออมมีความคล้ายคลึงกัน และแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพก็เข้ากันได้กับแนวคิดของพุทธธรรมนอกจากนั้น ความคิดในเรื่องศาสนาและศีลธรรมของทุนนิยมแม้จะมีความต่างกัน แต่อย่างน้อยก็พูดได้ว่า ทุนนิยมยังยอมรับความสำคัญของศาสนาและศีลธรรมอยู่ไม่มากนักน้อย เพราะศาสนาและศีลธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของ

มนุษย์ รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น สังคมมีความสุขซึ่งส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปได้ด้วยดี และคุณธรรมอย่างความซื่อสัตย์ทำให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าพุทธธรรมไม่ได้ขัดกับทุนนิยมถึงขนาดไปด้วยกันไม่ได้ แม้จะมีความแตกต่างหรือความขัดแย้งมากกว่าความเหมือนหรือความสอดคล้องก็ตาม

พระพงษ์ กลิ่นละออ (2558: 1-2) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบนวัตกรรมสื่อสารแนวพุทธเพื่อการเกษตรสู่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงปริมาณประกอบกันโดยเริ่มศึกษาผลของการพัฒนาด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 10 แผน เปรียบเทียบกับผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผ่านกระบวนการวิธีสื่อสารแนวพุทธกับการพัฒนาเกษตรกรด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาว่าจะมีผลสู่ความยั่งยืนต่างกันอย่างไรผลการวิเคราะห์พบว่า ความต้องการในการพัฒนาของเกษตรกรและการตอบสนองของปัจจัยการพัฒนาจะเกิดความสมดุล โดยผ่านการตรวจสอบจากผลที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจ การศึกษา ศรัทธาและความเชื่อมั่น การมีส่วนร่วมทางสังคมและ คุณภาพชีวิตในกลุ่มตัวอย่าง โดยการสื่อสารแนวพุทธจะเป็นจุดเชื่อมความสมดุลที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของเกษตรกรไปในทิศทางที่ทำให้เกิดปัญญาและความสุขที่ยั่งยืน เมื่อความรู้ที่ถูกส่งไปให้เกษตรกรปฏิบัติ เพื่อก่อเกิดปัญญารู้แจ้งในการพัฒนานั้นอยู่ภายใต้กรอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประยุกต์ความพอประมาณ เข้ากับ ทฤษฎีการผลิต การตลาด และการบริโภคของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่กำกับด้วยพุทธเศรษฐศาสตร์และหลักธรรมมีชัยมาปฏิบัติ มาธรรมองค์ 8 ไตรสิกขา ปฏิจจสมุปบาท เบญจศีล – เบญจธรรม สปัจริสธรรม 7 ส่วนความมีเหตุและผลนั้นกำกับด้วยหลักธรรมโยนิโสมนสิการ ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ด้วยภูมิคุ้มกันที่มีสติ-อัปมาทธรรม และ กัลยาณมิตรธรรม กำกับบนฐานความรู้คุณธรรมที่เข้มแข็งได้ด้วยพุทธสูต อายุตนะ 6 ที่มีอิทธิพลต่อปะ ความละเอียดและเกรงต่อบาป ต่อการทุจริตเป็นจุดเริ่มต้น และจากการ สังเคราะห์พบว่า รูปแบบที่ สมบูรณ์ของการตอบสนองปัจจัยการพัฒนาและความต้องการในการพัฒนา คือ จุดสมดุล ของความต้องการและการตอบสนองที่ถูกเชื่อมต่อเนื่องกันไปจนเป็นกราฟเส้นตรงเส้นเดียวกัน ดังนั้นรูปแบบ นวัตกรรมสื่อสารแนวพุทธเพื่อการพัฒนาเกษตรกรสู่เศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบไปด้วย 5 ทฤษฎีหลัก 15 หลักธรรมกำกับและวัดผลด้วย 15 ดัชนี ซึ่งรูปแบบนวัตกรรมในงานวิจัยครั้งนี้ ยังสามารถปรับใช้ในประเทศที่แตกต่างทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพราะสังเคราะห์ จากหลักของธรรมชาติคือหลักธรรม

พระประภาส ปญญาโม และคณะ (2561: 63) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลัก พุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของ E.F. Schumacher โดยมีวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของ E.F. Schumacher 3) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของ E.F. Schumacher

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดที่สำคัญในการบูรณาการคือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการ ชีวัญและกำลังใจ ผลการผสานแนวคิดแบบองค์ธรรมในสามมิติ คือ ประหยัด ความพอดี ประโยชน์ สันติ ในทางเศรษฐศาสตร์นี้ การไม่เบียดเบียนในทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด E.F. Schumacher เห็นว่ามนุษย์ทุกคน ที่ทำงานนั้น ควรเป็นไปเพื่อเป้าหมายในการเติมเต็มความเป็นธรรมชาติ เพราะทุกชีวิตร่วมอยู่ในระบบนิเวศเดียวกันต่างพึ่งพาอาศัยกัน แสดงให้เห็นถึงความมีสันติทั้งต่อมนุษย์และธรรมชาติ การบูรณาการเชิงสังคม คือ เป็นคนเย็น เห็นใจผู้อื่น ชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ฉลาดการใช้ชีวิต มีจิตเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่สังคม อุดมด้วยความดี อุทิศชีวิตเพื่อสังคม เป็นการบูรณาการทั้งแบบพหุเศรษฐศาสตร์และสหเศรษฐศาสตร์

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังกล่าวข้างต้น พบว่า งานวิจัยมีมิติของการวิจัยหลายด้าน ได้แก่ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ตามแนวพุทธศาสนา การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นทางด้านคุณธรรม จริยธรรม การวิเคราะห์ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แต่ยังไม่มีการวิจัยที่นำหลักการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักอริยมรรคที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาและประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ใช้กระบวนการวิจัย และพัฒนา (Research and Development: R&D) (องอาจ นัยพัฒน์, 2554: 232) ร่วมกับการ ออกแบบเชิงระบบตามแนวคิด ADDIE Model ของ Kruse (2012: 1-15) และรูปแบบการเรียน การสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) ร่วมกับการใช้รูปแบบการวิจัยแบบก่อนทดลอง (Pre-Experimental Design) โดยประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว มีการ ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One-Group Pretest-Posttest Design) และรูปแบบการวิจัย แบบอนุกรมเวลาสมมูล (Equivalent Times Series Design) (Campbell, 1963: 34-47) ผู้วิจัยได้ ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research (R₁): Analysis) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและ ประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development (D₁): Design and Development) เพื่อ ออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research (R₂): Implementation) เพื่อทดลองใช้รูปแบบ การเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development (D₂): Evaluation) เพื่อประเมินประสิทธิผล ของรูปแบบการเรียนการสอน

โดยวิธีการดำเนินการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการ (Analysis: A)

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

วิธีดำเนินการ มีดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
3. วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์และแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ
4. วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยการสัมภาษณ์ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องถึงสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการเรียนสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์
5. วิเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) (องอาจ นัยพัฒน์, 2554: 232) ร่วมกับการออกแบบเชิงระบบตามแนวคิด ADDIE Model ของ Kruse (2012: 1-15) และรูปแบบการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) ร่วมกับรูปแบบการวิจัยแบบก่อนทดลอง (Pre-Experimental Design) โดยประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One-Group Pretest-Posttest Design) และรูปแบบการวิจัยแบบอนุกรมเวลาสมมูล (Equivalent Times Series Design) (Campbell, 1963: 34-47) และทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ในการศึกษาความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
2. แบบสัมภาษณ์ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษา

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ มีดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ในการศึกษาความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มีขั้นตอนดังนี้

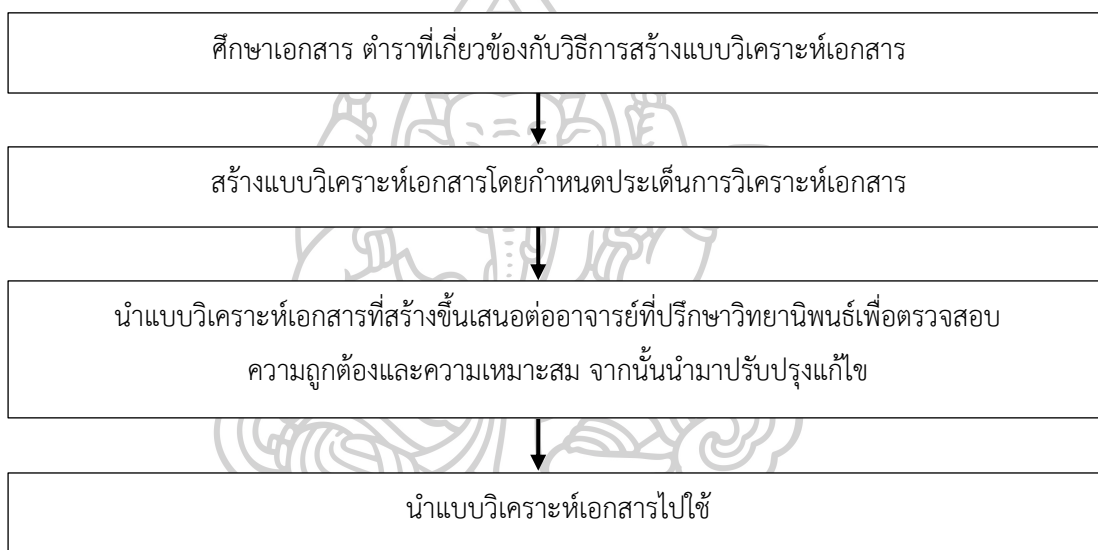
1.1 ศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ศึกษาความต้องการ

1.2 กำหนดประเด็นการวิเคราะห์เอกสาร และสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

1.3 นำแบบวิเคราะห์เอกสารที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของแบบวิเคราะห์และภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.4 นำแบบวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวกับการศึกษาความต้องการจำเป็นที่ปรับปรุงแก้ไขไปวิเคราะห์เอกสารข้อมูลพื้นฐานต่อไป

จากขั้นตอนการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ศึกษาความต้องการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 3 ดังนี้

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร

2. แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบบันทึกเชิงคุณภาพแบบพรรณนาความ สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน และการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ของครู นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

2.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์

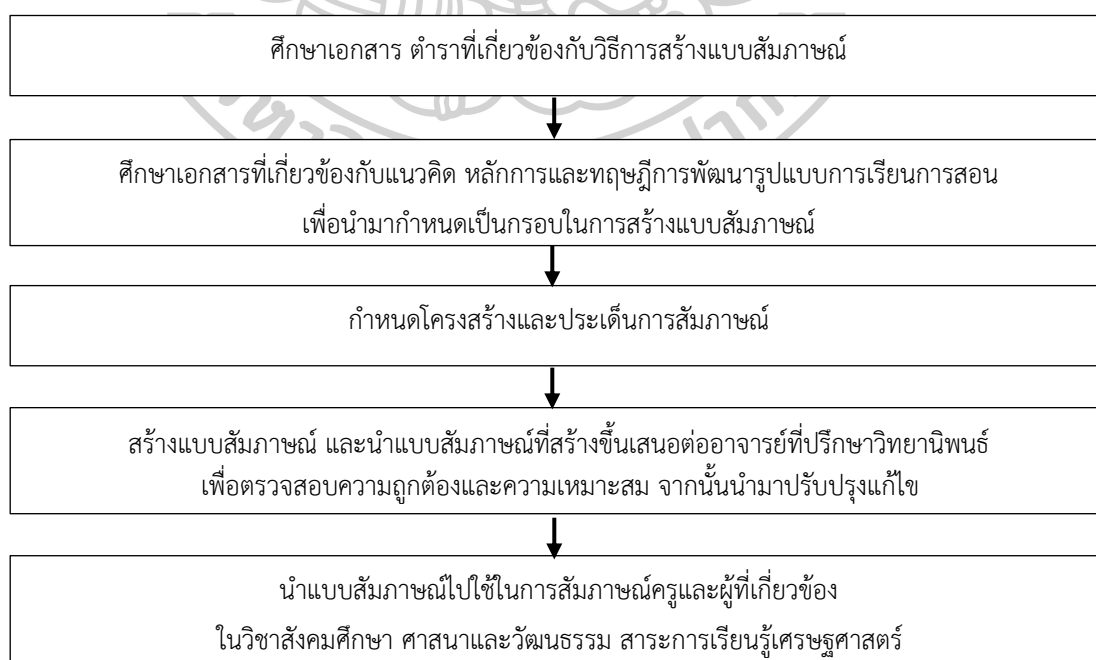
2.3 กำหนดโครงสร้างและประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) สภาพปัญหาที่พบส่วนใหญ่ในการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.

2551 2) การส่งเสริมและพัฒนาสภาพปัญหาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน
 3) แนวทางการพัฒนานักเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ
 เมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตคติ 4) แนวทางการ
 พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ
 ของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 5) แนวทางการบูรณาการหลักอริยมรรคไปใช้ในการ
 จัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ
 6) แนวทางการวัดและประเมินผลคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธทั้งเชิง
 ปริมาณและคุณภาพ

2.4 สร้างแบบสัมภาษณ์ของครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น
 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม จากนั้นนำมา
 ปรับปรุงแก้ไข

2.5 นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ จำนวน 5 คน ซึ่งต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนสาระการเรียนรู้
 เศรษฐศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 5 ปี รวมถึงสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบดูแล
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และข้าราชการบำนาญผู้ที่เคยสอนสาระ
 การเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ จำนวน 5 คน

จากขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ของครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในวิชาสังคมศึกษา
 ศาสนาและวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 4 ดังนี้

แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์

จากขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการ (Analysis: A) สรุปลังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปลังดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการ (Analysis: A)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล/ สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน	วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา	ข้อมูลหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ ชื่นชูชัยกิจ	วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา	ข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษาของกรมการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
หลักอริยมรรคเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด	วิเคราะห์หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้และทฤษฎีต่างๆ	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา	ข้อมูลหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
ศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ ชื่นชูชัยกิจ	วิเคราะห์แนวคิดหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา	ข้อมูล แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
ศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ ชื่นชูชัยกิจ	วิเคราะห์และสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดการเรียนการสอน	ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง	แบบสัมภาษณ์	การวิเคราะห์เนื้อหา	ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดการเรียนการสอน
ศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ ชื่นชูชัยกิจ	วิเคราะห์และสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดการเรียนการสอน	ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง	แบบสัมภาษณ์	การวิเคราะห์เนื้อหา	ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Design and Development: D and D)

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

วิธีดำเนินการ มีดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เป็นโครงร่างรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2. สร้างโครงร่างรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ จากนั้นนำโครงร่างรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ด้านหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอน 2 คน ด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา 2 คน และ ด้านการวัดและประเมินผล 1 คน จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ได้แก่

2.1 รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2.2 เครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้

3. สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด

เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบ การเรียนการสอน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ มีดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีขั้นตอนดังนี้

1.1 นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้ศึกษา วิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

1.2 นำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่พัฒนาขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมเชิงทฤษฎี จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.3 นำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม/ความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบโดยใช้แบบประเมินเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ประเมินความเหมาะสม/ความสอดคล้องในประเด็นการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนในภาพรวม และองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบเชิงหลักการและวัตถุประสงค์ องค์ประกอบเชิงกระบวนการ และองค์ประกอบเชิงเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งการประเมินความเหมาะสม/ความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีความสอดคล้องมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีความสอดคล้องมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีความสอดคล้องปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีความสอดคล้องน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

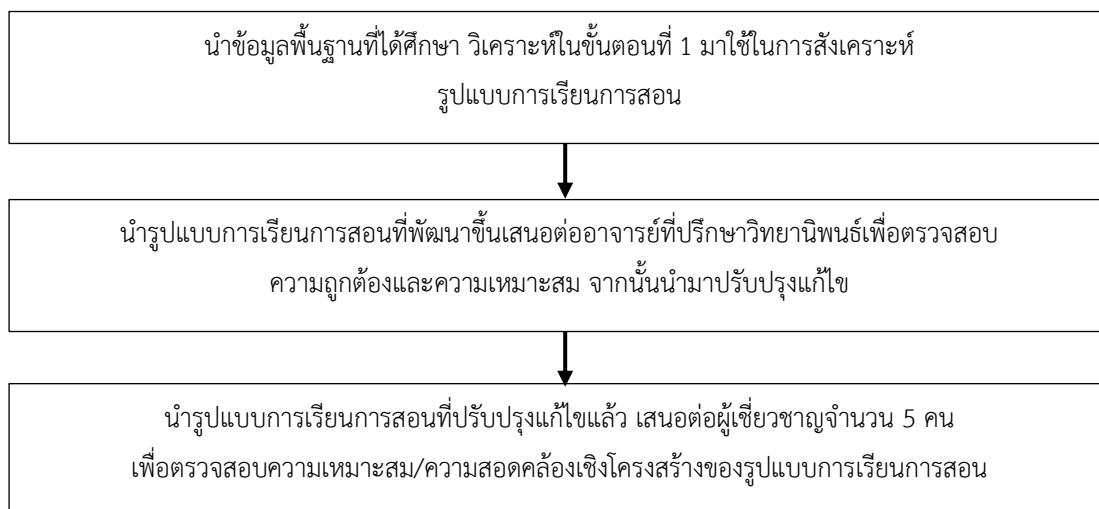
การวิเคราะห์ข้อมูลพิจารณาจากค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนความเหมาะสม/สอดคล้องในประเด็นการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนในภาพรวมและองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนในแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นนำมาแปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยคะแนน 4.50 - 5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสม/สอดคล้องมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยคะแนน 3.50 - 4.49	หมายถึง	มีความเหมาะสม/สอดคล้องมาก
ค่าเฉลี่ยคะแนน 2.50 - 3.49	หมายถึง	มีความเหมาะสม/สอดคล้องปานกลาง
ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.50 - 2.49	หมายถึง	มีความเหมาะสม/สอดคล้องน้อย
ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.00 - 1.49	หมายถึง	มีความเหมาะสม/สอดคล้องน้อยที่สุด

พิจารณาค่าความเหมาะสม/สอดคล้องที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ซึ่งแสดงว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม/สอดคล้องเชิงโครงสร้าง สามารถนำไปทดลองใช้กับเรียนได้ ซึ่งการหาค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 4.20 – 5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.00 – 0.89 ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันว่า 1) ควรปรับชื่อขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นชื่อขั้นตอนตามองค์ประกอบหลักอริยมรรคที่เป็นหลัก ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมาภังคะ และสัมมาอาชีวะ และองค์ประกอบหลักอริยมรรคอื่น ๆ ให้นำไปบูรณาการในทุกขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 2) ควรปรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ และ ขั้นที่ 3 ขั้นต่อยอดทางปัญญาด้านเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกัน เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ เนื่องจากมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกัน 3) ควรปรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในขั้นที่ 4 ขั้นสร้างความรู้เศรษฐศาสตร์ และ ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ เข้าด้วยกัน เป็นขั้นที่ 4 ขั้นตอนการประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ เนื่องจากมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกันและควรขยายสู่การประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ และ 4) ควรมีการปรับการจัดกลุ่มผู้ประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น ผู้ปกครอง และเพื่อนนักเรียน

1.4 นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้

จากขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 5 ดังนี้

แผนภาพที่ 5 ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค

2. พัฒนาเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน

2.1.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

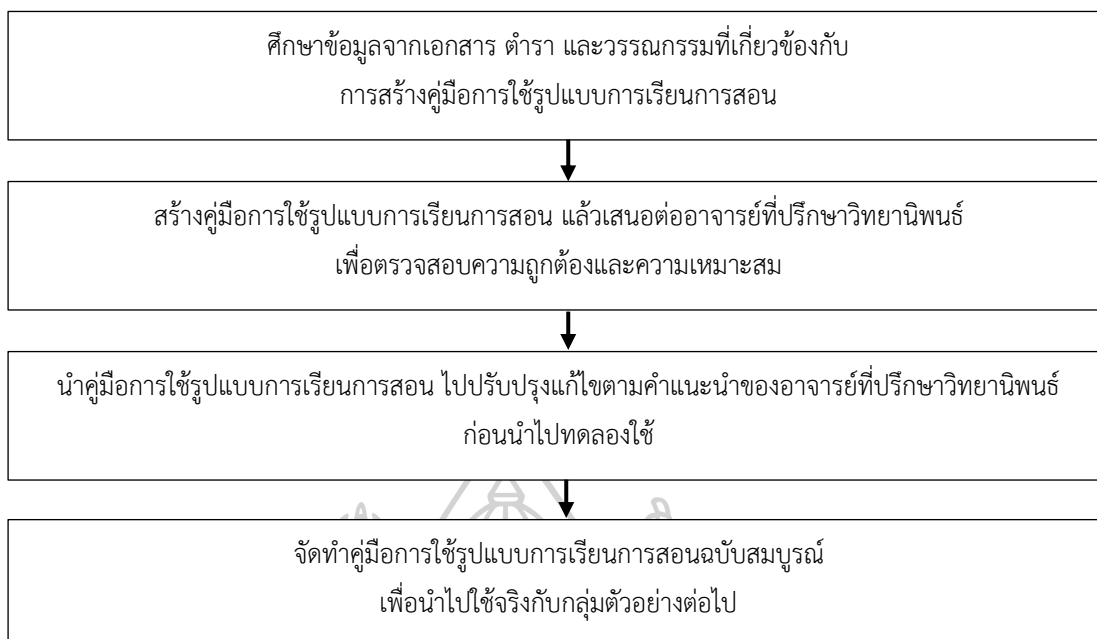
2.1.2 สร้างคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน และตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

2.1.3 นำคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม

2.1.4 นำคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ก่อนนำไปทดลองใช้

2.1.5 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

จากขั้นตอนการพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 6 ดังนี้

แผนภาพที่ 6 ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้

2.2.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

2.2.2 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ ประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ คือ 1) ระบบเศรษฐกิจ 2) การกำหนดราคาในระบบเศรษฐกิจ 3) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) สหกรณ์และเศรษฐกิจในชุมชน 5) การเงิน 6) การคลัง และ 7) การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ จำนวน 7 แผน โดยใช้แผนละ 3 คาบเรียน รวมทั้งสิ้น 21 คาบเรียน ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การกำหนดราคาในระบบเศรษฐกิจ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง สหกรณ์และเศรษฐกิจในชุมชน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การเงิน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง การคลัง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์

แสดง ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การออกแบบการเรียนการสอนสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัด การเรียนรู้ที่	สาระการเรียนรู้	จำนวน คาบเรียน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ระบบเศรษฐกิจ		
1	1.1 ระบบเศรษฐกิจ - ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม - ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม - ระบบเศรษฐกิจแบบผสม 1.2 ตลาดในระบบเศรษฐกิจ - ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ - ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์	3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การกำหนดราคาในระบบเศรษฐกิจ		
2	2.1 การกำหนดราคาในระบบเศรษฐกิจ - อุปสงค์ อุปทาน และดุลยภาพ - อุปสงค์ส่วนเกิน และอุปทานส่วนเกิน 2.2 การกำหนดราคาในเชิงกลยุทธ์ 2.3 การกำหนดค่าจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงานในสังคมไทย	3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง		
3	3.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สหกรณ์และเศรษฐกิจในชุมชน		
4	4.1 สหกรณ์ 4.2 เศรษฐกิจในชุมชน	3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเงิน		
5	5.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเงิน 5.2 ภาวะเงินเฟ้อและภาวะเงินฝืด 5.3 นโยบายการเงิน	3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การคลัง		
6	6.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคลัง 6.2 งบประมาณแผ่นดิน 6.3 นโยบายการการคลัง	3

ตารางที่ 7 การออกแบบการเรียนการสอนสู่การจัดการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	สาระการเรียนรู้	จำนวนคาบเรียน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์		
7	5.1 การค้าระหว่างประเทศ 5.2 การเงินระหว่างประเทศ 5.3 การลงทุนระหว่างประเทศ 5.4 การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์	3
รวม		21

2.2.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.2.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งการประเมินได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความสอดคล้องมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความสอดคล้องปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

จากนั้นนำผลข้อมูลวิเคราะห์และแปลความหมาย เพื่อประเมินความตรงเชิงเนื้อหาและความตรงเชิงโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผลการประเมินพิจารณาจากค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการแปลความหมายได้กำหนดเกณฑ์ ดังนี้ (Best, 1986: 182)

ค่าเฉลี่ยคะแนน 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยคะแนน 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องมาก

ค่าเฉลี่ยคะแนน 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องปานกลาง

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องน้อย

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องน้อยที่สุด

พิจารณาค่าความเหมาะสม/ สอดคล้องที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ซึ่งแสดงว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม/ สอดคล้องเชิงโครงสร้าง สามารถนำไปทดลองใช้กับเรียนได้ ซึ่งการหาค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 4.40 – 4.60 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.55 – 0.89 ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มจุดประสงค์การเรียนรู้ด้านการส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธทุกแผนการจัดการเรียนรู้ เพราะมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลตามรูปแบบการเรียนการสอน

2.2.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

2.2.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

จากขั้นตอนการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 7 ดังนี้

แผนภาพที่ 7 ขั้นตอนการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้

3. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ จำนวน 5 ฉบับ ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ 3) แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ 4) แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย และ 5) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน มีขั้นตอนดังนี้

3.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียน สารการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ กำหนดการให้ค่าคะแนนคือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดได้ 0 คะแนน มีขั้นตอนดังนี้

3.1.1 ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สารการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สารการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

3.1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และวิธีการสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์

3.1.3 ศึกษาระดับของพฤติกรรมที่ต้องการวัดกระบวนการทางปัญญา ด้านพุทธพิสัยของ Bloom's Taxonomy (Revised) โดยกำหนดเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งหมายถึง คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 6 ด้าน เป็นแบบทดสอบ แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 40 ข้อ วัดในด้าน 1) ความจำ (Remembering) หมายถึง ความสามารถในการระลึกได้ แสดงรายการได้ บอกได้ว่า ระบุงชื่อได้ 2) ความเข้าใจ (Understanding) หมายถึง ความสามารถในการแปลความหมาย ยกตัวอย่างได้ 3) การประยุกต์ใช้ (Applying) หมายถึง ความสามารถในการนำไปใช้ ประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหา 4) การคิดวิเคราะห์ (Analyzing) หมายถึง ความสามารถในการเปรียบเทียบ อธิบายลักษณะการจัดการ 5) การประเมินค่า (Evaluating) หมายถึง ความสามารถในการตรวจสอบ วิจาร์ณ ตัดสิน และ 6) การสร้างสรรค์ (Creating) หมายถึง ความสามารถในการออกแบบ วางแผนการผลิต โดยวิเคราะห์มิติสัมพันธ์ด้านเนื้อหา ความรู้ และมิติของกระบวนการทางปัญญา (Anderson and Krathwohl, 2001: 1-7) ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ จุดประสงค์การเรียนรู้	ระดับพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย						รวม
	จำ	เข้าใจ	ประยุกต์	วิเคราะห์	ประเมินค่า	สร้างสรรค์	
ส 3.1 ม.4-6/1 อภิปรายการกำหนดราคาค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจได้							
1. อธิบายความหมายและลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ ได้	-	1	-	-	-	-	1
2. วิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ ได้	-	-	-	1	-	-	1
3. อธิบายความหมายและลักษณะสำคัญของตลาดแต่ละประเภทได้	-	1	-	-	-	-	1
4. ยกตัวอย่างสินค้าและบริการที่สอดคล้องตลาดแต่ละประเภทได้	1	-	-	-	-	-	1
5. อธิบายการกำหนดราคาตามอุปสงค์และอุปทานได้	-	1	-	2	-	-	3
6. อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดอุปสงค์และอุปทานได้	-	-	-	1	-	-	1
7. อธิบายการกำหนดราคาในเชิงกลยุทธ์ที่มีในสังคมไทยได้	-	1	-	-	-	-	1
8. วิเคราะห์การกำหนดค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจได้	-	-	-	1	-	-	1
9. วิเคราะห์บทบาทของรัฐในการแทรกแซงราคาและควบคุมราคาได้	-	-	-	1	1	-	2
ส 3.1 ม.4-6/2 ตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ							
10. อธิบายความหมาย ความเป็นมา และหลักการสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้	-	1	-	-	-	-	1
11. วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้	-	-	1	1	-	-	2

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ จุดประสงค์การเรียนรู้	ระดับพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย						รวม
	จำ	เข้าใจ	ประยุกต์	วิเคราะห์	ประเมินค่า	สร้างสรรค์	
ส 3.1 ม.4-6/3 ตระหนักถึงความสำคัญของระบบสหกรณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนและประเทศ							
12. อธิบายความหมาย ความเป็นมา หลักการ และอุดมการณ์ของสหกรณ์ได้	1	-	-	-	-	-	1
13. อธิบายความสำคัญและลักษณะของ ประเภทสหกรณ์แบบต่าง ๆ ได้	-	-	1	-	-	-	1
14. วิเคราะห์ความสำคัญของระบบสหกรณ์ ที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนและ ประเทศได้	-	-	-	-	1	-	1
ส 3.1 ม.4-6/4 วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข							
15. วิเคราะห์สภาพปัญหาและแนว ทางแก้ไขของเศรษฐกิจในชุมชนได้	-	-	-	1	-	1	2
ส 3.2 ม.4-6/1 อธิบายบทบาทของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายการเงิน การคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ							
16. อธิบายความหมาย ความสำคัญและ หน้าที่ของเงินได้	1	-	-	-	-	-	1
17. อธิบายปริมาณเงิน มูลค่าของเงิน บทบาทและหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยได้	-	1	-	-	-	-	1
18. วิเคราะห์สาเหตุ ผลกระทบ และ แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วย นโยบายการเงินได้	-	-	-	2	1	-	3
19. อธิบายความหมาย ความสำคัญของ การคลังได้	1	-	-	-	-	-	1
20. อธิบายรายได้ รายรับ และรายจ่าย ของรัฐบาลได้	-	1	-	-	-	-	1
21. วิเคราะห์บทบาทของรัฐบาลที่เกี่ยวกับ การกำหนดนโยบายการคลัง เพื่อแก้ไข ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้	-	-	-	2	1	-	3

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ จุดประสงค์การเรียนรู้	ระดับพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย						รวม
	จำ	เข้าใจ	ประยุกต์	วิเคราะห์	ประเมินค่า	สร้างสรรค์	
ส 3.2 ม.4-6/2 วิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อสังคมไทย							
22. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และนโยบายของการค้าระหว่างประเทศได้	1	1	-	-	-	-	2
23. วิเคราะห์ลักษณะของการเงินและการลงทุนระหว่างประเทศที่มีผลต่อสภาพเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ได้	-	1	-	2	-	-	3
24. วิเคราะห์ผลกระทบของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ได้	-	-	-	2	-	-	2
ส 3.2 ม.4-6/3 วิเคราะห์ผลดี ผลเสียของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ							
25. อธิบายความหมาย ลักษณะ และเป้าหมายของความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้	1	-	-	-	-	-	1
26. วิเคราะห์ผลดี ผลเสียของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ	-	-	-	2	-	-	2
รวม	6	9	2	18	4	1	40

ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องออกแบบทดสอบจำนวนทั้งสิ้น 80 ข้อ เพื่อนำไปหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ กับนักเรียนซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงคัดเลือกแบบทดสอบที่ได้ค่าตามเกณฑ์ที่กำหนด ให้คงเหลือ 40 ข้อ

3.1.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งการประเมินได้กำหนดเกณฑ์พิจารณา ดังนี้ (Best, 1986: 182)

- ระดับ 5 หมายถึง มีความสอดคล้องมากที่สุด
- ระดับ 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก
- ระดับ 3 หมายถึง มีความสอดคล้องปานกลาง
- ระดับ 2 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อย
- ระดับ 1 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

จากนั้นนำผลข้อมูลมาวิเคราะห์และแปลความหมาย โดยผลการประเมินพิจารณาจากค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการแปลความหมายได้กำหนดเกณฑ์ ดังนี้ (Best, 1986: 182)

ค่าเฉลี่ยคะแนน 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยคะแนน 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องมาก

ค่าเฉลี่ยคะแนน 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องปานกลาง

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องน้อย

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องน้อยที่สุด

พิจารณาค่าความสอดคล้องที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 แสดงว่าแบบทดสอบที่สร้างขึ้นสามารถนำไปทดลองใช้กับนักเรียนได้ ซึ่งการหาค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 4.00 - 5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.00 - 0.89 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะว่า ควรปรับภาษาของข้อคำถามและตัวเลือกให้ชัดเจน จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.1.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/4 จำนวน 40 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ที่เคยเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อหาค่าความยากง่าย (p) ของแบบทดสอบ โดยใช้เกณฑ์ความยากง่ายระหว่าง 0.20-0.80 และเพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ โดยใช้เกณฑ์อำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบทดสอบให้เหลือทั้งสิ้น 40 ข้อ ตามที่กำหนดไว้ โดยผลการวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยเลือกมานั้นมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.40 - 0.75 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20 - 0.75

3.1.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน ได้ค่าเท่ากับ 0.92

3.1.7 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมอีกครั้ง

จากขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 8 ดังนี้

แผนภาพที่ 8 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

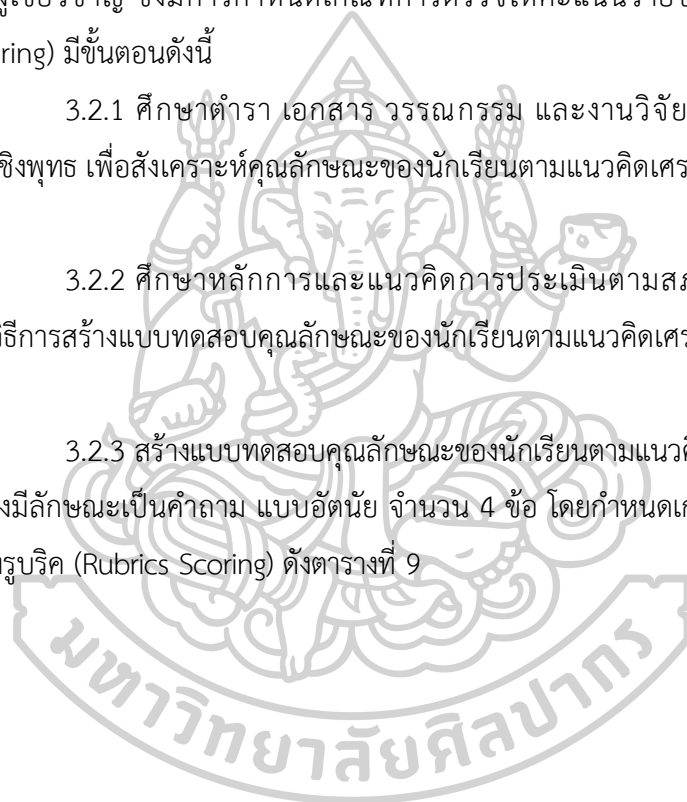
3.2 แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้

แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ เป็นแบบวัดเชิงสถานการณ์ที่มีลักษณะเป็นข้อความอัตนัยที่สอดคล้องแนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรมที่สะท้อนการรับรู้เศรษฐศาสตร์ จุลภาค และแนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่สะท้อนการรับรู้เศรษฐศาสตร์มหภาค โดยใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มาจัดระดับคุณภาพของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีการกำหนดเกณฑ์การตรวจให้คะแนนรายชื่อในลักษณะของรูบรีค (Rubrics Scoring) มีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ศึกษาตำรา เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้

3.2.2 ศึกษาหลักการและแนวคิดการประเมินตามสภาพจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักการและวิธีการสร้างแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้

3.2.3 สร้างแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถาม แบบอัตนัย จำนวน 4 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์การตรวจให้คะแนนในลักษณะของรูบรีค (Rubrics Scoring) ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 เกณฑ์การตรวจให้คะแนนแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์
เชิงพุทธ ด้านความรู้

ตัวชี้วัด	ระดับการตรวจให้คะแนน				
	1	2	3	4	5
1. แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้องชัดเจน	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน พร้อมวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน พร้อมวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้และเกิดประโยชน์สูงสุด	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน พร้อมวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงหลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิต
2. แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาค	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวิเคราะห์แนวโน้มนำการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตได้	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวิเคราะห์แนวโน้มนำการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตได้ในแต่ละอาชีพ

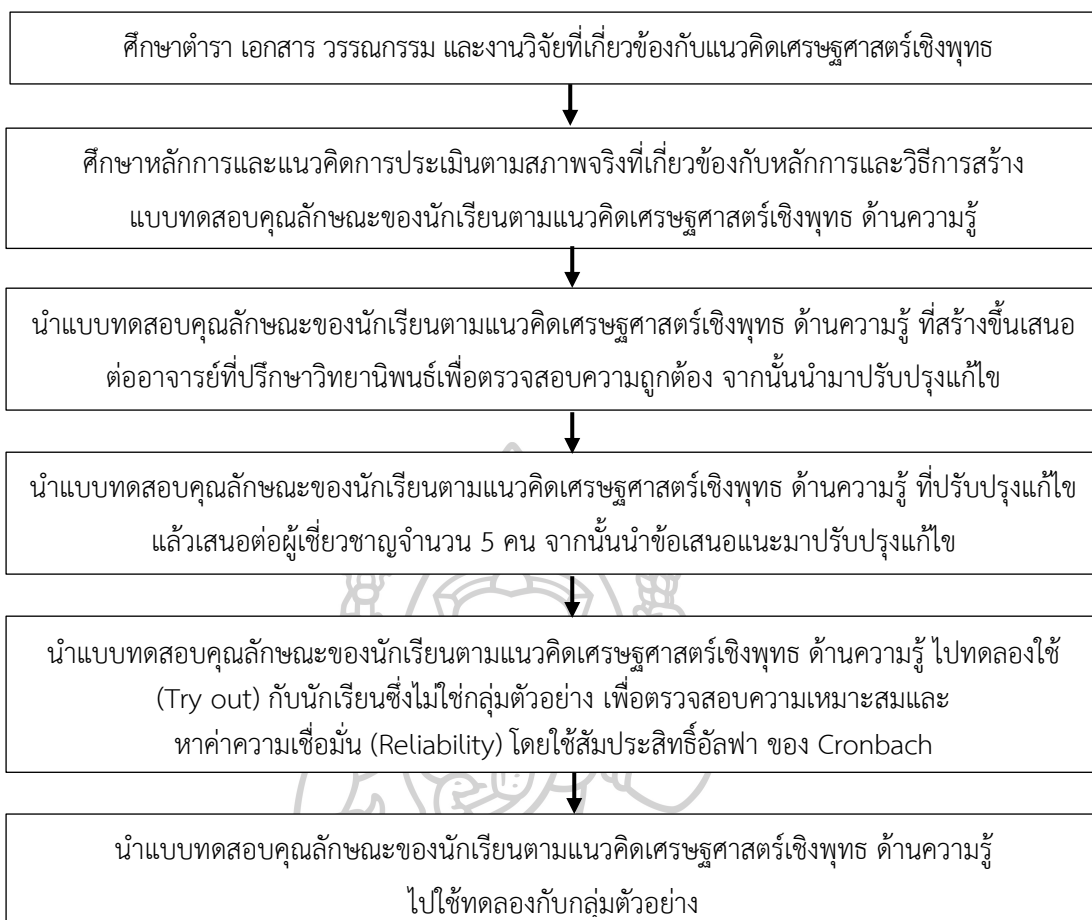
3.2.4 นำแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการหาค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 4.60 – 4.80 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.45 – 0.55

3.2.5 นำแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/4 จำนวน 40 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 6 ที่เคยเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 สารระ การเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแบบทดสอบและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.83

3.2.6 นำแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมอีกครั้ง

จากขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 9 ดังนี้

แผนภาพที่ 9 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้

3.3 แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ

แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ เป็นแบบประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน โดยใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มาจัดระดับคุณภาพของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีลักษณะของรูบริก (Rubrics Scoring) มีขั้นตอนดังนี้

3.3.1 ศึกษาดัาร เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ

3.3.2 ศึกษาหลักการและแนวคิดการประเมินตามสภาพจริงที่เกี่ยวกับหลักการและวิธีการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ

3.3.3 สร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ โดยกำหนดระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้ให้คะแนนในลักษณะของรูบรีค (Rubrics Scoring) ดังตารางที่ 10

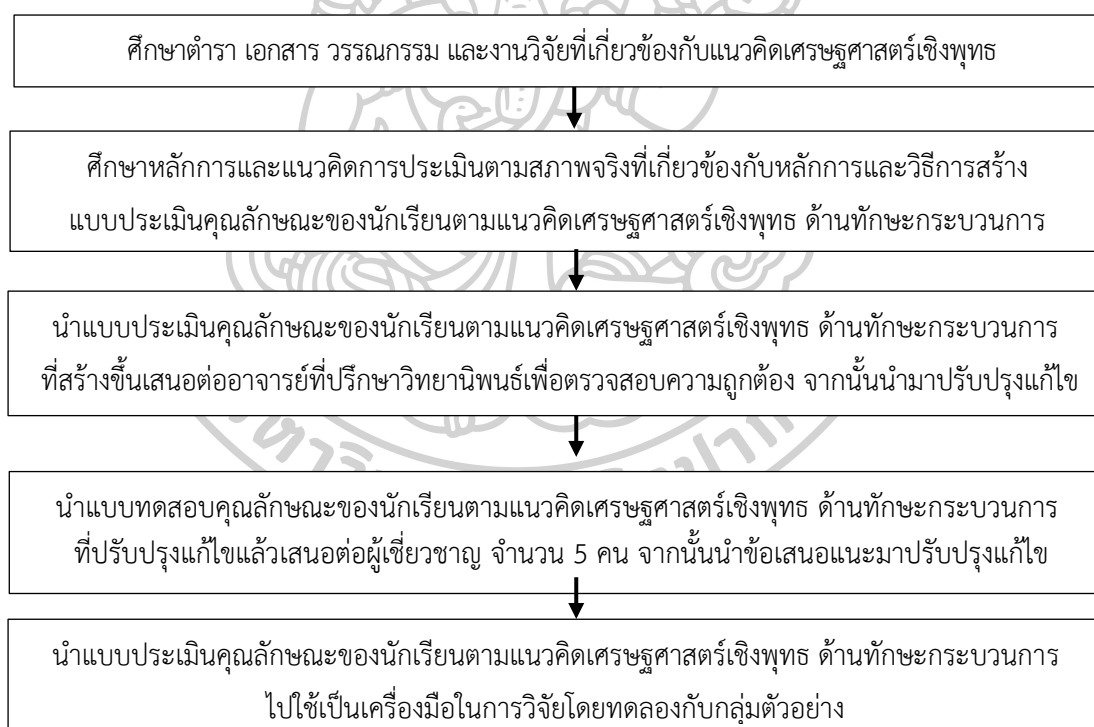
ตารางที่ 10 เกณฑ์กำหนดระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้ให้คะแนนคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ

ตัวชี้วัด	ระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้				
	1	2	3	4	5
1. มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการดำรงชีวิตเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการดำรงชีวิตเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมได้เป็นอย่างดี	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการดำรงชีวิตเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมได้เป็นอย่างดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการดำรงชีวิตเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมได้เป็นอย่างดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาท
2. ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน และไม่ทำตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน และไม่ทำตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น โดยจะใช้เหตุผลในการทำงานอยู่เสมอ	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน และไม่ทำตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น โดยจะใช้เหตุผลในการทำงานอยู่เสมอ และกระทำตนเป็นอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน และไม่ทำตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น โดยจะใช้เหตุผลในการทำงานอยู่เสมอ และกระทำตนเป็นอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น จนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป
3. มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม	มีการวางแผนการทำงาน	มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ	มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และปฏิบัติตามแผนที่กำหนดได้อย่างเหมาะสม	มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม พร้อมวิเคราะห์ผลการการทำงาน เพื่อนำไปปรับใช้ได้	มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม พร้อมวิเคราะห์ผลการการทำงาน เพื่อนำไปปรับใช้ได้อย่างมีจริยธรรม

3.3.4 นำแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการหาค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 4.40 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.55

3.3.5 นำแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่มก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียนและติดตามผล จากครูผู้สอน ครูประจำชั้น เพื่อนครู เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง

จากขั้นตอนการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 10 ดังนี้

แผนภาพที่ 10 ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ

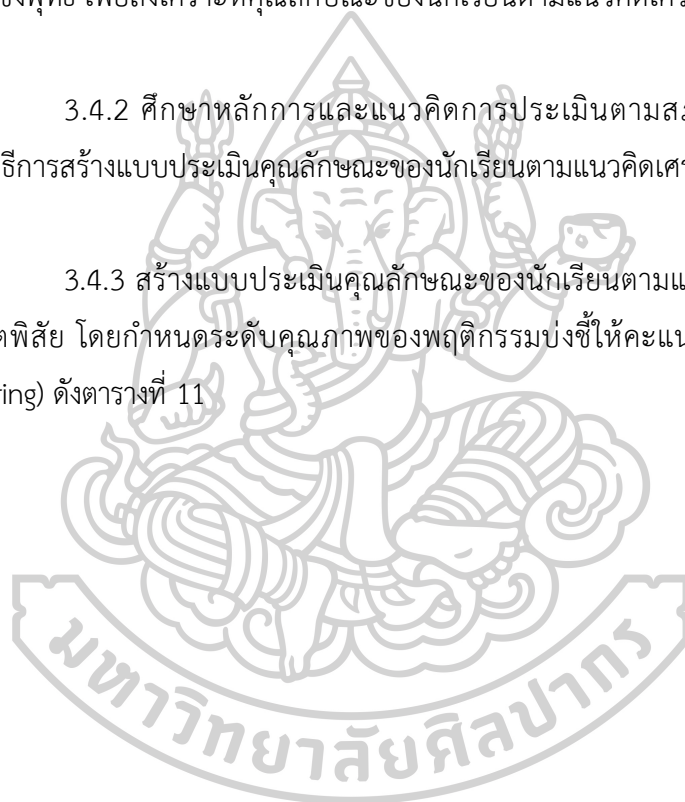
3.4 แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้าน เจตพิสัย

แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้าน เจตพิสัย เป็นแบบประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน โดยใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มาจัดระดับคุณภาพของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีลักษณะของรูบรีค (Rubrics Scoring) มีขั้นตอนดังนี้

3.4.1 ศึกษาตำรา เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้าน เจตพิสัย

3.4.2 ศึกษาหลักการและแนวคิดการประเมินตามสภาพจริงที่เกี่ยวข้องกับ หลักการและวิธีการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้าน เจตพิสัย

3.4.3 สร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิง พุทธ ด้านเจตพิสัย โดยกำหนดระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้ให้คะแนนในลักษณะของรูบรีค (Rubrics Scoring) ดังตารางที่ 11

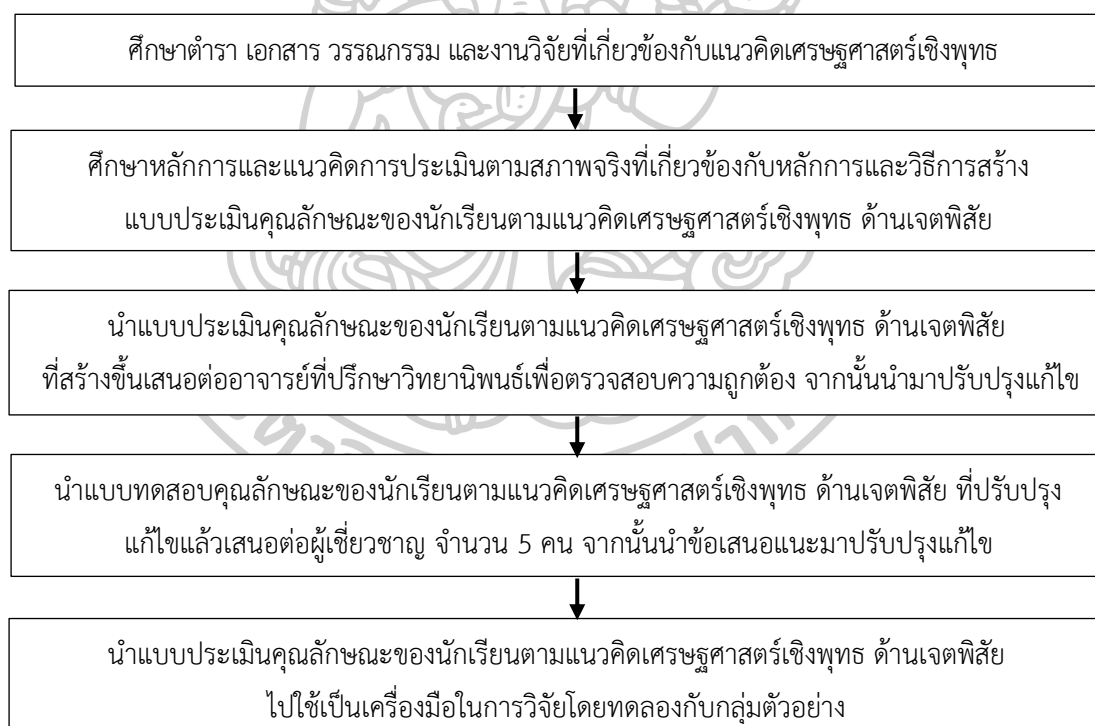
ตารางที่ 11 เกณฑ์กำหนดระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้ให้คะแนนคุณลักษณะของนักเรียนตาม
แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย

ตัวชี้วัด	ระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้				
	1	2	3	4	5
1. เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม	มุ่งมั่นทำความดี	มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่หวังผลตอบแทน	มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่หวังผลตอบแทนและภูมิใจที่ตนได้กระทำความดีจากการปฏิบัติตนตามหน้าที่	มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่หวังผลตอบแทนและภูมิใจที่ตนได้กระทำความดีจากการปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม	มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่หวังผลตอบแทนและภูมิใจที่ตนได้กระทำความดีจากการปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม ตลอดจนมีมีความสุขที่ได้ทำความดี
2. มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน และมีกลุ่มเพื่อนทำจิตอาสาเพื่อส่วนรวม	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน และมีกลุ่มเพื่อนทำจิตอาสาเพื่อส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทน	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน และมีกลุ่มเพื่อนทำจิตอาสาเพื่อส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทน จนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น
3. ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเข้าใจ	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเข้าใจ และให้เกียรติผู้อื่น	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเข้าใจ และให้เกียรติผู้อื่นด้วยความยินดีและเต็มใจ

3.4.4 นำแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการหาค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 4.40 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.55

3.4.5 นำแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่ออนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียนและติดตามผล จากครูผู้สอน ครูประจำชั้น เพื่อนครู เพื่อนนักเรียนและผู้ปกครอง

จากขั้นตอนการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 11 ดังนี้

แผนภาพที่ 11 ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย

3.5 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านกิจกรรม การเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

ตอนที่ 2 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบ การเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่ครูจัดให้กับนักเรียน

โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ดังนี้

3.5.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและวิธีการสร้างแบบสอบถาม ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

3.5.2 กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ ใช้ รูปแบบการเรียนการสอน

3.5.3 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียน การสอน จำนวน 1 ฉบับ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 4 ข้อ ด้านบรรยากาศ การเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจำนวน 3 ข้อ รวมทั้งสิ้น 10 ข้อ โดยกำหนด ค่าระดับความคิดเห็นของข้อคำถามในแบบสอบถาม ดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายของแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ ใช้รูปแบบ การเรียนการสอนใช้คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเทียบเกณฑ์ของ Best (1986: 182) จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยให้ค่าเฉลี่ยดังนี้

4.51 - 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง	เห็นด้วยระดับมาก
2.51 - 3.50	หมายถึง	เห็นด้วยระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด

3.5.4 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

3.5.5 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการหาค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 4.60 – 4.80 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระหว่าง 0.45 – 0.55

3.3.6 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

จากขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 12 ดังนี้

แผนภาพที่ 12 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

จากขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอน (Design and Development: D and D) สรุปรดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 สรุปรวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอน (Design and Development: D and D)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล/ สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
เพื่อพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	สังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอน	เอกสารข้อมูลพื้นฐานที่ได้วิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา	โครงร่างรูปแบบการเรียนการสอน
	ศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ	เอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา	ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ
	พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	แบบวิเคราะห์เนื้อหา	การวิเคราะห์เนื้อหา	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
	ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และ ความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity)	ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน	แบบประเมินความเหมาะสม/ความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน (Implementation: I)

วัตถุประสงค์

เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

แบบแผนการวิจัย (Research Design)

แบบแผนการวิจัยที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แบบแผนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One-Group Pretest-Posttest Design) และรูปแบบการวิจัยแบบอนุกรมเวลาสมมูล (Equivalent Times Series Design) (Campbell, 1963: 34-47) สำหรับวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ดังนี้

ตารางที่ 13 รูปแบบการวิจัยแบบก่อนทดลอง (Pre-Experimental Design)

ก่อนเรียน	ทดลอง	หลังเรียน
O ₁	X	O ₂

O₁ คือ การทดสอบก่อนเรียน

X คือ การใช้รูปแบบการเรียนการสอน

O₂ คือ การทดสอบหลังเรียน

นอกจากนี้ การศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการและด้านเจตคติ ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้รูปแบบการวิจัยแบบอนุกรมเวลาสมมูล (Equivalent Times Series Design) ดังนี้

ตารางที่ 14 รูปแบบการวิจัยแบบอนุกรมเวลาสมมูล (Equivalent Times Series Design)

ก่อนเรียน	ทดลอง	ระหว่างเรียน	ทดลอง	หลังเรียน	ติดตามผล
O ₁	X ₁	O ₂	X ₂	O ₃	O ₄

O คือ การประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียนและติดตามผล)

X คือ การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนดำเนินการทดลอง มีดังนี้

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่สร้างขึ้นไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2. ชี้แจงหลักการ เหตุผล และประโยชน์ของการวิจัยเพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเบื้องต้น

3. ผู้วิจัยนำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่สร้างขึ้นไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวิธีการดังนี้

3.1 ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยชี้แจงหลักการ เหตุผล และประโยชน์ของการวิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้น

3.2 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ที่สร้างขึ้นไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนการใช้รูปแบบการเรียนการสอน พร้อมประเมินนักเรียนด้วยแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย ก่อนการใช้รูปแบบการเรียนการสอน จากครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนักเรียนและผู้ปกครอง

3.3 ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทัญญู) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมา

สั่งกับปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีพะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ต้งามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

3.4 ระหว่างการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ให้ประเมินนักเรียนด้วยแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย จากครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียนและผู้ปกครอง

3.5 หลังจากดำเนินการทดลองสิ้นสุดลง ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ชุดเดิมไปทดสอบหลังเรียนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอน พร้อมประเมินนักเรียนด้วยแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย จากครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียนและผู้ปกครอง

3.6 หลังจากดำเนินการทดลองสิ้นสุดลง ในระยะติดตามผล ผู้วิจัยประเมินนักเรียนด้วยแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย จากครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียนและผู้ปกครอง พร้อมทั้งให้นักเรียนทำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

จากขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนไปใช้จริง (Implementation: I) ผู้วิจัยนำต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ไปทดลองใช้ สรุบบังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการทดลองใช้รูปแบบ
การเรียนการสอน (Implementation: I)

วัตถุประสงค์ การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/ กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัย	การ วิเคราะห์ ข้อมูล/สถิติ ที่ใช้	ผลที่ได้รับ
เพื่อทดลองใช้ รูปแบบการ เรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะ ของนักเรียน ตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ	1. ขอนหนังสือจาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร เพื่อขอ ความอนุเคราะห์ ทำการทดลอง 2. ขี้แจงหลักการ เหตุผล และ ประโยชน์ของการ วิจัยเพื่อให้เกิด ความเข้าใจเบื้องต้น 3. ทดสอบก่อนเรียน 4. ทดลองใช้ รูปแบบการเรียน การสอน 5. ทดสอบหลัง เรียนและ สอบถาม ความคิดเห็นของ นักเรียนที่มีต่อ รูปแบบการเรียน การสอน	นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียน สตรี สมุทรปราการ ที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 3 สารการ เรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ จำนวน 38 คน	1. รูปแบบ การเรียน การสอน 2. แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน 3. แบบทดสอบ วัดคุณลักษณะ ของนักเรียนตาม แนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิง พุทธ ด้านความรู้ 4. แบบประเมิน คุณลักษณะของ นักเรียนตาม แนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิง พุทธ ด้านทักษะ กระบวนการ 5. แบบประเมิน คุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิง พุทธ ด้านเจตพิสัย 6. แบบสอบถาม ความคิดเห็น ของนักเรียนที่มี ต่อรูปแบบการ เรียนการสอน	1. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) 2. ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) 3. ร้อยละ (%)	1. ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน 2. คุณลักษณะ ของนักเรียนตาม แนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิง พุทธ 3. ความคิดเห็น ของนักเรียนที่มี ต่อรูปแบบ การเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Develop: D₂) เป็นการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน (Evaluation: E)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ให้มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการ มีดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ประกอบด้วยผลการประเมินดังนี้

1.1 ประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้

1.2 ประเมินพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตคติ ตั้งแต่ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียนและติดตามผล จากครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนักเรียนและผู้ปกครอง

1.3 ประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2. ทบทวน ปรับปรุง และแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ฉบับสมบูรณ์ให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสม และพร้อมที่จะนำไปใช้ขยายผลครูผู้สอนสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โรงเรียนอื่น

3. นำรูปแบบการเรียนการสอนไปขยายผลโดยให้ความรู้แก่ครูผู้สอนสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยนำไปขยายผลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ซึ่งในการขยายผลได้ใช้เนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การคลัง และหน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ และได้คัดเลือกแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาใช้ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่องที่เรียน จำนวน 15 ข้อ ตลอดจน ได้คัดเลือกแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ มาใช้ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่องที่เรียน จำนวน 1 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ มีดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent)

2. วิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตคติ และผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

จากขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนการพัฒนา (Develop: D₂) เป็นการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน (Evaluation: E) สรุปดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนการพัฒนา (Develop: D₂) เป็นการประเมินผลประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน (Evaluation: E)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ให้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	ประเมินผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียน	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ ที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ จำนวน 38 คน	1. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2. แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธด้านความรู้	1. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) 2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3. ร้อยละ (%) 4. ทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent)	ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธด้านความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน
	ประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธด้านทักษะกระบวนการและด้านเจตคติ และผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ ที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ จำนวน 38 คน	1. แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธด้านทักษะกระบวนการ 2. แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธด้านเจตคติ 3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน	1. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) 2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	1. ข้อมูลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ 2. ข้อมูลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตคติ 3. ข้อมูลแสดงความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

ตารางที่ 16 สรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนการพัฒนา (Develop: D₂) เป็นการประเมินผลประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน (Evaluation: E) (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
	ขยายผลการนำรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรคเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ไปใช้กับโรงเรียนอื่น	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาคม ที่เรียนรายวิชา สังคมศึกษา สาขาศรีธรรมศาสตร์	1. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2. แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ 3. แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ 4. แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตคติ 5. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน	1. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) 2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3. ทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent)	1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน 2. ข้อมูลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ 3. ข้อมูลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตคติ 4. ข้อมูลแสดงความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยผู้วิจัยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ผู้วิจัยสามารถแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ตอนที่ 3 ผลการขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับนักเรียนโรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ผลปรากฏดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และหลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ด้วยการดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ การผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการ ตลอดจนแนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพและการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีประจำวัน นอกจากนี้ มีการศึกษาการเข้าใจระบบและสถาบันเศรษฐกิจต่าง ๆ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจภาคการเงิน การคลัง และการต่างประเทศ เพื่อการแข่งขันและการประสานประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเหมาะสมและมีดุลยภาพ ซึ่งจากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์มุ่งพัฒนานักเรียนให้เข้าใจตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ตะวันตก

ทั้งในด้านของเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค โดยไม่ละทิ้งในความดีงามและหลักจริยธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เข้ากับบริบทสังคมและสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีความสุข

1.2 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ที่ค้ำประกันหลักจริยธรรมและเป็นการต่อยอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังนี้ 1) ใฝ่เรียนรู้ ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาคที่สามารถบูรณาการความรู้สู่การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) อยู่อย่างพอเพียง เป็นการฝึกทักษะการปฏิบัติของนักเรียนที่สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขโดยค้ำประกันหลักจริยธรรมและหลักทางสายกลาง 3) มุ่งมั่นในการทำงาน จะเป็นการพัฒนานักเรียนให้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นระบบด้วยการวางแผนที่เน้นการปฏิบัติได้จริงและไม่ขัดกับหลักศีลธรรม 4) ซื่อสัตย์สุจริต เป็นการพัฒนานักเรียนให้เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม และมีความละเอียดต่อการทำความผิด และ 5) มีจิตสาธารณะ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตอาสามุ่งทำแต่สิ่งที่ดีงามและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนร่วม ตลอดจนเข้าใจผู้อื่นบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลและแต่ละอาชีพ

1.3 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับระบบการออกแบบการเรียนการสอน เป็นการประยุกต์ใช้การวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยงานวิจัยนี้มีขั้นตอนประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) วิเคราะห์และประเมินความต้องการจำเป็น (Assess and Analyze Needs) ในการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นการออกแบบ (Design) ออกแบบการเรียนการสอนและการนำเสนอ (Design Instruction and Presentations) ที่จะประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบวิธีการหรือรูปแบบที่ให้บรรลุเป้าหมาย 3) ขั้นการพัฒนา (Development)

เป็นการพัฒนานวัตกรรม วิธีการ และพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 4) ขั้นการนำไปใช้ (Implementation) นำสาระและกิจกรรมไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนในการบริหารจัดการ นำแผนการจัดการเรียนรู้ออกไปใช้ และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ และ 5) ขั้นการประเมินผล (Evaluation) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน และประสิทธิผลของนวัตกรรมวิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ รูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นได้นำแนวคิดทั้งของ Joyce and Weil (2015: 25-34) และทิสนา แชมมณี (2552: 222-255) มาประยุกต์ใช้ในเชิงบูรณาการของรูปแบบต่าง ๆ เพื่อมุ่งพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย

1.3.2 หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาปัญญา ซึ่งหลักการ แนวคิด และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) ที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ 1) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development Theory) และ 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) โดยในการนำมาใช้ออกแบบการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีอิสระค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นการเรียนที่มีความหมายด้วยสร้างสรรค์ความรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีจริยธรรม

นอกจากนี้ มีการนำทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivist Theory) มาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักการสำคัญว่าในการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้ (Construct) โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของบุคคลในการสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในประสบการณ์เป็นส่วนหนึ่งของความคิด จึงต้องเน้นความสำคัญของความแตกต่างระหว่างบุคคลและการให้การช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อให้ก้าวหน้า จากระดับพัฒนาการที่เป็นอยู่ไปถึงระดับพัฒนาการที่เด็กมีศักยภาพจะไปถึงได้ ดังนั้นการสร้างความรู้จึงเป็นกระบวนการทั้งสติปัญญาและสังคม ซึ่งในงานวิจัยนี้มีการนำทฤษฎีการสร้างความรู้มาใช้สำหรับในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ นักเรียนได้สร้างความรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกพัฒนาการทางสติปัญญาที่ให้ค้นคว้าหาความรู้ การพิจารณาและวิเคราะห์สาระความรู้ การจัดระเบียบความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ ตลอดจน การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สะท้อนการเรียนรู้ พัฒนาการเรียนและขยายองค์ความรู้สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

1.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ เป็นการนำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์กันมาผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้และเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่าง

เหมาะสม ซึ่งความสำคัญและประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นเป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้แบบองค์รวม ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระของแต่ละวิชา ตลอดจน ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนที่ครอบคลุมพัฒนาการทางการคิดของนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ และลดปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนในแต่ละรายวิชา โดยในงานวิจัยนี้เป็นการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยจะบูรณาการหลักจริยธรรมเข้าไปสอดแทรก (Infusion) ในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อรักษาความสมดุลของการจัดการเรียน การสอนเศรษฐศาสตร์ตามแนวคิดตะวันตกกับหลักจริยธรรม โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเพื่อการส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย

1.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาและการจัดการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องราวการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ในพฤติกรรมการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคสินค้าและบริการ ทั้งนี้การศึกษาเศรษฐศาสตร์จะให้นักเรียนมีความสามารถเป็นพลเมืองที่เข้าใจสภาพเศรษฐกิจความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจทั้งระดับจุลภาคและมหภาค รวมทั้งให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้เหตุผลสำหรับตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อสนองต่อความต้องการของตนเอง และคาดคะเนสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น ประเทศ และโลก เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.3.5 แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค เป็นหนทางหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติทางสายกลางที่เป็นไปตามกระบวนการของธรรมชาติและจะนำไปสู่จุดหมายแห่งการหลุดพ้นเป็นอิสระ ซึ่งประกอบด้วย 1) สัมมาทิฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้อง ความเข้าใจ ความนิยมใฝ่ยึดถือด้วยปัญญาที่รู้แจ้งผ่านระบบการคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จนสามารถนำชีวิตและสังคมหรือมนุษยชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญองกามรุ่งเรืองด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์ 2) สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความดำริที่ปราศออกจากความโลภ ความพยาบาท ความเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ต้องเป็นดำริที่เหมาะสมและบริสุทธิ์ เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น 3) สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสมงดเว้นจากวจีทุจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อ 4) สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การทำงานที่ถูกต้อง ไม่มีโทษภัย ปราศจากกายทุจริต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤตินิโคตม 5) สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศิลปวิทยาเพื่อประกอบแต่อาชีพที่สุจริต งดเว้นจากมิจฉาชีพที่ผิดศีลธรรมจรรยาผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ติงามและประสพสุขที่ประณีตดำรงตนด้วยดีของหมู่มวลมนุษย์ 6) สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง ความเพียรในสัมมัมปชาน 4 คือเพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรให้บุญกุศลเกิดขึ้น และ

เพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว 7) สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกถูกต้อง ความระลึกที่เป็นไปตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม อันมีผลต่อการพึงระวัง ตนไม่ให้เป็นผู้ประมาทขาดความระลึกได้ต่อการดำเนินชีวิต และ 8) สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่นที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกายและอารมณ์ให้สงบโดยการ กำกับความคิด ความจำและอารมณ์ออกไปชั่วขณะหนึ่ง โดยผู้วิจัยได้มีการบูรณาการหลักอริยมรรค เข้ามาใช้ในการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยกำหนดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ นักเรียนทบทวนความรู้ เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ) ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action) 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ) 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ดีงามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

1.3.6 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นการประยุกต์แนวคิดพุทธศาสนา มาอธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางใหม่สำหรับการสร้างความเข้าใจเศรษฐศาสตร์ โดยอธิบายตามกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือ เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา โดยเน้นการส่งเสริมความไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญการตัดสินใจพฤติกรรมมนุษย์ของพุทธศาสนา ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจสูงสุด ภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัดและสามารถทำให้สังคมได้บรรลุถึงสวัสดิการทางสังคมสูงสุดภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน ที่ประกอบด้วยคุณธรรมและความดีงามต่าง ๆ ทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจแนวพุทธสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกระบบการเมืองการปกครองของโลก เช่น ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ระบบ

เศรษฐกิจแนวพุทธก็ยังสามารถนำมาใช้ร่วมได้ หากรัฐบาลหรือผู้ปกครองยังคงให้สิทธิและเสรีภาพในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับที่มากพอควรในลักษณะเป็นระบบเศรษฐกิจผสมอย่างทุนนิยมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งระบบเศรษฐกิจที่ประเทศไทยได้นำมาใช้คือ ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy System) เป็นการแสดงความหมายในเชิงพุทธศาสนาที่เน้นการยอมรับในกรรมสิทธิ์ ทรัพย์สิน และเสรีภาพของการใช้ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด โดยมีเพียงรัฐที่เป็นกลไกในการกำกับดูแล กล่าวคือ การดำเนินการดังกล่าวเป็นลักษณะที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ยึดหลักแห่งศีลธรรมและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ดังปรากฏในอัครคัมภีร์สุตตรที่กล่าวถึงความเป็นมาของสังคมมนุษย์ที่เริ่มรู้จักการทำสัญญาประชาคม เพื่อหากษัตริย์หรือองค์ราชามาปกครองดูแลบ้านเมืองอันมาซึ่งความสงบเรียบร้อย (ที.ปา.11/111/83-102) โดยพระสุตตรนี้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของทรัพย์เมื่อหาทรัพย์มาได้โดยชอบธรรมก็เกิดความสุขอันเกิดจากการบริโภคทรัพย์นั้น และเมื่อใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วย โภคทรัพย์นั้นก็เกิดความสุขทางใจที่ได้ใช้สอยและทำบุญทรัพย์อันเกิดมาด้วยความชอบธรรม (อง จตุกก. 21/62/106) ในกรณี ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) วัชระ งามจิตรเจริญ (2552: 75-133, 156-228) และอภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) มาสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน 8 ตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้

- 1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1.1 แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม 1.2 แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต 2) ด้านทักษะกระบวนการ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 2.1 มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2.2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม 2.3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม และ 3) ด้านเจตพิสัย ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 3.1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 3.2 มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม และ 3.3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ

1.4 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

1.4.1 สภาพปัญหาส่วนใหญ่ พบว่า นักเรียนค่อนข้างเห็นความสำคัญของการเรียนสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์น้อย เนื้อหาสาระมีมากและมีเนื้อหาบางส่วนที่ต้องอาศัยการคิดเชิงคำนวณและการสร้างกราฟประกอบการอธิบาย ทำให้นักเรียนที่ขาดการคิดเชิงคณิตศาสตร์เข้าใจได้ยาก มองว่าเป็นเรื่องไกลตัวและมีความเป็นพลวัต เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้ต้องติดตามอยู่ตลอดเวลา และนักเรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดเชื่อมโยงสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนแนวทางการแก้ไข พบว่า ครูควรมีการเตรียมสอนที่หลากหลาย คัดสรรกลยุทธ์หรือวิธีสอนที่สัมพันธ์กับเนื้อหา เพื่อเพิ่มคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ควรมีการยกตัวอย่างที่

เข้าใจง่ายและแสดงถึงการนำไปใช้ที่นักเรียนเห็นได้ชัดเจน เสริมสร้างความตระหนักต่อการติดตามข่าวสารทางเศรษฐกิจที่เข้าใจทั้งบริบทด้านเศรษฐกิจและหลักจริยธรรมที่เข้ามาอธิบาย เพื่อที่จะนำไปสู่การไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมมีการจัดสภาพบรรยากาศในการเรียนรู้ที่มีความสุขและมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้

1.4.2 การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน พบว่า ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ ได้คิดอย่างเป็นระบบ และเข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล ครูควรมีการยกตัวอย่างเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติที่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศชาติและโลก นอกจากนี้ ควรจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีค่านิยมที่ดีงาม เข้าใจตนเองและยอมรับผู้อื่น

1.4.3 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ พบว่า เมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ เน้นการสร้าง ความเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ทั้ง 2 แขนงวิชา กล่าวคือ เศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค โดยเน้นการศึกษามโนคติของรายวิชาที่เชื่อมโยงบูรณาการแนวคิดพระพุทธศาสนาและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประกอบในการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านทักษะกระบวนการ เน้นการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ ไม่เอาเปรียบและเบียดเบียนผู้อื่น รู้จักปฏิบัติตนเป็นคนดีและกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความเพียรพยายามกระทำสิ่งต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จด้วยความตั้งใจแน่วแน่ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 3) ด้านเจตพิสัย เน้นการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณค่าในตนเอง โดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเห็นอกเห็นใจ มีใจโอบอ้อมอารี ไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีจิตใจที่ดีงามรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อผู้อื่นและส่วนรวม

1.4.4 การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ พบว่า ควรมีประยุกต์ใช้แนวคิดอริยมรรคมากำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนเกิดการเรียนสาระเศรษฐศาสตร์ที่มีคุณธรรม จริยธรรม โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติที่สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างมีเหตุผลที่สามารถพิจารณาตามเหตุปัจจัยได้อย่างชัดเจน แล้วใช้ปัญญาตรวจสอบไตร่ตรองความรู้ให้เป็นระบบ ก่อนที่นำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ เพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.4.6 การวัดและประเมินผล พบว่า ควรมีการวัดคุณลักษณะของนักเรียนในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) การรับรู้เกี่ยวกับความรู้เศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาคอย่างมีจริยธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน 3) ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 4) ความสามารถในการปฏิบัติตนตามหลักทาง

สายกลางในการดำเนินชีวิต 5) การเข้าใจยอมรับความหลากหลายทางเศรษฐกิจ และ 6) การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจ ตลอดจนควรมีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สารระ การเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ ตามที่หลักสูตรกำหนด แต่ทั้งนี้ควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของนักเรียน พร้อมวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และใช้วิธีการวัดและการประเมินผลที่หลากหลาย อาทิ การทดสอบ การสังเกตพฤติกรรม การประเมินตามสภาพจริงจากการทำภาระงานต่าง ๆ ในชั้นเรียน ซึ่งต้องมีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและวัดอย่างต่อเนื่อง

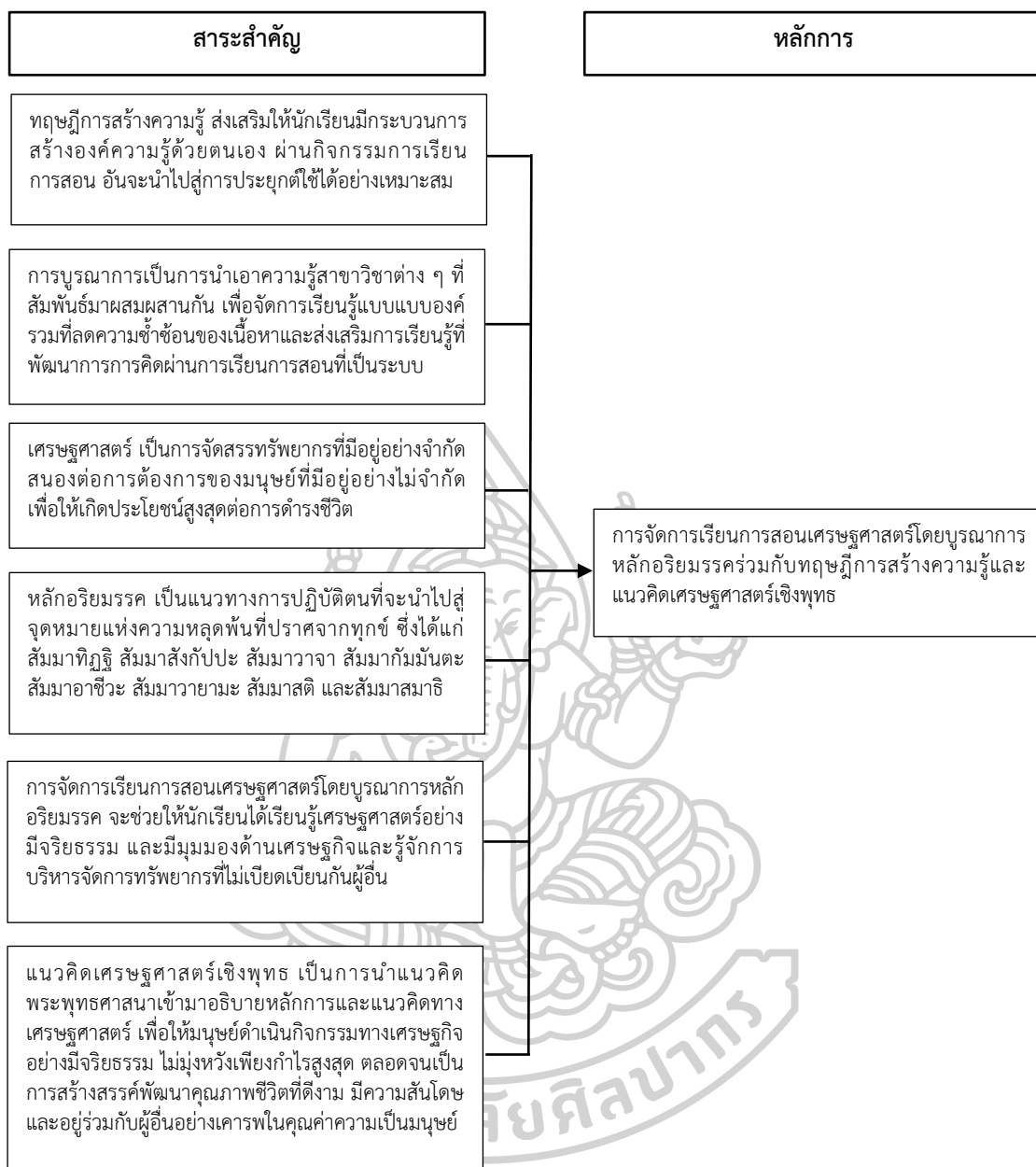
จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่กล่าวมานี้ ทำให้ข้อมูลที่เป็นสำหรัการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้แก่ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และหลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม และทฤษฎีการสร้างความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพจึงได้มีการออกแบบและพัฒนาอย่างเป็นระบบก่อนนำไปใช้ทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่างดังที่ปรากฏในลำดับต่อไป

2. ผลการออกแบบและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังนี้

2.1 ผลการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับร่าง)

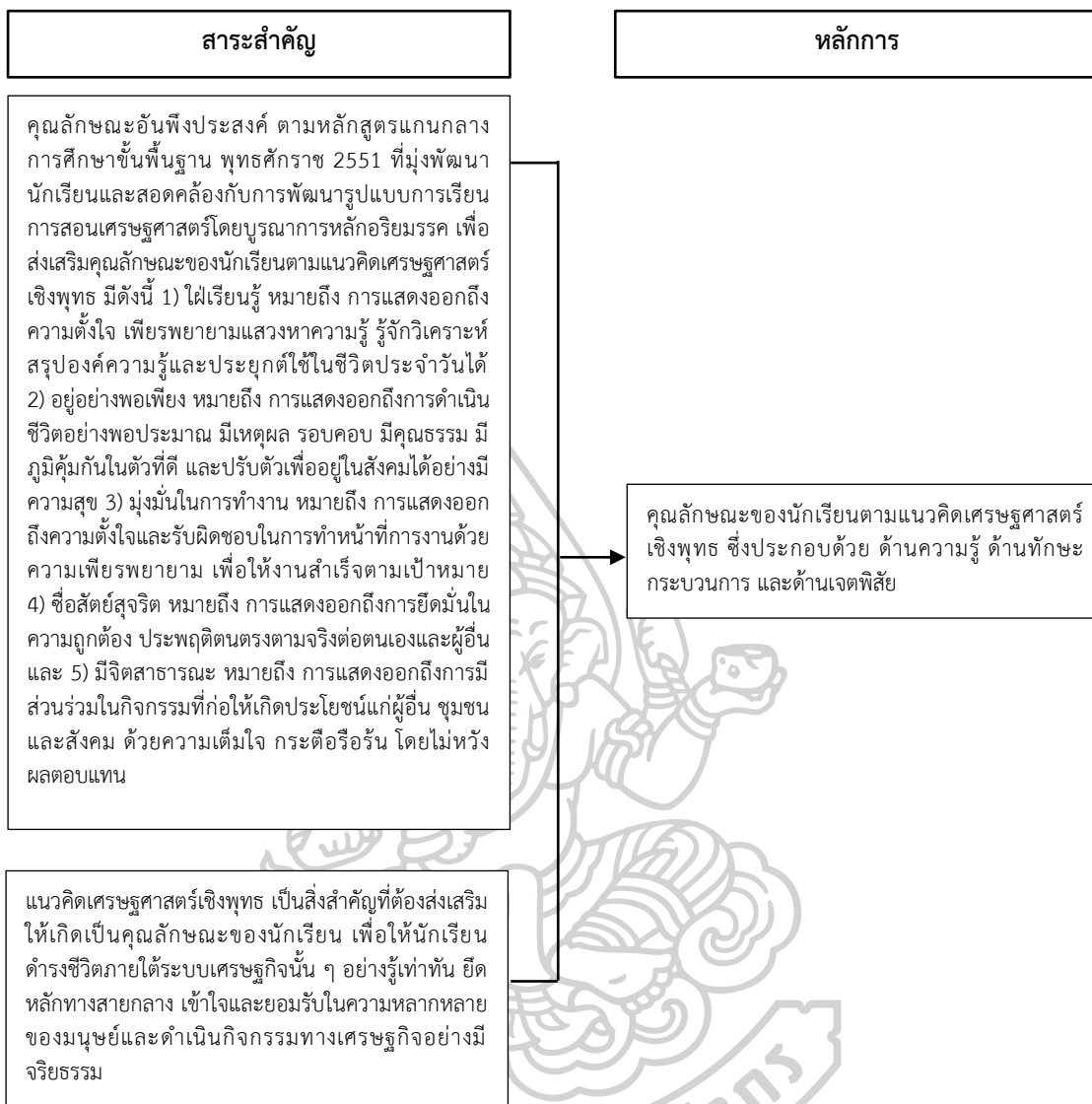
ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรัการออกแบบและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง) โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 หลักการ คือ การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคร่วมกับทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งสามารถสังเคราะห์ดังแสดงในแผนภาพที่ 13

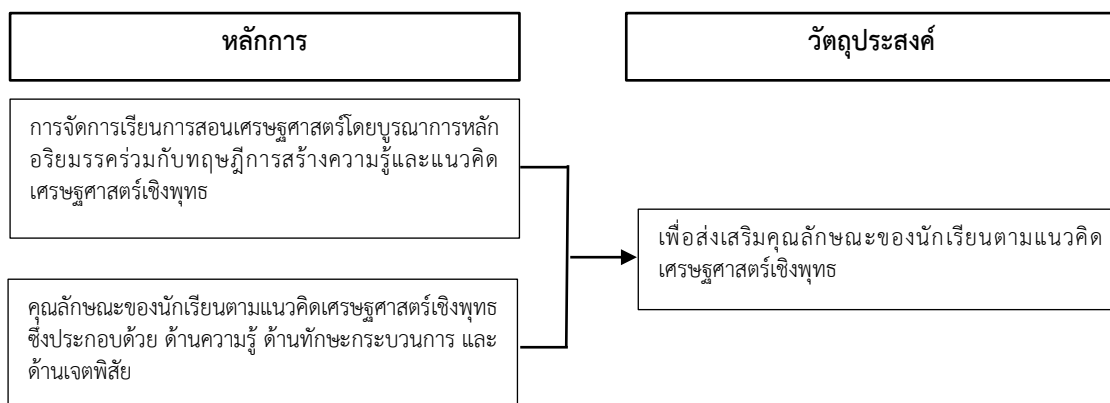
แผนภาพที่ 13 แสดงการสังเคราะห์หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ทั้งนี้ การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธสามารถสังเคราะห์ ดังแสดงในแผนภาพที่ 14

แผนภาพที่ 14 แสดงการสังเคราะห์หลักการในการกำหนดคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชียงพุทธ

2.1.2 วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชียงพุทธ ซึ่งสามารถสังเคราะห์ดังแสดงในแผนภาพที่ 15

แผนภาพที่ 15 แสดงการสังเคราะห์วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2.1.3 กระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นพิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาวาจา) นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย โดยใช้หลักเหตุผลและความเป็นกัลยาณมิตรในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2) ขั้นวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ) นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา
- 3) ขั้นต่อยอดทางปัญญาด้านเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ) นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบและต่อยอดความคิดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ ด้วยวิถีทางปัญญา โดยใช้ความเพียรพยายาม
- 4) ขั้นสร้างความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ) นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้กับบริบทใหม่ของสังคม และ สร้างความรู้เศรษฐศาสตร์ด้วยการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงาน ตามความเห็นชอบและตอบสนองบริบททางสังคมที่ดำรง
- 5) ขั้นนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาอาชีวะ) นักเรียนทบทวนตรวจสอบและนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อนำความรู้นั้นไปพัฒนาตนเอง และผู้อื่น ในฐานะสัมมาชีพการเป็นนักเรียน

ทั้งนี้ การได้ซึ่งกระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยมีการสังเคราะห์มาจากแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ และแนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค (ฉบับร่าง) ตามตารางที่ 17 ดังนี้

ตารางที่ 17 แสดงการสังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน ตามรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง)

แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ	แนวคิดการจัด การเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์	แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค		กระบวนการเรียนการสอน
การบูรณาการแบบ พหุวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยจะบูรณาการหลัก จริยธรรมเข้าไป สอดแทรก (Infusion) ในสาระการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ เพื่อรักษา ความสมดุลของการ จัดการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ตาม แนวคิดตะวันตกกับหลัก จริยธรรม โดยมุ่งเน้น การบูรณาการเพื่อการ ส่งเสริมคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้งด้านความรู้ ด้าน ทักษะกระบวนการ และ ด้านเจตพิสัย	1. การเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ เป็น เรื่องที่ใกล้ตัว นักเรียนมากที่สุด เพราะเศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษา เกี่ยวกับการกระทำ ของมนุษย์ใน พฤติกรรมการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคสินค้า และบริการ 2. การศึกษา เศรษฐศาสตร์จะทำให้ นักเรียนมีความเป็น พลเมืองที่เข้าใจสภาพ เศรษฐกิจ ความ เคลื่อนไหวทาง เศรษฐกิจทุกระดับ จุดภาคและมหภาค 3. การศึกษา เศรษฐศาสตร์จะทำให้ นักเรียนมีความสามารถในการ ใช้เหตุผลสำหรับ ตัดสินใจเกี่ยวกับ ปัญหาพื้นฐานทาง เศรษฐกิจ เพื่อสนอง ต่อความต้องการของ ตนเอง 4. การศึกษา เศรษฐศาสตร์ทำให้ สามารถคาดคะเน สถานการณ์ทาง เศรษฐกิจของท้องถิ่น ประเทศ และโลก เพื่อที่จะสามารถ ดำเนินชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างมี ความสุข	1. สัมมาทิฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ ถูกต้อง ความเข้าใจ ความ นิยมใฝ่ยึดถือด้วยปัญญาที่ รู้แจ้ง	สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสม งดเว้นจากวจีทุจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูด ส่อเสียด ไม่พูด ไม่พูดเท็จ ไม่พูด คำหยาบ และ ไม่พูดเพื่อ	1. ชั้นพิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาวาจา) นักเรียนทบทวนความรู้เดิม เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย โดยใช้หลักเหตุผลและความเป็นกัลยาณมิตรในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
		2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความ ดำริที่พรากออกจากความ โลก ความพยายา ความ เบียดเบียนผู้อื่น	สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การ ทำงานที่ถูกต้อง ไม่มี โทษภัย ปราศจากกาย ทุจริต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ ประพฤติผิดในกาม	2. ชั้นวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ) นักเรียนค้นคว้าและ รวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ความรู้ เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ ศึกษา โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติตนที่ เหมาะสมตามหลักวิชา
		3. สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความ เพียรพยายามที่ถูกต้อง เพียรระวังไม่ให้อาปอกุศล เกิดขึ้น เพียรละบาป อุกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียร ให้อุปกุศลเกิดขึ้น และ เพียรรักษาอุปกุศลที่ เกิดขึ้นแล้ว	4. สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกถูกต้อง ความ ระลึกถึง กาย เวทนา จิต และธรรม อันมีผลต่อการ พังระงับตนไม่ให้เป็นผู้ ประมาทขาดความระลึก ได้ต่อการดำเนินชีวิต	3. ชั้นต่อยอดทางปัญญาด้านเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ) นักเรียนจัดระเบียบความรู้ ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบและต่อยอดความคิดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ ด้วย วิธีทางปัญญา โดยใช้ความเพียรพยายาม
		4. สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่น ที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกาย และอารมณ์ให้สงบโดย การกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ ออกไปชั่วขณะหนึ่ง	5. สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศิลปวิทยาเพื่อ ประกอบแต่อาชีพที่ สุจริต งดเว้นจาก มิงฉอาชีพที่ผิดศีลธรรม จรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม และประสพสุขที่ ประณีตดำรงตนด้วยดี ของหมู่มวลมนุษย์	3. ชั้นต่อยอดทางปัญญาด้านเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ) นักเรียนจัดระเบียบความรู้ ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบและต่อยอดความคิดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ ด้วย วิธีทางปัญญา โดยใช้ความเพียรพยายาม
		5. สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่น ที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกาย และอารมณ์ให้สงบโดย การกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ ออกไปชั่วขณะหนึ่ง	5. สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศิลปวิทยาเพื่อ ประกอบแต่อาชีพที่ สุจริต งดเว้นจาก มิงฉอาชีพที่ผิดศีลธรรม จรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม และประสพสุขที่ ประณีตดำรงตนด้วยดี ของหมู่มวลมนุษย์	4. ชั้นสร้างความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ) นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ กับบริบทใหม่ของสังคม และ สร้างความรู้ เศรษฐศาสตร์ด้วยการออกแบบและ สร้างสรรค์ผลงาน ตามความเห็นชอบและ ตอบสนองบริบททางสังคมที่ดีงาม
				5. ชั้นนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาอาชีวะ) นักเรียนทบทวนตรวจสอบ และนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อนำความรู้ขึ้นไปพัฒนาตนเอง และผู้อื่น ในฐานะสัมมาชีพการเป็นนักเรียน

2.1.4 ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

2.1.4.1 ระบบสังคม นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยครูเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดและพัฒนางาน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงามไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม

2.1.4.2 หลักการตอบสนอง นักเรียนมีทักษะการปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะการจัดการบริหารสังคม คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์การเรียนรู้สู่การปฏิบัติบนพื้นฐานของความมีเหตุผลซึ่งครูเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ และจัดระเบียบความรู้ที่เป็นระบบ พร้อมทั้งจะช่วยสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ได้ศึกษา

2.1.4.3 ระบบสนับสนุน การจัดสภาพบรรยากาศทางกายภาพและสังคมในการเรียนรู้ต้องจัดเชิงบวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และประสานความร่วมมือกับเพื่อนครู ผู้ปกครองร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2.1.5 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนก่อนเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 1 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 2 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนระหว่างเรียน ด้วยการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 2 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 3 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลังเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 3 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 4 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลังเรียน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ด้วยการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 4 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน

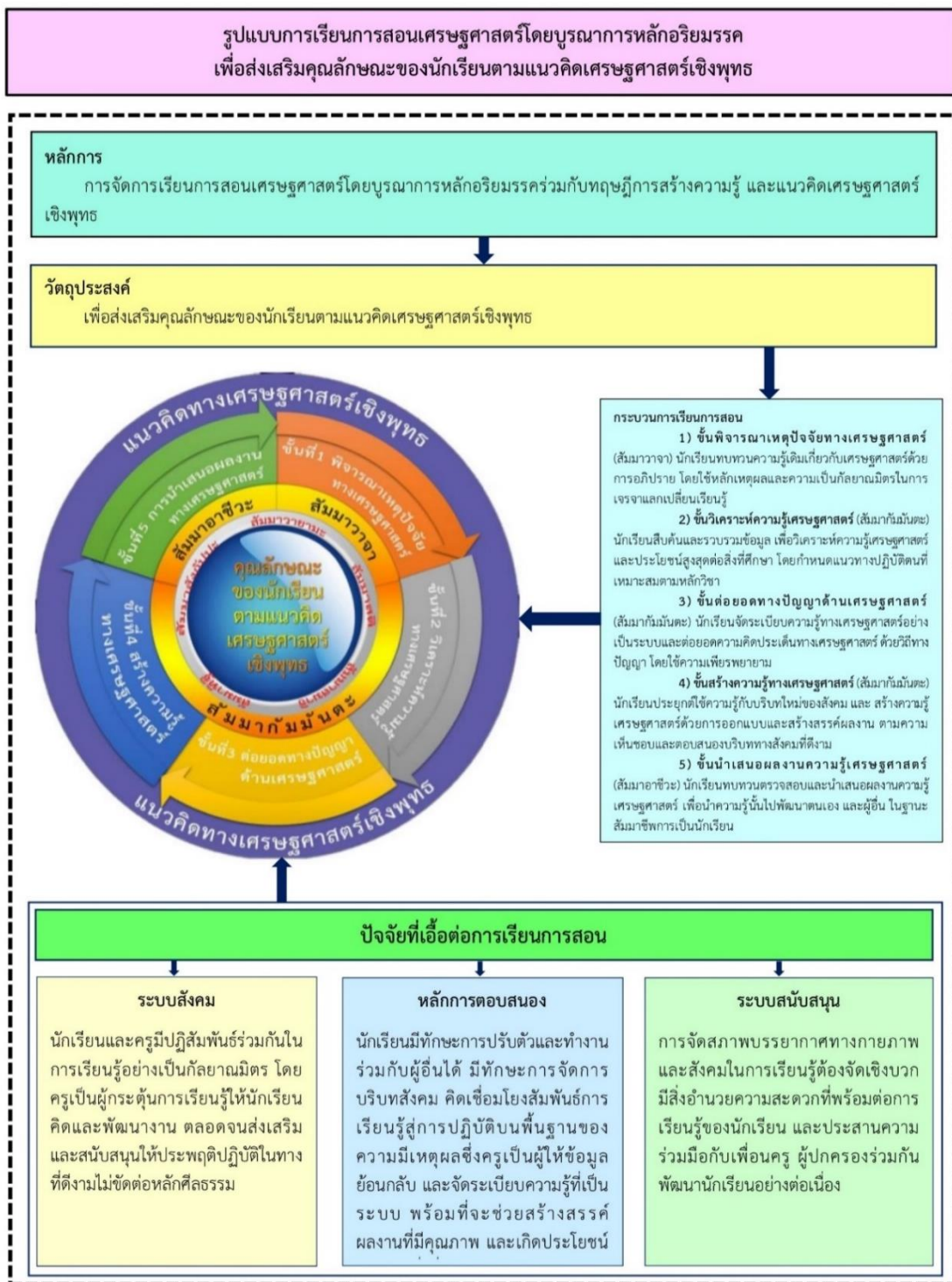
จากการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง) โดยสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 16 สามารถสรุปการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และบทบาทนักเรียน ได้ตามตารางที่ 18 ดังนี้

ตารางที่ 18 สรุปการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และ บทบาทนักเรียน จากรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง)

กระบวนการเรียนการสอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
1. ชั้นพิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาวาจา)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตรวจสอบความรู้เดิมของนักเรียน ในเรื่องที่ศึกษา 2. ครูกำหนดประเด็นการเรียนรู้ พร้อมแนะนำแนวทางการได้มาซึ่งความรู้ 3. นักเรียนสืบค้นตามประเด็นที่กำหนด แล้วร่วมกันแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ผ่านวิธีการอภิปรายกลุ่ม 4. นักเรียนนำเสนอข้อสรุปของกลุ่ม แล้วเพื่อนนักเรียนและครูเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูตรวจสอบความรู้นักเรียน ผ่านสิ่งที่เป็นข่าว เศรษฐกิจ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ โดยใช้คำถามเป็นเครื่องมือ 2. ครูกำหนดประเด็นการเรียนรู้และให้ความรู้เบื้องต้นในเรื่องนั้น ๆ กับนักเรียน 3. ครูเป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งในด้านความรู้ ด้านสื่อสารสนเทศ และด้านเอกสาร ตำราที่ได้มาซึ่งความรู้ 4. ครูเป็นผู้นำการอภิปรายกลุ่ม และเพิ่มเติมความรู้ให้กับนักเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนตอบคำถามของครูจากการศึกษาผ่านสื่อการเรียนรู้ 2. นักเรียนทำความเข้าใจในประเด็นที่ศึกษาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการอภิปรายอย่าง กัลยาณมิตรและร่วมกัน สืบค้นด้วยการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย
2. ชั้นวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมัชตะ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. แบ่งกลุ่มนักเรียน 5-6 คน สืบค้นและรวบรวมข้อมูลประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ 2. แต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา โดยคำนึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับบริบทสังคม 3. นำเสนอผลการศึกษาแล้ว เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูชี้แนะการเรียนรู้ที่ต้องร่วมมือกัน ช่วยกันสรุปประเด็นแล้ววิเคราะห์ เชื่อมโยงบริบทสังคม 2. ครูใช้คำถามกระตุ้นการเรียนรู้นักเรียน เพื่อสะท้อนแนวทางการปฏิบัติตนที่เหมาะสม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนร่วมกันมือกันเรียนรู้ วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ ด้วยความเห็นที่ถูกต้องผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม 2. นักเรียนวิเคราะห์ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ โดยเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 18 สรุปการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และ บทบาทนักเรียน จากรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง) (ต่อ)

กระบวนการเรียนการสอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
3. ขั้นต่อยอดทางปัญญา ด้านเศรษฐศาสตร์ (สัมมาภิรมันตะ)	1. แต่ละกลุ่มร่วมกันจัดระเบียบความรู้อย่างเป็นระบบ พร้อมวิเคราะห์ต่อยอดความรู้สู่บริบทสังคม ด้วยการทำแผนผังความคิด 2. นำเสนอผลการจัดระเบียบความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม เพื่อสะท้อนการเรียนรู้ที่มีความหมาย	1. ครูชี้แนะแนวทางการอภิปราย การวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงกับบริบทสังคม และการทำแผนผังความคิด 2. ครูทำหน้าที่เป็นโค้ชให้คำแนะนำในการจัดระเบียบความรู้อย่างเป็นระบบ	1. นักเรียนร่วมกันอภิปราย วิเคราะห์ที่เชื่อมโยงกับบริบทสังคม 2. นักเรียนทำแผนผังความคิดร่วมกันเพื่อจัดระเบียบความรู้อย่างเป็นระบบ 3. นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเพียรพยายาม
4. ขั้นสร้างความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาภิรมันตะ)	1. นักเรียนเขียนสะท้อนการประยุกต์ใช้ความรู้กับบริบททางสังคม แล้วร่วมกันวิพากษ์ตามหลักวิชา 2. นักเรียนร่วมกันสร้างสรรค์และออกแบบผลงานที่สะท้อนการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบ โดยผ่านการวางแผนภายในกลุ่มมาเป็นอย่างดี และตอบสนองบริบททางสังคมที่ตั้งมา	1. ครูเป็นโค้ชและพี่เลี้ยงให้กับนักเรียนในการเขียนสะท้อนการประยุกต์ใช้ความรู้ และการสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบ 2. ครูชี้แนะการทำงานที่เป็นระบบและกระบวนการกลุ่มที่มีคุณภาพ เพื่อผลสำเร็จของงาน	นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ โดยออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานทางเศรษฐศาสตร์ ผ่านกระบวนการทำงานกลุ่มที่เป็นระบบ
5. ขั้นนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาอาชีวะ)	1. นักเรียนทบทวน ตรวจสอบ การแสดงผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ โดยผ่านกระบวนการฝึกฝนและพัฒนาความรู้ที่เป็นระบบ 2. นำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ แล้วเพื่อนนักเรียน ครู ร่วมกันวิพากษ์ผลงานและกระบวนการดำเนินงาน และภาพความสำเร็จของผลงานนั้น 3. นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เพื่อสะท้อนการนำไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น	1. ครูชี้แนะแนวทางการให้นักเรียนร่วมกันประเมินการเรียนรู้ของเพื่อนกลุ่มอื่นๆ 2. ครูเติมเต็มการสรุปความรู้ที่เชื่อมโยงการศึกษาเศรษฐศาสตร์สู่การพัฒนาตนเองและผู้อื่น	1. นักเรียนแสดงผลงานความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ 2. นักเรียนร่วมกันวิพากษ์ผลงานและกระบวนการดำเนินงาน และภาพความสำเร็จของผลงาน 3. นักเรียนสรุปความรู้เพื่อสะท้อนการนำไปพัฒนาตนเองและผู้อื่นในฐานะสัมมาชีพการเป็นนักเรียน

แผนภาพที่ 16 รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง)

2.2 ผลการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับร่าง)

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับร่าง) เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบ ผลตรวจสอบปรากฏ ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ความเหมาะสมสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ประเด็นการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ชื่อรูปแบบการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	4.60	0.89	มากที่สุด
2. ความเป็นมาของรูปแบบการเรียนการสอน	4.60	0.89	มากที่สุด
3. หลักการ การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคร่วมกับทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	4.60	0.89	มากที่สุด
4. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	4.60	0.89	มากที่สุด
5. กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 1 ขั้นพิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาวาจา)	4.60	0.55	มากที่สุด
6. กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)	4.20	0.84	มาก
7. กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 3 ขั้นต่อยอดทางปัญญาด้านเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)	4.20	0.84	มาก

ตารางที่ 19 ความเหมาะสมสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
8. กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 4 ขั้นสร้างความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)	4.20	0.84	มาก
9. กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาอาชีวะ)	4.20	0.84	มาก
10. การวัดและประเมินผล ระยะที่ 1 ประเมินก่อนเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 1 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน ระยะที่ 2 ประเมินระหว่างเรียน ด้วยการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 2 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน ระยะที่ 3 ประเมินหลังเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 3 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน ระยะที่ 4 ประเมินหลังเรียน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ด้วยการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 4 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน	4.60	0.89	มากที่สุด
11. ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน - ระบบสังคม นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยครูเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดและพัฒนางาน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดงามไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 19 ความเหมาะสมสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
12. ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน - หลักการตอบสนอง นักเรียนมีทักษะการปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะการจัดการบริบทสังคม คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์การเรียนรู้สู่การปฏิบัติบนพื้นฐานของควมามีเหตุผลซึ่งครูเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ และจัดระเบียบความรู้ที่เป็นระบบ พร้อมทั้งจะช่วยสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ได้ศึกษา	5.00	0.00	มากที่สุด
13. ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน - ระบบสนับสนุน การจัดสภาพบรรยากาศทางกายภาพ และสังคมในการเรียนรู้ต้องจัดเชิงบวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และประสานความร่วมมือกับเพื่อนครู ผู้ปกครองร่วมกันพัฒนา นักเรียนอย่างต่อเนื่อง	5.00	0.00	มากที่สุด
14. ผลที่เกิดขึ้นตามรูปแบบการเรียนการสอน คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	4.60	0.89	มากที่สุด
15. ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนในภาพรวม	4.60	0.89	มากที่สุด
รวม	4.57	0.74	มากที่สุด

จากตารางที่ 19 พบว่า ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยภาพรวมมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.74) สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยสรุปดังนี้

1) ควรปรับชื่อขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นชื่อขั้นตอนตามองค์ประกอบหลักอริยมรรคที่เป็นหลัก ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ และองค์ประกอบหลักอริยมรรคอื่น ๆ ให้นำไปบูรณาการในทุกขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน

2) ควรปรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ และ ขั้นที่ 3 ขั้นต่อยอดทางปัญญาด้านเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกัน เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ เนื่องจากมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกัน

3) ควรปรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในขั้นที่ 4 ขั้นสร้างความรู้เศรษฐศาสตร์ และ ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ เข้าด้วยกัน เป็นขั้นที่ 4 ขั้นตอนการประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ เนื่องจากมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกันและควรขยายสู่การประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

4) ควรมีการปรับจัดกลุ่มผู้ประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น ผู้ปกครอง และเพื่อนนักเรียน

5) ควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดในเชิงจริยธรรมของปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ได้แก่ ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุน เพื่อความชัดเจนของรูปแบบการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

2.3 ผลการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับสมบูรณ์)

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้งก่อนที่จะนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับสมบูรณ์) มีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 หลักการ คือ การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคร่วมกับทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2.3.2 วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2.3.3 กระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยออกแบบกระบวนการเรียนการสอนประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่พึงามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมทั้งมีระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

ทั้งนี้ การได้มาซึ่งกระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยมีการสังเคราะห์มาจากแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ และแนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค ตามตารางที่ 20 ดังนี้

ตารางที่ 20 แสดงการสังเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน ตามรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์
โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด
เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับสมบูรณ์)

แนวคิดเกี่ยวกับ การบูรณาการ	แนวคิดการจัด การเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์	แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค		กระบวนการเรียนการสอน
การบูรณาการแบบ พหุวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยจะบูรณาการหลัก จริยธรรมเข้าไป สอดแทรก (Infusion) ในสาระการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ เพื่อรักษา ความสมดุลของการ จัดการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ตาม แนวคิดตะวันตกกับหลัก จริยธรรม โดยมุ่งเน้น การบูรณาการเพื่อการ ส่งเสริมคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้งด้านความรู้ ด้าน ทักษะกระบวนการ และ ด้านเจตพิสัย	1. การเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ เป็น เรื่องที่เกี่ยวข้อง นักเรียนมากที่สุด เพราะเศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษา เกี่ยวกับการกระทำ ของมนุษย์ใน พฤติกรรมการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคสินค้า และบริการ 2. การศึกษา เศรษฐศาสตร์จะทำให้ นักเรียนมีความเป็น พลเมืองที่เข้าใจสภาพ เศรษฐกิจความ เคลื่อนไหวทาง เศรษฐกิจทั้งระดับ จุลภาคและมหภาค 3. การศึกษา เศรษฐศาสตร์จะทำให้ นักเรียนมี ความสามารถในการ ใช้เหตุผลสำหรับ ตัดสินใจเกี่ยวกับ ปัญหาพื้นฐานทาง เศรษฐกิจ เพื่อสนอง ต่อความต้องการของ ตนเอง 4. การศึกษา เศรษฐศาสตร์ทำให้ สามารถคาดคะเน สถานการณ์ทาง เศรษฐกิจของท้องถิ่น ประเทศ และโลก เพื่อที่จะสามารถ ดำเนินชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างมี ความสุข	1. สัมมาทิฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ ถูกต้อง ความเข้าใจ ความ นิยมใฝ่ยึดถือด้วยปัญญาที่ รู้แจ้ง 2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความ ดำริที่ปราศออกจากความ โลภ ความพยาบาท ความ เบียดเบียนผู้อื่น	สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสม งดเว้นจากวจีหุจรีต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูด ส่อเสียด ไม่พูด คำหยาบ และ ไม่พูดเพ้อ	ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ นักเรียนทบทวนความรู้เดิม เศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และ ความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดย ใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อ กัน (สัมมาวาจา) ในการเจรจาแลกเปลี่ยน เรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึง เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทาง เศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)
		3. สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความ เพียรพยายามที่ถูกต้อง เพียรระวังไม่ให้บาปอกุศล เกิดขึ้น เพียรละบาป อกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียร ให้บุญกุศลเกิดขึ้น และ เพียรรักษาบุญกุศลที่ เกิดขึ้นแล้ว 4. สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกรู้ถูกต้อง ความ ระลึกถึง กาย เวทนา จิต และธรรม อันมีผลต่อการ พึงระวังตนไม่ให้เป็นผู้ ประมาทขาดความระลึกรู้ ได้ต่อการดำเนินชีวิต	สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การ ทำงานที่ถูกต้อง ไม่มี โทษภัย ปราศจากกาย หุจรีต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ ประพฤตินอกใจ	ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action) 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้ เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความ เข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึง แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ) 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิต แน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทาง เศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียร พยายาม (สัมมาวายามะ)
		5. สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่น ที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกาย และอารมณ์ให้สงบโดย การกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ ออกไปชั่วขณะหนึ่ง	สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศีลปรีชาเพื่อ ประกอบแต่อาชีพที่ สุจริต งดเว้นจาก มิถิลาชีพที่ผิดศีลธรรม จรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ติงาม และประสบสุขที่ ประณีตดำรงตนด้วยดี ของหมู่วมลมนุษย์	ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็น นักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ติงามต่อบริบท ใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมี ระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียร พยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำ ความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

2.3.4 ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

2.3.4.1 ระบบสังคม นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยครูเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดพัฒนางาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม

2.3.4.2 หลักการตอบสนอง นักเรียนมีทักษะปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะการจัดการบริบทสังคม คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์สู่การปฏิบัติอย่างมีเหตุผลด้วยการสืบสาวเหตุปัจจัย ซึ่งครูเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ จัดระเบียบความรู้ที่เป็นระบบและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ได้ศึกษา

2.3.4.3 ระบบสนับสนุน ครูจัดสภาพบรรยากาศทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้ และประสานความร่วมมือกับเพื่อนครู ผู้ปกครองร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ขัดกับหลักศีลธรรม

2.3.5 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนก่อนเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 1 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 2 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนระหว่างเรียน ด้วยการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 2 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 3 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลังเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 3 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 4 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลังเรียน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ด้วยการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 4 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

จากการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

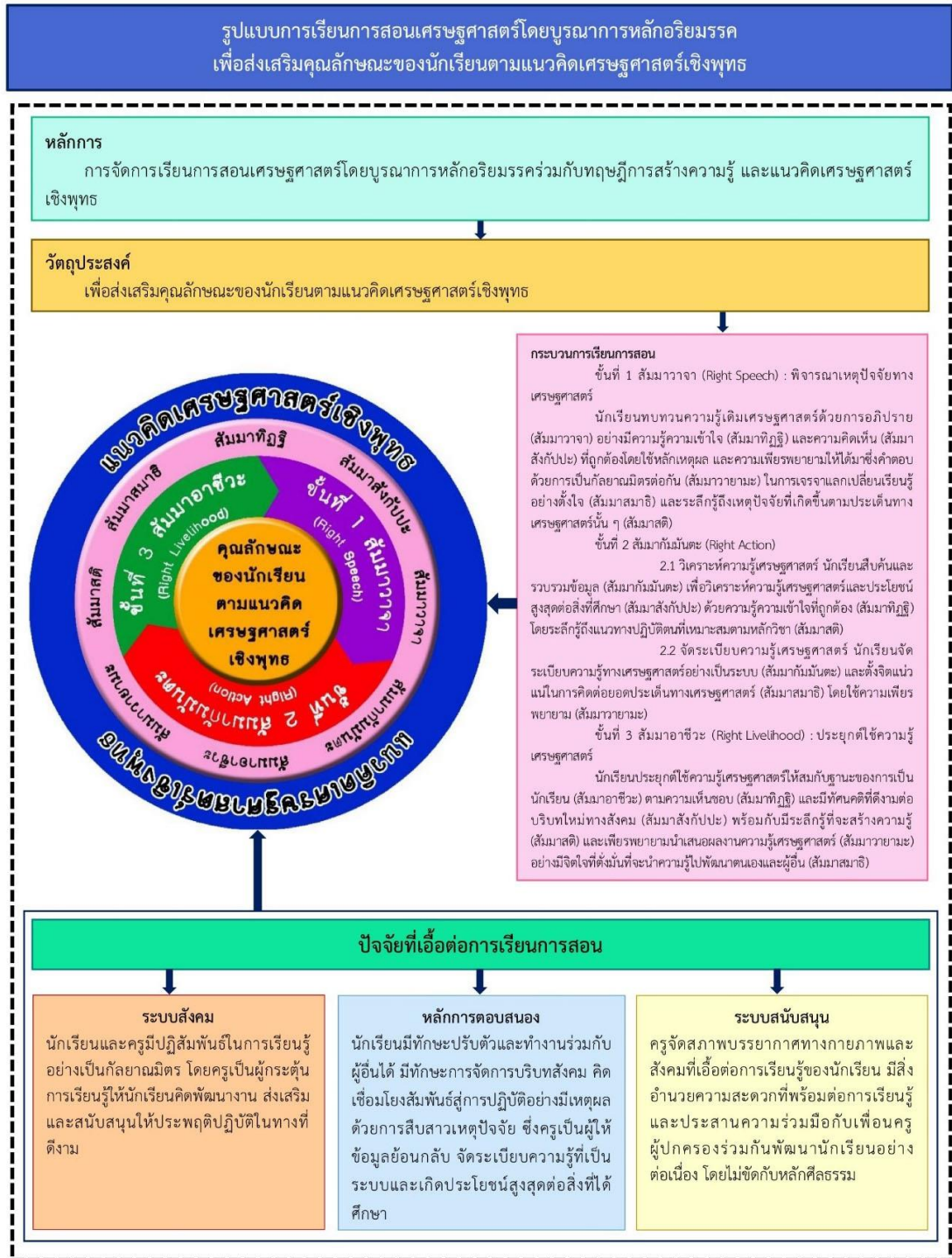
(ฉบับสมบูรณ์) โดยสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 17 สามารถสรุปการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และบทบาทนักเรียน ได้ตามตารางที่ 21 ดังนี้

ตารางที่ 21 สรุปการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และ บทบาทนักเรียน จากรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับสมบูรณ์)

กระบวนการเรียนการสอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
<p>ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตรวจสอบความรู้เดิมของนักเรียน ในเรื่องที่ศึกษา 2. ครูกำหนดประเด็นการเรียนรู้ พร้อมแนะนำแนวทางการได้มาซึ่งความรู้ 3. นักเรียนสืบค้นตามประเด็นที่กำหนด แล้วร่วมกันแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ผ่านวิธีการอภิปรายกลุ่ม 4. นักเรียนนำเสนอข้อสรุปของกลุ่ม แล้วเพื่อนนักเรียนและครูเติมเต็มให้สมบูรณ์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูตรวจสอบความรู้ของนักเรียน ผ่านสิ่งที่เป็นข่าว เศรษฐกิจ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ โดยใช้คำถามเป็นเครื่องมือ 2. ครูกำหนดประเด็นการเรียนรู้และให้ความรู้เบื้องต้นในเรื่องนั้น ๆ กับนักเรียน 3. ครูเป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งในด้านความรู้ ด้านสื่อสารสนเทศ และด้านเอกสาร ตำราที่ได้มาซึ่งความรู้ 4. ครูเป็นผู้นำการอภิปรายกลุ่ม และเติมเต็มความรู้ให้กับนักเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนตอบคำถามของครูจากการศึกษาผ่านสื่อการเรียนรู้ 2. นักเรียนทำความเข้าใจในประเด็นที่ศึกษา ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการอภิปรายอย่าง กัลยาณมิตรและร่วมกันสืบค้นด้วยการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย
<p>ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action) 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. แบ่งกลุ่มนักเรียน สืบค้นและรวบรวมข้อมูลประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ 2. แต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา โดยคำนึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับบริบทสังคม 3. นำเสนอผลการศึกษาแล้วเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูชี้แนะการเรียนรู้ที่ต้องร่วมมือกัน ช่วยกันสรุปประเด็นแล้ววิเคราะห์เชื่อมโยงบริบทสังคม 2. ครูใช้คำถามกระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียน เพื่อสะท้อนแนวทางการปฏิบัติตนที่เหมาะสม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนร่วมมือกันเรียนรู้ วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ ด้วยความเห็นที่ถูกต้องผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม 2. นักเรียนวิเคราะห์ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ โดยเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 21 สรุปการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และ บทบาทนักเรียน จากรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับสมบูรณ์) (ต่อ)

กระบวนการเรียน การสอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
<p>ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)</p> <p>2.2 จัดระเบียบความรู้ เศรษฐศาสตร์</p>	<p>1. แต่ละกลุ่มร่วมกันจัด ระเบียบความรู้อย่างเป็น ระบบ พร้อมวิเคราะห์ต่อยอด ความรู้สู่บริบทสังคม ด้วยการ ทำแผนผังความคิด</p> <p>2. นำเสนอผลการจัดระเบียบ ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกลุ่ม เพื่อสะท้อนการ เรียนรู้ที่มีความหมาย</p>	<p>1. ครูชี้แนะแนวทางการ อภิปราย การวิเคราะห์ที่ เชื่อมโยงกับบริบทสังคม และการทำแผนผัง ความคิด</p> <p>2. ครูทำหน้าที่เป็นโค้ชให้ คำแนะนำในการจัด ระเบียบความรู้อย่างเป็น ระบบ</p>	<p>1. นักเรียนร่วมกัน อภิปราย วิเคราะห์ที่ เชื่อมโยงกับบริบท สังคม</p> <p>2. นักเรียนทำแผนผัง ความคิดร่วมกันเพื่อจัด ระเบียบความรู้อย่าง เป็นระบบ</p> <p>3. นักเรียนแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และสะท้อนการ เรียนรู้ร่วมกันอย่าง เพียรพยายาม</p>
<p>ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) :</p> <p>ประยุกต์ใช้ความรู้ เศรษฐศาสตร์</p>	<p>1. นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ กับบริบททางสังคม แล้ว ร่วมกันวิพากษ์ตามหลักวิชา</p> <p>2. นักเรียนสร้างสรรค์ ออกแบบและนำเสนอผลงาน ที่สะท้อนการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบ โดยผ่านการวางแผนภายใน กลุ่มมาเป็นอย่างดี และ ตอบสนองบริบททางสังคม ที่ตั้งมา</p> <p>3. นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ เพื่อสะท้อนการเรียนรู้</p>	<p>1. ครูเป็นโค้ชและพี่เลี้ยง ให้กับนักเรียนแนะนำการ ประยุกต์ใช้ความรู้ และ การสร้างสรรค์ผลงานที่ สะท้อนการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบ</p> <p>2. ครูชี้แนะการทำงานที่ เป็นระบบและ กระบวนการกลุ่มที่มี คุณภาพ เพื่อผลสำเร็จ ของงาน</p> <p>3. ครูเติมเต็มการสรุป ความรู้ที่เชื่อมโยง การศึกษาเศรษฐศาสตร์สู่ การพัฒนาตนเองและ ผู้อื่น</p>	<p>1. นักเรียนประยุกต์ใช้ ความรู้ โดยออกแบบ และสร้างสรรค์ผลงาน ทางเศรษฐศาสตร์ ผ่าน กระบวนการทำงาน กลุ่มที่เป็นระบบ</p> <p>2. นักเรียนแสดงผล งานความรู้ทาง เศรษฐศาสตร์</p> <p>3. นักเรียนร่วมกัน วิพากษ์ผลงานและ กระบวนการดำเนินงาน และภาพความสำเร็จ ของผลงาน</p> <p>4. นักเรียนสรุปความรู้ เพื่อสะท้อนการนำไป พัฒนาตนเองและผู้อื่น ในฐานะสมาชิกการ เป็นนักเรียน</p>

แผนภาพที่ 17 รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับสมบูรณ์)

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่จากการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาประมวลเพื่อพิจารณา ปรับปรุงแก้ไข รูปแบบเพื่อให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยสามารถสรุปการปรับปรุงแก้ไขดังแสดงในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับ สมบูรณ์)

รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับร่าง)	รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับสมบูรณ์)	การปรับปรุงแก้ไข
หลักการ การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรคร่วมกับทฤษฎี การสร้างความรู้ และแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ	หลักการ การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรคร่วมกับทฤษฎี การสร้างความรู้ และแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ	คงเดิม
วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ	วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ	คงเดิม
กระบวนการเรียนรู้ 1. ชั้นพิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาวาจา) นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย โดยใช้หลัก เหตุผลและความเป็นกัลยาณมิตรในการ เจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้	กระบวนการเรียนรู้ ชั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ นักเรียนทบทวนความรู้เดิม เศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และ ความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดย ใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตร ต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจา แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตาม ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)	ปรับและเพิ่มความ ชัดเจน เหมาะสม ของกระบวนการ เรียนการสอน

ตารางที่ 22 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก
 อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับ
 สมบูรณ์) (ต่อ)

รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับร่าง)	รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับสมบูรณ์)	การปรับปรุงแก้ไข
<p>2. ชั้นวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)</p> <p>นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล เพื่อ วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์ สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา โดยกำหนดแนวทาง ปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา</p> <p>3. ชั้นต่อยอดทางปัญญาด้านเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)</p> <p>นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทาง เศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบและต่อยอด ความคิดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ ด้วย วิถีทางปัญญา โดยใช้ความเพียรพยายาม</p> <p>4. ชั้นสร้างความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)</p> <p>นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้กับบริบท ใหม่ของสังคม และ สร้างความรู้ เศรษฐศาสตร์ด้วยการออกแบบและ สร้างสรรค์ผลงาน ตามความเห็นชอบและ ตอบสนองบริบททางสังคมที่ดีงาม</p>	<p>ชั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)</p> <p>2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้ เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความ เข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึง แนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)</p> <p>2.2 จัดระเบียบความรู้ เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งใจ แน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทาง เศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความ เพียรพยายาม (สัมมาวาจา)</p>	

ตารางที่ 22 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับ สมบูรณ์) (ต่อ)

รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับร่าง)	รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับสมบูรณ์)	การปรับปรุง แก้ไข
<p>5. ชื่อนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาอาชีพะ)</p> <p>นักเรียนทบทวนตรวจสอบและนำเสนอ ผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อนำความรู้นั้นไปพัฒนาตนเอง และผู้อื่น ในฐานะ สัมมาชีพการเป็นนักเรียน</p>	<p>ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของ การเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีพะ) ตามความ เห็นชอบ (สัมมาทิวฐิติ) และมีทัศนคติที่ติงาม ต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกูที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอ ผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนา ตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)</p>	
<p>ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ระบบสังคม</p> <p>นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันใน การเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยครูเป็น ผู้กระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดและพัฒนา งาน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ ประพฤติปฏิบัติในทางที่ติงามไม่ขัดต่อหลัก ศีลธรรม</p>	<p>ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ระบบสังคม</p> <p>นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ในการ เรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยครูเป็นผู้ กระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดพัฒนา งาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประพฤติปฏิบัติ ในทางที่ติงาม</p>	<p>ปรับและเพิ่ม ความชัดเจน เหมาะสม</p>

ตารางที่ 22 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก
 อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับ
 สมบูรณ์) (ต่อ)

รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับร่าง)	รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับสมบูรณ์)	การปรับปรุง แก้ไข
<p>ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน</p> <p>หลักการตอบสนอง</p> <p>นักเรียนมีทักษะการปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะการจัดการบริบทสังคม คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์การเรียนรู้สู่การปฏิบัติบนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งครูเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ และจัดระเบียบความรู้ที่เป็นระบบ พร้อมทั้งจะช่วยสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ได้ศึกษา</p>	<p>ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน</p> <p>หลักการตอบสนอง</p> <p>นักเรียนมีทักษะปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะการจัดการบริบทสังคม คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์สู่การปฏิบัติอย่างมีเหตุผลด้วยการสืบสาวเหตุปัจจัย ซึ่งครูเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ จัดระเบียบความรู้ที่เป็นระบบและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ได้ศึกษา</p>	<p>ปรับและเพิ่ม</p> <p>ความชัดเจน</p> <p>เหมาะสม</p>
<p>ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน</p> <p>ระบบสนับสนุน</p> <p>การจัดสภาพบรรยากาศทางกายภาพและสังคมในการเรียนรู้ต้องจัดเชิงบวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และประสานความร่วมมือกับเพื่อนครู ผู้ปกครองร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน</p> <p>ระบบสนับสนุน</p> <p>ครูจัดสภาพบรรยากาศทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้ และประสานความร่วมมือกับเพื่อนครู ผู้ปกครองร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ขัดกับหลักศีลธรรม</p>	<p>ปรับและเพิ่ม</p> <p>ความชัดเจน</p> <p>เหมาะสม</p>
<p>การวัดและประเมินผล</p> <p>ระยะที่ 1 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนก่อนเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 1 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่นและผู้ปกครองนักเรียน</p>	<p>การวัดและประเมินผล</p> <p>ระยะที่ 1 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนก่อนเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 1 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่นเพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน</p>	<p>ปรับและเพิ่ม</p> <p>ผู้ที่มาวัดและประเมินผล</p> <p>เพื่อการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและครอบคลุม</p>

ตารางที่ 22 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก
อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ฉบับ
สมบูรณ์) (ต่อ)

รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับร่าง)	รูปแบบการเรียนการสอน (ฉบับสมบูรณ์)	การปรับปรุง แก้ไข
<p>ระยะที่ 2 ประเมินวิเคราะห์นักเรียน ระหว่างเรียน ด้วยการประเมินคุณลักษณะ ของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิง พุทธ ครั้งที่ 2 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชา อื่น และผู้ปกครองนักเรียน</p> <p>ระยะที่ 3 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลัง เรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 3 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครองนักเรียน</p> <p>ระยะที่ 4 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลัง เรียน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ด้วยการประเมิน คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ครั้งที่ 4 โดยมี ครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น และผู้ปกครอง นักเรียน</p>	<p>ระยะที่ 2 ประเมินวิเคราะห์นักเรียน ระหว่างเรียน ด้วยการประเมินคุณลักษณะ ของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิง พุทธ ครั้งที่ 2 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชา อื่น เพื่อนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน</p> <p>ระยะที่ 3 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลัง เรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 3 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน</p> <p>ระยะที่ 4 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลัง เรียน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ด้วยการประเมิน คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 4 โดยมี ครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน</p>	

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ
หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง
ผลปรากฏดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ
หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงใน
ตารางที่ 23

ตารางที่ 23 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง)

กลุ่มทดลอง	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.)	t	p
ก่อนเรียน	38	40	14.74	3.90	19.42*	0.00
หลังเรียน	38	40	29.45	3.28		

จากตารางที่ 23 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 29.45$, S.D. = 3.28) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 14.74$, S.D. = 3.90) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

ทั้งนี้ จากการสังเกตการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจพยายามกระตือรือร้นในการเรียนรู้เป็นอย่างดี ซึ่งพิจารณาได้จาก การที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่ครูได้มอบหมาย อาทิ การสืบค้นข้อมูลใหม่ในประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ การตอบคำถาม การวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ตลอดจน นักเรียนได้ร่วมมือร่วมใจกันทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ พยายามที่จะคิดเชื่อมโยงที่นำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี โดยครูจะเป็นผู้แนะนำและดูแลอย่างใกล้ชิด จึงส่งผลให้นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนที่สูงขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่ม ตัวอย่าง)

กลุ่มทดลอง	จำนวน นักเรียน	คะแนน เต็ม	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	t	p
ก่อนเรียน	38	20	5.58	2.59	16.90*	0.00
หลังเรียน	38	20	13.97	3.25		

จากตารางที่ 24 พบว่า ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 13.97$, S.D. = 3.25) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 5.58$, S.D. = 2.59) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

ทั้งนี้ จากการสังเกตการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีกระตือรือร้น ในการเรียนรู้เป็นอย่างดี มีการสืบค้นข้อมูลใหม่ในประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ทำให้รู้ความเคลื่อนไหว สถานการณ์ ด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างดี นักเรียนมีการตอบคำถามที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และ คิดเชื่อมโยงพร้อมทั้งมีการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล กล่าวที่จะวิพากษ์ประเด็นทางเศรษฐกิจ ต่าง ๆ บนพื้นฐานของหลักการทางเศรษฐศาสตร์ โดยไม่ลืมนึกถึงประเด็นด้านจริยธรรมหรือแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบการวิเคราะห์ จึงส่งผลให้นักเรียนมีคะแนนคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ หลังเรียนที่สูงขึ้น

3. ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 25

ตารางที่ 25 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
1. มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	3.21	0.47	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.95	0.32	มาก	
		หลังเรียน	5	4.87	0.34	มากที่สุด	
		ติดตามผล	5	4.92	0.27	มากที่สุด	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	3.08	0.36	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.55	0.50	มาก	
		หลังเรียน	5	4.03	0.75	มาก	
		ติดตามผล	5	4.53	0.51	มากที่สุด	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	3.16	0.68	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.53	0.69	มาก	
		หลังเรียน	5	4.37	0.63	มาก	
		ติดตามผล	5	4.82	0.39	มากที่สุด	

ตารางที่ 25 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
1. มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	3.11	0.61	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.53	0.69	มาก	
		หลังเรียน	5	4.05	0.80	มาก	
		ติดตามผล	5	4.71	0.46	มากที่สุด	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 1			5	3.96	0.85	มาก	(2)
2. ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	3.00	0.23	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	4.03	0.16	มาก	
		หลังเรียน	5	4.32	0.47	มาก	
		ติดตามผล	5	4.61	0.50	มากที่สุด	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	3.03	0.68	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.74	0.50	มาก	
		หลังเรียน	5	4.08	0.71	มาก	
		ติดตามผล	5	4.50	0.65	มากที่สุด	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	3.18	0.69	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.66	0.67	มาก	
		หลังเรียน	5	4.08	0.63	มาก	
		ติดตามผล	5	4.61	0.55	มากที่สุด	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	3.29	0.73	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.79	0.47	มาก	
		หลังเรียน	5	4.29	0.61	มาก	
		ติดตามผล	5	4.66	0.48	มากที่สุด	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 2			5	3.93	0.79	มาก	(3)

ตารางที่ 25 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
3. มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจรรยาบรรณ	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	3.05	0.23	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.92	0.27	มาก	
		หลังเรียน	5	4.42	0.64	มาก	
		ติดตามผล	5	4.84	0.37	มากที่สุด	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	3.18	0.83	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.53	0.65	มาก	
		หลังเรียน	5	4.34	0.78	มาก	
		ติดตามผล	5	4.84	0.37	มากที่สุด	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	3.37	0.75	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.50	0.86	มาก	
		หลังเรียน	5	4.13	0.74	มาก	
		ติดตามผล	5	4.58	0.50	มากที่สุด	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	3.45	0.69	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.89	0.31	มาก	
		หลังเรียน	5	4.26	0.76	มาก	
		ติดตามผล	5	4.63	0.49	มากที่สุด	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 3			5	4.00	0.84	มาก	(1)

ตารางที่ 25 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
ค่าเฉลี่ยรวมทุกตัวชี้วัด	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	3.09	0.34	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.96	0.26	มาก	
		หลังเรียน	5	4.54	0.55	มากที่สุด	
		ติดตามผล	5	4.79	0.41	มากที่สุด	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	3.10	0.65	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.61	0.56	มาก	
		หลังเรียน	5	4.15	0.76	มาก	
		ติดตามผล	5	4.62	0.54	มากที่สุด	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	3.24	0.71	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.56	0.74	มาก	
		หลังเรียน	5	4.19	0.68	มาก	
		ติดตามผล	5	4.67	0.49	มากที่สุด	
เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	3.28	0.68	ปานกลาง		
	ระหว่างเรียน	5	3.74	0.53	มาก		
	หลังเรียน	5	4.20	0.73	มาก		
	ติดตามผล	5	4.67	0.47	มากที่สุด		
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	ก่อนเรียน	5	3.18	0.62	ปานกลาง		
	ระหว่างเรียน	5	3.72	0.57	มาก		
	หลังเรียน	5	4.27	0.70	มาก		
	ติดตามผล	5	4.69	0.48	มากที่สุด		

จากตารางที่ 25 แสดงผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้ง 3 ตัวชี้วัด ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ซึ่งมีการประเมิน 4 ครั้ง คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และ

ติดตามผล ทั้งนี้ ประเมินโดยครู ครูผู้สอนวิชาอื่น ผู้ปกครอง และเพื่อนนักเรียน มีภาพรวมของพัฒนาการ กล่าวคือ ก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = 0.62) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.57) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.70) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.48) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับพัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ของกลุ่มตัวอย่าง มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ สามารถแยกเป็นภาพรวมของรายผู้ประเมิน ดังนี้

ครูผู้สอน ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.34) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.26) หลังเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.55) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.41)

ครูผู้สอนวิชาอื่น ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.65) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.56) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.76) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.54)

ผู้ปกครอง ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 0.71) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.74) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.68) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.49)

เพื่อนนักเรียน ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = 0.68) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.53) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.73) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47)

จากผลการประเมินนักเรียนทั้ง 4 ระยะ โดยครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง พบว่า ผลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ทั้ง 3 ตัวชี้วัด มีผลการประเมินในภาพรวมจากระดับปานกลาง มาก และมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายละเอียดย่อยแต่ละรายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่ 3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.84) รองลงมา ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่สอง ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.85) และตัวชี้วัดที่ 2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.79)

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการทำงานเป็นอย่างดี ช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มอย่างเห็นอกเห็นใจกัน มีการทำงานและการวางแผนที่เป็นระบบจนภาระงานต่าง ๆ ออกมาได้ดีมีคุณภาพ นอกจากนั้น นักเรียนรู้จักแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในทางที่สร้างสรรค์และมีเหตุผลบนฐานของข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ แต่อาจมีนักเรียนบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งสังเกตได้จากการเล่นโทรศัพท์มือถือในชั้นเรียนที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทเรียน

4. ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 26

ตารางที่ 26 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
1. เห็นคุณค่าในตนเอง และปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และสังคม	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.37	0.49	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.03	0.37	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.92	0.36	มาก	
		ติดตามผล	5	4.21	0.41	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.45	0.50	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.68	0.6	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.34	0.48	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.18	0.80	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.32	0.57	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.13	0.41	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.37	0.67	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.08	0.27	มาก	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.61	0.50	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	2.97	0.16	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.97	0.16	มาก	
		ติดตามผล	5	4.11	0.31	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 1			5	3.23	0.87	ปานกลาง	(3)

ตารางที่ 26 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้าน
เจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลา การวัดและ ประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับ ที่
			คะแนน เต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
2. มีจิตอาสาเสียสละ ประโยชน์เพื่อส่วนร่วม	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.05	0.23	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.95	0.40	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.50	0.60	มาก	
		ติดตามผล	5	4.24	0.43	มาก	
	ครูผู้สอนวิชา อื่น	ก่อนเรียน	5	2.95	0.23	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.55	0.50	มาก	
		หลังเรียน	5	3.95	0.23	มาก	
		ติดตามผล	5	4.03	0.16	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.84	0.79	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.37	0.67	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	4.08	0.49	มาก	
		ติดตามผล	5	4.61	0.55	มากที่สุด	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.58	0.60	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.18	0.80	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.50	0.51	มาก	
		ติดตามผล	5	4.53	0.51	มากที่สุด	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 2			5	3.30	0.86	ปานกลาง	(2)

ตารางที่ 26 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้าน เจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลา การวัดและ ประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับ ที่
			คะแนน เต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
3. ยอมรับความแตกต่าง ของแต่ละบุคคลและแต่ ละอาชีพ	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.29	0.52	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.13	0.34	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.97	0.37	มาก	
		ติดตามผล	5	4.16	0.37	มาก	
	ครูผู้สอนวิชา อื่น	ก่อนเรียน	5	2.87	0.91	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	2.95	0.73	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.45	0.69	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.11	0.92	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.97	0.72	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.63	0.71	มาก	
		หลังเรียน	5	3.95	0.70	มาก	
		ติดตามผล	5	4.50	0.56	มากที่สุด	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.97	0.16	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.11	0.39	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.53	0.51	มาก	
		ติดตามผล	5	4.39	0.50	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 3			5	3.35	0.88	ปานกลาง	(1)

ตารางที่ 26 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
ค่าเฉลี่ยรวมทุกตัวชี้วัด	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.24	0.45	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.04	0.37	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.80	0.50	มาก	
		ติดตามผล	5	4.20	0.40	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.75	0.65	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.06	0.73	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.58	0.56	มาก	
		ติดตามผล	5	4.11	0.71	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.71	0.75	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.38	0.64	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.80	0.69	มาก	
		ติดตามผล	5	4.39	0.53	มาก	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.72	0.49	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.04	0.49	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.67	0.47	มาก	
		ติดตามผล	5	4.34	0.48	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	ก่อนเรียน	5	2.61	0.63	ปานกลาง		
	ระหว่างเรียน	5	3.13	0.59	ปานกลาง		
	หลังเรียน	5	3.71	0.57	มาก		
	ติดตามผล	5	4.26	0.55	มาก		

จากตารางที่ 26 แสดงผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้ง 3 ตัวชี้วัดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ซึ่งมีการประเมิน 4 ครั้ง คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ทั้งนี้ประเมินโดยครู ครูผู้สอนวิชาอื่น ผู้ปกครอง และเพื่อนนักเรียน มีภาพรวมของพัฒนาการ กล่าวคือ

ก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.61$, S.D. = 0.63) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.13$, S.D. = 0.59) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.57) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = 0.55) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับพัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ของกลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ยังสามารถแยกเป็นภาพรวมของรายผู้ประเมิน ดังนี้

ครูผู้สอน ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.24$, S.D. = 0.45) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.04$, S.D. = 0.37) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = 0.50) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.40)

ครูผู้สอนวิชาอื่น ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.75$, S.D. = 0.65) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.06$, S.D. = 0.73) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.58$, S.D. = 0.56) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$, S.D. = 0.71)

ผู้ปกครอง ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = 0.75) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.38$, S.D. = 0.64) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = 0.69) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.53)

เพื่อนนักเรียน ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.72$, S.D. = 0.49) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.04$, S.D. = 0.49) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.47) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.48)

จากผลการประเมินนักเรียนทั้ง 4 ระยะ โดยครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง พบว่า ผลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ทั้ง 3 ตัวชี้วัด มีผลการประเมินในภาพรวมจากระดับน้อย ปานกลาง และมาก

เมื่อพิจารณารายละเอียดย่อยแต่ละรายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่ 3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{x} = 3.35$, S.D. = 0.88) รองลงมา ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 2 มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับที่สอง ($\bar{x} = 3.30$, S.D. = 0.86) และตัวชี้วัดที่ 1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้าย ($\bar{x} = 3.23$, S.D. = 0.87)

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ทำงานร่วมกันในกลุ่มแบบเข้าใจกัน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจต่อกัน แต่ในบางครั้งอาจมีบางคนที่ยังไม่ค่อยช่วยเพื่อนทำงานเท่าที่ควร และเมื่อสังเกตพฤติกรรมด้านจิตอาสาเห็นว่า นักเรียนบางคนก็ยังเข้าร่วมกิจกรรมที่มีลักษณะจิตอาสาค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจกับนักเรียนในเรื่องนี้มากขึ้น

5. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 27

ตารางที่ 27 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง)

ตอนที่ 1 ผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเป็น แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
1. นักเรียนรู้จักใช้เหตุผลอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน นักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี	4.39	0.55	มาก	4
2. นักเรียนรู้จักใช้ข้อมูลสารสนเทศทางเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ	4.68	0.47	มากที่สุด	2
3. นักเรียนนำความรู้มาจัดระเบียบและสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ ด้วยวิธีทางปัญญา	4.66	0.48	มากที่สุด	3
4. นักเรียนนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับบริบททางสังคม	4.76	0.49	มากที่สุด	1
รวมด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.63	0.51	มากที่สุด	(1)
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้				
5. ครูจัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้และมีความเป็นกัลยาณมิตร	4.45	0.50	มาก	2
6. นักเรียนกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.42	0.55	มาก	3
7. ครูจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคม	4.50	0.51	มากที่สุด	1
รวมด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.46	0.52	มาก	(3)
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ				
8. นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจจากบทเรียนที่ศึกษาและสามารถ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม	4.45	0.50	มาก	3
9. นักเรียนปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมและมีการวางแผนการทำงานที่ดี	4.53	0.56	มากที่สุด	2
10. นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง มีจิตอาสา และยอมรับเข้าใจผู้อื่น	4.58	0.50	มากที่สุด	1
รวมด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.52	0.52	มากที่สุด	(2)
รวมทั้งหมด	4.54	0.52	มากที่สุด	

จากตารางที่ 27 พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.51) รองลงมาได้แก่ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุดเป็นลำดับที่สอง ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.52) และด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความ คิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดท้าย ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.52)

ตอนที่ 2 ผลการสรุปข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ พบว่า การเรียนรูปแบบดังกล่าวทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาการเรียนสาระ เศรษฐศาสตร์มากขึ้น ทำให้ เข้าใจปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานหลักการ เศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ช่วยให้รู้จักการคิด วิเคราะห์ กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และมีความสุขในการเรียนรู้แบบใหม่ ๆ ที่ได้ลงมือ ปฏิบัติ ได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ที่หลากหลาย เนื่องจากการจัดกลุ่มแต่ละครั้งไม่มีการซ้ำคน นอกจากนี้ ได้เรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ในรูปแบบใหม่ที่ต้องคำนึงถึงการมีจริยธรรม และรู้สึกว่าการเรียน เศรษฐศาสตร์ครั้งนี้ ทำให้เข้าใจบริบทสังคมมากขึ้น เข้าใจว่ามนุษย์ต้องปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่น อย่างเข้าใจ นอกจากนี้ ควรเพิ่มเวลาสำหรับทำกิจกรรมกลุ่ม เพราะบางเนื้อหาค่อนข้างยากต้องใช้ เวลาในการสืบค้นและสรุปข้อมูล

ตอนที่ 3 ผลการขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับนักเรียน โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย

การขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้นำไปขยายผลกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 จำนวน 30 คน โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 ที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การคลัง จำนวน 3 คาบเรียน และหน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ จำนวน 3 คาบเรียน รวมทั้งสิ้น 6 คาบเรียน มีผลปรากฏดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 28

ตารางที่ 28 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล)

กลุ่มทดลอง	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t	p
ก่อนเรียน	30	15	5.40	1.50	28.30*	0.00
หลังเรียน	30	15	11.47	1.46		

จากตารางที่ 28 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 11.47$, S.D. = 1.46) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 5.40$, S.D. = 1.50)

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 29

ตารางที่ 29 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล)

กลุ่มทดลอง	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t	p
ก่อนเรียน	30	5	1.17	0.65	16.78*	0.00
หลังเรียน	30	5	3.43	0.57		

จากตารางที่ 29 พบว่า ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.57) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 1.17$, S.D. = 0.65)

3. ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 30

ตารางที่ 30 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้าน ทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล)

คุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ด้านทักษะ กระบวนการ	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลา การวัดและ ประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับ ที่
			คะแนน เต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
1. มีทักษะปรับตัวในการ ดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นอย่างเป็น กัลยาณมิตร	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.45	0.50	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.18	0.46	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.55	0.72	มาก	
		ติดตามผล	5	4.50	0.51	มากที่สุด	
	ครูผู้สอนวิชา อื่น	ก่อนเรียน	5	2.11	0.31	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.47	0.65	น้อย	
		หลังเรียน	5	3.42	0.68	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.24	0.43	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.00	0.33	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.34	0.67	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	4.05	0.73	มาก	
		ติดตามผล	5	4.55	0.80	มากที่สุด	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.95	0.73	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.13	0.53	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.24	0.54	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.47	0.51	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 1			5	3.35	1.00	ปานกลาง	(2)

ตารางที่ 30 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
2. ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.63	0.54	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	2.68	0.77	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.45	0.72	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.42	0.60	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.08	0.27	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.16	0.44	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.50	0.60	มาก	
		ติดตามผล	5	4.32	0.74	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.45	0.69	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.84	0.75	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.82	0.65	มาก	
		ติดตามผล	5	4.58	0.76	มากที่สุด	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.00	0.77	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.24	0.49	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.71	0.84	มาก	
		ติดตามผล	5	4.21	0.78	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 2			5	3.32	1.03	ปานกลาง	(3)

ตารางที่ 30 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
3. มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.32	0.53	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.42	0.50	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	4.24	0.49	มาก	
		ติดตามผล	5	4.47	0.51	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.34	0.58	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.29	0.52	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	4.00	0.62	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.63	0.49	มากที่สุด	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.68	0.47	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.32	0.66	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.42	0.76	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.45	0.50	มาก	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.37	0.67	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.61	0.72	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.61	0.75	มาก	
		ติดตามผล	5	4.00	0.66	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 3			5	3.45	0.98	ปานกลาง	(1)

ตารางที่ 30 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
ค่าเฉลี่ยรวมทุกตัวชี้วัด	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.46	0.54	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.10	0.66	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.75	0.74	มาก	
		ติดตามผล	5	4.46	0.54	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.18	0.43	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.97	0.64	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.64	0.68	มาก	
		ติดตามผล	5	4.39	0.59	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.38	0.59	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.17	0.73	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.76	0.76	มาก	
		ติดตามผล	5	4.53	0.69	มากที่สุด	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.45	0.81	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.99	0.64	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.52	0.74	มาก	
		ติดตามผล	5	4.23	0.68	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	ก่อนเรียน	5	2.37	0.61	น้อย		
	ระหว่างเรียน	5	3.06	0.67	ปานกลาง		
	หลังเรียน	5	3.67	0.73	มาก		
	ติดตามผล	5	4.40	0.64	มาก		

จากตารางที่ 30 แสดงผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้ง 3 ตัวชี้วัด ของกลุ่มขยายผล โดยใช้แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์

เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ซึ่งมีการประเมิน 4 ครั้ง คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ทั้งนี้ ประเมินโดยครู ครูผู้สอนวิชาอื่น ผู้ปกครอง และเพื่อนนักเรียน มีภาพรวมของพัฒนาการ กล่าวคือ ก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.37$, S.D. = 0.61) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$, S.D. = 0.67) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.73) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.64) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับพัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ของกลุ่มขยายผล มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ สามารถแยกเป็นภาพรวมของรายผู้ประเมิน ดังนี้

ครูผู้สอน ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.46$, S.D. = 0.54) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.66) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.74) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.54)

ครูผู้สอนวิชาอื่น ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.18$, S.D. = 0.43) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.64) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.68) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.59)

ผู้ปกครอง ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.38$, S.D. = 0.59) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 0.73) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.76) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.69)

เพื่อนนักเรียน ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.45$, S.D. = 0.81) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = 0.64) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.74) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.68)

จากผลการประเมินนักเรียนทั้ง 4 ระยะ โดยครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง พบว่า ผลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ทั้ง 3 ตัวชี้วัด มีผลการประเมินในภาพรวมจากระดับน้อย ปานกลาง และมาก

เมื่อพิจารณารายละเอียดย่อยแต่ละรายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่ 3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.98) รองลงมา ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับที่สอง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 1.00) และตัวชี้วัดที่ 2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้าย ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 1.03)

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนตั้งใจทำงานและรู้จักช่วยเหลือกันดี มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานและการนำเสนอผลงาน แต่อาจมีบางประเด็นที่หาข้อมูลเพิ่มเติมก่อนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

4. ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 31

ตารางที่ 31 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
1. เห็นคุณค่าในตนเอง และปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และสังคม	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.21	0.41	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.66	0.58	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.76	0.43	มาก	
		ติดตามผล	5	4.16	0.37	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.37	0.63	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.58	0.68	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.21	0.41	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.13	0.78	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.47	0.60	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.26	0.50	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.42	0.68	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.11	0.31	มาก	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.53	0.51	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	2.92	0.36	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.68	0.47	มาก	
		ติดตามผล	5	4.24	0.43	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 1			5	3.30	0.83	ปานกลาง	(3)

ตารางที่ 31 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
2. มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.03	0.28	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.68	0.47	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.34	0.48	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.11	0.31	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.50	2.50	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.24	3.24	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.55	3.55	มาก	
		ติดตามผล	5	3.97	3.97	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.45	0.69	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.21	0.58	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	4.08	0.43	มาก	
		ติดตามผล	5	4.37	0.54	มาก	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.39	0.55	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.16	0.49	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.34	0.48	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.39	0.50	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 2			5	3.51	0.84	มาก	(1)

ตารางที่ 31 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
3. ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคล และแต่ละอาชีพ	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.24	0.43	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.89	0.61	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.47	0.56	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.03	0.54	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.37	0.63	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.95	0.46	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.50	0.73	มาก	
		ติดตามผล	5	4.36	0.64	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.32	0.62	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.53	0.73	มาก	
		หลังเรียน	5	3.84	0.75	มาก	
		ติดตามผล	5	4.32	0.53	มาก	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.89	0.31	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.03	0.28	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.68	0.47	มาก	
		ติดตามผล	5	4.21	0.41	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมตัวชี้วัดที่ 3			5	3.50	0.86	มาก	(2)

ตารางที่ 31 ผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล) (ต่อ)

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย	ผู้ประเมิน	ช่วงเวลาการวัดและประเมินผล	ผลการประเมิน				ลำดับที่
			คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ระดับ	
ค่าเฉลี่ยรวมทุกตัวชี้วัด	ครูผู้สอน	ก่อนเรียน	5	2.16	0.39	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.75	0.56	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.53	0.52	มาก	
		ติดตามผล	5	4.10	0.42	มาก	
	ครูผู้สอนวิชาอื่น	ก่อนเรียน	5	2.41	0.59	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	2.92	0.60	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.42	0.58	ปานกลาง	
		ติดตามผล	5	4.17	0.62	มาก	
	ผู้ปกครอง	ก่อนเรียน	5	2.41	0.64	น้อย	
		ระหว่างเรียน	5	3.33	0.62	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.78	0.69	มาก	
		ติดตามผล	5	4.26	0.48	มาก	
	เพื่อนนักเรียน	ก่อนเรียน	5	2.61	0.51	ปานกลาง	
		ระหว่างเรียน	5	3.04	0.40	ปานกลาง	
		หลังเรียน	5	3.57	0.50	มาก	
		ติดตามผล	5	4.28	0.45	มาก	
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	ก่อนเรียน	5	2.40	0.56	น้อย		
	ระหว่างเรียน	5	3.01	0.59	ปานกลาง		
	หลังเรียน	5	3.57	0.59	มาก		
	ติดตามผล	5	4.20	0.50	มาก		

จากตารางที่ 31 แสดงผลการศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้ง 3 ตัวชี้วัดของกลุ่มขยายผล โดยใช้แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ซึ่งมีการประเมิน 4 ครั้ง คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ทั้งนี้ ประเมินโดยครู ครูผู้สอนวิชาอื่น ผู้ปกครอง และเพื่อนนักเรียน มีภาพรวมของพัฒนาการ กล่าวคือ ก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.40$, S.D. = 0.56) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$,

S.D. = 0.59) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.59) และติดตามผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.50) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับพัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ของกลุ่มขยายผลมีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ สามารถแยกเป็นภาพรวมของรายผู้ประเมิน ดังนี้

ครูผู้สอน ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.16$, S.D. = 0.39) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$, S.D. = 0.56) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.52) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.42)

ครูผู้สอนวิชาอื่น ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.41$, S.D. = 0.59) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = 0.60) หลังเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.58) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.62)

ผู้ปกครอง ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.41$, S.D. = 0.64) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.62) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.69) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.48)

เพื่อนนักเรียน ในระยะก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.61$, S.D. = 0.51) ระหว่างเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 0.40) หลังเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.50) และติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.45)

จากผลการประเมินนักเรียนทั้ง 4 ระยะ โดยครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง พบว่า ผลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ทั้ง 3 ตัวชี้วัด มีผลการประเมินในภาพรวมจากระดับน้อย ปานกลาง และมาก

เมื่อพิจารณารายละเอียดย่อยแต่ละรายตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่ 2 มีจิตอาสาเสียสละ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.84) รองลงมา ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่สอง ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.86) และตัวชี้วัดที่ 1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้าย ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.83)

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีน้ำใจชอบช่วยเหลือกัน มีจิตอาสาทั้งต่อกลุ่มของตนเองและส่วนรวม นักเรียนส่วนมากทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนในด้านของ สาธารณประโยชน์ แต่นักเรียนบางคนในชั้นเรียนไม่ชอบที่เรียนหนังสือ มีพฤติกรรมที่ไม่ให้ความร่วมมือในชั้นเรียนบางคาบเรียน

5. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ดังแสดงในตารางที่ 32

ตารางที่ 32 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล)

ตอนที่ 1 ผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
1. นักเรียนรู้จักใช้เหตุผลอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี	4.67	0.48	มากที่สุด	2
2. นักเรียนรู้จักใช้ข้อมูลสารสนเทศทางเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ	4.33	0.55	มาก	4
3. นักเรียนนำความรู้มาจัดระเบียบและสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้วยวิถีทางปัญญา	4.70	0.47	มากที่สุด	1
4. นักเรียนนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับบริบททางสังคม	4.57	0.50	มากที่สุด	3
รวมด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.57	0.51	มากที่สุด	(1)
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้				
5. ครูจัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้และมีความเป็นกัลยาณมิตร	4.47	0.57	มาก	2
6. นักเรียนกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.60	0.62	มากที่สุด	1
7. ครูจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์การปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคม	4.33	0.66	มาก	3
รวมด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.47	0.62	มาก	(2)
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ				
8. นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจจากบทเรียนที่ศึกษาและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม	4.43	0.50	มาก	2
9. นักเรียนปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมและมีการวางแผนการทำงานที่ดี	4.50	0.57	มากที่สุด	1
10. นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง มีจิตอาสา และยอมรับเข้าใจผู้อื่น	4.40	0.50	มาก	3
รวมด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.44	0.52	มาก	(3)
รวมทั้งหมด	4.50	0.55	มากที่สุด	

จากตารางที่ 32 พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.51) รองลงมาได้แก่ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมากเป็นลำดับที่สอง ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.62) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความ คิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่สุดท้าย ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.52)

ตอนที่ 2 ผลการสรุปข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ พบว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ ให้นักเรียนได้ฝึกคิดและแก้ปัญหาอย่างมี หลักการ ฝึกได้ทำงานกลุ่มร่วมกันกับเพื่อนนักเรียน และมีมุมมองทางด้าน เศรษฐศาสตร์ที่ค่านึงหลัก จริยธรรม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีวัตถุประสงค์ การวิจัยเพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อ ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 2) ประเมินประสิทธิผลของ รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังต่อไปนี้ 2.1 เปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ก่อนเรียนและ หลังเรียน ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 2.2 ประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 2.2.1 เปรียบเทียบ คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 2.2.2 ศึกษาพัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการ สอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 4 ระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล 2.2.3 ศึกษา พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ของนักเรียน ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ 4 ระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล 2.2.4 ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ และ 3) ขยายผลการนำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ไปใช้กับ โรงเรียนอื่น

การวิจัยนี้เป็นการใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ร่วมกับการออกแบบเชิงระบบตามแนวคิด ADDIE Model ของ Kruse (2012: 1-15) และ รูปแบบการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) ร่วมกับการใช้รูปแบบการวิจัยแบบก่อน

ทดลอง (Pre-Experimental Design) โดยประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One-Group Pretest-Posttest Design) และรูปแบบการวิจัยแบบอนุกรมเวลาสมมูล (Equivalent Times Series Design) (Campbell, 1963: 34-47) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวิธีดำเนินการ 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research (R₁): Analysis) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development (D₁): Design and Development) เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research (R₂): Implementation) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development (D₂): Evaluation) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีองค์ประกอบดังนี้

1.1 หลักการ คือ การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค ร่วมกับทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

1.2 วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

1.3 กระบวนการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวาโยมะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) และมีทัศนคติที่ต้งามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ต้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

1.4 ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

1.4.1 ระบบสังคม นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยครูเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดพัฒนางาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ต้งาม

1.4.2 หลักการตอบสนอง นักเรียนมีทักษะปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะการจัดการบริบทสังคม คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์สู่การปฏิบัติอย่างมีเหตุผลด้วยการสืบสาวเหตุปัจจัย ซึ่งครูเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ จัดระเบียบความรู้ที่เป็นระบบและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ได้ศึกษา

1.4.3 ระบบสนับสนุน ครูจัดสภาพบรรยากาศทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้ และประสานความร่วมมือกับเพื่อนครู ผู้ปกครองร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ขัดกับหลักศีลธรรม

1.5 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธสามารถแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล

2. ผลประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ผลการวิจัยดังนี้

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

2.2 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ผลการวิจัยดังนี้

2.2.1 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

2.2.2 พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ

2.2.3 พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ

2.2.4 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 ผลการขยายผลการนำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย ได้ผลการวิจัยดังนี้

2.3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.2 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.3 พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ

2.3.4 พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ

2.3.5 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีองค์ประกอบสำคัญที่สำคัญคือ หลักการวัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน ปัจจัยที่ต่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล โดยรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ เป็นขั้นที่นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปรายอย่างมีความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็นที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล ซึ่งจะอาศัยความเป็นกัลยาณมิตรในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นที่ 2 สัมมากรรมันตะ (Right Action) ประกอบด้วย 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ เป็นขั้นที่นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา และ 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ เป็นขั้นที่นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบและต่อยอดความคิดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ด้วยวิถีทางปัญญา โดยใช้ความเพียรพยายาม 3) ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ เป็นขั้นที่นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ตามความเห็นชอบและมีทัศนคติที่ต้งามต่อบริบทใหม่ทางสังคม พร้อมนำเสนอผลงานความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อนำความรู้นั้นไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น ในฐานะสัมมาชีพการเป็นนักเรียน ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์การจัดการเรียนการสอน

เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค พบว่าเมื่อนำแนวคิดหลักอริยมรรค เข้ามาประยุกต์ กำหนดกระบวนการเรียนการสอนเป็นการหลอมรวมองค์ประกอบของมรรคที่เชื่อมโยงกับการพัฒนา เป้าหมายของการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมี จริยธรรม เพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธ โฆษาจารย์ (2559: 215) ซึ่งได้กล่าวเกี่ยวกับหลักอริยมรรค เป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่ จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดภัย ในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอิตถกิลมณานุโยค โดยทุกองค์ประกอบเป็นธรรมที่เกี่ยวพันกันตามเหตุปัจจัย ซึ่งถือว่าหลัก อริยมรรคนั้นเป็นประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติที่ทางเศรษฐศาสตร์ก็หมายถึงการกินดีอยู่มี ความสุข โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และยังสอดคล้องกับปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 1-5) อภิชัย พันธเสน (2558: 2-4) ซึ่งได้กล่าวว่า การประยุกต์แนวคิดพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ มาใช้อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางใหม่สำหรับการสร้างความเข้าใจ ทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ตลอดจนควบคุมตนเอง และเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์

นอกจากนี้คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ เป็นสิ่งที่ สามารถพัฒนาและส่งเสริมได้จากการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ กล่าวคือ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 45-56) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) วัชระ งามจิตรเจริญ (2552: 75-133, 156-228) และอภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) มาสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ ดังนี้ 1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1.1 แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการ ดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม และ 1.2 แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต 2) ด้านทักษะกระบวนการ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 2.1 มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2.2 ยึดหลัก ทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม และ 2.3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตาม แผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม 3) ด้านเจตพิสัย ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 3.1 เห็นคุณค่าในตนเอง และปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 3.2 มีจิตอาสา เสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม และ 3.3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ ทั้งนี้ จากกระบวนการเรียนการสอนสามารถพัฒนาได้ในลักษณะขององค์รวมผ่านกิจกรรมการเรียน การสอนในแต่ละชั้น เนื่องจากในแต่ละชั้นตอนจะมีการบูรณาการหลักอริยมรรคเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนการสอน เพื่อสอดแทรกหลักจริยธรรมเข้าไปในการจัดการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ ซึ่งทุกชั้นตอนจะบูรณาการองค์ประกอบของหลักอริยมรรคเข้าไปในทุกชั้นตอนการสอน

ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ โดยองค์ประกอบที่เป็นลักษณะกระบวนการเรียนสอนหลัก ในขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากเป็นขั้นที่นักเรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนทนาองค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action) ประกอบด้วย 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ และ 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์เนื่องจากเป็นขั้นที่นักเรียนสืบค้น รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ โดยใช้ความเพียรพยายาม และขั้นที่ 3 สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ เนื่องจากเป็นขั้นที่สามารถระบุแนวทางการประยุกต์ใช้ที่เหมาะสมกับสัมมาชีพการเป็นนักเรียน ตลอดจนการปฏิบัติตามสถาบันบทบาท และหน้าที่ของเป็นนักเรียนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ Frazee & Rudnitski (1995: 137-141) ที่กล่าวว่า การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) ทำได้โดยนำเรื่องที่ต้องการจะบูรณาการไปสอดแทรก (Infusion) ในวิชาต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำได้ง่าย เพราะผู้สอนสามารถบูรณาการเรื่องใดเรื่องหนึ่งกับวิชาที่ตนกำลังสอน และยังสอดคล้องกับหลักอริยมรรคที่นำบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ตามแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2559: 215) ที่กล่าวได้ว่า อริยมรรค หรือ มัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางสายกลาง ซึ่งสอดคล้องกับพระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ อภิธรรมภาชนีย์ อัญญัฎฐิกถาวร (อภ.วิ. 35/580-588/327-328) ที่ได้กล่าวว่า อริยมรรค หรือ มรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีพะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งในข้อธรรมนี้เป็นเครื่องนำออกจากโลกเพื่อเข้าสู่นิพพาน ละซึ่งทิฏฐิ ละซึ่งกาม ละซึ่งอกุศลธรรม ที่ประกอบไปด้วย ความคิด ความใคร่ครวญ ความอึดอึด และความสุขแต่อย่างไรก็ตาม เมื่อบูรณาการอริยมรรคเข้ากับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ ก็สอดคล้องกับเป้าหมายของการเรียนเศรษฐศาสตร์ของ NCSS: National Curriculum Standard for Social Studies (2011: 29, 43-45) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เศรษฐศาสตร์เป็นการแสดงให้เห็นถึงถึงมนุษย์มีความต้องการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและจะต้องบริหารจัดการทรัพยากรที่ต้องพิจารณาจัดลำดับความสำคัญระหว่างความต้องการและความต้องจำเป็นในการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์จากระดับปัจเจกบุคคลขยายสู่ระดับประเทศ

รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและได้ปรับแก้ไขตามคำแนะนำเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์จนสามารถที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ มีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน รวมถึงประเมินความต้องจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มีการพัฒนาตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and

Development: R&D) (องอาจ นัยวัฒน์, 2554: 232) ร่วมกับการออกแบบเชิงระบบตามแนวคิด ADDIE Model ของ Kruse (2012: 1-15) โดยมีวิธีดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research (R₁): Analysis) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development (D₁): Design and Development) เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research (R₂): Implementation) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน และ ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development (D₂): Evaluation) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน ทั้งนี้ มีการนำรูปแบบการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) ที่กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (The Model of Teaching) ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนการสอน (Syntax หรือ Phases) 2) ระบบสังคม (Social System) เป็นการอธิบายบทบาทของครูและนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน 3) หลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) 4) สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน หรือระบบสนับสนุน (Support System) ส่วนที่ 2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ (Application) ส่วนที่ 3 สารความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานและส่งเสริมการเรียนรู้ (Instruction and Nurturant Effects) สอดคล้องกับทศนา แฉมมณี (255: 2552) วัชรนา เล่าเรียนดี (2553: 44) วิไพภูมย์ วัฒนานิมิตกุล (2550: 91) ซึ่งได้กล่าวทำนองเดียวกันว่า รูปแบบการเรียนการสอนต้องแสดงถึงสภาพและลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีหรือหลักการที่สามารถนำมาเรียบเรียงเป็นขั้นตอนการสอนอย่างเป็นระบบและเทคนิคการสอน เพื่อใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของวินัยธร วิชัยดิษฐ์ (2555: 194-195) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา EPCPAFE Model มีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน 7 ขั้น คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจ (E: Encouragement) 2) ขั้นให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติ (P: Presentation and Practice) 3) ขั้นสร้างความคิดรวบยอด (C: Conceptualization of Knowledge) 4) ขั้นส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (F: Fostering of Higher Level Characteristics Development) 5) ขั้นประเมินความก้าวหน้า (A: Assessment of Growth Development) 6) ขั้นส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (F: Fostering of Higher Level) และ 7) ขั้นประเมินผล (E: Evaluation) และงานวิจัยของนรา ตรีธัญญา (2558: 212-213) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่

ประกอบด้วย ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุน โดยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ชั้นสร้างศรัทธาและเสนอข้อเท็จจริง (ปรโตโฆสะ) 2) ชั้นสะท้อนคิด (โยนิโสมนสิการ) 3) ชั้นค้นพบหลักการ (สัมมาทิฐิ) 4) ชั้นสู่กระบวนการเรียนรู้ (ไตรสิกขา) และ 5) ชั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (ภาวนา 4)

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังนี้

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ตลอดจนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์และสรุปเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูลบนพื้นฐานของหลักการ และแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือ อภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเหตุการณ์ปัจจุบันทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจน เรียนรู้ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจผ่านสื่อสารสนเทศ อ่านตารางสถิติ กราฟ หรือแผนภูมิ สอดคล้องกับวันเพ็ญ วรณโกมล (2542: 146 - 147) ซึ่งได้กล่าวเกี่ยวกับการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ว่า เป็นสอนให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับกลไกการทำงานของระบบเศรษฐกิจ ตระหนักในปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญ อันมีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่และโลก และสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันทางเศรษฐกิจอย่างกว้าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ ฝึกฝนผู้เรียนในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น ใ้รู้จักอ่านตารางสถิติ กราฟ หรือแผนภูมิ และสามารถวิเคราะห์ และประเมินผลข้อมูลทางสถิติที่ปรากฏอยู่ในตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งสิริวรรณ ศรีพหล (2552: 57-60) ได้กล่าวว่า การเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับนักเรียนที่จะทำให้ตระหนักถึงปัญหาเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันที่ประสบอยู่ ตลอดจนสามารถตัดสินใจทางแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องมีเหตุผลและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการประกอบอาชีพ และเข้าใจในบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนี้ สอดคล้องกับเป้าหมายของการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ของ NCSS: National Curriculum Standard for Social Studies (2011: 29, 43-45) ที่ว่า การกำหนดสาระสำคัญของการเรียนการสอนสังคมศึกษาในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดระบบการผลิต การกระจาย และการบริโภคสินค้าและบริการ การเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมนุษย์มีความต้องการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และจะต้องบริหารจัดการทรัพยากรภายใต้ระบบการแลกเปลี่ยนและ

การค้า เพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของนรา ตรีธัญญา (2558: 212-213) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนหลังเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักอริยมรรคซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาบูรณาการกับกระบวนการเรียนการสอนทำให้ทุกขั้นตอนนั้นมีความสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากกรณีตัวอย่างจากข่าวเศรษฐกิจ บทความทางเศรษฐกิจ แผนภูมิและกราฟ เพื่อตอบคำถามและการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ การฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างเป็นระบบ และการคิดอย่างมีเหตุผล และมองพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยโดยเชื่อมโยงความรู้สู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดกระบวนการเรียนรู้แต่ละขั้น กล่าวคือ ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการหลอมหลักอริยมรรคซึ่งมีสัมมาวาจาเป็นแกนหลัก โดยกำหนดเป็นขั้นที่นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปรายและใช้หลักเหตุผล เจาะจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยครูจะต้องมีการเตรียมคำถามที่กระตุ้นความคิดของนักเรียนอยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อที่ได้สืบค้นตามประเด็นที่กำหนดและนำเสนอข้อสรุปของกลุ่ม ขั้นที่ 2 สัมมากรรมันตะ (Right Action) ประกอบด้วย 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ และ 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ เป็นการหลอมหลักอริยมรรคซึ่งมีสัมมากรรมันตะเป็นแกนหลัก โดยกำหนดเป็นขั้นที่นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูลประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา พร้อมจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ และต่อยอดความคิดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์สู่บริบทสังคมด้วยการทำแผนผังความคิด และแลกเปลี่ยนเรียนระหว่างกลุ่ม เพื่อสะท้อนการเรียนรู้ที่มีความหมายด้วยวิถีทางปัญญาโดยใช้ความเพียรพยายาม ซึ่งครูผู้สอนจะต้องเตรียมข้อมูลสารสนเทศให้นักเรียนที่มากพอ เพื่อให้นักเรียนสะดวกในการสืบค้นรวบรวมข้อมูลที่วิเคราะห์และจัดระเบียบของข้อมูล และขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ เป็นการหลอมหลักอริยมรรคซึ่งมีสัมมาอาชีวะเป็นแกนหลัก โดยกำหนดเป็นขั้นที่นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ตามความเห็นชอบและตอบสนองบริบทใหม่ทางสังคมที่ตึงตาม พร้อมนำเสนอผลงานความรู้ทางที่สร้างสรรค์ ออกแบบด้วยการสะท้อนการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบที่เกิดจากการวางแผนการทำงานในกลุ่ม เพื่อนำความรู้ที่พัฒนาตนเองและผู้อื่นในฐานะสมาชิกการเป็นนักเรียน ทั้งนี้สามารถสังเกตว่ากระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวได้ออกแบบอย่างเป็นระบบ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและสอดคล้องกันมีการอธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์สู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันที่ค้ำนิงหลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคจะทำ

ให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบททางสังคมอย่างมีจริยธรรม สอดคล้องกับ Beane (1991: 9); Travess & Revore (1990: 9) ซึ่งได้กล่าวว่า การบูรณาการ เป็นการสร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่ที่มีการผสมผสานสอดคล้องกับความต้องการและชีวิตของนักเรียน อันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และยิ่งสอดคล้องกับ Foundation for the Atlantic Canada Social Studies Curriculum (2016: 21) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนสังคมศึกษา เป็นการให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการตัดสินใจทาง เศรษฐกิจส่วนบุคคล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของเศรษฐกิจของสังคม ตลอดจน นักเรียนจะสามารถประเมินความเข้าใจสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในเชิงทฤษฎีและนโยบายเศรษฐกิจทั้งระดับ ส่วนบุคคลและสังคม ซึ่งจะสามารถทำให้นักเรียนเข้าใจการตัดสินใจเลือกทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อ ระดับปัจเจกบุคคลและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของนรา ตรีธัญญา (2558: 212-213) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของ Loewen (1993: 424, อ้างถึงในจิราภรณ์ พิมพ์ใจใส, 2553: 141) ที่พบว่า วิธีสอนแบบความหมาย ส่งเสริมพัฒนาการของความรู้ข้อตกลง ส่วนวิธีสอนแบบตรงและกระบวนการแก้ปัญหา ส่งเสริมพัฒนาการของความรู้แบบกระบวนการ ความรู้เชิงปัญหาโดยเฉพาะการแยกแยะและการสังเคราะห์ สัมพันธ์กับความสามารถของนักเรียนใน การสร้างความรู้ข้อตกลง และความรู้แบบกระบวนการ

2.2 ผลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่เรียน ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังนี้

2.2.1 ผลการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อ ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบ การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคที่เป็นการบูรณาการผสมผสานแนวคิด ทางเศรษฐศาสตร์ตะวันตกและแนวคิดทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบที่นำสู่การจัดการเรียน การสอนที่เป็นลำดับขั้นตอน โดยส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ซึ่งมี 2 ตัวชี้วัด กล่าวคือ 1) แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับ การดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม โดยตัวชี้วัดนี้จะเป็นการสะท้อนการรับรู้และ การตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์จุลภาคที่มีต่อการดำเนิน กิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม ด้วยการใช้สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะเป็นจุดเริ่มต้นของ

การคิดที่เข้ามาบูรณาการเพื่อสร้างความตึงตังให้เกิดกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ พฤติกรรมการผลิต พฤติกรรมการบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก และการแลกเปลี่ยน ที่ผ่านการพิจารณาและวิเคราะห์อย่างรอบด้านที่ต้องประสานประโยชน์ให้กับทุกหน่วยเศรษฐกิจให้ได้ ประโยชน์สูงสุด โดยไม่ขัดกับศีลธรรมจรรยา ไม่เบียดเบียนต่อการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดและผู้อื่น และ 2) แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งตัวชี้วัดนี้จะเป็นการสะท้อนการรับรู้และการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์มหภาคที่มีต่อการบริหารจัดการภาคการเงิน การคลังและการต่างประเทศ ที่จะมาร่วมแก้ไขสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยจะใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาบูรณาการในการกำกับการคิดพิจารณา ไตร่ตรอง และวิเคราะห์ทุกขั้นตอน เพื่อมองสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นองค์รวม โดยจะมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกภาคส่วนที่จะสามารถแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ ประสานประโยชน์กันทางเศรษฐกิจ และพึ่งพากันทางเศรษฐกิจได้อย่างมีจริยธรรม แต่อย่างไรก็ตามจากทั้ง 2 ตัวชี้วัดก็สามารถสะท้อนการเรียนรู้แนวคิดพื้นฐานเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ได้บูรณาการหลักอริยมรรคที่เน้นการเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ตามความเห็นชอบที่ถูกต้องและการพิจารณาด้วยเหตุปัจจัย ซึ่งจากกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นการเริ่มต้นจากการสืบสาวเหตุปัจจัยที่มาของการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อตรวจสอบประสบการณ์ ความรู้เดิมและต่อยอดความรู้ใหม่ของนักเรียน โดยการใช้คำถามกระตุ้นการคิดที่จะต้องอาศัยปัญญาเข้ามากำกับตลอดจนบูรณาการสอดแทรกหลักจริยธรรมเข้าไปอธิบายประเด็นต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ นักเรียนเห็นภาพของการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยการที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์และการคิดที่เป็นระบบ เพื่อสามารถที่จะจัดระเบียบความรู้ วิเคราะห์ต่อยอดความรู้สู่บริบทสังคมด้วยการทำแผนผังความคิดและนำเสนองานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม เพื่อสะท้อนการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักอริยมรรคที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภีทามรรค (ขุ.ป. 31/527/237) ว่าอริยมรรคเป็นทางปฏิบัติที่บรรลุลผล ด้วยจุดหมายแห่งสัมมาทิฐิที่เป็นทางแห่งความพ้นทุกข์ เป็นเหตุที่ละซึ่งมิจฉาทิฐิ เพื่อละซึ่งกิเลสทั้งหลาย ให้จิตใจผ่องแผ้วเข้าใจในธรรมและให้จิตสู่การดับทุกข์ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 18-23) อภิขัย พันธเสน (2558: 2-4) ที่ว่าเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้นเป็นการประยุกต์แนวคิดพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาใช้ อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางใหม่สำหรับการสร้างความเข้าใจทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยใช้อธิบายตาม

กระบวนการทางปัญญาและการพิจารณาตามเหตุปัจจัยอย่างครบวงจร ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้คน บริโภคด้วยปัญญามีเหตุผล ตลอดจน ควบคุมตนเองและเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยแนวคิด ดังกล่าว หากประพฤติปฏิบัติได้จะเป็นการลดความตระหนี่และเกิดความเกื้อกูลกันในปัจจัยสี่ สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชร งามจิตระเจริญ (2552: 1) ที่พบว่า พุทธธรรมสามารถนำไปใช้ในด้าน ต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น การบริหาร และการตลาด และมีนักธุรกิจชาวพุทธ ได้นำพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินธุรกิจของตนจนประสบความสำเร็จจำนวนมาก โดยแนวคิดหรือ หลักธรรมที่สามารถนำไปใช้เพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้นมีมาก และงานวิจัยของกิตติชัย สุชาติโนบล (2555: 194-212) ที่พบว่า ผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านปัญญาภาวนาจากรูปแบบการ จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2.2 พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ของนักเรียนที่เรียนด้วย รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของ นักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบ การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค ในแต่ละขั้นตอนจะสอดแทรก คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ซึ่งมี 3 ตัวชี้วัด กล่าวคือ 1) มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2) ยึดหลักทาง สายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม และ 3) มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่ กำหนดอย่างมีจริยธรรม ซึ่งการส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการนั้น จะบูรณาการเข้าไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ ดังนี้ 1) ชั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์เป็นขั้นตอนที่เน้นการ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ผ่านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์ ที่ต้องมีการยอมรับฟังความคิดเห็นระหว่างกันและเจรจากันอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้ได้มาซึ่ง คำตอบที่ถูกต้องตามหลักวิชาเศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรม 2) ชั้นที่ 2 สัมมากรรมันตะ (Right Action) ประกอบด้วย 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ และ 2.2 จัดระเบียบความรู้ เศรษฐศาสตร์ เป็นขั้นตอนที่เน้นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางแผนการทำงานที่เป็นระบบ เพื่อที่จะ สามารถปฏิบัติภาระงานหรือชิ้นงานได้อย่างมีคุณภาพตามแผนการทำงานที่กำหนดไว้ ตลอดจนเป็น ขั้นตอนที่เน้นการส่งเสริมการยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้เนื่องจาก ต้องอาศัยความเห็นชอบและความดำริชอบเป็นเครื่องกำกับการจัดระเบียบและต่อยอดความรู้ใน ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์สู่บริบทสังคม โดยต้องใช้ความเพียรพยายามการระลึกรู้ และการมีจิตตั้งมั่น

เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการได้มาซึ่งคำตอบที่ต้องการ และ 3) ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ เป็นขั้นตอนที่บูรณาการแต่ละตัวชี้วัดคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่จะสะท้อนการปฏิบัติตนของนักเรียนในภาพรวมที่จะแสดงความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น โดยอาศัยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ได้แนวทางการนำความรู้เศรษฐศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักทางสายกลางที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้สมกับที่ตนเองเป็นนักเรียน

จากผลการวิจัยที่พิจารณาแต่ละรายตัวชี้วัดพบว่า ตัวชี้วัดที่ 3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่หนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นทักษะกระบวนการที่นักเรียนเกิดการทำความเข้าใจจนปฏิบัติได้ดีเกี่ยวกับการวางแผนการทำงานร่วมกัน อันจะส่งผลให้ภาระงานหรือชิ้นงานต่าง ๆ นั้นออกมาได้ดีมีคุณภาพและสะท้อนการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มอย่างเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-46) ที่เน้นการศึกษาและการดำเนินงานกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ประสบความสำเร็จว่าควรทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความเป็นกัลยาณมิตรอย่างเต็มศักยภาพและความสามารถ เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีจริยธรรม ตัวชี้วัดที่ 2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการปฏิบัติตนตามหลักทางสายกลางอย่างมีจริยธรรมนั้น ต้องอาศัยระยะเวลาในการยอมรับและการสร้างความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติตนเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมไม่ขัดกับหลักศีลธรรม แต่อย่างไรก็ตามด้วยผลการวิจัยที่มีนักเรียนมีพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ที่สูงขึ้นตามลำดับนั้น ได้สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 46-56) และอภิชัย พันธเสน (2558: 9-19) ที่กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์จะพิจารณาในฐานะเป็นองค์ประกอบร่วมที่อิงอาศัยและช่วยเสริมกันและกันในการแก้ปัญหาของมนุษย์ อาทิ ด้านการศึกษา เศรษฐศาสตร์จะสัมพันธ์หรือร่วมมือกับการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาของมนุษย์ที่จะมุ่งสอนให้มนุษย์รู้จักคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม รู้จักคิดพิจารณาตามเหตุปัจจัย เมื่อพิจารณากิจกรรมทางเศรษฐกิจ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ครองเวลาส่วนใหญ่ในชีวิตของมนุษย์ ซึ่งถ้าจะให้เศรษฐศาสตร์มีคุณค่าอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ก็จะต้องให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ การผลิต การบริโภค การจำหน่ายแจกจ่าย เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์คุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ดีงาม โดยตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาทและอยู่ในทางสายกลางที่สามารถเข้าถึงได้ด้วยกระบวนการทางปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของนราตรีธัญญา (2558: 212-213) ที่พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงจากระดับการตอบสนองเป็นระดับการจัดระบบ นอกจากนี้สอดคล้องกับพิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2549: 158-160) ที่พบว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสิการและอัปมาทธรรม มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านความพอประมาณ เป็นวิธีการหรือ

หนทางในการพัฒนาตน โยนิโยมนสิการกับความมีเหตุผล เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการพัฒนาตนเอง และอุปมาธรรมกับการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน

2.2.3 พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ซึ่งมี 3 ตัวชี้วัด กล่าวคือ 1) เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 2) มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม และ 3) ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ โดยสอดแทรกเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอนทั้ง 3 ขั้นตอน ซึ่งครูจะเน้นการปลูกฝังนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป กำกับ ดูแล ให้ความช่วยเหลือและแนะนำนักเรียนอย่างใกล้ชิด หากการเรียนรู้เป็นเรื่องที่ยากต่อการเข้าใจ ครูจะใช้วิธีการให้กำลังใจ เสริมแรงทางบวก การฝึกนักเรียนให้จิตที่เข้มแข็งต่อการพยายามศึกษาหาความรู้ โดยกระทำตนเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน เพื่อเป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนครูจะพยายามสอดแทรกประโยชน์ของการทำจิตอาสาที่จะเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชนและสังคม เพื่อมีความเห็นชอบต่อการลดการเบียดเบียนต่อเพื่อนมนุษย์ และเห็นคุณค่าในตนเองที่จะเพียรพยายามชอบทำแต่สิ่งที่ดีงาม ซึ่งเมื่อพิจารณาผลการวิจัยแต่ละรายตัวชี้วัดพบว่า ตัวชี้วัดที่ 3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับที่หนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูได้เปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เน้นการยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเพื่อนและครู ซึ่งจากการจัดการเรียนการสอนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ทำงานร่วมกันในกลุ่มแบบเข้าใจกัน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจต่อกัน และมีความเพียรพยายามชอบที่จะรวมพลังเรียนรู้ร่วมกันให้ได้ซึ่งคำตอบนั้น ๆ สอดคล้องกับอัครคัมภีร์สุตที่กล่าวถึงความเป็นมาของสังคมมนุษย์ที่เริ่มรู้จักการทำสัญญาประชาคม เพื่อหากษัตริย์หรือองค์ราชา มาปกครองดูแลบ้านเมืองอันมาซึ่งความสงบเรียบร้อย (ที.ปา. 11/111/83-102) โดยพระสูตรนี้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของทรัพย์ เมื่อหาทรัพย์มาได้โดยชอบธรรมก็เกิดความสุขอันเกิดจากการบริโภคทรัพย์นั้น และเมื่อใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์นั้นก็เกิดความสุขทางใจที่ได้ใช้สอยและทำบุญในทรัพย์อันเกิดมาซึ่งด้วยความชอบธรรม (อง. จตุกก. 21/62/106) และตัวชี้วัดที่ 1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเห็นคุณค่าในตนเองโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม ต้องใช้ระยะเวลาพัฒนาที่ต่อเนื่องและนานมากพอสมควร แต่เนื่องจากระยะเวลา

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจำกัด แต่อย่างไรก็ตามด้วยผลการวิจัยที่มีนักเรียนมีพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตคติ ที่สูงขึ้นตามลำดับนั้นสอดคล้องกับ Schumacher (1973: 192) ที่เห็นว่ามนุษย์ที่ทำงานนั้นควรเป็นไปเพื่อเป้าหมายในการเติมเต็มความเป็นธรรมชาติ เพราะทุกชีวิตร่วมอยู่ในระบบนิเวศเดียวกันต่างพึ่งพาอาศัยกันก็ควรช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างมีจริยธรรม และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระประภาส ปณฺญาคโม (2561: 63) ที่พบว่า แนวคิดที่สำคัญในการบูรณาการคือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการขวัญและกำลังใจ ผลการผสมผสานแนวคิดแบบองค์ธรรมในสี่มิติ คือ ประหยัด ความพอดี ประโยชน์ สันติ ในทางเศรษฐศาสตร์นี้ การไม่เบียดเบียนในทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

2.2.4 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอนทำให้ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่หนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ผ่านรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบททางสังคมได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตรทั้งครูและนักเรียน ทั้งนี้ ในการเรียนรู้จะส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานหลักการเศรษฐศาสตร์ ช่วยให้รู้จักการคิด วิเคราะห์ กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนของการจัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ ต้องอาศัยกระบวนการทางปัญญาเข้ามากำกับเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบที่ถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบัน นอกจากนี้ นักเรียนยังได้เรียนรู้เศรษฐศาสตร์ในรูปแบบใหม่ที่ต้องคำนึงถึงการมีจริยธรรมทำให้เข้าใจบริบทสังคมที่มนุษย์ต้องปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข สอดคล้องกับ Ausubel (1961: 77-97) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เรียกว่า “Meaningful Verbal Learning” เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ อย่างมีความเข้าใจและมีความหมาย ซึ่งการจัดการเรียนรู้จะคงเน้นให้เป็นการเรียนที่นักเรียนได้รับมาจากการที่ครูอธิบายสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ให้ทราบและผู้เรียนรับฟังด้วยความเข้าใจ โดยนักเรียนเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรารู้กับโครงสร้างพุทธิปัญญาที่ได้เก็บไว้ในความทรงจำและจะสามารถนำมาใช้ในอนาคต และยิ่งสอดคล้องกับ Shaffer (1996: 242) ที่กล่าวเกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างความรู้ว่า ความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และวิธีการได้มาซึ่งความรู้ได้มาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ส่วนด้านบรรยากาศการเรียนรู้

นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเวลาสำหรับทำกิจกรรมกลุ่มมีไม่มากพอที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและอาจส่งผลให้นักเรียนคิดยังรอบด้านจึงอาจทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้บางครั้งมีความตึงเครียดบ้าง เนื่องจากเนื้อหาเศรษฐศาสตร์บางส่วนค่อนข้างยากต้องใช้เวลาสืบค้นและสรุปข้อมูลความรู้เศรษฐศาสตร์ที่มากพอ แต่อย่างไรก็ตามนักเรียนมีความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติวัธน์ สุขป้อม (2557: 56-57) ที่พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจิตใจของตนเองให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

2.3 ผลการขยายผลการนำรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนวัดหัวจรเข้วิทยาคม มีดังนี้

2.3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ และได้นำหลักอริยมรรคเข้ามาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ ทำให้การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดำเนินไปตามลำดับขั้นตอน นักเรียนได้เรียนรู้แบบองค์รวมและสามารถพิจารณาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจได้อย่างมีเหตุผล แสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลต่าง ๆ ที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกัน ซึ่งครูผู้สอนในกลุ่มขยายผลได้นำขั้นตอนและกิจกรรมที่ได้เสนอแนะไว้มาใช้ตามทุกระบวนการเช่นเดียวกับกลุ่มทดลองจึงส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2.3.2 คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ ที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนมีความเข้าใจในรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ และแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเป็นอย่างดี จึงทำให้การเรียนการสอนบรรลุตรงตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ กิจกรรมการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกับหลักอริยมรรคที่ได้เน้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสืบค้นและสร้างองค์ความรู้ที่

เป็นระบบ ตลอดจนการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจตามเหตุและปัจจัยอย่างมีจริยธรรม ภายใต้การใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำกับ

2.3.3 พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่พบว่า นักเรียนตั้งใจทำงานและรู้จักช่วยเหลือกันดี มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานและการนำเสนอผลงาน ดังผลการวิจัยที่พิจารณารายละเอียดย่อย แต่ละรายตัวชี้วัดพบว่า ตัวชี้วัดที่ 3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง เป็นลำดับที่หนึ่ง และตัวชี้วัดที่ 2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งมีบางประเด็นสำหรับการนำเสนอข้อมูลที่จำเป็นต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมก่อนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์จะได้มีความสุขในการเรียนที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56) และอภิชัย พันธเสน (2558: 9-19) ซึ่งได้กล่าวว่า ถ้าจะให้เศรษฐศาสตร์มีคุณค่าอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ก็จะต้องให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ การผลิต การบริโภค การจำหน่ายแจกจ่าย เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์คุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ดีงาม โดยตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาทและอยู่ในทางสายกลางที่สามารถเข้าถึงได้ด้วยกระบวนการทางปัญญา

2.3.4 พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และติดตามผล ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งอาจเป็นเพราะจากกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่ครูผู้สอนจัดลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง จึงทำให้เป้าหมายของการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงพุทธจึงเกิดขึ้น โดยเมื่อสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนได้พบว่า นักเรียนมีน้ำใจช่วยเหลือกัน มีจิตอาสาทั้งต่อกลุ่มของตนเองและส่วนรวม นักเรียนส่วนมากทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนในด้านของสาธารณประโยชน์ ดังผลการวิจัยที่พิจารณารายละเอียดย่อย แต่ละรายตัวชี้วัดพบว่า ตัวชี้วัดที่ 2 มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับที่หนึ่ง และตัวชี้วัดที่ 1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และสังคมอยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้าย อาจเป็นเพราะช่วงปฏิบัติกิจกรรมที่สะท้อนตัวชี้วัดดังกล่าวเร่งดำเนินการมากจนเกินไป จึงอาจส่งผลให้ตัวชี้วัดมีผลค่อนข้างน้อย

2.3.5 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่หนึ่ง ทั้งนี้จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ ให้นักเรียนได้ฝึกคิดและแก้ปัญหาอย่างมีหลักการ ฝึกได้ทำงานกลุ่มร่วมกันกับเพื่อนนักเรียน และมีมุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่ค้ำประกันหลักจริยธรรม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ รองลงมาคือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่สอง ซึ่งอาจเป็นเพราะนักเรียนมีความรู้กระตือรือร้นพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่จากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดขึ้น และด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้มากขึ้น เพื่อเรียนรู้บริบทสังคมที่มนุษย์ต้องปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Bruner (1963: 1-54) ที่กล่าวเกี่ยวกับทฤษฎีพุทธินิยมว่า มนุษย์เรียนรู้เริ่มจากการกระทำ (Enactive Stage) คือ การเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำต่อไปเป็นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่สร้างมโนภาพในใจได้และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้ และสุดท้ายการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นของการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้ และสอดคล้องกับปุลณวัช ทัพรวัช (2561: 168-169) ที่พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักจริยธรรม เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ผู้วิจัยมีข้อค้นพบและแนวคิดที่เป็นข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ควรบริหารจัดการระยะเวลาของการปฏิบัติกิจกรรมให้ชัดเจน เพราะเนื่องจากการส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนจะค่อยเป็นค่อยไปและใช้ระยะเวลาที่มากพอสมควร

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนขั้นที่ 2 สัมมากรรมันตะ (Right Action) ในขั้นตอนของ 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ เป็นการที่นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันเพื่อจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้แล้วนำความรู้มาสร้างสรรค์ชิ้นงานที่เป็นแผนผังความคิดซึ่งจะใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน ดังนั้นครูควรเตรียมข้อมูล

สารสนเทศให้นักเรียนที่มากพอ เพื่อให้นักเรียนสะดวกในการสืบค้นรวบรวมข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์และจัดระเบียบของข้อมูล

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า ช่วงแรกของการจัดการเรียนการสอนมีลักษณะของกิจกรรมที่เป็นการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอความคิดเห็น นักเรียนส่วนใหญ่อาจยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร ดังนั้นครูจึงควรมีคำถามกระตุ้นความคิดของนักเรียนอยู่เรื่อย ๆ และเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยบูรณาการหลักอริยมรรคกับสาระอื่น ๆ เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2.2 ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น วุฒิธรรม 4 สปัปฺริสธรรม 7 ทิฏฐธัมมิตถประโยชน์ 4 เพื่อให้ นักเรียนพัฒนาเจตคติที่สำคัญทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ การอยู่ร่วมกันในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ การเห็นคุณค่าของการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. D. (2001). **A Taxonomy for Learning Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Education Objective**. New York: Longman.
- Ausubel, D. P., & Fitzgerald, D. (1961). "The role of discriminability in meaningful verbal learning and retention." **Journal of Educational Psychology**.
- Beane, J. (1991). "The Natural Home of Integrated Curriculum." **Educational Leadership** 49, 2(1991): 9-13.
- Best, J. W. (1986). **Research in Education**. New Delhi: Prentice - Hall.
- Brog, W. R., & Gall, M. D. (1989). **Educational Research**. New York: Longman.
- Bruner, J. S. (1963). **The process of education**. New York: Alfred A. Knopf, Inc. and Random House.
- Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). **Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research**. Chicago: Rand McNally.
- Dick, W., Carey, L., & Carey, J. O. (2018). "The Systematic Design of Instruction." Pearson.
- Forgarty, R. (2002). **How to Integrate Curricular**. 2nd ed. University of Massachusetts.
- Foundation for the Atlantic Canada Social Studies Curriculum**. (2016). [Online]. Retrieved January 10, 2019, from https://www.gov.nl.ca/eedd/files/k12_curriculum_documents_socialstudies_social.pdf.
- Frazee, B. M., & Rudnitski, R. A. (1995). **Integrated Teaching Methods: Theory, Classroom Applications, and Field-based Connections**. Aldany, New York: Delmar Publishers.
- Gandhi, M. (1968). **An autobiography**. London: Asia Pub.
- Joyce, B. R., & Weil, M. (2015). **Model of Teaching**. 8th ed. U.S.A.: Pearson.
- Kemp, J. E. (2012). **The Instructional Design Process**. New York: Harper & Row.
- Kruse, K. (2012). **Instruction to Instruction Design and ADDIE Model**. [Online]. Retrieved January 20, 2018, from <http://www.elearningguru.com/article>

s/art_1.htm.

- Mitchell, R. (1992). **Testing for Learning: How new Approaches to Evaluation Can Improve American Schools**. New York: Free Press.
- National Council for the Social Studies. (2011). **National Standards for Social Studies Teachers**. U.S.A: National Council for the Social Studies.
- Piaget, J. (1986). **The construction of reality in the child**. N.Y.: Ballantine Books.
- Richey, R. (1986). **The Theoretical and Conceptual Bases of Instructional Design**. New York: Nicols Publishing.
- Rose, A., & Karen, O. (1993). **The Way We Were... the Way We Can Be: A vision for the Middle School Through Integrated Thematic Instruction**. Second edition. Kent, Washington: Books for Educators, Corington Square.
- Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. (1981). **Curriculum Planning for Better Teaching and Learning** (4rd ed.). New York: Rinchart and Winston, Inc.
- Schumacher, E. F. (1973). **Small is beautiful, Economics as if people mattered**. New York: Herper & Row Publishers.
- Shaffer, R. D. (1996). **Developmental Psychology Childhood and Adolescence**. 4th ed. Pacific Grove: Brook/Cole.
- Travess, D. P., & Revore, R. W. (1990). **Foundation of Educations: Becorning a Teacher**. 2 nd ed. Englewood Cliffs. N.I.: Prentice Hall.
- Vimochana, M. (2017). **Innovative Methods and Active Learning in Teaching Economics**. [Online]. Retrieved April 20, 2019, from http://ijariie.com/AdminUploadPdf_/Innovative_Methods_and_Active_Learning_in_Teaching_Economics_1437.pdf.
- Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes**. Cambridge, M.A.: Harvard University Press.
- Wyk, M. (2016). **Jigsaw Pedagogy in Enhancing Economics Teachers' Learning in Free State Secondary Schools**. [Online]. Retrieved April 20, 2019, from https://www.researchgate.net/publication/305377821_Jigsaw_Pedagogy_in_Enhancing_Economics_Teachers'_Learning_in_Free_State_Secondary

Schools.

ภาษาไทย

- กรมการศาสนา. (2521a). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม 4**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2521b). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม 10**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2521c). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม 11**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2521d). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม 12**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2521e). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม 14**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2521f). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม 21**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2521g). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม 31**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2521h). **พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม 35**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551a). **แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2551b). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กิตติศักดิ์ สุธาสิโบล. (2552). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก.” วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2555). “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน.” รายงานการวิจัย สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิราภรณ์ พิมพ์ใจใส. (2553). “การพัฒนาแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล.” ปริญญาโท ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ญาณภัทร สีหะมงคล. (2552). **การวิจัยและพัฒนา**. เข้าถึงเมื่อ 14 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก http://www.btc.ac.th/news/ntc_50/research/20/res.
- ฐิติวัศส์ สุขป้อม. (2557). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.” **วารสารเกษมบัณฑิต**, 15(มกราคม - มิถุนายน 2557): 56-57.
- ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2553). **การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้: การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรีรณ พงศ์เมฆพัฒน์. (2560). **เศรษฐศาสตร์บนทางสายกลาง (The Middle Path of Economics)**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันสร้างสรรค์.
- ทิตนา แคมมณี. (2547). “รายงานการวิจัยระดับโรงเรียนในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้อิงโรงเรียน” โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต.
- _____. (2552). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศ ข้าเกิด. (2542). “การวิจัยและพัฒนา (R&D) : กระบวนการศึกษาค้นคว้า” **วารสารวิชาการ** 2, 8(สิงหาคม 2542): 13-17.
- นรา ตรีธัญญา. (2558). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2548). “รายงานผลการวิจัยเรื่อง การประเมินผลได้จากการเรียนการสอนแบบบูรณาการวิชา: ศึกษากรณีวิชาวิวัฒนาการความคิดทางวิทยาศาสตร์.” **คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล**.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2531). **ธัมมิกเศรษฐศาสตร์: ปรัชญาเศรษฐศาสตร์สังคมของชาวพุทธ**. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.
- ปัญญา ทองนิล. (2553). “รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยบูรณาการแบบสอดแทรกสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน.” วิทยานิพนธ์ ปรัชญาคุชฎบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปานเพชร ร่มไทร. (2558). “การพัฒนารูปแบบการสอนตามกระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้าง

ความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ สำหรับนิสิต นักศึกษาครู.” ปริญญาโท ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปุลณวัช ทพัธวัช. (ม.ป.ป.). “การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยบูรณาการตามหลัก นิยาม 5 เพื่อพัฒนามโนทัศน์ทางภูมิศาสตร์และจิตสานึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.” ปริญญาโท ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์. (2559). **แนวคิดเศรษฐศาสตร์ในทางพุทธศาสตร์**. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2561. เข้าถึงได้จาก <http://www.graduate.su.ac.th/images/manual/m2.pdf>.

พระประภาส ปญญาคโม และคณะ. “การบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของ อี เอฟ ชูเมกเกอร์.” **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**. 18, 2(พฤษภาคม – สิงหาคม 2561): 63.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ผลิธัมม์.

พระไพศาล วิสาโล. (2544). “กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ.” **เสขิยธรรม**. 11, 48 (เมษายน-มิถุนายน): 13-15.

พัฒนา พลอยประไพ. (2554). “การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบตาม หลักพุทธธรรม ทฤษฎีปัญญาสังคัมและแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำหรับการ อบรมครูอนุบาล.” ปริญญาโท ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2549). “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดย เปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์.” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย**.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2560). **ทักษะ 7C ของครู 4.0**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิราวรรณ ชนะพาท. (2551). “กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ และเศรษฐกิจพอเพียง.” **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**.

- พีระพงษ์ กลิ่นล่อ. “รูปแบบนวัตกรรมการสื่อสารแนวพุทธ เพื่อการพัฒนาเกษตรกรรม เศรษฐกิจพอเพียง” วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร. 10, 2(เมษายน-กันยายน 2558).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2562.
- โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ. (2561). หลักสูตรโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ พุทธศักราช 2561. สมุทรปราการ: โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ.
- วัชรระ งามจิตรเจริญ. (2552). “รายงานวิจัยเรื่อง แนวคิดการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม: กรณีศึกษา.” โครงการวิจัยพุทธศาสนศึกษา ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553). รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด. พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันเพ็ญ วรรณโกลม. (2542). การสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: บริษัทอาร์แอนด์ เอ็นพีเอ็นท์ จำกัด.
- วินัยธร วิชัยดิษฐ์. (2555). “การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิไพภูฏ วัฒนานิมิตกุล. (2550). การพัฒนารูปแบบการสอน: องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาสู่ผู้เชี่ยวชาญการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สนอง อินละคร. (2544). เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง. อุบลราชธานี: หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 10.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2550). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การวิจัยและพัฒนาสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตำรามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (2559a). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34.

- กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (2559b). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **รายงานการสังเคราะห์ตัวชี้วัดด้านการศึกษาไทยตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สิริพัชร เจษฎาภิโรจน์. (2548). **การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2540). เอกสารประกอบการสอนชุดวิทยาการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 15. นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งตำรามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2552). **การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**. นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งตำรามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพักตร์ พิบูลย์. (2544). **การวิจัยและพัฒนาสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา**. นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งตำรามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2554). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2554). **การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชัย พันธเสน. (2558). **พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบการเรียนการสอน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติชัย สุธาสิโบล อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
2. ดร.ทัศนีย์ ทองไชย ครูเชี่ยวชาญ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดรุณี จำปาทอง อาจารย์ประจำแขนงวิชาหลักสูตรและการสอน
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา
4. ดร.นรา ตรีธัญญา รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนแก่งศรีภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติวัฒน์ สุขป้อม อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
2. ดร.ทัศนีย์ ทองไชย ครูเชี่ยวชาญ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ
โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
3. รองศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทน์นำชู อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา
4. ดร.นรา ตริธิธัญญา รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนแก่งศรีภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สร้อยญา จันทร์ชูสกุล อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

ตารางที่ 33 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย
 บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์
 เชิงพุทธ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
1	ชื่อรูปแบบการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	5	5	3	5	5	4.60	0.89	มากที่สุด
2	ความเป็นมาของรูปแบบการเรียนการ สอน	5	5	3	5	5	4.60	0.89	มากที่สุด
3	หลักการ การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย บูรณาการหลักอริยมรรคร่วมกับทฤษฎีการ สร้างความรู้และแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ	5	5	3	5	5	4.60	0.89	มากที่สุด
4	วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตาม แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	5	5	3	5	5	4.60	0.89	มากที่สุด
5	กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 1 ขั้นพิจารณาเหตุปัจจัยทาง เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวาจา)	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
6	กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)	5	5	3	4	4	4.20	0.84	มาก
7	กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 3 ขั้นต่อยอดทางปัญญาด้าน เศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)	5	5	3	4	4	4.20	0.84	มาก
8	กระบวนการเรียนการสอน ขั้นที่ 4 ขั้นสร้างความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมากัมมันตะ)	5	5	3	4	4	4.20	0.84	มาก

ตารางที่ 33 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย
บูรณาการหลักทฤษฎีมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์
เชิงพุทธ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
9	กระบวนการเรียนการสอน ชั้นที่ 5 ชี้นำเสนอผลงานความรู้ เศรษฐศาสตร์ (สัมมาอาชีวะ)	5	5	3	4	4	4.20	0.84	มาก
10	การวัดและประเมินผล มี 4 ระยะ ได้แก่ ก่อนเรียน ระหว่าง เรียน หลังเรียน และ ติดตามผล	5	5	3	5	5	4.60	0.89	มากที่สุด
11	ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน 1. ระบบสังคม นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการ เรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยครูเป็นผู้ กระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดและพัฒนา งาน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงามไม่ขัดต่อหลัก ศีลธรรม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
12	ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน 2. หลักการตอบสนอง นักเรียนมีทักษะการปรับตัวและทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะการจัดการบริบท สังคม คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์การเรียนรู้สู่การ ปฏิบัติบนพื้นฐานของความเป็นเหตุผลซึ่งครู เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ และจัดระเบียบ ความรู้ที่เป็นระบบ พร้อมทั้งจะช่วย สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ และเกิด ประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ได้ศึกษา	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 33 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดย
 บูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์
 เชิงพุทธ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
13	ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน 3. ระบบสนับสนุน การจัดสภาพบรรยากาศทางกายภาพและ สังคมในการเรียนรู้ต้องจัดเชิงบวก มีสิ่ง อำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้ ของนักเรียน และประสานความร่วมมือกับ เพื่อนครู ผู้ปกครองร่วมกันพัฒนานักเรียน อย่างต่อเนื่อง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
14	ผลที่เกิดขึ้นตามรูปแบบการเรียนการสอน คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	5	5	3	5	5	4.60	0.89	มากที่สุด
15	ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ คุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนใน ภาพรวม	5	5	3	5	5	4.60	0.89	มากที่สุด
	รวม						4.57	0.74	มากที่สุด

ตารางที่ 34 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 5 คน

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
1	มาตรฐานการเรียนรู้ - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ มาตรฐานการเรียนรู้กับสาระ การเรียนรู้ และกระบวนการจัด การเรียนรู้	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
2	ตัวชี้วัด - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ ตัวชี้วัดกับมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการ เรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
3	สาระสำคัญ - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ สาระสำคัญกับตัวชี้วัด จุดประสงค์การ เรียนรู้และสาระ การเรียนรู้	5	5	4	5	3	4.40	0.89	มาก
4	จุดประสงค์การเรียนรู้ - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ จุดประสงค์การเรียนรู้กับมาตรฐานการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	5	5	4	4	5	4.60	0.55	มากที่สุด
5	สาระการเรียนรู้ - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ สาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด	5	5	4	5	3	4.40	0.89	มาก
6	สมรรถนะสำคัญ - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ สมรรถนะสำคัญกับกระบวนการจัดการ เรียนรู้	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด

ตารางที่ 34 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 5 คน (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
7	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ คุณลักษณะอันพึงประสงค์กับกระบวนการ จัดการเรียนรู้	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
8	ภาระงาน / ชิ้นงาน - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ ภาระงาน/ชิ้นงานกับสาระการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และกระบวนการจัดการเรียนรู้	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
9	การวัดและประเมินผล - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้กับ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้	5	5	4	5	3	4.40	0.89	มาก
10	กระบวนการจัดการเรียนรู้ - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ กระบวนการจัดการเรียนรู้กับจุดประสงค์ การเรียนรู้ ลำดับขั้นตอนชัดเจนและ สัมพันธ์ต่อเนื่องและการส่งเสริม คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
11	สื่อการเรียนรู้ - ความเหมาะสมและสอดคล้องของสื่อ การเรียนรู้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้	4	5	4	5	4	4.40	0.55	มาก
12	รายการอ้างอิง - ความเหมาะสมและสอดคล้องของ รายการอ้างอิงกับสาระการเรียนรู้	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม						4.53	0.60	มากที่สุด	

ตารางที่ 35 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
1	แบบทดสอบ ข้อที่ 1	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
2	แบบทดสอบ ข้อที่ 2	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
3	แบบทดสอบ ข้อที่ 3	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
4	แบบทดสอบ ข้อที่ 4	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
5	แบบทดสอบ ข้อที่ 5	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก
6	แบบทดสอบ ข้อที่ 6	5	5	5	3	3	4.20	1.10	มาก
7	แบบทดสอบ ข้อที่ 7	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8	แบบทดสอบ ข้อที่ 8	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
9	แบบทดสอบ ข้อที่ 9	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
10	แบบทดสอบ ข้อที่ 10	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
11	แบบทดสอบ ข้อที่ 11	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
12	แบบทดสอบ ข้อที่ 12	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก
13	แบบทดสอบ ข้อที่ 13	5	5	3	4	3	4.00	1.00	มากที่สุด
14	แบบทดสอบ ข้อที่ 14	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
15	แบบทดสอบ ข้อที่ 15	5	5	5	5	3	4.60	0.89	มากที่สุด
16	แบบทดสอบ ข้อที่ 16	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
17	แบบทดสอบ ข้อที่ 17	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
18	แบบทดสอบ ข้อที่ 18	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
19	แบบทดสอบ ข้อที่ 19	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
20	แบบทดสอบ ข้อที่ 20	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
21	แบบทดสอบ ข้อที่ 21	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
22	แบบทดสอบ ข้อที่ 22	5	5	5	5	3	4.60	0.89	มากที่สุด
23	แบบทดสอบ ข้อที่ 23	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
24	แบบทดสอบ ข้อที่ 24	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
25	แบบทดสอบ ข้อที่ 25	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
26	แบบทดสอบ ข้อที่ 26	5	5	5	4	4	4.60	0.55	มากที่สุด
27	แบบทดสอบ ข้อที่ 27	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
28	แบบทดสอบ ข้อที่ 28	5	5	5	4	4	4.60	0.55	มากที่สุด
29	แบบทดสอบ ข้อที่ 29	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
30	แบบทดสอบ ข้อที่ 30	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก

ตารางที่ 35 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
31	แบบทดสอบข้อที่ 31	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
32	แบบทดสอบข้อที่ 32	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
33	แบบทดสอบข้อที่ 33	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
34	แบบทดสอบข้อที่ 34	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
35	แบบทดสอบข้อที่ 35	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
36	แบบทดสอบข้อที่ 36	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
37	แบบทดสอบข้อที่ 37	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
38	แบบทดสอบข้อที่ 38	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก
39	แบบทดสอบข้อที่ 39	5	5	5	4	4	4.60	0.55	มากที่สุด
40	แบบทดสอบข้อที่ 40	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก
41	แบบทดสอบข้อที่ 41	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
42	แบบทดสอบข้อที่ 42	5	5	5	4	3	4.40	0.89	มาก
43	แบบทดสอบข้อที่ 43	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
44	แบบทดสอบข้อที่ 44	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
45	แบบทดสอบข้อที่ 45	5	5	5	4	3	4.40	0.89	มาก
46	แบบทดสอบข้อที่ 46	5	5	5	5	3	4.60	0.89	มากที่สุด
47	แบบทดสอบข้อที่ 47	5	5	5	4	4	4.60	0.55	มากที่สุด
48	แบบทดสอบข้อที่ 48	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
49	แบบทดสอบข้อที่ 49	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
50	แบบทดสอบข้อที่ 50	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
51	แบบทดสอบข้อที่ 51	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
52	แบบทดสอบข้อที่ 52	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
53	แบบทดสอบข้อที่ 53	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
54	แบบทดสอบข้อที่ 54	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
55	แบบทดสอบข้อที่ 55	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
56	แบบทดสอบข้อที่ 56	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
57	แบบทดสอบข้อที่ 57	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
58	แบบทดสอบข้อที่ 58	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
59	แบบทดสอบข้อที่ 59	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
60	แบบทดสอบข้อที่ 60	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด

ตารางที่ 35 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
61	แบบทดสอบ ข้อที่ 61	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
62	แบบทดสอบ ข้อที่ 62	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
63	แบบทดสอบ ข้อที่ 63	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
64	แบบทดสอบ ข้อที่ 64	5	5	5	5	3	4.60	0.89	มากที่สุด
65	แบบทดสอบ ข้อที่ 65	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
66	แบบทดสอบ ข้อที่ 66	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
67	แบบทดสอบ ข้อที่ 67	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
68	แบบทดสอบ ข้อที่ 68	5	5	5	5	3	4.60	0.89	มากที่สุด
69	แบบทดสอบ ข้อที่ 69	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
70	แบบทดสอบ ข้อที่ 70	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
71	แบบทดสอบ ข้อที่ 71	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
72	แบบทดสอบ ข้อที่ 72	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
73	แบบทดสอบ ข้อที่ 73	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก
74	แบบทดสอบ ข้อที่ 74	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก
75	แบบทดสอบ ข้อที่ 75	5	5	3	5	5	4.60	0.89	มากที่สุด
76	แบบทดสอบ ข้อที่ 76	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
77	แบบทดสอบ ข้อที่ 77	5	5	5	5	3	4.60	0.89	มากที่สุด
78	แบบทดสอบ ข้อที่ 78	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก
79	แบบทดสอบ ข้อที่ 79	5	5	3	5	3	4.20	1.10	มาก
80	แบบทดสอบ ข้อที่ 80	5	5	3	5	4	4.40	0.89	มาก
รวม							4.72	0.57	มากที่สุด

ตารางที่ 36 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตาม
แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
1	กรณีตัวอย่างที่ 1	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
2	กรณีตัวอย่างที่ 2	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
3	กรณีตัวอย่างที่ 3	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
4	กรณีตัวอย่างที่ 4	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
5	กรณีตัวอย่างที่ 5	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
6	กรณีตัวอย่างที่ 6	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม							4.77	0.43	มากที่สุด

ตารางที่ 37 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตาม
แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
1	มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร	5	5	4	5	4	4.40	0.55	มาก
2	ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนิน ชีวิตอย่างมีจริยธรรม	5	5	4	5	4	4.40	0.55	มาก
3	มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติ ตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม	5	5	4	5	4	4.40	0.55	มาก
รวม							4.40	0.51	มาก

ตารางที่ 38 การหาค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
1	เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม	5	5	4	5	4	4.40	0.55	มาก
2	มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม	5	5	4	5	4	4.40	0.55	มาก
3	ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ	5	5	4	5	4	4.40	0.55	มาก
รวม							4.40	0.51	มาก

ตารางที่ 39 การหาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็น โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้									
1	นักเรียนรู้จักใช้เหตุผลอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2	นักเรียนรู้จักใช้ข้อมูลสารสนเทศทางเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
3	นักเรียนนำความรู้มาจัดระเบียบและสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้วยวิถีทางปัญญา	4	5	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด

ตารางที่ 39 การหาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็น โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ สอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
4	นักเรียนนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับ บริบททางสังคม	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้									
5	ครูจัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ และมีความเป็นกัลยาณมิตร	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
6	นักเรียนกระตือรือร้นและมีส่วนร่วม ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
7	ครูจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริม การคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับตัว เข้ากับบริบททางสังคม	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ									
8	นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจจาก บทเรียนที่ศึกษาและสามารถนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่าง เหมาะสม	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
9	นักเรียนปรับตัวเข้ากับบริบทสังคม และมีการวางแผนการทำงานที่ดี	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
10	นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง มีจิต อาสา และยอมรับเข้าใจผู้อื่น	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม							4.78	0.42	มากที่สุด

ตารางที่ 40 ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ที่ได้คัดเลือกมาแล้ว จำนวน 40 ข้อ)

ข้อ	ค่าความ ยากง่าย (p)	ค่าอำนาจ จำแนก (r)	ข้อ	ค่าความ ยากง่าย (p)	ค่าอำนาจ จำแนก (r)	ข้อ	ค่าความ ยากง่าย (p)	ค่าอำนาจ จำแนก (r)
1	0.60	0.30	15	0.48	0.35	29	0.40	0.30
2	0.75	0.30	16	0.60	0.40	30	0.55	0.50
3	0.68	0.35	17	0.63	0.45	31	0.60	0.30
4	0.55	0.30	18	0.70	0.40	32	0.63	0.55
5	0.58	0.25	19	0.53	0.45	33	0.50	0.40
6	0.48	0.55	20	0.45	0.40	34	0.55	0.40
7	0.58	0.45	21	0.63	0.45	35	0.63	0.25
8	0.60	0.50	22	0.55	0.20	36	0.58	0.25
9	0.60	0.20	23	0.70	0.40	37	0.43	0.55
10	0.73	0.35	24	0.65	0.30	38	0.43	0.35
11	0.70	0.60	25	0.55	0.50	39	0.68	0.45
12	0.65	0.40	26	0.55	0.30	40	0.53	0.75
13	0.68	0.35	27	0.53	0.45	KR-20=0.92		
14	0.48	0.55	28	0.55	0.20			

ภาคผนวก ค

ผลการทดลองเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ 41 คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มตัวอย่าง)

คนที่	ก่อนเรียน (40 คะแนน)	หลังเรียน (40 คะแนน)	คนที่	ก่อนเรียน (40 คะแนน)	หลังเรียน (40 คะแนน)
1	12	27	20	8	30
2	10	30	21	12	26
3	14	27	22	12	29
4	11	23	23	13	24
5	12	34	24	20	27
6	10	32	25	17	28
7	20	32	26	16	30
8	17	31	27	16	29
9	17	32	28	21	29
10	19	27	29	17	28
11	11	28	30	13	31
12	18	26	31	17	33
13	13	25	32	23	35
14	19	33	33	22	35
15	8	39	34	19	30
16	13	27	35	16	29
17	13	31	36	12	29
18	11	26	37	13	30
19	13	27	38	11	30
คะแนนก่อนเรียน			$\bar{X} = 14.74, S.D. = 3.90$		
คะแนนหลังเรียน			$\bar{X} = 29.45, S.D. = 3.28$		

ตารางที่ 42 คะแนนแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่ม ตัวอย่าง)

คนที่	ก่อนเรียน (20 คะแนน)	หลังเรียน (20 คะแนน)	คนที่	ก่อนเรียน (20 คะแนน)	หลังเรียน (20 คะแนน)
1	4	14	20	5	10
2	4	10	21	8	13
3	4	17	22	4	8
4	4	13	23	13	15
5	5	13	24	10	16
6	6	13	25	4	12
7	1	10	26	6	16
8	4	18	27	8	13
9	4	15	28	6	18
10	4	13	29	5	16
11	1	8	30	10	16
12	9	14	31	5	13
13	5	12	32	5	19
14	5	12	33	5	20
15	4	12	34	6	20
16	4	10	35	9	19
17	5	10	36	9	17
18	1	11	37	6	14
19	4	14	38	9	18
คะแนนก่อนเรียน			$\bar{X} = 5.58, S.D. = 2.59$		
คะแนนหลังเรียน			$\bar{X} = 13.97, S.D. = 3.25$		

ตารางที่ 43 คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่มขยายผล)

คนที่	ก่อนเรียน (15 คะแนน)	หลังเรียน (15 คะแนน)	คนที่	ก่อนเรียน (15 คะแนน)	หลังเรียน (15 คะแนน)
1	5	11	16	5	11
2	6	10	17	3	11
3	4	12	18	5	9
4	6	13	19	6	11
5	5	11	20	4	10
6	4	10	21	3	10
7	5	12	22	5	12
8	6	10	23	6	11
9	8	13	24	2	9
10	7	13	25	6	11
11	6	13	26	8	15
12	9	14	27	5	12
13	4	11	28	6	12
14	6	10	29	6	13
15	5	11	30	6	13
คะแนนก่อนเรียน			$\bar{X} = 5.40, S.D. = 1.50$		
คะแนนหลังเรียน			$\bar{X} = 11.47, S.D. = 1.46$		

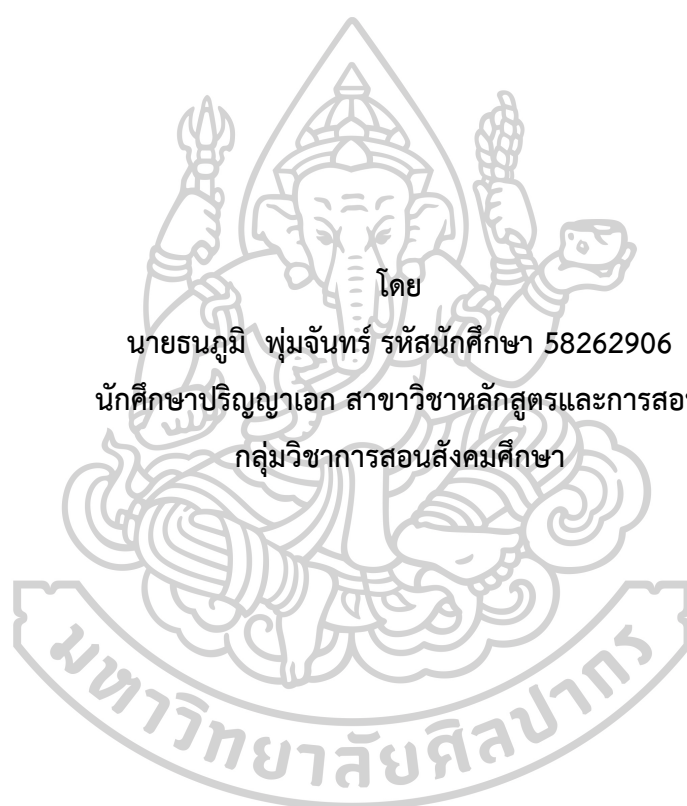
ตารางที่ 44 คะแนนแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ ด้านความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลัก อริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (กลุ่ม ขยายผล)

คนที่	ก่อนเรียน (5 คะแนน)	หลังเรียน (5 คะแนน)	คนที่	ก่อนเรียน (5 คะแนน)	หลังเรียน (5 คะแนน)
1	1	4	16	1	3
2	0	3	17	0	3
3	1	4	18	2	4
4	2	3	19	2	3
5	1	3	20	2	4
6	2	4	21	1	4
7	1	3	22	0	3
8	2	4	23	2	4
9	1	3	24	1	4
10	1	4	25	1	4
11	1	3	26	1	3
12	1	4	27	1	4
13	2	3	28	1	4
14	0		29	1	3
15	2	3	30	1	3
คะแนนก่อนเรียน			$\bar{X} = 1.17, S.D. = 0.65$		
คะแนนหลังเรียน			$\bar{X} = 3.43, S.D. = 0.57$		

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

คำนำ

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูผู้สอนสังคมศึกษาในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ ที่ต้องนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้มีความรู้ ความเข้าใจในองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการเรียนการสอน โดยเข้าใจในสิ่งที่ต้องศึกษาและสิ่งที่ต้องจัดเตรียม เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนี้ให้เข้าใจก่อนที่จะนำไปใช้

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเล่มนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 คำชี้แจงสำหรับการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

ส่วนที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย

2.1 ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่รองรับรูปแบบการเรียนการสอน

2.3 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

ส่วนที่ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน

ส่วนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้การวัดและประเมินผล

ส่วนที่ 1 คำชี้แจงการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังนี้

ข้อควรปฏิบัติก่อนจัดการเรียนรู้

1. ศึกษารายละเอียดในส่วนต่าง ๆ ของคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1.1 ศึกษาคำชี้แจงการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ความเป็นมาของรูปแบบการเรียนการสอน ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานที่รองรับรูปแบบการเรียนการสอน องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งจะให้เห็นภาพรวมและเห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค ได้ดียิ่งขึ้น

1.2 ศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค จากแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1.2.1 แผนการจัดการเรียนรู้มีลักษณะเป็นแผนหน่วย (Unit Plan) การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จะดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่กำหนดไว้

1.2.2 แผนการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยมีเป้าประสงค์ที่จะพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยแผนการจัดการเรียนรู้มีกระบวนการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ ขั้นที่ 2 สัมมากรรมันตะ (Right Action) 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ และ ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีพ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

2. จัดเตรียมสิ่งที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ เมื่อได้ศึกษาส่วนต่าง ๆ ในคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนครบแล้ว ควรดำเนินการก่อนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

2.1 ศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างละเอียด

2.2 ศึกษาและจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้และเอกสารประกอบต่าง ๆ ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

2.3 ศึกษาและจัดเตรียมเครื่องมือการวัดและประเมินผล เพื่อประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

แนวทางการดำเนินการจัดการเรียนรู้

เมื่อได้ศึกษาและจัดเตรียมสิ่งที่จำเป็นต่าง ๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เตรียมไว้ได้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอน ดังนี้

1. เป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

2. เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนร่วมมือรวมพลังกันเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติและคอยดูแลการทำงานกลุ่มของนักเรียนให้เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ในทุกขั้นตอน

3. เป็นผู้ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกสังเกต ฝึกคิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันด้วยเหตุและผล

4. เป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยกาลยาณมิตร และกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักในความสำคัญของการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

ส่วนที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน

สังคมยุคโลกาภิวัตน์มีความเป็นพลวัตและความหลากหลาย โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่เกิดการพัฒนากระบวนทัศน์ที่สรรค์สร้างนวัตกรรม เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ ทำให้มนุษย์เรียนรู้ปรับตัวอย่างรู้เท่าทันสภาพการณ์ เพื่อนำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551: 1) ที่ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจการดำรงชีวิตมนุษย์ ทั้งฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจในตนเองและผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรมและนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งการเรียนการสอนเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมอย่างมีจริยธรรม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 73-76) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมคุณลักษณะนักเรียนว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ให้นักเรียนเข้าใจยอมรับและปรับตัวในสังคม มีจิตใจดีงาม เพื่อสร้างสังคมโลกที่เป็นสุขไร้การเบียดเบียน

ในฐานะที่ผู้วิจัยสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์ ได้พบว่า เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาพื้นฐานที่สอนให้นักเรียนได้รู้จักการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภค การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาเศรษฐศาสตร์หากครูผู้สอนไม่สามารถอธิบายแนวคิด ทฤษฎีและปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจในบริบทต่าง ๆ ได้จะทำให้นักเรียนไม่สามารถที่จะเข้าใจและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาหรือปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจเพื่อการกินดีอยู่ดีในฐานะพลเมืองของสังคมได้อย่างมีจริยธรรม เพราะระบบทุนนิยมถูกขับเคลื่อนด้วยความโลภและความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ซึ่งจากข้อบกพร่องนั้นทำให้ต้องมีการนำหลักพุทธธรรมเข้ามาบูรณาการและได้เกิดการผสมผสานแนวคิดของเศรษฐศาสตร์ตะวันตกกับแนวคิดพระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นแนวคิดของเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (Buddhist Economics) โดย Schumacher (1973: 180-192) ได้กล่าวในหนังสือ “Small is beautiful” ไว้ว่า เมื่อวิทยาการต่าง ๆ ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยมนุษย์มุ่งหวังเพียงกำไรสูงสุดจากการประกอบการ แต่ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของโลกและชีวิตของตนเองให้ประสบความสำเร็จหรือมีความสุขได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Gandhi (1968: 34, 61, 63) ที่ว่าการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเน้นความสำคัญของคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และการพยายามการพึ่งตนเองให้มากที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิดของพระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์ (2559: 1) ที่ได้กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด เรียกว่าเป็นคนไม่เต็ม เป็นคนที่ไม่รู้จักพอ จะต้องแสวงหาในสิ่งที่ตนต้องการ หากแต่การแสวงหาของมนุษย์นั้นเมื่อไม่ได้ตามต้องการด้วยวิธีปกติธรรมดาที่จะแสวงหาด้วย

อธิบายวิธีที่อาจจะเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธของ พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 18-23) ที่ว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธนั้นสอดคล้องกับกระบวนการแห่ง เหตุปัจจัยอย่างครบวงจร และจะต้องเป็นไปด้วยดีกับองค์ประกอบทุกอย่างในระบบการดำรงอยู่ของ มนุษย์ องค์ประกอบทั้งสาม (มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม) ในการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้นจะต้อง ประสานเกื้อกูลกัน มีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน กล่าวคือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตแต่ต้องให้เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต และสอดคล้องกับ วัชระ งามจิตฺตเจริญฺ (2552: 132) ที่กล่าวว่า หลักการและวิธีการทางด้านเศรษฐกิจของพุทธธรรมว่า เป็นการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ทั้งด้านการผลิต การบริโภค การกระจาย และการแลกเปลี่ยน ซึ่ง จะต้องมีการดำเนินไปลักษณะสายกลางกล่าวคือ เป็นการให้ความสำคัญด้านวัตถุและจิตใจที่ไม่สุดโต่ง เกิน ความเหมาะสมพอดีให้ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงเพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจซึ่งอาศัย การบูรณาการด้านวัตถุและจิตใจให้ทำงานร่วมกัน โดยต้องใช้ข้อธรรมหรือคุณสมบัติและข้อปฏิบัติ หลายประการมีปัญญาและความรอบคอบเป็นเครื่องกำกับ

ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิง พุทธนั้น เป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับการนำคำสอนของ พระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ โดยอภิชัย พันธเสน (2558: 13-14) ได้กล่าวว่า พุทธเศรษฐศาสตร์เป็น การอธิบายปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจโดยปราศจากความไม่รู้หรืออวิชชา โดย พิจารณาตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา เพื่อสร้างชีวิตที่ดี (well-being) ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สาสน์ (2531: 45-65) ที่กล่าวว่า การใช้ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ตามทัศนะธัมมิก เศรษฐศาสตร์ที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบพุทธ ต้องรู้จักการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ สูงสุดโดยที่ควรรู้จักเห็นอกเห็นใจทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เพื่อสร้างความสุขในการดำเนินชีวิต โดย ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 45-56) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สาสน์ (2531: 45-65) วัชระ งามจิตฺตเจริญฺ (2552: 75-133, 156-228) และอภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) มา สังเคราะห์เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ดังนี้

- 1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1.1 แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการ ทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม 1.2 แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนา เศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในด้านใฝ่เรียนรู้ ที่เป็นการแสวงหาความรู้เพื่อนำ มาวิเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ทั้งเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค เพื่อไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้
- 2) ด้านทักษะกระบวนการ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 2.1 มีทักษะปรับตัวใน การดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2.2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิต อย่างมีจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องในด้านอยู่อย่างพอเพียง ที่จะแสดงออกการดำเนินชีวิตและการปรับตัว อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และ 2.3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมี จริยธรรม ซึ่งสอดคล้องในด้านมุ่งมั่นในการทำงาน ที่แสดงออกถึงความตั้งใจ มุ่งมั่น และรับผิดชอบใน

หน้าที่การงานให้สำเร็จตามเป้าหมายและมีความภาคภูมิใจในผลงานของตน และ 3) ด้านเจตพิสัย ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 3.1 มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม 3.2 เห็นคุณค่าในตนเอง และปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 3.3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ ซึ่งสอดคล้องในด้านจิตสาธารณะ ที่แสดงออกถึงความมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ชุมชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน ทั้งนี้ คุณลักษณะดังกล่าวของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาพัฒนาด้วยกระบวนการทางปัญญาตามหลัก อริยมรรค เพื่อให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

การประพฤติปฏิบัติตนด้วยกระบวนการทางปัญญาตามหลักอริยมรรคที่เป็นทางสายกลางนั้นมีขั้นตอนของการพัฒนาที่พอเหมาะกับความพร้อมของตนและพัฒนาจนกระทั่งมรรคต่าง ๆ นั้นอยู่ระดับที่เพียงพอที่จะเข้าใจและเข้าถึงได้อย่างถูกต้องได้ ซึ่งตามพระสูตรตันตปิฎก ที่ขนิณายมหารวรรค (ที.ม. 10/299/348) พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย มูลปณณาสก (ม.ม. 12/149/123) พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย อุปริปณณาสก (ม.อ. 14/704/453) และพระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ มรรควิภังค์ สุตตันตภาชนีย์ (อภิ.วิ. 35/569-577/268-269) พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ อภิธรรมภาชนีย์ อัญจติกวาร (อภิ.วิ. 35/580-588/327-328) พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิคาย ปฏิสัมภิทามวรรค (ขุ.ป. 31/527/237) และสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2559: 215) ระบุองค์ประกอบของหลักอริยมรรค ประกอบไปด้วย 1) สัมมาทิฏฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้อง ความเข้าใจ ความนิยมใฝ่ยึดถือด้วยปัญญาที่รู้แจ้งผ่านระบบการคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จนสามารถนำชีวิตและสังคมหรือมนุษยชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญงอกงามรุ่งเรืองด้วยความ เป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์ 2) สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความดำริที่ปราศออกจากความโลภ ความพยาบาท ความเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ต้องเป็นดำริที่เหมาะสมและบริสุทธิ์เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น 3) สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสม งดเว้นจากวจีทุจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพื่อ 4) สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การทำงานที่ถูกต้อง ไม่มีโทษภัย ปราศจากกายทุจริต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติผิดในกาม 5) สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศิลปวิทยาเพื่อประกอบแต่อาชีพที่สุจริต งดเว้นจากมิจฉอาชีพที่ผิดศีลธรรมจรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงามและมีความสุขที่ประณีตดำรงตนด้วยดีของหมู่วมลมนุษย์ 6) สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง ความเพียรในสัมมปปธาน 4 คือเพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรให้บุญกุศลเกิดขึ้น และเพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว 7) สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกรู้ที่ถูกต้อง ความระลึกที่เป็นไปตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม อันมีผลต่อการพึงระวังตนไม่ให้เป็นผู้ประมาทขาดความระลึกได้ต่อการดำเนินชีวิต และ 8) สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่นที่ถูกต้องด้วยการฝึกกายและอารมณ์ให้สงบโดยการกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ออกไปชั่วขณะหนึ่ง โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับ

สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อบูรณาการแนวคิดหลักอริยมรรค โดยการบูรณาการได้ใช้แนวคิดของ Rose and Karen (1993: 65) Frazee & Rudnitski (1995: 137-141) Fogarty (2002: 61-65) ซึ่งสังเคราะห์ได้ว่า การบูรณาการแนวคิดหลักอริยมรรคเข้ากับการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ใช้หลักการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยจะบูรณาการหลักจริยธรรมเข้าไปสอดแทรก (Infusion) ในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อรักษาความสมดุลของการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ตามแนวคิดตะวันตกกับหลักจริยธรรม ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาความสมดุลการดำรงชีวิตกับจริยธรรมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ) ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action) 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ) 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่พึงามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ) เพื่อที่จะพัฒนาการเรียนรู้อารยะเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนอย่างรอบด้านทั้งแง่มุมของการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ในด้านความรู้ที่เป็นการประยุกต์หลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในระดับจุลภาคและมหภาคสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีจริยธรรม ด้านทักษะกระบวนการและด้านเจตพิสัย ที่เป็นการพัฒนาควบคู่ไปกับการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์อย่างมีจริยธรรม โดยมุ่งที่จะให้นักเรียนสามารถปรับตัวต่อการดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

2. กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัย และการออกแบบระบบการเรียนการสอน แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวคิด หลักการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เป็นการวิจัยประเภทหนึ่งที่น่ามาใช้ในวงการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาความรู้ โดยมีขั้นตอนของการวิจัยคือ ดำเนินการวิจัยก่อนแล้วจึงนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรม และเมื่อได้นวัตกรรมแล้วจึงนำนวัตกรรมที่ได้ไปใช้ดำเนินการวิจัยอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นจึงนำผลหรือนวัตกรรมที่ได้จากการนำไปใช้ไปพัฒนาปรับปรุงแก้ไขโดยมีขั้นตอนในการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research: R_1) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากสภาพการปฏิบัติจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยการวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ไปสู่ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Develop: D_1) เป็นการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาโดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 (R_1) ไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรม ทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และในขั้นการพัฒนานี้จะต้องพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพก่อนแล้วจึงไปขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research: R_2) เป็นขั้นตอนที่นำนวัตกรรมไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการประเมินระหว่างใช้และเมื่อใช้แล้วไปสู่ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Develop: D_2) เป็นขั้นที่มีการประเมินผลนวัตกรรมหรือบางกรณีอาจจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามจุดประสงค์ก็สามารถดำเนินการปรับปรุงนวัตกรรมอีกครั้งหนึ่ง (องอาจ นัยพัฒน์, 2554: 232)

จากแนวคิด หลักการวิจัยและพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่ใช้กระบวนการเชิงระบบสร้างและพัฒนานวัตกรรมตามเป้าหมายที่กำหนด โดยผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน เพื่อพัฒนาแนวคิด นวัตกรรมหรือวิธีการใหม่ที่สร้างสรรค์และมีคุณค่าต่อการจัดการเรียนการสอน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบระบบการเรียนการสอน

แนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ (Instructional Design: ID) ADDIE Model ซึ่งมีการปรับปรุงจากแนวคิดเดิมของ University of Florida (Kruse, 2012: 1-15) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) ร่วมกับแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) เป็นการระบุกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินการเรียนรู้

การเลือกสื่อ และวิธีการจัดการเรียนการสอน 3) ขั้นตอนการพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการ การเรียนรู้และพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล 4) ขั้นตอนการนำไปใช้ (Implementation) เป็นการนำแผนการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรม และเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง และ 5) ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ทุกระดับและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนทุกองค์ประกอบเพื่อยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) เริ่มจากการเสนอภาพเหตุการณ์ในห้องเรียน (Scenario) โดยใช้การเล่าเรื่อง มีครูและนักเรียนเป็นผู้แสดงโดยจำลองเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เพื่อนำไปสู่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนซึ่งแต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (The Model of Teaching) มี 4 ส่วน คือกระบวนการเรียนการสอน (Syntax หรือ Phases) ระบบสังคม (Social System) หลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอนของรูปแบบ หรือระบบสนับสนุน (Support System)

ส่วนที่ 2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ (Application)

ส่วนที่ 3 สารความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานและสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (Instruction and Nurturant Effects)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดการออกแบบระบบการสอน ADDIE Model (Kruse, 2012: 1-15) และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil (2015: 9) โดยนำมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

2.3 แนวคิด หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้

2.3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) เป็นทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Bruner (1963: 1-54) เป็นนักจิตวิทยาที่สนใจและศึกษาเรื่องของการพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจาก Piaget โดย Bruner เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตัวเอง (Discovery Learning) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ 1) ขั้นการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ 2) ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่เด็กสามารถสร้างมโนภาพในใจได้และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริง และ 3) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นของการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) Ausubel (1961: 77-97) เชื่อว่าการเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียน หากการเรียนรู้นั้นสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่รู้มาก่อน การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบโมโนทัศน์หรือโครงสร้างความคิดก่อนการเรียนการสอน (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่นักเรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้น ๆ จะช่วยให้นักเรียนรู้ได้เรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

งานวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีการเรียนรู้พุทธินิยมมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่มีความหมายด้วยกระบวนการทางปัญญา ซึ่งเนื้อหาที่นำใช้ในการวิจัยนั้นเป็นเศรษฐศาสตร์ โดยจะศึกษาจากหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.3.2 ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivist Theory) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นการให้วิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง Vygotsky (1978: 86-87) นักจิตวิทยาชาวรัสเซียได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางเขาวนปัญญาในสมัยเดียวกับ Piaget (1986: 1-12) ซึ่งทฤษฎีพัฒนาการทางเขาวนปัญญาเป็นรากฐานที่สำคัญของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่ระบุว่า การสร้างความรู้ที่เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ ดังนั้น ความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และวิธีการได้มาซึ่งความรู้ได้มาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ตลอดจนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมเพื่อการแสวงหาความหมายใหม่และความรู้ความเข้าใจใหม่ (Shaffer, 1996: 242) ทั้งนี้การสร้างความรู้ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการหลักอริยมรรคนั้น ต้องอาศัยมวลประสบการณ์และความพยายามในการแสวงหาความรู้ เพื่อให้มาซึ่งความรู้และการพัฒนาตนอย่างมีจริยธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีการสร้างความรู้มาใช้ ออกแบบการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้สร้างความรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การพิจารณาและวิเคราะห์สาระความรู้ การจัดระเบียบความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนการเรียนรู้และขยายองค์ความรู้สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

2.4 แนวคิดเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค สำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีดังต่อไปนี้

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ ทิศนา แชมมณี (2552: 145-146) ได้กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จึงหมายถึง การนำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์กันมาผสมผสานกันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากการบูรณาการในเนื้อหาสาระแล้วการจัดการเรียนการสอนควรมีการ

บูรณาการในลักษณะอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย ได้แก่ การบูรณาการระหว่างความรู้กับกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้กับทางด้านจิตใจ และการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตจริง

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการบูรณาการของ Rose and Karen (1993: 65) และ Fogarty (2002: 61-65) มีหลักการว่า ในชีวิตจริงสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน การเรียนรู้ที่ดีจึงควรมีลักษณะเป็นองค์รวมไม่แยกเป็นส่วน ๆ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและความเป็นจริง เป็นผลให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ การบูรณาการจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และแก้ปัญหาหลายด้าน ช่วยให้เกิดพัฒนาการทั้งทางด้านความรู้ ทักษะและเจตคติไปพร้อมกันและช่วยเปิดโลกทัศน์ของทั้งครูและนักเรียนให้มีความคิดและมุมมองที่กว้างขึ้น นอกจากนี้ Frazee & Rudnitski (1995: 137-141) ได้กำหนดการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำได้โดยกำหนดประเด็นหรือหัวเรื่อง (Theme) ขึ้นมา แล้วนำความรู้จากวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น การจัดแบบนี้ทำให้ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ ทักษะและประสบการณ์จากวิชาต่าง ๆ มากกว่า 2 วิชา จึงเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง 2) แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) ทำได้โดยนำเรื่องที่ต้องการจะบูรณาการไปสอดแทรก (Infusion) ในวิชาต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำได้ง่าย เพราะผู้สอนสามารถบูรณาการเรื่องใด เรื่องหนึ่งกับวิชาที่ตนกำลังสอนอยู่

ทั้งนี้ งานวิจัยนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคตามการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยจะบูรณาการหลักจริยธรรมเข้าไปสอดแทรก (Infusion) ในสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ เพื่อรักษาความสมดุลของการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ตามแนวคิดตะวันตกกับหลักจริยธรรม โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเพื่อการส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ เป็นการสอนความคิดรวบยอดหรือความคิดพื้นฐานในวิชาเศรษฐศาสตร์มีความสำคัญที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเพื่อเชื่อมโยงความคิดเหล่านั้นไปสู่ความเข้าใจ ปัญหาข้อขัดแย้งทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้คนในแต่ละพื้นที่ (วันเพ็ญ วรณโกมล 2542: 146-147) ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2552: 5) และ สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 57-60) ที่ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่าการจัดการเรียนการสอนสาระเศรษฐศาสตร์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในดำเนินภารกิจทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ ตลอดจนเข้าใจระบบและสถาบันเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลกและมีเหตุผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพ และเข้าใจในบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรอบด้าน

นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาต่างประเทศ อันได้แก่ NCSS: National Curriculum Standard for Social Studies (2011: 43-45) และ Foundation for the Atlantic Canada Social Studies Curriculum (2016: 21) ได้ระบุเนื้อหาการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องและสัมพันธ์กันว่า เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการมุ่งให้ความรู้และความสามารถของนักเรียนในการเลือกใช้ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด ภายใต้ระบบการแลกเปลี่ยนและการค้า เพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ตลอดจนเป็นการให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อระดับปัจเจกบุคคลและสังคม

จากที่กล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ในพฤติกรรมการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคสินค้าและบริการ ซึ่งจะทำให้ นักเรียนสามารถเป็นพลเมืองที่เข้าใจสภาพเศรษฐกิจความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจทั้งระดับจุลภาคและมหภาค ตลอดจน มีเหตุผลสำหรับตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อสนองต่อความต้องการของตนเอง ท้องถิ่น ประเทศ และโลก

2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรค กล่าวคือ หลักอริยมรรค เรียกอีกอย่างว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดภัย ไม่ติดข้อง ในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตakilมณานุโยค ดังมีพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก ภัคฺขุวิภังค์ (วิ.มหา. 4/13/20) ความว่า อริยมรรค หรือมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นเหตุปัจจัยให้วิปัสสนาปัญญา ก่อน ภายหลังต่อมายังเป็นปัจจัยให้เกิดมรรคญาณ เมื่อวิปัสสนาปัญญามีกำลังแก่กล้าขึ้น ผู้ปฏิบัติธรรมก็จะบรรลุถึงมรรคญาณ ผลญาณ และนิพพานในที่สุด ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลาง โดยไม่เข้าถึงการปฏิบัติสุดโต่ง 2 อย่างนั้น อันทำให้เกิดจักขุ ทำให้เกิดปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้แจ้งและเพื่อความดับทุกข์”

ทั้งนี้ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ที.ม. 10/299/348) พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (ม.ม. 12/149/123) พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก (ม.อ. 14/704/453) และพระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ มรรควิภังค์ สุตตันตภาชนีย์ (อภิ.วิ. 35/569-577/268-269) พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ อภิธรรมภาชนีย์ อัญญาติกวาร (อภิ.วิ. 35/580-588/327-328) พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภทามรรค (ขุ.ป. 31/527/237) และสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (2559: 215) ระบุองค์ประกอบของหลักอริยมรรค ประกอบไปด้วย 1) สัมมาทิฏฐิ (Right Understanding) หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้อง ความเข้าใจ ความนิยมใฝ่ยึดถือด้วยปัญญาที่รู้แจ้งผ่านระบบการคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จนสามารถนำชีวิตและสังคมหรือมนุษยชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญของงามรุ่งเรืองด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์ 2) สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) หมายถึง ความดำริที่ถูกต้อง ความดำริที่ปราศออกจากความโลภ ความพยาบาท

ความเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ต้องเป็นคำริที่เหมาะสมและบริสุทธิ์เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น

3) สัมมาวาจา (Right Speech) หมายถึง การเจรจาที่เหมาะสม งดเว้นจากวจีทุจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อ 4) สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง การทำงานที่ถูกต้อง ไม่มีโทษภัย ปราศจากกายทุจริต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤตินิดในกาม

5) สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีศิลปวิทยาเพื่อประกอบแต่อาชีพที่สุจริต งดเว้นจากมิจฉาชีพที่ผิดศีลธรรมจรรยา ผิดกฎหมาย เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงามและประสบสุขที่ประณีตดำรงตนด้วยดีของหมู่วมลมนุษย์

6) สัมมาวายามะ (Right Effort) หมายถึง ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง ความเพียรในสัมมปธาน 4 คือเพียรระวังไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรให้บุญกุศลเกิดขึ้น และเพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

7) สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกถูกต้อง ความระลึกที่เป็นไปตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม อันมีผลต่อการพึงระวังตนไม่ให้เป็นผู้ประมาทขาดความระลึกได้ต่อการดำเนินชีวิต และ

8) สัมมาสมาธิ (Right Concentration) หมายถึง ความมีจิตตั้งมั่นที่ถูกต้อง ด้วยการฝึกกายและอารมณ์ให้สงบโดยการกำกับความคิด ความจำและอารมณ์ออกไปชั่วขณะหนึ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์และแนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยมรรคด้วยวิธีการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์
นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็น
นักเรียน (สัมมาอาชีพะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ต้งามต่อบริบทใหม่ทางสังคม
(สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกรู้ที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงาน
ความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น
(สัมมาสมาธิ)

2.4.4 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ พระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25)
และวัชระ งามจิตจรเจริญ (2552: 1-2) ได้กล่าวว่า Schumacher พิมพ์หนังสือชื่อว่า Small is
beautiful มีผู้แปลเป็นภาษาไทย จิวแต่แจ้ว ซึ่งบทที่ 4 ของหนังสือเล่มนี้ที่มีชื่อว่า “Buddhist
Economics” แปลว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ทำให้คนจำนวนมากทั้งในตะวันออกและตะวันตกเกิด
ความสนใจในเรื่องพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ โดย Schumacher ได้กล่าวเกี่ยวกับ
Buddhist Economics ไว้ว่าเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับมรรค ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ
สัมมาอาชีพะ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยพระพรหมคุณาภรณ์
(2559: 46-48) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 1-5) อภิชัย พันธเสน (2558: 2-4) ตรีนธ พงศ์
มณฑพัฒน์ (2560: 112, 143) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมีลักษณะเป็นสาย
กลาง หรือเรียกได้ว่าเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือ เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา เพราะวาระบบชีวิต
ของพุทธศาสนาที่เรียกว่ามรรคนั้นมีชื่ออยู่แล้วว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งองค์ของมรรคแต่ละข้อเป็น
สัมมา เช่น สัมมาอาชีพะ การที่เป็นสัมมานั้นก็คือ โดยถูกต้อง โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี
ความเป็นมัชฌิมาหรือสายกลางนั้นก็คือความพอดี

คำสอนทางพระพุทธศาสนามีได้แสดงแนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจไว้อย่างเป็น
ระบบตามแบบอย่างเศรษฐศาสตร์ตะวันตก แต่เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์สอดคล้องจาก 2 แนวคิด
นั้น พบว่าระบบเศรษฐกิจที่ประเทศไทยนำมาใช้คือ ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy
System) เป็นการแสดงความหมายในเชิงพุทธศาสนาที่เน้นการยอมรับในกรรมสิทธิ์ ทรัพย์สิน และ
เสรีภาพของการใช้ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด โดยมีเพียงรัฐที่เป็นกลไกในการกำกับดูแล กล่าวคือ
การดำเนินการดังกล่าวเป็นลักษณะที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักแห่งศีลธรรมและคุณค่า
ความเป็นมนุษย์ ยอมรับในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล ดังที่ปรากฏในอัครัญญสูตรที่กล่าวถึง
ความเป็นมาของสังคมมนุษย์ที่เริ่มรู้จักการทำสัญญาประชาคม เพื่อหากษัตริย์หรือองค์ราชา
มาปกครองดูแลบ้านเมืองอันจะนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อย (ที.ปา. 11/111/83-102) โดยพระสูตรนี้
แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของทรัพย์ เมื่อหาทรัพย์มาได้โดยชอบธรรมก็เกิดความสุขอันเกิดจากการ
บริโภคทรัพย์นั้น และเมื่อใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์นั้นก็เกิดความสุขทางใจที่ได้
ใช้สอยและทำบุญในทรัพย์อันเกิดมาด้วยความชอบธรรม (อง จตุกก. 21/62/106)

จากที่กล่าวมานี้ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธจึงเป็นการนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มาใช้อธิบายหลักการและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวทางใหม่สำหรับการทำความเข้าใจทางด้านเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ การนำเอาวิธีการอนุมานหรือเชิงตรรกะเข้ามาใช้ในหลักเศรษฐศาสตร์ โดยใช้กระบวนการแห่งเหตุปัจจัยอย่างครบวงจร ซึ่งเศรษฐศาสตร์แนวพุทธจะช่วยส่งเสริมให้คนบริโภคด้วยปัญญา มีเหตุผล อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเป็นการสร้างสรรค์การพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ดีงาม มีความสันโดษและเรียบง่าย ตลอดจนควบคุมตนเอง และเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวหากประพฤติปฏิบัติได้จะเป็นการลดความตระหนี่และเกิดความเกื้อกูลกันในปัจจัยสี่

ทั้งนี้ การพัฒนาคนให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้น จะเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ปราศจากความไม่รู้หรืออวิชชา หากแต่มีปัญญามากำกับจะทำให้เกิดความรู้เท่าทันต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ความปรารถนาจะแปรเปลี่ยนมาอยู่ในลักษณะของฉันทะ โดยพิจารณาตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา เพื่อสร้างชีวิตที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อคนหมู่มาก (อภิชัย พันธเสน, 2558: 13-14) นอกจากนี้ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่คนมนุษย์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตกนั้นจะให้มนุษย์รับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำกับการพิจารณา โดยมุ่งสร้างความสุขที่แท้จริงที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทั้งนี้ ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (2559: 2-25, 46-56) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2531: 45-65) วัชระ งามจิตร เจริญ (2552: 75-133, 156-228) อภิชัย พันธเสน (2558: 2-40) ที่ว่าด้วยแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ได้ดังนี้ 1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1.1 แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม 1.2 แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต 2) ด้านทักษะกระบวนการ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 2.1 มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2.2 ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม 2.3 มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม 3) ด้านเจตพิสัย ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 3.1 เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 3.2 มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม 3.3 ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ

3. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

3.1 หลักการ

การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคร่วมกับทฤษฎีการสร้างความรู้ และแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

3.2 วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

3.3 กระบวนการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความพยายาม (สัมมาวายามะ)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่ต้งามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และพยายามนำเสนอผลงานความรู้เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

นอกจากนี้ การกำหนดกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธนั้น สามารถระบุกิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทครู และบทบาทนักเรียน ตามตารางต่อไปนี้

กระบวนการเรียน การสอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
<p>ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทาง เศรษฐศาสตร์</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตรวจสอบความรู้เดิมของ นักเรียน ในเรื่องที่ศึกษา 2. ครูกำหนดประเด็นการ เรียนรู้ พร้อมแนะนำแนว ทิศทางการได้มาซึ่งความรู้ 3. นักเรียนสืบค้นตาม ประเด็นที่กำหนด แล้ว ร่วมกันแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ผ่านวิธีการอภิปรายกลุ่ม 4. นักเรียนนำเสนอข้อสรุป ของกลุ่ม แล้วเพื่อนนักเรียน และครูเติมเต็มให้สมบูรณ์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูตรวจสอบความรู้ นักเรียน ผ่านสิ่งที่เป็นข่าว เศรษฐกิจ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ โดยใช้ คำถามเป็นเครื่องมือ 2. ครูกำหนดประเด็นการ เรียนรู้และให้ความรู้ เบื้องต้นในเรื่องนั้น ๆ กับ นักเรียน 3. ครูเป็นผู้ชี้แนะการ เรียนรู้ของนักเรียน ทั้งใน ด้านความรู้ ด้านสื่อสาร สนเทศ และด้านเอกสาร ตำราที่ได้มาซึ่งความรู้ 4. ครูเป็นผู้นำการ อภิปรายกลุ่ม และเติมเต็ม ความรู้ให้กับนักเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนตอบคำถาม ของครูจากการศึกษา ผ่านสื่อการเรียนรู้ 2. นักเรียนทำความเข้าใจในประเด็นที่ ศึกษา ผ่านกิจกรรม การเรียนรู้ ด้วยการ อภิปรายอย่าง กัลยาณมิตรและ ร่วมกันสืบค้นด้วยการ ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ หลากหลาย

กระบวนการเรียน การสอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
<p>ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์มันตะ (Right Action)</p> <p>2.1 วิเคราะห์ความรู้ เศรษฐศาสตร์</p>	<p>1. แบ่งกลุ่มนักเรียน สืบค้น และรวบรวมข้อมูลประเด็นทางเศรษฐศาสตร์</p> <p>2. แต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ ความรู้เศรษฐศาสตร์และ ประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา โดยคำนึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับ บริบทสังคม</p> <p>3. นำเสนอผลการศึกษาแล้ว เชื่อมโยงสู่การปฏิบัติตนที่ เหมาะสมตามหลักวิชา</p>	<p>1. ครูชี้แนะการเรียนรู้ที่ ต้องร่วมมือกัน ช่วยกัน สรุปรประเด็นแล้ว วิเคราะห์เชื่อมโยงบริบท สังคม</p> <p>2. ครูใช้คำถามกระตุ้น การเรียนรู้นักเรียน เพื่อ สะท้อนแนวทางการ ปฏิบัติตนที่เหมาะสม</p>	<p>1. นักเรียนร่วมกันมือ กันเรียนรู้ วิเคราะห์ ความรู้เศรษฐศาสตร์ อย่างเป็นระบบ ด้วย ความเห็นที่ถูกต้องผ่าน กิจกรรมการเรียนรู้เป็น กลุ่ม</p> <p>2. นักเรียนวิเคราะห์ ประเด็นทาง เศรษฐศาสตร์ โดย เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่ง ที่เกี่ยวข้อง</p>
<p>ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์มันตะ (Right Action)</p> <p>2.2 จัดระเบียบความรู้ เศรษฐศาสตร์</p>	<p>1. แต่ละกลุ่มร่วมกันจัด ระเบียบความรู้อย่างเป็น ระบบ พร้อมวิเคราะห์ต่อยอด ความรู้สู่บริบทสังคม ด้วยการ ทำแผนผังความคิด</p> <p>2. นำเสนอผลการจัดระเบียบ ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกลุ่ม เพื่อสะท้อนการ เรียนรู้ที่มีความหมาย</p>	<p>1. ครูชี้แนะแนวทางการ อภิปราย การวิเคราะห์ที่ เชื่อมโยงกับบริบทสังคม และการทำแผนผัง ความคิด</p> <p>2. ครูทำหน้าที่เป็นโค้ชให้ คำแนะนำในการจัด ระเบียบความรู้อย่างเป็น ระบบ</p>	<p>1. นักเรียนร่วมกัน อภิปราย วิเคราะห์ที่ เชื่อมโยงกับบริบท สังคม</p> <p>2. นักเรียนทำแผนผัง ความคิดร่วมกันเพื่อจัด ระเบียบความรู้อย่างเป็น ระบบ</p> <p>3. นักเรียนแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และสะท้อนการ เรียนรู้ร่วมกันอย่าง เพียรพยายาม</p>

กระบวนการเรียนการสอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทนักเรียน
<p>ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีพ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้ เศรษฐศาสตร์</p>	<p>1. นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ กับบริบททางสังคม แล้ว ร่วมกันวิพากษ์ตามหลักวิชา</p> <p>2. นักเรียนสร้างสรรค์ ออกแบบและนำเสนอผลงาน ที่สะท้อนการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบ โดยผ่านการวางแผนภายใน กลุ่มมาเป็นอย่างดี และ ตอบสนองบริบททางสังคม ที่ตั้งงาม</p> <p>3. นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ เพื่อสะท้อนการเรียนรู้</p>	<p>1. ครูเป็นโค้ชและพี่เลี้ยง ให้กับนักเรียนแนะนำการ ประยุกต์ใช้ความรู้ และ การสร้างสรรค์ผลงานที่ สะท้อนการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบ</p> <p>2. ครูชี้แนะการทำงานที่ เป็นระบบและ กระบวนการกลุ่มที่มี คุณภาพ เพื่อผลสำเร็จ ของงาน</p> <p>3. ครูเติมเต็มการสรุป ความรู้ที่เชื่อมโยง การศึกษา เศรษฐศาสตร์สู่ การพัฒนาตนเองและ ผู้อื่น</p>	<p>1. นักเรียนประยุกต์ใช้ ความรู้ โดยออกแบบ และสร้างสรรค์ผลงาน ทางเศรษฐศาสตร์ ผ่าน กระบวนการทำงาน กลุ่มที่เป็นระบบ</p> <p>2. นักเรียนแสดงผล งานความรู้ทาง เศรษฐศาสตร์</p> <p>3. นักเรียนร่วมกัน วิพากษ์ผลงานและ กระบวนการดำเนินงาน และภาพความสำเร็จ ของผลงาน</p> <p>4. นักเรียนสรุปความรู้ เพื่อสะท้อนการนำไป พัฒนาตนเองและผู้อื่น ในฐานะสมาชิกการ เป็นนักเรียน</p>

3.4 ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

3.4.1 ระบบสังคม นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้อย่างเป็น กัลยาณมิตร โดยครูเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดพัฒนางาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ ประพฤติปฏิบัติในทางที่ตั้งงาม

3.4.2 หลักการตอบสนอง นักเรียนมีทักษะปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มี ทักษะการจัดการบริบทสังคม คิดเชื่อมโยงสัมพันธ์สู่การปฏิบัติอย่างมีเหตุผลด้วยการสืบสาวเหตุปัจจัย ซึ่งครูเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ จัดระเบียบความรู้ที่เป็นระบบและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ได้ศึกษา

3.4.3 ระบบสนับสนุน ครูจัดสภาพบรรยากาศทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ของนักเรียน มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมต่อการเรียนรู้ และประสานความร่วมมือกับ เพื่อนครู ผู้ปกครองร่วมกันพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ขัดกับหลักศีลธรรม

3.5 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

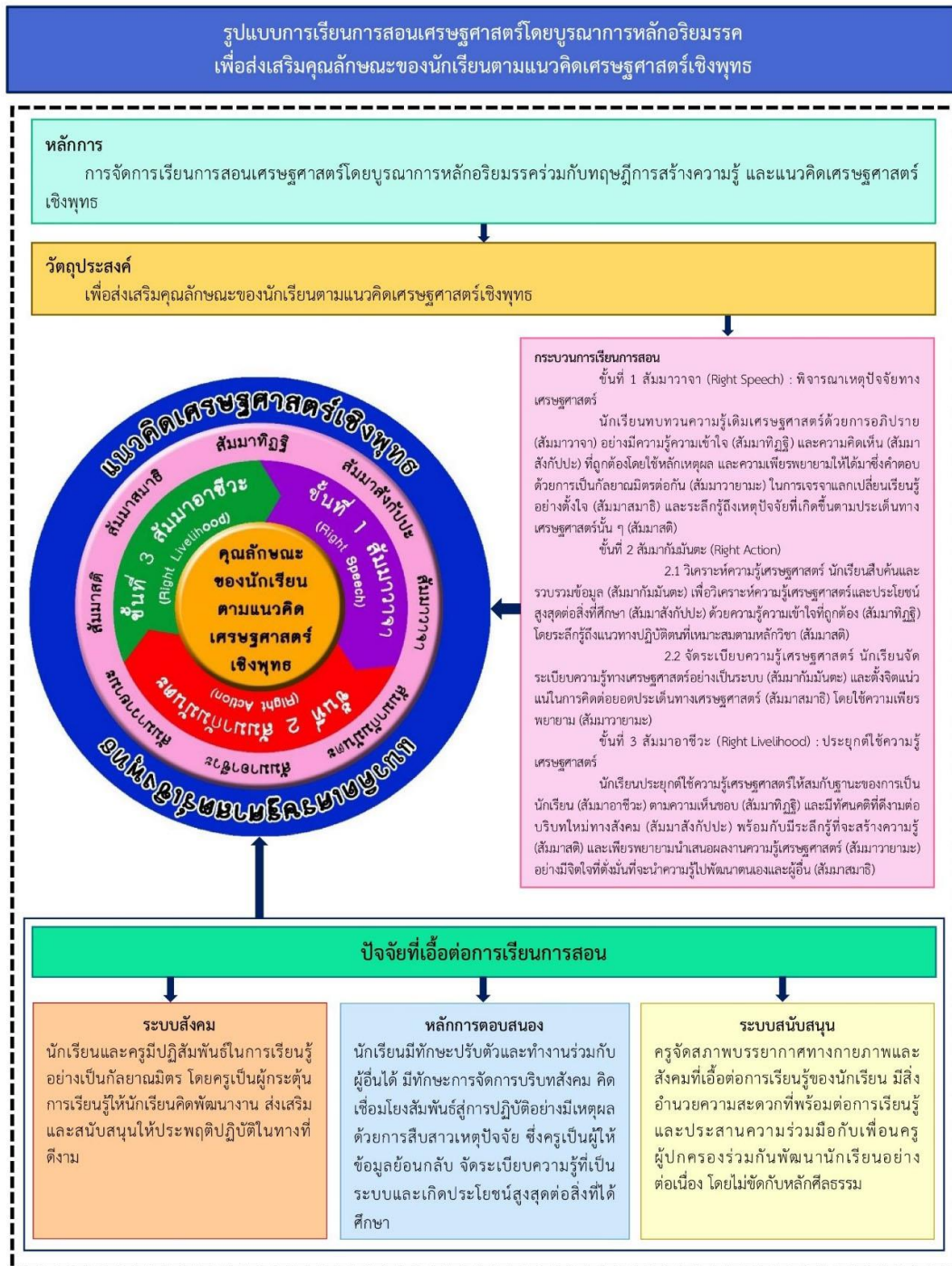
ระยะที่ 1 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนก่อนเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 1 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 2 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนระหว่างเรียน ด้วยการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 2 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 3 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลังเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 และประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ครั้งที่ 3 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

ระยะที่ 4 ประเมินวิเคราะห์นักเรียนหลังเรียน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ เพื่อติดตามผล ด้วยการประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ครั้งที่ 4 โดยมีครูผู้สอน ครูผู้สอนวิชาอื่น เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 แบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ แบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง การสังเคราะห์กระบวนการเชิงระบบที่ผู้วิจัยนำแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และแนวคิดแบบจำลองการออกแบบการเรียนการสอน ADDIE Model ของ Kruse มาใช้ในการออกแบบ (Design) และการพัฒนา (Development) ร่วมกับแนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil

ดำเนินตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการ จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Analysis: A) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D₁) เป็นออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Design and Development: D and D) ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน (Implementation: I) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Develop: D₂) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน

2. รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค หมายถึง การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบโดยคำนึงถึงองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุน และการวัดและประเมินผล โดยมีกระบวนการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเศรษฐศาสตร์ด้วยการอภิปราย (สัมมาวาจา) อย่างมีความรู้ความเข้าใจ (สัมมาทิฐิ) และความคิดเห็น (สัมมาสังกัปปะ) ที่ถูกต้องโดยใช้หลักเหตุผล และความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบด้วยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ในการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ (สัมมาสมาธิ) และระลึกถึงเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นตามประเด็นทางเศรษฐศาสตร์นั้น ๆ (สัมมาสติ)

ขั้นที่ 2 สัมมากัมมันตะ (Right Action)

2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูล (สัมมากัมมันตะ) เพื่อวิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์และประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งที่ศึกษา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) โดยระลึกถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมตามหลักวิชา (สัมมาสติ)

2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์ นักเรียนจัดระเบียบความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ (สัมมากัมมันตะ) และตั้งจิตแน่วแน่ในการคิดต่อยอดประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยใช้ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ)

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ให้สมกับฐานะของการเป็นนักเรียน (สัมมาอาชีวะ) ตามความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และมีทัศนคติที่พึงามต่อบริบทใหม่ทางสังคม (สัมมาสังกัปปะ) พร้อมกับมีระลึกถึงที่จะสร้างความรู้ (สัมมาสติ) และเพียรพยายามนำเสนอผลงานความรู้

เศรษฐศาสตร์ (สัมมาวายามะ) อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ)

3. คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน 8 ตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

3.1 ด้านความรู้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งการเข้าใจแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธและสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในระดับจุลภาคและมหภาคได้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ 1) แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม และ 2) แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้ มีลักษณะเป็นคำถาม แบบอัตนัย จำนวน 4 ข้อ

3.2 ด้านทักษะกระบวนการ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 1) มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2) ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม และ 3) มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 3 ข้อ

3.3 ด้านเจตพิสัย หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ 1) เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม 2) มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนร่วม และ 3) ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 3 ข้อ

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนของนักเรียนที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในด้านความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่า และสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นคำถาม แบบปรนัย จำนวน 40 ข้อ

5. นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ระบบเศรษฐกิจ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ

วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ระบบเศรษฐกิจ

จำนวน 3 ชั่วโมง

1. มาตรฐานการเรียนรู้

ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

2. ตัวชี้วัด

ส 3.1 ม.4-6/1 อภิปรายการกำหนดราคาและค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจ

3. สาระสำคัญ

ปัจจัยด้านการเมือง การปกครอง ตัวผู้นำ จำนวนประชากร จำนวนทรัพยากร ภูมิหลังของประเทศ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยม เป็นตัวกำหนดระบบเศรษฐกิจและตลาดในระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ตลอดจนการกำหนดราคาและค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคมนั้น ๆ

4. จุดประสงค์การเรียนรู้

- 4.1 อธิบายความหมายและลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ ได้
- 4.2 วิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ ได้
- 4.3 อธิบายความหมายและลักษณะสำคัญของตลาดแต่ละประเภทได้
- 4.4 ยกตัวอย่างสินค้าและบริการที่สอดคล้องตลาดแต่ละประเภทได้

5. สาระการเรียนรู้

5.1 ระบบเศรษฐกิจ

- ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม
- ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม
- ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

5.2 ตลาดในระบบเศรษฐกิจ

- ตลาดแข่งขันสมบูรณ์
- ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

6. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- 6.1 ความสามารถในการสื่อสาร
- 6.2 ความสามารถในการคิด

7. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 7.1 มีวินัย
- 7.2 ใฝ่เรียนรู้
- 7.3 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7.4 อยู่อย่างพอเพียง

8. ภาระงาน / ชิ้นงาน

- 8.1 แผนผังความคิด เรื่อง ระบบเศรษฐกิจและตลาดในระบบเศรษฐกิจ
- 8.2 แบบบันทึกการเรียนรู้ (Learning Reflection) เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ

9. การวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
1. ความรู้	<ul style="list-style-type: none"> - การตอบคำถาม - การตรวจแผนผังความคิด เรื่อง ระบบเศรษฐกิจและตลาดในระบบเศรษฐกิจ - การตรวจแบบบันทึกการเรียนรู้ (Learning Reflection) เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ 	<ul style="list-style-type: none"> - คำถาม - แบบประเมิน แผนผังความคิด เรื่อง ระบบเศรษฐกิจและตลาดในระบบเศรษฐกิจ - แบบบันทึกการเรียนรู้ (Learning Reflection) เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ 	ครู, นักเรียน
2. ทักษะกระบวนการ	<ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ด้านสมรรถนะสำคัญ 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ด้านสมรรถนะสำคัญ 	ครู
3. เจตพิสัย	<ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 	ครู

10. กระบวนการจัดการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นที่ 1 สัมมาวาจา (Right Speech) : พิจารณาเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

1. นักเรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่ว่า “นายพนนท อาศัยอยู่บนเกาะร้างคนเดียว มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์หรือไม่ อย่างไร” (เกี่ยวข้องกับ เนื่องจาก นายพนนท ยังคงต้องอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการยังชีพและต้องเผชิญกับการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ต้องตอบคำถาม อะไร อย่างไร เพื่อใคร) (สัมมาวาจา) โดยครูเชื่อมโยงเข้าสู่การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ เป้าหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ และปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

2. นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่างต่อไปนี้

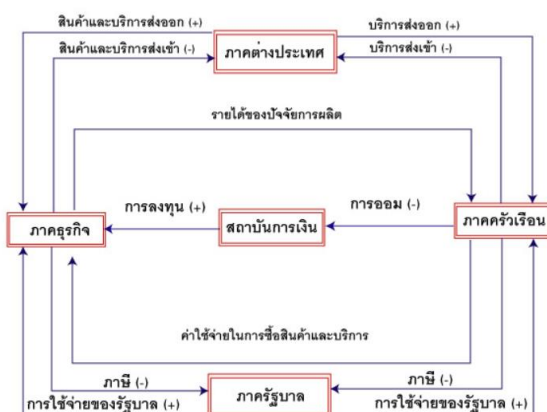
กรณีตัวอย่างที่ 1	กรณีตัวอย่างที่ 2
ชาวสวนยางพารารวมตัวกันยื่นจดหมายร้องทุกข์ให้รัฐบาลช่วยประกันราคายางพารา เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรยางพารา	รัฐบาลประกาศปรับโครงสร้างอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล มีผลบังคับใช้ในปีงบประมาณถัดไป

3. จากทั้ง 2 กรณีตัวอย่าง นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม ดังนี้

3.1 กรณีตัวอย่างที่ 1 สะท้อนถึงการศึกษาวិชาเศรษฐศาสตร์ในแขนงใด (เศรษฐศาสตร์จุลภาค)

3.2 กรณีตัวอย่างที่ 2 สะท้อนถึงการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ในแขนงใด (เศรษฐศาสตร์มหภาค)

4. นักเรียนร่วมกันสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) ด้วยการระลึกถึงเหตุปัจจัยเกี่ยวกับบทบาทหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ จากวงจรเศรษฐกิจแบบเปิด (สัมมาสติ) ตามแผนภาพ ดังนี้

5. จากแผนภาพนักเรียนเจราจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างตั้งใจ เรื่อง วงจรเศรษฐกิจ (สัมมาสมาธิ) โดยพิจารณาด้วยความคิดเห็นที่ถูกต้อง พร้อมแสดงเหตุผลเชื่อมโยงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน (สัมมาสังกัปปะ) โดยครูอธิบายเพิ่มเติม
6. เมื่อนักเรียนศึกษาความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์แล้ว นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่างเศรษฐกิจในประเทศจีนสมัยเหมา เจ๋อ ตุง พร้อมตอบคำถามด้วยความเพียรพยายามให้ได้มาซึ่งคำตอบโดยการเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สัมมาวายามะ) ดังต่อไปนี้

ประเทศจีนในสมัยของ เหมา เจ๋อ ตุง ผู้นำกำหนดให้แต่ละครอบครัวมีลูกได้เพียง 1 คน ทุกคนต้องออกมาทำงานเพื่อรัฐ ไม่เว้นแม้กระทั่งพระสงฆ์ โดยรัฐจะจ่ายคูปองให้แรงงาน เพื่อนำไปจับจ่ายซื้อของบริโภคสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นสินค้าที่ผลิตออกมาโดยรัฐ ทั้งนี้รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดว่าจะผลิตอะไร จำนวนเท่าไร และกำหนดราคาเอง โดยมุ่งบริการสินค้าให้ประชาชนบริโภคอย่างทั่วถึงและยุติธรรม

- 6.1 จากกรณีตัวอย่าง นักเรียนคิดว่าประชาชนในประเทศจีนมีความเป็นอยู่อย่างไร (ประชาชนต้องทำงานเพื่อรัฐ และสามารถมีลูกได้เพียง 1 คนเท่านั้น)
- 6.2 เพราะเหตุใดรัฐจึงต้องจำกัดการใช้เงินของประชาชน โดยการจ่ายคูปองแทนเงินสดให้กับประชาชนที่เป็นแรงงาน (เพราะต้องการควบคุมการใช้จ่ายของประชาชนไม่ให้มากเกินไป เนื่องจากทรัพยากรของประเทศมีจำกัดจึงทำให้รัฐต้องควบคุมการใช้จ่ายของประชาชน รวมทั้งควบคุมการผลิตต่างๆ ในประเทศ)
- 6.3 จากกรณีตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศจีนเป็นแบบใด (ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม)
7. ครูเชื่อมโยงเหตุปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์สู่การศึกษาเรื่อง ระบบเศรษฐกิจ พร้อมมอบหมายให้นักเรียนเตรียมความพร้อมศึกษาความรู้ล่วงหน้าก่อนเรียนในชั่วโมงถัดไป

ชั่วโมงที่ 2

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์มั่นคง (Right Action) 2.1 วิเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์

8. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากสื่อสารสนเทศเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ ตำรา ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ (สัมภาษณ์มั่นคง) แล้วร่วมกันทำกิจกรรม OPV: Other Point of View โดยวิเคราะห์เนื้อหาความรู้ว่าสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลองค์กร หรือหน่วยงานใดบ้าง อย่างไร ตามหลักวิชาเศรษฐศาสตร์อย่างมีจริยธรรม (สัมภาษณ์กับปะ) ในประเด็นต่อไปนี้ 1) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม 2) ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม 3) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม และ 4) ตลาดในระบบเศรษฐกิจ

9. แต่ละกลุ่มวิพากษ์ประเด็นต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์แล้วออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน หลังจากนั้นเพื่อนนักเรียนร่วมกันซักถามในประเด็นที่สงสัย เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเนื้อหา (สัมภาษณ์ปฏิสัมพันธ์) โดยครูจะเป็นผู้ช่วยเหลือการเรียนรู้และเติมเต็มความรู้

10. เมื่อแต่ละกลุ่มนำเสนอเสร็จสิ้น นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม เพื่อระลึกถึงแนวทางปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามหลักวิชาเศรษฐศาสตร์อย่างมีจริยธรรม (สัมภาษณ์สติ) ดังนี้

10.1 หากนักเรียนต้องอยู่ในประเทศที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่ออยู่ในประเทศนั้นอย่างมีความสุขและไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น (พิจารณาตามคำตอบนักเรียน)

10.2 หากนักเรียนต้องอยู่ในประเทศที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่ออยู่ในประเทศนั้นอย่างมีความสุขและไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น (พิจารณาตามคำตอบนักเรียน)

10.3 หากนักเรียนต้องอยู่ในประเทศที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสม ควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่ออยู่ในประเทศนั้นอย่างมีความสุขและไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น (พิจารณาตามคำตอบนักเรียน)

10.4 จากคำกล่าวที่ว่า “ตลาดแข่งขันสมบูรณ์เป็นตลาดในอุดมคติ” นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร อธิบายพร้อมวิเคราะห์ตามหลักวิชาเศรษฐศาสตร์ (พิจารณาตามคำตอบนักเรียน)

10.5 จากลักษณะของตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์แต่ละประเภท นักเรียนมีวิธีการเลือกใช้ทรัพยากรของสินค้าและบริการอย่างไร อธิบายพร้อมวิเคราะห์ตามหลักวิชาเศรษฐศาสตร์ (พิจารณาตามคำตอบนักเรียน)

ชั่วโมงที่ 3

ขั้นที่ 2 สัมมากรรมันตะ (Right Action) 2.2 จัดระเบียบความรู้เศรษฐศาสตร์

11. นักเรียนร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่าง ต่อไปนี้

ประเทศ ก เป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่ อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีประชากรรวมประมาณ 165 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีการวางระบบคมนาคมที่เข้าถึงแต่ละพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว แต่การวางโครงสร้างของระบบ สาธารณูปโภคอาจยังไม่ดีเท่าที่ควร โดยประชากรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อคน 9,000 บาท/เดือน เมื่อเทียบเป็นเงินบาทไทย

12. จากกรณีตัวอย่าง ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันวิพากษ์และจัดระเบียบความรู้อย่างเป็นระบบ (สัมมากรรมันตะ) ด้วยความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) พร้อมออกแบบระบบเศรษฐกิจและตลาด ในระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมอย่างมีจิตตั้งมั่นที่จะต่อยอดความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ (สัมมาสมาธิ) โดยให้พิจารณาสอดคล้องกับประเทศ ก ที่คำนึงถึงการบริหารจัดการเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

ขั้นที่ 3 สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) : ประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์

13. นักเรียนร่วมกันทำแผนผังความคิด (Mind Mapping) เรื่อง ระบบเศรษฐกิจและตลาดในระบบเศรษฐกิจ ที่ได้จากการประยุกต์ใช้ความรู้เศรษฐศาสตร์ลงในกระดาษฟิวท์ โดยระหว่าง ดำเนินงานให้นักเรียนร่วมกันประชุม วางแผนการทำงานที่เป็นระบบ และดำเนินงานสร้างสรรค์ ชิ้นงานอย่างเป็นกัลยาณมิตรระหว่างกันให้สัมพันธ์กับฐานะที่เป็นนักเรียน (สัมมาอาชีพะ) พร้อมกับมี ระลึกถึงที่จะสร้างความรู้อย่างเป็นระบบ (สัมมาสติ)

14. แต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าชั้นเรียนอย่างมีความเพียรพยายาม เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันใน ชั้นเรียน (สัมมาวายามะ) แล้วเพื่อนนักเรียนร่วมกันสะท้อนการเรียนรู้ความเป็นไปได้และทัศนคติที่ เหมาะสมสอดคล้องกับประเทศ ก (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยความเห็นชอบที่มุ่งเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหา เศรษฐกิจให้ประชากรอยู่ดีกินดีและมีความสุข (สัมมาทิฐิ)

15. ครูคอยดูแลช่วยเหลือและชี้แนะนักเรียนเกี่ยวกับการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ที่ สอดคล้องกับบริบททางสังคม โดยไม่ขัดกับหลักศีลธรรมและจริยธรรม

16. นักเรียนสรุปองค์ความรู้ลงในแบบบันทึกการเรียนรู้ (Learning Reflection) เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ อย่างมีจิตใจที่ตั้งมั่นที่จะนำความรู้ไปพัฒนาตนเองและผู้อื่น (สัมมาสมาธิ) ตามประเด็น ดังนี้ 1) การเรียนรู้ครั้งนี้มีสาระสำคัญอย่างไร 2) การเรียนรู้ครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

อย่างมีจริยธรรมได้อย่างไรบ้าง และ 3) การเรียนรู้ครั้งนี้ นักเรียนมีเจตคติต่อการศึกษาเรื่อง ระบบเศรษฐกิจ อย่างไร

11. สื่อการเรียนรู้

- 11.1 กรณีตัวอย่างประเด็นต่าง ๆ
- 11.2 ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ
- 11.3 แผนภาพวงจรเศรษฐกิจแบบเปิด
- 11.4 แบบบันทึกการเรียนรู้ (Learning Reflection) เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ

12. รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ทับทิม วงศ์ประยูร. (2539). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- น้อม งามนิสัย. (2545). **กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสานมิตร.
- มนตรี โสคติยานุรักษ์. (2560). **ศัพท์เศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ทีพีเอ็นเพรส.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2542). **พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2558). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น เศรษฐศาสตร์สำหรับประชาชนทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ วิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

คำว่า “เศรษฐศาสตร์” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Economics มาจากภาษากรีกว่า oikonomikos ซึ่งแปลว่า การบริหารจัดการของครัวเรือน โดยความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ มีนักเศรษฐศาสตร์และนักการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษให้คำจำกัดความในหนังสือ “Principles of Economics” หมายถึง วิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่ดำเนินธุรกิจเพื่อดำรงชีพ โดยศึกษาเป็นหน่วยย่อยหรือหน่วยใหญ่ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งวัสดุสิ่งของเพื่อการยังชีพให้ได้รับความสุขสมบูรณ์

2. พอล เอ. แซมมวลสัน (Paul A. Samuelson) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันได้ให้ความหมายในหนังสือชื่อ Economics ว่าเป็นการศึกษาวิธีการที่มนุษย์และสังคมจะมีการใช้เงินหรือไม่ก็ตามในการเลือกใช้ทรัพยากรการผลิตอันมีจำกัด เพื่อผลิตสินค้าต่าง ๆ แล้วไปจำหน่ายจ่ายแจกสินค้าและบริการเหล่านั้นไปยังผู้บริโภคทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ในหนังสือหลักและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ กล่าวว่า เป็นวิชาที่ศึกษาถึงวิธีการที่ระบบเศรษฐกิจทำการผลิตสิ่งของและบริการ เพื่อบำบัดความต้องการของมนุษย์และจำแนกจ่ายสิ่งของและบริการเหล่านั้นไปยังบุคคลที่ต้องการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วิชาเศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาวิธีการบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อผลิตสินค้าและบริการสนองต่อความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด

แขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์

1. เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) เป็นแขนงวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาปัญหาและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของสังคมในระดับหน่วยย่อย เฉพาะบุคคล ครัวเรือน หรือธุรกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การบริโภค การจำหน่าย การกำหนดราคา ซึ่งเน้นการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดควรที่จะผลิตในปริมาณเท่าใด การกำหนดราคาของผู้ขายว่าทำอย่างไรจะได้กำไรสูงสุด

2. เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics) เป็นแขนงวิชาเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาปัญหาและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในระดับส่วนรวมหรือระดับประเทศ เช่น ศึกษาภาวะการผลิตและราคาสินค้าโดยรวมของประเทศ ภาวะการว่างงานและความผันผวนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบ

เศรษฐกิจ รวมทั้งนโยบายหรือมาตรการที่สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาของเศรษฐกิจส่วนรวม เช่น ภาวะการผลิตของประเทศ ภาวะการว่างแรงงาน ภาวะค่าครองชีพ รายได้รวมของประเทศ

ดังนั้น ข้อแตกต่างของการศึกษาเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค สามารถสรุปได้ว่า เศรษฐศาสตร์มหภาค เป็นการศึกษาเศรษฐศาสตร์ระดับประเทศและระหว่างประเทศ แต่ เศรษฐศาสตร์จุลภาคเป็นการศึกษาระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

เนื่องจากทรัพยากรมีจำนวนจำกัดไม่พอที่จะบำบัดความต้องการทุกอย่างของทุกคนในสังคมได้ ดังนั้น ทุกสังคมจึงต้องประสบปัญหาอย่างเดียวกัน คือผลิตอะไร อย่างไร และเพื่อใครซึ่งรวมเรียกว่า ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

1. ปัญหาผลิตอะไร (What) เป็นปัญหาการตัดสินใจว่าควรจะผลิตสินค้าอะไร ผลิตเป็นจำนวนเท่าไร ปัญหานี้เกิดจากทรัพยากรการผลิตมีจำกัด จึงต้องเลือกเฉพาะที่จำเป็นระบบเศรษฐกิจจะไม่ต้องประสบปัญหานี้เลย หากปัจจัยการผลิตมีจำนวนมากเพียงพอที่จะนำไปผลิตสินค้าทุกชนิด และเป็นจำนวนมากตามต้องการ

2. ปัญหาผลิตอย่างไร (How) เป็นการพิจารณาว่าจะผลิตสินค้าและบริการด้วยเทคนิคการผลิตแบบไหน และใช้ปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง แต่ละชนิดใช้สัดส่วนเป็นเท่าไรจึงมีประสิทธิภาพมากที่สุดหรือเสียต้นทุนต่ำที่สุด ปัญหานี้เกิดขึ้นเนื่องจากการผลิตสินค้าแต่ละชนิดมีวิธีการผลิตหลายวิธีจึงต้องพิจารณาเลือกวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. ปัญหาผลิตเพื่อใคร (For Whom) เป็นการพิจารณาว่าสินค้าและบริการที่ผลิตจะจัดสรรให้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดในสังคมด้วยวิธีการอย่างไร เช่น ใช้กลไกตลาด การปันส่วนและการให้เปล่า เป็นต้น

ความหมายของระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจหลาย ๆ หน่วยมารวมกัน มีกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน ตลอดจนวางนโยบายและการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจจึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสังคม โดยจะมีการกำหนดว่าควรผลิตสินค้าและบริการอะไร จำนวนเท่าไร และใครจะเป็นผู้ใช้สินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นนั้น เนื่องจากในแต่ละประเทศจะมีการเมืองการปกครอง ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน จารีตประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ ระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในโลกจึงมีลักษณะแตกต่างกัน

ความสำคัญของระบบเศรษฐกิจ

1. ความสำคัญในการจัดหาสินค้าและบริการ เพื่อสนองตอบความต้องการของสมาชิกในสังคมนับจากความต้องการขั้นมูลฐานในการดำรงชีวิต
2. ความสำคัญในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในสังคม โดยการจัดแบ่งงานให้สมาชิกในสังคมมีการทำงานในอาชีพที่ตนเองถนัด เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี มีประสิทธิภาพเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด
3. ความสำคัญในการกระจายรายได้ เพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างผู้ที่มีความเข้มแข็งและอ่อนแอทางเศรษฐกิจของสังคม และเป็นมาตรฐานการครองชีพที่ดี ทั้งนี้ ในการเลือกใช้ระบบเศรษฐกิจให้เหมาะสมกับการเมือง การปกครอง จารีต ประเพณี วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคม เพื่อให้ได้มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีและมีประสิทธิภาพ

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีภาพแก่ภาคเอกชนในการเลือกดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสามารถเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เศรษฐทรัพย์ต่าง ๆ ที่ตนหามาได้มีเสรีภาพในการประกอบธุรกิจรวมทั้งการเลือกอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ แต่เสรีภาพดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย กล่าวคือ การดำเนินการใด ๆ จะต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลอื่นใช้ระบบของการแข่งขันมีราคาและระบบตลาดเป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรทรัพยากร โดยรัฐบาลจะไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีหน้าที่เพียงการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและ การป้องกันประเทศประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม คือ สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ ญี่ปุ่น

ข้อดี	ข้อจำกัด
<ul style="list-style-type: none"> - เอกชนมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ - สินค้าและบริการมีมาก คุณภาพดี ราคาถูก - รัฐไม่ต้องจัดสรรงบประมาณทำธุรกิจ - มีการคิดค้นสินค้าใหม่และเทคโนโลยีใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - การกระจายรายได้ไม่ดีเพราะรายได้ส่วนใหญ่ตกแก่นายทุน - การใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือย

ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐจะเป็นผู้ครอบครองทรัพยากรการผลิตพื้นฐานไว้เกือบทั้งหมดและเป็นผู้วางแผนเศรษฐกิจ กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาพื้นฐานกิจการหลักที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ เช่น ธุรกิจธนาคาร อุตสาหกรรมเหมืองแร่ ป่าไม้ น้ำมัน กิจการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่าง ๆ เป็นต้น รัฐจะเป็นผู้เข้ามาดำเนินการเอง อย่างไรก็ตามรัฐยังให้เสรีภาพแก่ประชาชนบ้างพอสมควร เอกชนมีเสรีภาพและกรรมสิทธิ์ในการถือครองทรัพย์สิน เช่น สามารถทำธุรกิจค้าขายขนาดย่อมระหว่างท้องถิ่นใกล้เคียง สามารถถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินเพื่อการยังชีพ

โดยสรุประบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่อาศัยกลไกรัฐเป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรของระบบเศรษฐกิจแต่ทว่ากลไกราคาพอจะมีบทบาทอยู่บ้างในระบบเศรษฐกิจนี้ ประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม คือ เกาหลีเหนือ คิวบา

ข้อดี	ข้อจำกัด
<ul style="list-style-type: none"> - การกระจายรายได้ดี เพราะรายได้ส่วนใหญ่เป็นของรัฐ ประชาชนจะมีรายได้ไม่แตกต่างกันมาก - ประชาชนได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์จากรัฐในรูปของสวัสดิการและสินค้าบริการที่รัฐทำ 	<ul style="list-style-type: none"> - เอกชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพบางส่วน - รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณมาทำธุรกิจและมักจะขาดทุน กิจกรรมต่าง ๆ มีคุณภาพต่ำ

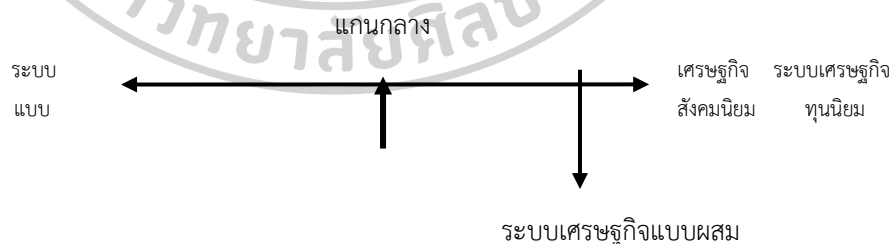
ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

ระบบเศรษฐกิจแบบผสม เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม กล่าวคือภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบผสมทั้งรัฐบาลและเอกชนต่างมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการผลิตมีทั้งส่วนที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน ในส่วนที่เป็นแบบทุนนิยมคือ เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินบางอย่าง มีเสรีภาพในการเลือกผลิตหรือบริโภค ใช้ระบบของการแข่งขันกลไกราคาเข้ามาทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากร ส่วนที่เป็นแบบสังคมนิยมคือ รัฐบาลเข้ามาควบคุมหรือเข้ามาดำเนินการที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบผสม คือ ไทย มาเลเซีย บรูไน

ข้อดี	ข้อจำกัด
<ul style="list-style-type: none"> - กระจายรายได้ในสังคมมากขึ้น - ผู้ใช้แรงงานได้รับผลตอบแทนตามกำลังความสามารถ และอาชีพ - เอกชนมีบทบาทเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น และมีการแข่งขันในสินค้าและบริการ - ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกซื้อสินค้าและบริการได้มากพอสมควร 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดความล่าช้าในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแบบเร่งด่วน - เกิดปัญหาการกระจายรายได้ - กลไกราคาที่รัฐบาลเข้าแทรกแซง เปิดโอกาสให้มีการคอร์รัปชัน และในทางปฏิบัติแล้วหาวิธีป้องกันยาก

ระบบเศรษฐกิจของไทย

จากระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ ที่ผ่านมา ถ้าเอามาเปรียบเทียบกับระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นแบบใด จะเห็นว่า ประชาชนคนไทยสามารถที่จะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนเองได้ สินค้าต่าง ๆ ที่วางขายอยู่ตามท้องตลาดบางประเภทก็ไม่ได้ควบคุมโดยรัฐ เช่น สินค้าฟุ่มเฟือยประเภทต่าง ๆ ส่วนสินค้าที่จำเป็นรัฐก็จะควบคุมราคา เมื่อพิจารณากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ดำเนินโดยเอกชนและรัฐบาล ภาคเอกชนจะมีบทบาทมากกว่าภาครัฐบาล ซึ่งภาคเอกชนมีแรงจูงใจในการผลิตโดยอาศัยกลไกราคา ถ้ากำหนดลากเส้นตรงเส้นหนึ่งให้ทางซ้ายสุดเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และทางขวาสุดเป็น ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่เน้นด้านทุนนิยมจะอยู่ ดังนี้

ในระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่เน้นไปทางทุนนิยม เอกชนยังคงมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ มีสิทธิเสรีภาพในการผลิตและการบริโภค รัฐบาลจะเป็นผู้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประสานนโยบายต่างๆของภาครัฐบาล พร้อมทั้งกำหนดวิธีการให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐและเอกชนสอดคล้องกัน รัฐจะเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเท่าที่จำเป็นเท่านั้น รัฐและเอกชนจะรับผิดชอบร่วมกันในการตัดสินใจว่ารัฐจะเข้าไปดำเนินการบางอย่าง

ตลาด

ตลาดในวิชาเศรษฐศาสตร์ หมายถึง “กิจกรรม” การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการ รวมทั้งปัจจัยการผลิต ตลาดในความหมายทางเศรษฐศาสตร์จึงไม่จำกัดเฉพาะสถานที่ในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ดังเช่นตลาดในความหมายของชาวบ้าน แต่ยึดกิจกรรมของการซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

1. ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ เป็นตลาดที่หน่วยธุรกิจสามารถเข้าออกจากระบบได้อย่างเสรี ทำให้มีผู้ขายและผู้ซื้อเป็นจำนวนมาก การซื้อขายของแต่ละรายเป็นปริมาณสินค้าเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนซื้อขายของทั้งตลาด และจากการที่ตลาดแข่งขันสมบูรณ์มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าและบริการอย่างละเอียด ผู้ผลิตจึงไม่สามารถปกปิดรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตสินค้าของตนเองได้ ทำให้สินค้าของผู้ผลิตทุกรายในตลาดมีลักษณะเหมือนกันทุกประการ ดังนั้น ผู้ขายและผู้ซื้อจึงไม่มีอิทธิพลเหนือการกำหนดราคาในตลาด โดยราคาสินค้าและบริการจะถูกกำหนดจากกลไกราคาที่ผ่านมาจากอุปสงค์และอุปทานรวม เช่น ข้าว ข้าวโพด เป็นต้น

2. ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ เป็นตลาดที่ผู้ซื้อหรือผู้ขายมีอิทธิพลในการกำหนดราคาหรือปริมาณซื้อขายสินค้าบ้างไม่มากก็น้อย ซึ่งขึ้นอยู่กับความไม่สมบูรณ์ของตลาดจะมีมากน้อยเพียงใด ซึ่งตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1 ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เป็นตลาดที่มีการแข่งขันมากกว่าตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย เนื่องจากมีผู้ผลิตมากกว่าและมีการเข้าออกจากระบบได้อย่างเสรี โดยปกติ ผู้แข่งขันแต่ละรายจะมีความได้เปรียบเหนือคู่แข่งอยู่บ้างจากการมีสินค้าที่มีลักษณะแตกต่างกันในสายตาของผู้บริโภค ตัวอย่างสินค้าในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดที่เห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้า รองเท้า สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน แปรงสีฟัน เป็นต้น

2.2 ตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย เป็นตลาดที่มีผู้ขายเพียง 2-3 ราย และสินค้ามีลักษณะใกล้เคียงกัน การตัดสินใจในเรื่องจำนวนการผลิตและราคาขึ้นอยู่กับกลยุทธ์การแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาด ดังนั้นพฤติกรรมของผู้ผลิตในตลาดที่มีผู้ขายน้อยรายนี้จึงอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ตัวอย่างสินค้าที่เห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำมัน หนังสือพิมพ์ น้ำอัดลม เป็นต้น

2.3 ตลาดผูกขาด เป็นตลาดที่มีผู้ขายรายเดียว การกำหนดราคาขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้ขายที่แสวงหากำไรสูงสุด ดังนั้นการตัดสินใจของผู้ขายจะขึ้นอยู่กับผลได้ผลเสียของผู้ขาย ทั้งนี้สาเหตุของการเป็นผู้ขายรายเดียวอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น การได้รับสัมปทาน การพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิตที่ยังไม่มีใครสามารถเลียนแบบได้ หรืออาจเป็นการลงทุนที่ต้องใช้เงินทุนสูงจนไม่สามารถมีคู่แข่งในการลงทุนได้ เช่น ไฟฟ้า ประปา รถไฟ เป็นต้น

เกณฑ์การประเมิน
แผนผังความคิด เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
แผนผังความคิด เรื่องระบบเศรษฐกิจ	สร้างแผนผังความคิดได้	สร้างแผนผังความคิดได้ ถูกต้อง	สร้างแผนผังความคิดได้ ถูกต้อง มีการจัดลำดับประเด็นหลักและประเด็นรอง	สร้างแผนผังความคิดได้ ถูกต้อง มีการจัดลำดับประเด็นหลักและประเด็นรองที่ถูกต้องชัดเจน	สร้างแผนผังความคิดได้ ถูกต้อง มีการจัดลำดับประเด็นหลักและประเด็นรองที่ถูกต้องชัดเจน และสร้างสรรคในการทำงาน

ระดับคุณภาพของแผนผังความคิด เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ

5 คะแนน อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม

4 คะแนน อยู่ในระดับ ดีมาก

3 คะแนน อยู่ในระดับ ดี

2 คะแนน อยู่ในระดับ พอใช้

1 คะแนน อยู่ในระดับ ต้องปรับปรุง

เกณฑ์การประเมิน
แบบบันทึกการเรียนรู้ (Learning Reflection) เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
บันทึกการเรียนรู้ (Learning Reflection) เรื่องระบบเศรษฐกิจ	เขียนบันทึกการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน	เขียนบันทึกการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน สามารถสะท้อนคิดสู่การพัฒนาการเรียนรู้ได้	เขียนบันทึกการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน สามารถสะท้อนคิดสู่การพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ	เขียนบันทึกการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน สามารถสะท้อนคิดสู่การพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบและมีเหตุผล	เขียนบันทึกการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน สามารถสะท้อนคิดสู่การพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีเหตุผล รวมทั้งประเมินค่าการเรียนรู้ได้อย่างมีจริยธรรม

ระดับคุณภาพของแบบบันทึกการเรียนรู้ (Learning Reflection) เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ

5 คะแนน อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม

4 คะแนน อยู่ในระดับ ดีมาก

3 คะแนน อยู่ในระดับ ดี

2 คะแนน อยู่ในระดับ พอใช้

1 คะแนน อยู่ในระดับ ต้องปรับปรุง

เกณฑ์การประเมิน
แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ด้านสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
1. ความสามารถในการสื่อสาร	มีความสามารถรับ – ส่งสาร	มีความสามารถรับ – ส่งสารอย่างมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา	มีความสามารถรับ – ส่งสารอย่างมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา และเลือกใช้สื่อหรือเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อการถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	มีความสามารถรับ – ส่งสารอย่างมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา เลือกใช้สื่อหรือเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อการถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึกและทัศนะของตนเองกับผู้อื่นได้	มีความสามารถรับ – ส่งสารอย่างมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา เลือกใช้สื่อหรือเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อการถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึกและทัศนะของตนเองกับผู้อื่นได้อย่างมีมนุษยสัมพันธ์
2. ความสามารถในการคิด	มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ	มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ เชื่อมโยง ความสัมพันธ์และหลักการได้	มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ เชื่อมโยง ความสัมพันธ์และหลักการได้อย่างถูกต้อง	มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ เชื่อมโยง ความสัมพันธ์และหลักการได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนนำผลที่ได้จากการคิดสู่การปฏิบัติได้	มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ เชื่อมโยง ความสัมพันธ์และหลักการได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนนำผลที่ได้จากการคิดสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและมีจริยธรรม

ระดับคุณภาพของสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

9-10 คะแนน อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม

7-8 คะแนน อยู่ในระดับ ดีมาก

5-6 คะแนน อยู่ในระดับ ดี

3-4 คะแนน อยู่ในระดับ พอใช้

1-2 คะแนน อยู่ในระดับ ต้องปรับปรุง

เกณฑ์การประเมิน
แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
1. มีวินัย	ปฏิบัติตาม ข้อตกลงของ ห้องเรียน	ปฏิบัติตาม ข้อตกลงของ ห้องเรียนได้เป็น อย่างดี	ปฏิบัติตาม ข้อตกลงของ ห้องเรียนได้เป็น อย่างดี และตรง ต่อเวลาในการ ปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้	ปฏิบัติตาม ข้อตกลงของ ห้องเรียนได้ เป็นอย่างดี และตรงต่อ เวลาในการ ปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้และ รับผิดชอบใน การทำงาน	ปฏิบัติตาม ข้อตกลงของ ห้องเรียนได้ เป็นอย่างดี และตรงต่อ เวลาในการ ปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้และ รับผิดชอบใน การทำงานเป็น อย่างดี
2. ใฝ่เรียนรู้	รักการเรียนรู้ พยายามหา ข้อมูลเพื่อนำมา สร้างองค์ความรู้ รวมทั้งรู้จัก	รักการเรียนรู้ พยายามหา ข้อมูลเพื่อนำมา สร้างองค์ความรู้ รวมทั้งรู้จัก แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่าง ผู้อื่น	รักการเรียนรู้ พยายามหา ข้อมูลเพื่อนำมา สร้างองค์ความรู้ รวมทั้งรู้จัก แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่าง ผู้อื่น	รักการเรียนรู้ พยายามหา ข้อมูลเพื่อนำมา สร้างองค์ ความรู้ รวมทั้ง รู้จักแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่าง ผู้อื่นอย่างมี เหตุผล	รักการเรียนรู้ พยายามหา ข้อมูลเพื่อนำมา สร้างองค์ ความรู้ รวมทั้ง รู้จักแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่าง ผู้อื่นอย่างมี เหตุผล และมี นิสัยใฝ่เรียนรู้
3. มุ่งมั่นในการ ทำงาน	ตั้งใจทำงานที่ ได้รับมอบหมาย	ตั้งใจทำงานที่ ได้รับมอบหมาย และไม่ย่อท้อต่อ การทำงาน	ตั้งใจทำงานที่ ได้รับมอบหมาย และไม่ย่อท้อต่อ การทำงาน จน งานสำเร็จไปได้ ด้วยดี	ตั้งใจทำงานที่ ได้รับ มอบหมาย และ ไม่ย่อท้อต่อการทำงาน จนงาน สำเร็จไปได้ ด้วยดี และไม่ เอาเปรียบผู้อื่น ในการทำงาน	ตั้งใจทำงานที่ ได้รับ มอบหมาย และ ไม่ย่อท้อต่อการทำงาน จนงาน สำเร็จไปได้ ด้วยดี และไม่ เอาเปรียบผู้อื่น ในการทำงาน จนเป็นที่ ยอมรับของ ผู้อื่น

คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	ระดับคุณภาพ				
	1	2	3	4	5
4. อยู่อย่าง พอเพียง	รู้จักประมาณ ตนเอง	รู้จักประมาณ ตนเองและ วางแผนในการ ทำงานอย่างเป็น ระบบ	รู้จักประมาณ ตนเองและ วางแผนในการ ทำงานอย่างเป็น ระบบ ตลอดจน รู้จักใช้เหตุผลใน การดำเนินงาน	รู้จักประมาณ ตนเองและ วางแผนในการ ทำงานอย่าง เป็นระบบ ตลอดจน รู้จัก ใช้เหตุผลใน การดำเนินงาน จนงานสำเร็จไป ได้ด้วยดี	รู้จักประมาณ ตนเองและ วางแผนในการ ทำงานอย่าง เป็นระบบ ตลอดจน รู้จัก ใช้เหตุผลใน การดำเนินงาน จนงานสำเร็จ ไปได้ด้วยดี โดย ไม่เบียดเบียน ผู้อื่น

ระดับคุณภาพของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

17-20 คะแนน

อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม

13-16 คะแนน

อยู่ในระดับ ดีมาก

9-12 คะแนน

อยู่ในระดับ ดี

5-8 คะแนน

อยู่ในระดับ พอใช้

1-4 คะแนน

อยู่ในระดับ ต้องปรับปรุง

**แบบสัมภาษณ์ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น
สำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค
เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ**

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ในการกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล.....
ตำแหน่ง.....
สถานที่ทำงาน.....
วันที่สัมภาษณ์.....

ประเด็นสัมภาษณ์

1. จากมุมมองของท่าน ท่านคิดว่าสภาพปัญหาที่พบส่วนใหญ่ในการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นอย่างไร สามารถพัฒนาได้ครบตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร
2. จากสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน ท่านสามารถส่งเสริมและพัฒนาสภาพปัญหานั้นอันนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนอย่างไร
3. คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ควรมีลักษณะอย่างไร เมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตพิสัย และแต่ละด้านมีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธอย่างไร
4. หากมีความจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ท่านคิดว่าครูควรมีกระบวนการ / ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน / เทคนิคและวิธีการสอน / กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอน อย่างไร
5. หลักอริยมรรคที่นำมาใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธได้แก่อะไรบ้าง และสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างไร
6. การวัดและประเมินผลคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีวิธีการอย่างไร จึงจะสามารถดำเนินการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว

1. จากผลของการเปิดให้เอกชนมีเสรีภาพทางการค้าในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะส่งผลให้เกิดข้อจำกัดของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างไร

- 1) เอกชนมีอำนาจในการต่อรองทางเศรษฐกิจ
- 2) เอกชนมุ่งประกอบการเพื่อกำไรสูงสุด โดยไม่คำนึงหลักศีลธรรม
- 3) ประชาชนมองว่าเงินเป็นพระเจ้า อำนาจบริโศคนิยมเข้ามาในสังคมมากขึ้น
- 4) กลุ่มนายทุนมีอำนาจเหนือรัฐในการบริหารจัดการบริหารวางแผนเศรษฐกิจ

2. “จากการที่ราคาบ้านจัดสรรเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นักธุรกิจบ้านจัดสรรรายหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่าสาเหตุสำคัญเกิดจากคนไทยส่วนหนึ่งมีรายได้เพิ่มขึ้น และวัสดุก่อสร้างมีราคาสูงขึ้นด้วย” จากสถานการณ์ข้างต้นจะเกิดการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของตลาดอย่างไร

- 1) ปริมาณบ้านจัดสรรคงที่
- 2) ปริมาณบ้านจัดสรรลดลง
- 3) ปริมาณบ้านจัดสรรเพิ่มขึ้น
- 4) ปริมาณบ้านจัดสรรผันผวนตามเศรษฐกิจ

3. เมื่อรัฐบาลใช้มาตรการกำหนดราคาขั้นสูง (Price Ceiling) สิ่งของรัฐต้องดำเนินการต่อไปก็คือ การกำหนดมาตรการ “ปันส่วนสินค้า (Rationing)” เพื่อจัดสรรสินค้าให้ประชาชนซื้อไปบริโภคตามความจำเป็นได้อย่างทั่วถึง นักเรียนเห็นด้วยกับการดำเนินการข้างต้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

- 1) เห็นด้วย เพราะรัฐควบคุมสินค้าในตลาดเพื่อให้เกิดดุลยภาพทั้งในด้านราคาและปริมาณ เพื่อให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตเกิดความพึงพอใจสูงสุด
- 2) เห็นด้วย เพราะรัฐต้องบริหารจัดการให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าและบริการอย่างเสมอภาคกัน เนื่องจากเมื่อราคาซื้อขายต่ำกว่าราคาดุลยภาพจะทำให้เกิดส่วนขาดของตลาด
- 3) ไม่เห็นด้วย เพราะบทบาทของรัฐควรแค่กำหนดเพียงมาตรการขั้นต่ำและส่วนต่อไปต้องเป็นไปตามกลไกราคา เพื่อให้เกิดกำไรสูงสุดแก่ผู้ผลิต
- 4) ไม่เห็นด้วย เพราะอำนาจของรัฐควรเข้ามาควบคุมตั้งแต่ต้น เพื่อลดปัญหาทางเศรษฐกิจและระงับการเกิดภาวะตลาดมืดต่อมา

4. เป้าหมายสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาและบริหารประเทศ ตรงกับข้อใดมากที่สุด

- 1) ประเทศชาติสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว
- 2) ประชาชนหลุดพ้นจากความทุกข์และมีความสุข
- 3) ประเทศชาติร่ำรวยทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ
- 4) ประชาชนมีฐานะดี อยู่ดีกินดีและเท่าเทียมกันทุกคน

5. การดำเนินการที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของสหกรณ์นิคม ตรงกับการกระทำของบุคคลในข้อใด

- 1) ชมพู สหกรณ์สมาชิกเพื่อเก็บเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น
- 2) ฟ้า สหกรณ์สมาชิกเพื่อต้องการกู้ยืมเงินที่จะซื้อที่ดินทำการเกษตร
- 3) เขียว สหกรณ์สมาชิกเพื่อรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน
- 4) ขาว สหกรณ์สมาชิกเพื่อรวมกลุ่มคนที่มีที่ดิน เพื่อสร้างอัตราค่าเช่าที่ดินในราคา

เดียวกัน

6. หากต้องการสร้างนวัตกรรมในชุมชนที่สามารถสร้างรายได้และสะท้อนการนำแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุทรปราการเข้ามาประยุกต์ใช้ ควรสร้างสิ่งใด

- 1) โรงเผาถ่านโก่งกาง
- 2) โรงอบขนมจากที่ควบคุมอุณหภูมิได้
- 3) เครื่องบรรจุภัณฑ์กึ่งเยียดที่มีคุณภาพสูง
- 4) บ่อบำบัดน้ำเสียจากที่พัฒนาเพื่อการเลี้ยงปลาสด

7. “นักวิชาการวิเคราะห์เศรษฐกิจภายในปีนี้ว่า ในภาพรวมเงินหมุนเวียนในระบบเพิ่มมากขึ้นมาก เนื่องจากปริมาณการซื้อขายสินค้ามีความคล่องตัวสูง” จากข้อความข้างต้นควรมีการกำหนดมาตรการแก้ไข สภาพปัญหาดังกล่าวอย่างไร

- 1) เพิ่มอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล
- 2) เพิ่มอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
- 3) เพิ่มระบบสินเชื่อในระบบเศรษฐกิจ
- 4) เพิ่มอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย

8. คำกล่าวที่ว่า “ประเทศที่กำลังพัฒนาและมีรายจ่ายสูงมีความจำเป็นต้องมีการบริหารหนี้สาธารณะที่ดี” นักเรียนเห็นด้วยกับคำกล่าวข้างต้นหรือไม่ อย่างไร

- 1) เห็นด้วย เพราะรัฐบาลต้องวางแผนบริหารงบประมาณแผ่นดินให้เกิดประโยชน์

สูงสุด

- 2) เห็นด้วย เพราะถ้าบริหารหนี้สาธารณะดีจะทำให้ประเทศมีอัตราการเจริญเติบโต

สูงและเป็นประเทศพัฒนาแล้ว

3) ไม่เห็นด้วย เพราะแนวโน้มของการพัฒนาประเทศไม่ได้ขึ้นอยู่กับการบริหารหนี้สาธารณะ

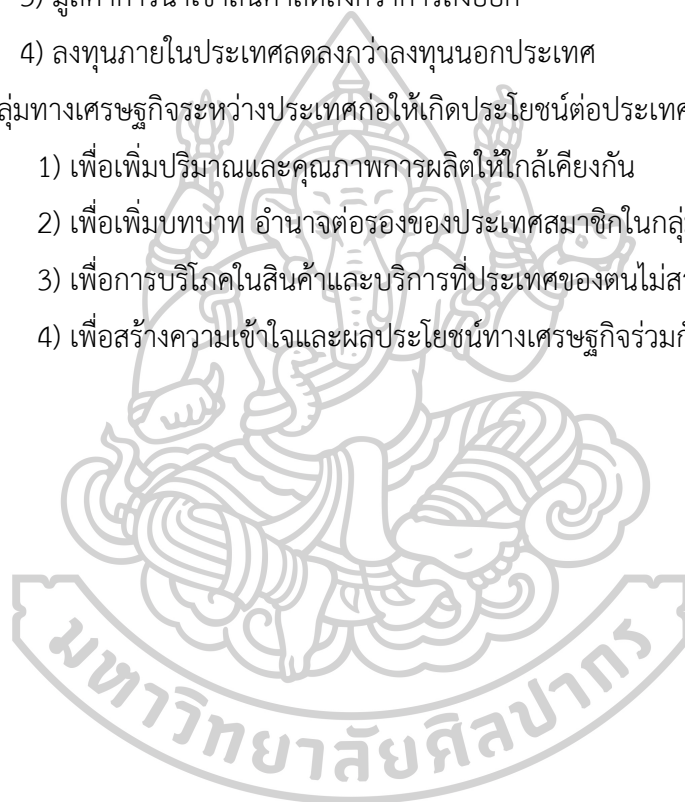
4) ไม่เห็นด้วย เพราะการก่อหนี้สาธารณะสามารถก่อได้เรื่อย ๆ ตามความต้องการของประชาชนในประเทศ

9. ปัจจัยที่ทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น เนื่องมาจากข้อใด

- 1) ดุลบัญชีเดินสะพัดลดลง
- 2) ดุลการค้าระหว่างประเทศลดลง
- 3) มูลค่าการนำเข้าสินค้าลดลงกว่าการส่งออก
- 4) ลงทุนภายในประเทศลดลงกว่าลงทุนนอกประเทศ

10. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศสมาชิกอย่างไร

- 1) เพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพการผลิตให้ใกล้เคียงกัน
- 2) เพื่อเพิ่มบทบาท อำนาจต่อรองของประเทศสมาชิกในกลุ่ม
- 3) เพื่อการบริโภคในสินค้าและบริการที่ประเทศของตนไม่สามารถผลิตได้
- 4) เพื่อสร้างความเข้าใจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันของประเทศสมาชิก

ตัวอย่างแบบทดสอบคุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านกรณีตัวอย่างแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

กรณีตัวอย่างที่ 1

ทำไมต้องเผาอ้อย ?

นางสาวภัทธรีญา นวลใย

ฝ่ายนโยบายโครงสร้างเศรษฐกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทย

สถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดเล็กหรือ PM 2.5 เป็นประเด็นที่หลายฝ่ายให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยกลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่และกระทบต่อสุขภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก จากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษพบว่าสาเหตุที่ทำให้ปัญหา PM 2.5 มาจากสองสาเหตุหลักด้วยกันคือ 1) การเผาไหม้ของเครื่องยนต์ดีเซล และ 2) การเผาพืชตามไร่นา สำหรับภาคอีสานมีพื้นที่เพาะปลูกอ้อยเกินครึ่งหนึ่งของประเทศและประสบปัญหา PM 2.5 ในช่วงเดือนธันวาคมถึงเมษายนที่เป็นช่วงเก็บเกี่ยวอ้อย โดยปัญหานี้จะรุนแรงขึ้นในช่วงที่อากาศแล้งและมีปริมาณฝนน้อย เนื่องจากการชะล้างฝุ่นละอองเป็นไปอย่างจำกัด การเผาอ้อยจึงเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาดังกล่าว

การเก็บเกี่ยวอ้อยสามารถทำได้ 2 วิธี วิธีแรก คือการตัดอ้อยสด และวิธีที่สอง คือ การเผาอ้อยก่อนเก็บเกี่ยวหรือที่เรียกกันว่าอ้อยไฟไหม้ ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 60 ของปริมาณทั้งหมด ถ้ามองว่าทำไมต้องเผาอ้อย เมื่อมาดูแรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเผาอ้อย พบว่า มีอยู่อย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน ประการแรก คือ อ้อยไฟไหม้ตัดง่ายและรายได้ดีกว่า การที่แรงงานเผาอ้อยก่อนตัดทำให้สามารถตัดง่ายไม่ต้องเสียเวลาลอกกาบใบ จึงตัดได้ประมาณ 2 เท่า ส่งผลให้โดยรวมแล้วไฟไหม้จะมีรายได้สูงกว่าประมาณ 100 บาท/วัน ประกอบกับปัญหาขาดแคลนแรงงาน ยิ่งส่งผลให้แรงงานมีอำนาจต่อรองในการตัดอ้อยไฟไหม้เพิ่มขึ้น ประการที่สอง คือ รถตัดอ้อย มีน้อยและไม่เหมาะสมกับพื้นที่ เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการเก็บเกี่ยวโดยใช้รถตัดและแรงงาน พบว่า การเช่ารถตัดอ้อยมีต้นทุนสูงกว่าการจ้างแรงงานประมาณ 1,000-1,400 บาท/ไร่ เนื่องจากรถตัดอ้อยมีจำนวนน้อยเพราะมีราคาสูงถึง 6-12 ล้านบาท ซึ่งเป็นต้นทุนที่สูงมากสำหรับการลงทุนของเกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้รถตัดอ้อยอาจไม่เหมาะสมกับกรณีไร่อ้อยในไทย เนื่องจากระยะห่างในไร่ที่เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ปลูกมีความกว้างน้อยกว่าขนาดหน้ากว้างของตัวรถ ประการสุดท้าย คือ โรงงานน้ำตาลให้คิ่วอ้อยไฟไหม้ก่อนอ้อยสดเนื่องจากหากโรงงานไม่รีบซื้อภายใน 48 ชั่วโมง ค่าความหวานและน้ำหนักของอ้อยไฟไหม้จะลดลงเร็วกว่าอ้อยสด โดยหากทิ้งไว้ 2 สัปดาห์ อ้อยสดจะมีน้ำหนักลดลงร้อยละ 14 ในขณะที่อ้อยไฟไหม้จะมีน้ำหนักลดลงถึงร้อยละ 20

ที่มา: https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_27Mar2019.pdf เข้าถึงเมื่อ 2 พฤษภาคม 2562

จากกรณีตัวอย่างที่ 1 ให้นักเรียนสะท้อนแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชา เศรษฐศาสตร์ พร้อมวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ครอบคลุมกลุ่มคน ในแต่ละหน่วยเศรษฐกิจ โดยพิจารณาตามหลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

กรณีตัวอย่างที่ 2

เมื่อคนเริ่มไม่ใช้เงินสด นโยบายการเงินจะได้รับผลกระทบอย่างไร ?

นางสาวฐิติมา ชูเชิด

ฝ่ายนโยบายการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย

ความก้าวหน้าของนวัตกรรมทางการเงินกับการวางระบบโครงสร้างพื้นฐานด้าน เทคโนโลยีของรัฐทำให้พฤติกรรมการใช้เงินของคนเกี่ยวข้องกับดิจิทัลมากขึ้น และทำให้เงินสดเริ่มมี บทบาทน้อยลง คนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีในการใช้บริการทางการเงินใหม่ๆ และคุ้นเคยกับ "การใช้ จ่ายผ่านอิเล็กทรอนิกส์ (e-payment)" โดย คนไทยใช้ e-payment มากขึ้น แต่ยังคงการใช้เงินสด เพิ่มขึ้นทุกปี สัดส่วนการใช้เงินสดต่อ GDP อยู่ที่ประมาณร้อยละ 9 ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งต่างจาก ก่อนหน้านั้นที่สัดส่วนนี้ มีทิศทางสูงขึ้น ปริมาณเงินสดหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจไทยจึงยังสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่เติบโตช้าลงตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและอัตราเงินเฟ้อของไทยที่ไม่สูงเหมือนในอดีต และอาจมีผลของการใช้ e-payment ที่กระทบบ้าง

ธนาคารกลางควรติดตามบางประเด็นที่การลดใช้เงินสดอาจมีนัยต่อการดำเนินนโยบาย การเงิน เช่น

1. แม้เงินสดไม่ได้มีบทบาทโดยตรงต่อการดำเนินนโยบายการเงินภายใต้กรอบเป้าหมาย เงินเฟ้อ (inflation targeting) เพราะเป็นกรอบที่ควบคุม "อัตราดอกเบี้ยนโยบาย หรือ ราคาของเงิน" ไม่ใช่ "ปริมาณของเงิน" แต่ถ้าความต้องการใช้เงินสดผันผวนมากอาจกระทบความแม่นยำในการ ประมาณการสภาพคล่องของธนาคารกลางในการทำธุรกรรมในตลาดเงิน (open market operation) เพื่อควบคุมระดับอัตราดอกเบี้ยนโยบายได้

2. รายได้จากการพิมพ์ธนบัตร (seigniorage) ที่ลดลงและงบบุคลากรของธนาคารกลางที่อาจ เล็กลง เนื่องจากเงินสดที่ใช้ในระบบเศรษฐกิจจัดว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งในด้านหนี้สินของงบดุล

ธนาคารกลาง ความต้องการใช้เงินสดน้อยลงอาจกระทบต่อความสามารถในการดำเนินงานของธนาคารกลาง หากธนาคารกลางไม่อาจเพิ่มรายได้ทางอื่นมาชดเชย

3. ประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายการเงินในช่วงเศรษฐกิจขาลงจะสูงขึ้นในสังคมที่ไม่มีเงินสด เพราะธนาคารกลางสามารถดำเนินนโยบายการเงินโดยกำหนดให้อัตราดอกเบี้ยนโยบายติดลบ (negative interest rate policy) ในยามจำเป็นได้เพิ่มขึ้น หากผู้ฝากเงินไม่สามารถถอนเงินฝากออกไปเก็บเป็นรูปเงินสดได้

4. การกำกับดูแลเสถียรภาพระบบการเงินเพื่อป้องกันไม่ให้นักธนาคารทำธุรกรรมที่เสี่ยงเกินควรจนเกิดการแห่ถอนเงิน (bank run) เพราะผู้ฝากเงินยุคดิจิทัลสามารถโยกเงินฝากจากธนาคารที่มีปัญหาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้รวดเร็วขึ้น

แม้ตอนนี้ประเทศไทยยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการเข้าสู่สังคมไร้เงินสด และการดำเนินนโยบายการเงินอยู่ภายใต้กรอบเป้าหมายเงินเฟ้อ จึงอาจไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพฤติกรรมลดการใช้เงินสด ธนาคารกลางควรติดตามบทบาทของ e-payment กับพฤติกรรมการใช้เงินสดของคนไทยและนัยต่อการดำเนินนโยบายการเงินเป็นระยะ เพราะการมีผู้ให้บริการชำระรายย่อยเข้ามาเสนอทางเลือกใหม่และการมีเทคโนโลยีใหม่อาจทำให้พฤติกรรมคนไทยเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วจนอาจกระทบต่อการดำเนินนโยบายการเงินได้ในที่สุด

ที่มา: https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_04Jan2019.pdf เข้าถึงเมื่อ 2 พฤษภาคม 2562

จากกรณีตัวอย่างที่ 2 ให้นักเรียนวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มคนทุกระดับ

เกณฑ์การประเมิน

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้

ตัวชี้วัด	ระดับการตรวจให้คะแนน				
	1	2	3	4	5
1. แนวคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรม (กรณีตัวอย่าง 1)	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างชัดเจน	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้องชัดเจน	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน พร้อมวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน พร้อมวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้และเกิดประโยชน์สูงสุด	อธิบายแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน พร้อมวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงหลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิต
2. แนวคิดการบูรณาการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต (กรณีตัวอย่าง 2)	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาค	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตได้	วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์มหภาคและสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตได้ในแต่ละอาชีพ

เกณฑ์การประเมิน

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ

ตัวชี้วัด	ระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้				
	1	2	3	4	5
1. มีทักษะปรับตัวในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นกัลยาณมิตร	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการดำรงชีวิตเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการดำรงชีวิตเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมได้เป็นอย่างดี	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการดำรงชีวิตเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมได้เป็นอย่างดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการดำรงชีวิตเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมได้เป็นอย่างดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาท
2. ยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน และไม่ทำตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน และไม่ทำตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น โดยจะใช้เหตุผลในการทำงานอยู่เสมอ	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน และไม่ทำตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น โดยจะใช้เหตุผลในการทำงานอยู่เสมอ และกระทำตนเป็นอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น	ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบริบทของตน และไม่ทำตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น โดยจะใช้เหตุผลในการทำงานอยู่เสมอ และกระทำตนเป็นอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น จนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป
3. มีการวางแผนการทำงานและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างมีจริยธรรม	มีการวางแผนการทำงาน	มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ	มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และปฏิบัติตามแผนที่กำหนดได้อย่างเหมาะสม	มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม พร้อมวิเคราะห์ผลการทำงาน เพื่อนำไปปรับใช้ได้	มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม พร้อมวิเคราะห์ผลการทำงาน เพื่อนำไปปรับใช้ได้อย่างมีจริยธรรม

เกณฑ์การประเมิน

คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย

ตัวชี้วัด	ระดับคุณภาพของพฤติกรรมบ่งชี้				
	1	2	3	4	5
1. เห็นคุณค่าในตนเองและปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม	มุ่งมั่นทำความดี	มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่หวังผลตอบแทน	มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่หวังผลตอบแทนและภูมิใจที่ตนได้กระทำความดีจากการปฏิบัติตนตามหน้าที่	มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่หวังผลตอบแทนและภูมิใจที่ตนได้กระทำความดีจากการปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม	มุ่งมั่นทำความดี โดยไม่หวังผลตอบแทนและภูมิใจที่ตนได้กระทำความดีจากการปฏิบัติตนตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคม ตลอดจนมีความสุขที่ได้ทำความดี
2. มีจิตอาสาเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน และมีกลุ่มเพื่อนทำจิตอาสาเพื่อส่วนรวม	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน และมีกลุ่มเพื่อนทำจิตอาสาเพื่อส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทน	มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน และมีกลุ่มเพื่อนทำจิตอาสาเพื่อส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทน จนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น
3. ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและแต่ละอาชีพ	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเข้าใจ	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเข้าใจ และให้เกียรติผู้อื่น	มีความละเอียดอ่อน การทำความผิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเข้าใจ และให้เกียรติผู้อื่นด้วยความยินดีและเต็มใจ

**แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์
โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิด
เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ**

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ

2. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ จำนวน 15 ข้อ ซึ่งเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่ครูจัดให้กับนักเรียน

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย / ลงในช่องความคิดเห็นแต่ละข้อคำถามตามความเป็นจริง

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของนักเรียน				
		5	4	3	2	1
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้						
1	นักเรียนรู้จักใช้เหตุผลอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนนักเรียนและครูได้เป็นอย่างดี					
2	นักเรียนรู้จักใช้ข้อมูลสารสนเทศทางเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ					

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็นของนักเรียน				
		5	4	3	2	1
3	นักเรียนนำความรู้มาจัดระเบียบและสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้วยวิธีทางปัญญา					
4	นักเรียนนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับบริบททางสังคม					
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้						
5	ครูจัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้และมีความเป็นกัลยาณมิตร					
6	นักเรียนกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
7	ครูจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ การปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคม					
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ						
8	นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจจากบทเรียนที่ศึกษาและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม					
9	นักเรียนปรับตัวเข้ากับบริบทสังคมและมีการวางแผนการทำงานที่ดี					
10	นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง มีจิตอาสา และยอมรับเข้าใจผู้อื่น					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายธนภูมิ พุ่มจันทร์
วัน เดือน ปี เกิด	21 พฤศจิกายน 2529
สถานที่เกิด	จังหวัดสมุทรปราการ
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี วิชาเอกสังคมศึกษา (เกียรตินิยมอันดับ 2) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ศึกษาต่อปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม
ที่อยู่ปัจจุบัน	10/149 ม.7 ต.บางเมือง อ.เมืองสมุทรปราการ จ.สมุทรปราการ 10270

